DEMİR ÖKÇE

London

Yeryüzü Yayınevi

DEMİR ÖKÇE

London

Demir Ökçe
Jack London

Türkçesi
Mehmet Doğan

Kapak Resmi
Janos

Kapak Tasarım
Ali İmren

Dizgi - Mizanpaj
Yeryüzü Grafik

ISBN
975-7056-00-7

Baskı
Başak Matbaacılık-ANKARA
Tel: 384 27 61

Yeryüzü Yayınevi
Sağlık 2. Sok. No: 65/1 Yenişehir/ANKARA
Tel: 431 92 68 - 434 44 62
(Yeryüzü, AKAD Ltd.'in Bir Kuruluşudur)

DEMİR ÖKÇE

London

Çeviri: Mehmet Doğan

Jack LONDON

12 Ocak 1876'da San Francisco'da doğdu. 22 Kasım 1916'da California Eyaleti'nin Oakland kentinde öldü. Asıl adı John Griffith London olan Jack London soyadını, annesinin, o sekiz aylıkken evlendiği kocasından aldı. Yoksulluk içinde büyüdü. Küçük yaşlardan başlayarak çeşitli işlerde çalıştı.

1913'te, Amerika'nın ve bir ölçüde dünyanın en çok okunan ve en çok telif ücreti ödenen bir yazan haline geldi. Yaşamını, yarattığı roman kahramanı Martin Eden gibi, intihar ederek noktaladı.

Ezilen sınıfların, oligarşinin sınırsız egemenliğine karşı çıkışının romanı olan Demir Ökçe, yazarın en önemli yapıtıdır.

Çok sayıda yapıtı Türkçe'ye çevrilmiş olan yazarın, Kurt Kanı, Vahşetin Çağrısı, Deniz Kurdu, Martin Eden, Demir Ökçe, Ademden Önce ve Uçurum İnsanları en çok bilinen romanlarıdır.

Anatole FRANCE'ın Önsözü

'Demir Ökçe' Jack London'un zenginlerin egemenliğine verdiği güçlü bir ismidir. Nitekim, Demir Ökçe'yi 1907 yılında yayımlamıştır. Yazar, bu yapıtında 'Eğer vahşi hayvanlar azgınlıklarını daha da ileri götürecek olurlarsa' sözüyle halk kitleleriyle zenginler egemenliği arasında günün birinde patlak verecek kavgayı canlandırmıştır. Jack London'un, halka kapalı gizlilikleri sezmek, üstün yetenekleriyle geleceği görerek betimlemek gibi büyük bir sezgisi vardır. Bugün gözlerimizin önünde geçmekte olan olayları, Jack London, çok önceden görüyordu. Bu yapıtta karşılaşacağımız korkunç, acıklı olaylar henüz yaşanmış değildi. Üstelik, Amerikalı bu üstün yetenekli genç yazarın korkutucu önsezisinin ne zaman gerçekleşeceğini kestirmemize de olanak yoktu.

Bu yapıtın, gerçekleri önceden görüp bildiren kahramanı Ernest Everhard da, yaratıcısı gibi işçi sınıfındandır, yani emekçidir. Çünkü Jack London, bir köylünün, toprak emekçisinin oğludur. Çok kısa sürmüş olan yaşamında canlı, sürükleyici, insanı derin düşüncelere yönelten elli ciltlik yapıtını yaratmak için, ilk girişimine küçük bir çiftlikte başlamış ve böylece, üstün ve parlak yazarlık yolundaki ilk adımını atmıştır. Yapıtının kahramanı Ernest Everhard'a aktardığı bilgi zenginliği, güçlülük, yiğitlik ve iyilik, kendi benliğinde topladığı erdemlerdir. Jack London, hayatının kahramanıyla benzerliğini perçinlemek amacıyla olacak, kahramanına ruhsal yönden zengin, çok zeki, kocasının görüşlerini tartışmasız benimseyen, ülküsünü içtenlikle paylaşan bir eş vermiştir.

Yapıtın konusunda yer alan iki kargaşalık da öylesine kanlı, kargaşalığa katılanlar arasındaki ihanet öylesine çok, idam biçimleri öylesine hunharcadır ki, böyle şeylerin Amerika ya da ya da Avrupa'da olabileceğine inanmak oldukça güçtür. Eğer 1871 yılının Haziran günlerini anımsamasaydım, böyle bir şeye ben de inanmazdım! Toplumun sindirilmesinde uygulanan kaba kuvvet ve acımasız yöntemler yoksullara karşı nelerin uygun görülebileceğinin açık örneğidir.

Sosyalizm bugün Fransa, İtalya ve İspanya'da Demir Ökçe korkusuna neden olacak kadar güçlü değildir. Güçsüzlük, güçsüzlerin tek koruyucusudur. Çünkü, hiçbir Demir Ökçe, toplum içindeki güçsüzlükleri ezmek girişiminde bulunmaz. Şu halde, sosyalizmin bu güçsüzlüğü nereden gelmektedir. Örneğin, Fransa'da emekçi sınıfı öylesine azınlıkta kalmaktadır ki, kimse bu sınıfı ezmek sıkıntısına katlanmaz. Üstelik; sözü edilen emekçi sınıf sindirilmiştir, başı önündedir ve konuşmaz. Nitekim, aşağı ve orta tabakalara yöneltilen azgınlık, soygunculuk ve yıldırma girişimleri bile bu azınlığın ağzından bir başkaldırı haykırışının fırlamasına neden olamamıştır. Büyük endüstride boğaz tokluğuna denecek kadar az bir ücretle çalışan işçi için savaş, düşünüldüğü kadar dayanılmaz acılar doğurmamıştır. Çünkü, işçi bombalarını yaparken, savaşın sonu zaten çok düşük olan ücretini daha da düşüremezdi. Zamanın ağaları buna özellikle dikkat ederlerdi! Aslında bu ücretler, zengin endüstri ağalarının daha üstün güçlerle işbirliği ederek kolaylıkla sağladıkları kâğıtlardan öteye gidemezdi.

İşte böylece işçi, elinden geldiği kadar yaşamını sürdürme çabasındaydı. Duyduğu yalanlar öylesine çoktu ki, artık duyduğu yalanların hiçbiri işçiyi şaşırtmıyordu. Sosyalistler böyle bir zamanda ayaklanıverdiler; ancak, bellerini doğrultmalarıyla, kıç üstü çökmeleri bir oldu. Bu durum, sosyalizm için çok ağır bir darbe, hem de ölü ve yaralı vermeden kabullendikleri bir yenilgi oldu! Acaba nasıl olmuştu da büyük bir sınıfın savaş gücü böylesine uyuşukluk içinde kalmıştı? Saydığım nedenlerin bu olayı açıklamaya yetmeyeceği gerçektir. Ama zamanla, işgücü ile sömürücü sermaye arasındaki kavga yeniden kıvılcımlanacaktır. Kıvılcımlanma başlayınca da Jack London'un önceden görüp tüm korkunçluğuyla canlandırdığı San Franciso ve Chicago ayaklanmalarını gerçekten yaşamış olacağız. Ancak, eninde sonunda başlayacak olan o savaştan sosyalizmin yenik çıkması için, yapıtta öngörüldüğü gibi kan içinde boğulup yok olması yönünden inandırıcı hiçbir neden yoktur.

Jack London 1907 yılında çok karamsar olduğu gerekçesiyle kınanmıştı. Gerçek sosyalistler bile onu, parti içine korku salmakla suçladılar. Oysa, onu suçlamaya hakları yoktu. Çünkü, çok ender bulunabilecek önsezi yetisine sahip olan

kişiler, tehlikeleri önceden sezerler ve bunu diğerlerine bildirmek zorunluluğunu duyarlar. Büyük Jaures'un şöyle söylediğini birçok kez duydum: "Savaştığımız sınıfların gücünü tam olarak bilmiyoruz. Güçlü oldukları gerçektir. Onların erdemli olduklarını da kabul edebiliriz. Din adamları kilise ahlakını unutmuş görünüyorlar, üstelik makine ahlakını öğütlüyorlar. Egemen sınıfın varlığı tehdit edilince, onları savunmak için toplumun bütünüyle ayaklanacağına hiç kuşku yoktur!"

Hatalarımızı ve yaptığımız saçmalıklan gerçekçi olarak yansıtan Jaures de, Jack London gibi haklıydı. Geleceğimizle kumar oynamamalı, onu gözümüz gibi korumalıyız. Zenginlerin egemenliği günün birinde son bulacaktır. Zengin erkinin batış belirtilerini onun güçlülüğünde bile görmemiz mümkündür. Zengin erki batacaktır; çünkü; her kast düzeninin geçici olduğu gerçektir. Zengin erki gücünün doruğunda bulunduğu bir sırada tepe taklak devrilecektir. Vücut köleliğinin, toprak köleliğinin çürümesi gibi, zengin erkinin de çürümeye yüz tuttuğu daha şimdiden gözlemlenebilmektedir. İçinde bulunduğumuz şu evrensel uğraşı doğuran dünyanın tüm ülkelerindeki ticaret çıkarları takımerki*, bu aman vermez savaş makinesini harekete geçirerek öylesine büyük ve devrin yıkımlarına neden olmuştur ki, onun da yıkılan Avrupa'nın üstüne düşüp dağılacağı gün çok yakındır. Takımerkinin parçalanması da kendiliğinden olmayacaktır; çünkü, son soluğa dek savaşı sürdürecektir. Belki de son kavgası beklenilenden çok uzun sürecektir. Bu arada belki de geçici başarılar bile sağlama olanağı bulacaktır. Hey, emekçi sınıfının çocukları! Amansız savaşlar vereceksiniz! Verdiğiniz savaşlara gösterilecek tepkiler, başarıya ulaşmanız yönünden sizi kuşkuya düşürse bile, yeniden toparlanacak ve soylu Everhard'la birlikte şöyle söyleyeceksiniz:

"Bu kez yenilgiye uğradık, ama her zaman yenilmeyeceğiz. Çok şey öğrendik. Uğruna savaştığımız davamızı bilgi ve disiplin yönünden daha da güçlenmiş olarak yeniden canlandıracağız."

Meredithe'nin Önsözü

Everhard el yazmasının önemli bir tarih belgesi olduğu kesinlikle söylenemez. Tarihsel olaylarla karşılaştırıldığı takdirde birçok yanlışlıklarla dolu olduğu fark edilebilir; ancak, bu yanılmalar daha çok olayların yorumlarıyla yakından ilgilidir. Avis Everhard'ın el yazması üstünden geçen yüzyıla bakıldığında, yazar için karışık ve sisli olan gerçeklerin aslında açık seçik olduğunu görürüz. Yazar için bulanık olan olaylar, yazarın o olaylara çok yakın, hatta, olaylarla içlidışlı olmasından ileri gelmektedir. Çünkü, anlaşıldığına göre, yazarın olayları çok aydınlık olarak görebilmesi için zaman açısının eksik olduğu kabul edilebilir.

Ancak, bütün özürlere rağmen, Everhard el yazmasının kişisel bir belge olarak değer taşıdığı inkâr edilemez. Ancak, Avis Everhard, bu kişisel belgede bile yanılmaktan kaçınamamıştır. Yanılgılardan çoğunluğu her ne kadar zaman açısının eksikliğiyle açıklanabilirse de, yanılgılarında, kocasına karşı duyduğu büyük sevgiden ötürü, önyargılarındaki hatanın büyük payı olduğunu unutmamak gerekir. Kocasının kişiliğinde tanıdığı kahramanı taparcasına sevmesini yazarın kalemine bağışlarsak, bugün Everhard'ın yapıtta gösterilmek istendiği kadar büyük bir kişi olmadığını rahatlıkla söyleyebiliriz. Gerçekte, olağanüstü yetenekleri olmasına rağmen, bu yetenekleri dev ölçülerde değildi. Everhard, çağdaş kahramanlardan yalnızca biriydi ve diğerleri gibi, tüm yaşamını devrim hareketlerine adamıştı. Everhard'ın, 'Emekçi sınıfı bilimi' ya da 'Emekçi sınıfı felsefesi' olarak nitelediği, işçi sınıfına özgü felsefe konusunda büyük başarılar sağladığını kabul etmek zorundayız. Ancak, felsefe konusunda yaptığı nitelemelere bir göz atarsak, görüş açısının daha çok dar olduğunu açık seçik anlayabiliriz. Yalnız şunu da unutmamak gerekir ki, bu görüş açısının darlığı o günlerde herkesi etki altına alan çağdaş bir özürdü.

El yazmasının asıl değeri, o korkunç günlerdeki duyguların bize kadar ulaşabilmesidir. 1912-1932 yılları arasındaki azgın

dönemde yaşayan insanların ruhsal durumlarını, tüm yanılgıları, bilgisizlikleri, kuşkuları, korkuları, güvensizlikleri, akıl almaz bencillikleri ve kazanma tutkularıyla böylesine canlı olarak anlatan başka bir belge daha yoktur. Gerçekte içinde bulunduğumuz aydınlık çağımızda bile bütün bunları anlamak bizler için çok güçtür. Bunlar tarihi gerçekler gibi kabul etmiş olsak bile, onları yeteri kadar anlayamaz ve bir duygu birliğine varamayız.

Onlarla aynı duygu birliğine varabilmek için, Everhard el yazmasının büyük bir dikkatle okunması ve bunu arzu eden kişinin kendini, o çağdaki olaylarda rol alan oyuncuların yerine koyması gerekmektedir. Bu başarıya ulaşan kişi, yapıtı okuduğu zaman, o kişilerle birlik olur, onların düşünce ve duygularını bir noktaya kadar paylaşabilir. İşte, ancak bu eşitlik sağlanabildiği takdirde, Avis'in kahramanlık niteliğine büründürdüğü kocasına karşı beslediği sevgi anlaşılabilir ve gelmekte olan takımerkinin tiksinti verici yüzü tüm gerçekleriyle görülebilir. Böylece, yazarın çok yerinde kullandığı ve insanlığın üstüne hiç beklenmedik bir anda nasıl ağır ağır indiğini ürküntüyle görebiliriz. Bu arada, tarihsel bir nitelik kazanan Demir Ökçe'nin gerçek yaratıcısının Everhard olduğunu da öğreniriz. Kısa süre önce bulunan bu el yazmasının başka bir yardımı da, tartışılmakta olan bu soruya kesin bir cevap vermesidir. Anlaşıldığına göre, Demir Ökçe deyimi önce George Milford tarafından 1912 yılında yayımlanan "Hey, Köleler" adlı dergide kullanılmıştır. George Milford'un önemsiz kışkırtıcılardan biri olduğu söylenmektedir. Anladığımız kadarıyla da bize sunduğu başlıca gerçek, daha sonra Everhard el yazmasının pekiştirdiği gibi, söz konusu kahramanın Chicago yönetimi tarafından kurşuna dizdirilmiş olduğudur. George Milford, Everhard'ın kullandığı bu deyimi herhalde bir söylev sırasında duymuştu. Belki de bunu, 1912 yılında yapılan kongre seçimleri sırasında duymuştu. Çünkü, Everhard'ın bu deyimi, 1912 yılının baharında yapılan özel bir toplantıda kullanmış olduğunu el yazmasından kesinlikle biliyoruz.

Takımerkinin diktatörce davranışı olasılıkla tarihçilerle felsefecileri uzun süre uğraştıracaktır. Daha başka büyük tarih olayları sosyal gelişimde kandırıcı nedenlerle belirli yerlerini

almışlardır. Ancak bu olayların sakınılmaz oldukları da bir gerçektir. Bugün astronomların yıldızların devinimlerini önceden hesapladıkları gibi, yetkili toplumbilimciler de bu olayları oluşlarından önce haber verebilirlerdi. Aslında o başka olaylar olmasıydı, sosyal gelişim zaten gerçekleşemezdi. İlkel komünizm, kölelik, toprak köleliği, gündelik köleliği gelişim yolunda rastlanan kilometre taşlarına benzetilebilirdi. Ancak, Demir Ökçe'nin tarihte bir kilometre taşı olduğu söylenebilir mi? O şimdi bize tarihsel bir sürçme, kendi zamanlarında dünyayı insanlara zindan eden sayısız zorba hükümdarlıklardan birine dönüşüm gibi görünmektedir. Ancak, onlar kendi zamanlarında zorlu oldukları halde Demir Ökçe, gerekçesiz bir zorbalıktan başka bir şey değildi.

Derebeylik ne kadar karanlık olursa olsun, insanlığın derebeylikten sakınması olanaksızdı. Çünkü, Roma İmparatorluğu gibi merkezsel bir yönetimin yıkılmasından sonra, onun yerine derebeylikten başka ne gelebilirdi? Demir Ökçe için, diğerleri gibi tarihsel düzende bir yer bulunamıyor. Demir Ökçe ne sakınılmazdı ne de gerekliydi. Demir Ökçe herhalde tarihin büyük bir geçici hevesi, yalandan gösterişi, bir görüntüsü olarak kalacaktır. Demir Ökçe'nin aceleci olan siyasal kuramcılarına uyarıcı bir ders olmalıdır ki sosyal oluşumlardan kesin dille söz etmenin tehlikeli olduğunu hatırlasınlar.

O çağın sosyologlarına göre, kapitalizm, şehirliler sınıfı egemenliğinin doruk noktası ve şehirliler devriminin son olgun meyvesiydi. Bugün biz de aynı yargıya katılmaktan başka şey yapamıyoruz. Herbert Spencer gibi büyük zekâlar ve büyük savaşçılar bile kapitalizmin peşinden sosyalizmin geleceğini, insan kardeşliği çağının, bencil kapitalizmin yıkıntısı üzerinde yeşereceğini düşünüyorlardı. Oysa, düşünülenlerin tamamen tersine, kapitalizm, çağdaş insanların korkulu bakışları önünde, bugün o çağa doğru bakan bizlerin bile tüylerini diken diken edecek bir canavar doğuracaktı... TAKIMERKİ! Takımerki, ne olup bittiği anlaşılmadan, göz açıp kapayıncaya kadar geçen kısa sürede oluşmuş ve tüm ürkünçlüğüyle insanlığın karşısında bir dağ gibi yükselmişti. Bu olay, nedeni derinlerde olan bir gerçek, şaşırtıcı ve dehşet verici bir olaydır. Everhard el yazmasından anlaşıldığı gibi, Demir Ökçe'nin sürekli olacağına o

zamanlar kimse inanmamıştı. Devrimcilerin kanısınca, Demir Ökçe'nin devrilmesi ancak birkaç yıl gecikebilirdi. O zamanki düşünceye göre, köylünün ayaklanışı hazırlıksız olmuş ve ilk devrim hareketleri erken başlatılmıştı. Oysa, daha iyi hazırlanan ikinci devrim hareketinin de birincisi gibi başarısız olacağı, hatta, birincisinden çok daha ağır bir yenilgiyle sonuçlanacağı kimsenin aklından geçmiyordu.

Anlaşıldığı kadarıyla, Avis Everhard el yazmasını ikinci devrim hareketinin son hazırlık günleri sırasında tamamlamıştı. Aksi takdirde, ikinci devrim hareketinin başarısızlığı üstüne hiçbir şey yazmamış olması çözümlenmesi güç bir nokta olurdu. Avis'in yazısını, Demir Ökçe'nin yıkılmasından hemen sonra yayımlatmak ve böylece henüz öldürülmüş kocasının yaptıklarını ve girişimlerini kamuoyuna hemen duyurmak amacını güderek hazırlamış olduğu belliydi. İkinci devrim hareketi de daha ağır bir Demir Ökçe altında ezilince, Avis, el yazmasını kaçmadan ya da tutuklanmadan önce Wake Robin Lodge'deki büyük meşe ağacının kovuğuna saklayabilmişti.

Avis, hakkında bundan başka bilgimiz yoktur. Herhalde onu tutuklayanlar tarafından öldürülmüş olmalıdır. Bilindiği gibi, bu biçim ortadan kaldırılmalar üzerine Demir Ökçe hiçbir belge saklamazdı. Avis, el yazmasını alelacele saklayıp kaçmaya hazırlanırken, ikinci devrim hareketinin büyük bir bozgunla sonuçlanacağını hiç düşünmemiş olmalıdır. Gerçekte, düşünemezdi de, çünkü, gelecek üç yüzyılın acılarla, eziyetlerle dolu gelişiminin üçüncü, dördüncü ve daha birçok devrim hareketlerini gerektireceğini ve tüm devrim hareketlerinin, dünya işçilerinin son büyük davranışının kesin bir başarıya ulaşmasına dek, kan selleri içinde boğulacağını bilmezdi. Üstelik, Ernest Everhard'a duyduğu büyük aşkı simgeleyen belgenin yedi yüzyıl boyunca bir meşe ağacının kovuğunda kalacağını, ancak şimdi gün aydınlığına çıkacağını aklından bile geçiremezdi.

Antony Meredithe

I

KARTALIM

Hafif bir yaz meltemi göklere tırmanan çamların dallarını sallarken, Wild Water deresinin dalgacıkları yosunlu taşların üzerinden köpürerek akmakta. Kelebekler güneşin altında uçarken, arıların insana ninni gibi gelen vızıltıları her yanı sarıyor. Öylesine sessiz ve sakin ki çevre; oysa, burada oturmuş düşünüyor ve kaygılanıyorum. Kaygıya kapılmamın nedeni, sanki gerçek dışıymış gibi görünen bu sessizlik. Tüm dünya sessiz, ama bu sessizlik bir fırtınanın patlamasından önceki durgunluğu andırıyor. Kulaklarımı ve diğer tüm duyularımı zorluyorum. Yaklaşmakta olan fırtınaya yakalanmak istemiyorum. Vaktinden önce bastırmasa, hazırlıksız bastırmasa fırtına! [1]

---

1. İkinci ihtilal esas itibariyle Everhard'ın bir eseriydi: Avrupa'daki rehberlerle beraber çalışmış olmasına rağmen... Everhard'ın tutulması ile gizlice ortadan kaldırılması 1932 yılının en önemli olayıdır. Fakat kendisi ihtilali o kadar esaslı hazırlamıştı ki, planları şaşırmadan ve geciktirmeden uygulamak arkadaşlarınca mümkün olmuştu. Everhard'ın idamından sonra kansı "Wake Robin Lodge" ye, Kalifornia'daki Sonoma dağlarında ufak bir yazlığa çekilmişti.

Kaygılanmama şaşmamak gerekir "çünkü, durmadan düşünüyor ve düşüncelerimin pençesinden kendimi bir türlü kurtaramıyorum" Yaşam gürültüleriyle öylesine karışmışım ki, etrafımdakl sessizlik ve durgunluk sanki beni boğuyor, soluk almamı engelliyor. Nedense, yıkıcı fırtınanın hiç beklenmedik bir anda kopacağı düşüncesi yakamı bırakmayacak gibi görünüyor. Çünkü, vurulup düşenlerin haykırışları kulaklarımda çınlıyor, daha önce tanık olduğum üzere[1] gençliğin ezilip parçalandığını yine görür gibi oluyorum. Genç vücutlardan zorla alınan ruhların gökyüzüne doğru nasıl yükseldiğini gözlerimin önünde canlandırıyorum. Dünya kan ve yıkım içlnde yüzüyor ve biz, ölümlü insanlar bu dünyaya uzun süreli blr rahatlık sağlamak çabası içinde canımızı veriyor ve amacımıza ulaşmaya çabalıyoruz.

Öylesine yalnızım ki! Olacakları düşünmesem bile, geçmişte onları, artık yok olan kartalımı düşünüyorum. Yorulmak bilmeyen kanatlarıyla boşlukta hızla uçan, kendi güneşine, insanlığın büyük davasına doğru süzülüp giden kartalımı düşünüyorum. Daima geleceği bekleyerek böyle oturamıyorum. O göremeyecek bile olsa, gelmesini beklediğim bu fırtına onun yapıtı... O, tüm gençlik yılları gibi kendini bu yapıta adadı. Bu onun yapıtıdır, onun eseridir.[2]

Sıkıntılı bu bekleyiş günlerinde kocamdan söz etmek istiyorum. Onu tanıyanlar arasında, onun kişiliğini yalnız ben anlatabilirim; ama yine de, yeteri kadar aydınlığa kavuşturamam. Yüce ruhlu bir kişiydi. Ona karşı duyduğum büyük aşk giderek gönül tokluğuna dönüşmüş bile olsa, onun gelecek günleri göremeyeceğini düşündükçe çok acı çekiy-

1. Her halde burada Şikago komününü kastetmektedir.

2. Avis Everhad'a olan bütün saygımıza rağmen şurasını zikredelim: kocası ikinci ihtilalin planını hazırlayan bir çok kuvvetli adamlardan yalnız birisiydi ve bugün başımızı çevirip o zamanı gözden geçirecek olursak, ikinci ihtilalin Everhard sağ kalsa daha az felaketle biteceğini kesin olarak iddia edemeyiz.

orum. Bu davaya büyük bir çabayla ve inançla sarıldığı için davamız yarım kalmayacak ve Demir Ökçe altında ezilmeyecektir. Demir Ökçe'nin altında ezilen insanların yeniden ayağa kalkmaları yakındır. İşaret verildiğinde, ezilenlerin tümü hep birden ayaklanacaklardır. Dünya tarihi şimdiye dek böylesine büyük bir şey görmedi. Çok geçmeden tüm dünyayı saran bir ayaklanma olacak.[1] Görüyorsunuz ya olacak şeylerin etkisindeyim. Bütün bunları geceli gündüzlü öylesine yaşadım ki, artık hiçbir şey gözümün önünden gitmiyor. Kocamı düşündüğüm her zaman, işte bunları da onunla birlikte anımsıyorum. Bütün bunların ruhu o olduğu için, bunları onsuz düşünmem mümkün olamaz!

Önce de söylediğim gibi, onun kişiliğini ancak ben açıklığa kavuşturabilirim. Onun özgürlük için çok çalıştığını ve çok acı çektiğini herkes bilir. Ancak, onun ne zaman çalıştığını ve ne kadar çok acı çektiğini yine ben herkesten daha iyi bilirim. Çünkü yıpratıcı yirmi yılı onunla birlikte yaşadım. Gösterdiği sabrı, yorulmak bilmeden didinmelerini, çalışmalarına olan sınırsız bağlılığını çok yakından bilirim. Amacı uğruna sonunda canını da verdi nitekim, hem pek yakında, henüz iki ay önce!

Ernest Everhard'la ilk tanışmamızı, onunla birlikte nasıl büyüyüp bir parçası haline geldiğimi, yaşantıma ne kadar büyük bir değişiklik getirdiğini sade bir dille anlatmaya çalışacağım. Ancak o zaman, onu, benim gözerimle görebilir, benim tanıdığım gibi tanıyabilirsiniz. Elbette, anlatma-

1. İkinci ihtilal gerçekten enternasyonal idi; plan çok büyük, tek bir insanın kafasında meydana gelemeyecek kadar büyüktü. Bütün dünya oligarşilerindeki ezilen sınıf ilk işarette ayaklanmaya hazırdı. Almanya, İtalya, Fransa ve Avustralya işçi memleketleri (sosyalist devletleri) idi. İhtilali korumaya amade idiler. Bunu da yaptılar; lakin ikinci ihtilal patlayınca Birleşik dünya oligarşileri tarafından birlikte ezildiler.Bu memleketlerdeki sosyalist rejimler de ortadan kalkarak yerlerini oligarşilere bıraktılar.

ma olanak olmayan çok kutsal ve tatlı anılarımı anlatacaklanmın dışında tutacağım!

Onunla ilk kez, 1912 yılı Şubat'ında karşılaştım. Babamın konuğu olarak Berkeley'dekl evimize gelmişti[1] Bende bıraktığı ilk izlenimin pek olumlu olduğunu söyleyemem. Yemek süresinde masanın etrafındaki diğer konuklardan değişik değildi. Ama salona geçildiği zaman üzerimde garip bir etkisi oldu. O gün, babamın deyimiyle Rahipler Günüydü, Ernest, bu din adamlannın arasına doğrusu hiç yakışmıyordu.

Önce, giysisi sırtına doğru dürüst oturmamıştı; siyah kumaştan dikilmiş ve üzerine biraz bolca gelen, hazır giysilerden biri olmalıydı... Üstelik, hiç de yakışmamıştı. Ceket oldukça bol geldiği için olacak, omuzlarda girintili çıkıntılı bir sürü kıvrıntılar yapıyor, cekete ütüsüzmüş gibi bir görünüm veriyordu. Ensesi, bir boksörün ensesi kadar kalın ve sertti[2] 'Demek babamın yeni bulduğu sosyal filozof ve eski nalbant buydu ha!' diye düşünmekten kendimi alamadım. Gerçekte, tüm, geçmişi, şişkin adalelerinde ve bir boğanınki kadar kalın boynunda yansıyordu. İçimden, "Çalışan bir sınıfın 'kör Tom'u[3] gerçekten görülecek bir şey" diye düşündüm. Elimi, bir erkeğin elini sıkarmış gibi sert bir hareketle sıktı. Yüzüme dikilen siyah gözlerinde kendini bilmezlik ifadesi, hatta aşırı bir atılganlık gördüm.

---

1. John Cunnigham, Avis Everhard'ın babası, Kalifornıya'da Berkley'de Devlet üniversitesinde profesördü. İhtisası tabii ilimlerdi. Keşiflerde bulunan bir bilgin sıfatıyla oldukça şöhreti vardı. En mühim eserleri Elektron'lara dair incelemeleriyle "Madde ve Kuvvetin ayniliği" adlı kitabıdır. Burada fikir cambazlığının üstüne çıkarak madde ile enerjinin başlangıca doğru gidilince aynı şey olduğunu kesin olarak ispat etmiştir. Bu gerçek kendisinden evvel Sir oliver Lotge ve başka bilginler tarafından "Radio-Aktivitait" hakkında da anılmış olsa da ispat edilememişti.

2. O zamanlar bazı insanlar para için dövüşürlerdi. İşçileri de biri baygın veya ölü olarak yere serilince öteki ortaya konmuş olan parayı alırdı.

3. Bu isim, görme özürlü siyah bir müzisyene aittir.Bu adam on dokuzuncu asrın sonunda bütün dünyada ün kazanmıştı.

Görüyorsunuz ya, o zamanki bir sınıfın bilinci içindeydim. Kendi sınıfımdan olan bir kişinin böylesine kendini bilmezliği hoş görülemezdi. Bana dikkatle baktığı zaman, bakışlarımı ondan kaçırarak yere baktığımı çok iyi anımsıyorum. Rahip Morehouse'ye hoş geldiniz demek üzere yanından ayrıldığımda hemen hemen üzerime bir hafiflik geldiğini hissettim. Rahibi çok severdim. Yaşlıca, yumuşak ve ciddi tavırlı, İsa tasvirlerine benzettiğim, iyi huylu bir adamdı. Üstelik, büyük bir bilgindi.

Ernest Everhard'ın bana saygısızlık gibi gelen bu kendini bilmezliği, kişiliğinin ana hatlarından biriydi. Açık fikirliydi, hiçbir şeyden çekinmiyordu ve ortamın zorunlu kıldığı yapmacık hareketlerle vakit kaybetmeyi çok budalaca bir davranış olarak niteliyordu. Çok sonra bana şöyle söylemişti: 'Seni ilk gördüğüm zaman çok hoşuma gitmiştin. Neden gözlerim hoşa giden bir şeyi doya doya seyretmekten yoksun kalsınlar!' Hiçbir şeyden çekinmediğini söylemiştim. O, doğuştan soyluydu ve bu soyluluğu, soylu olmayan kişiler arasındaki durumuna ters düşüyordu. O, Nietzche'nin ana hatlarını çizdiği insanüstü varlığın[1] ta kendi, sarışın bir devdi. Bunlara ek olarak da son derece ateşli bir demokrattı!

Öteki konukları ağırlamakla geçen süre içinde bu işçi filozofun üzerimde bıraktığı kötü izienim hemen gidivermişti. Onu unutmuştum bile! Ama rahiplerden birinin konuşmasını dinlerken gözlerinden fışkıran kıvılcımlarla bir ya da iki kez dikkatimi çekti. 'Onda düşünceleri nükte, şaka ve takılmalarla süsleyip aniatma yeteneği var', diye düşündüm ve, giyinişindeki gülünçlüğü hemen unutuverdim.

---

1. Friedrich Nietsche, on dokuzuncu asrın çılgının filozofu. Arasına gerçek kıvılcımlarını yakaladığı olurdu. Fakat düşünceleri daima bir daire içinde döndü ve en nihayet delilikle sona erdi.

Yemek süresince tek kelime söylemedi. Din adamları sofrada hiç aralıksız emekçi sınıftan, bu sınıfın kiliseyle olan ilişkilerinden, kilisenin onlar için yaptıklarından ve yapmakta olduğu şeylerden söz edip durdular. Ernest'in bu konuda tek kelime söylememesi babamın bayağı canını sıkmıştı. Konuşmaların kesildiği bir boşluktan yararlanarak bir şeyler söylemesini rica ettim. Omuzlarını silkerek 'Söylenecek bir şey yok', dedi ve ağzına bir badem atıp çiğnemeye başladı.

Ama babam peşini bırakmadı. Biraz sonra sözü döndürüp dolaştırıp tekrar açtı:

"Aramızda emekçi sınıfının bir üyesi var. Onun bazı şeyleri değişik bir açıdan ele alarak, yepyeni bir heyecanla anlatacağından eminim. Ne dersiniz, Bay Everhard?"

Diğer konuklar da ilgilenerek Ernest'ten düşüncelerini açıklamasını rica ettiler. Ama tavırlarında öylesine sabırlı ve pohpohlayıcı bir ifade vardı ki, insana biraz daha yüksekten baktıkları izlenimini veriyordu. Ernest'in bunu fark ettiğini ve bıyık altından gülümsediğini gördüm. Çevresini ağır ağır gözden geçirirken gözlerinin içi gülüyordu âdeta.

"Ben, din adamlarıyla konuşurken gerektiği gibi saygılı olamam", diye başladı, sonra alçakgönüllülükle ve kararsızlık içinde duraksadı.

Diğerleri, 'Devam ediniz lütfen' diye ısrar ederlerken, Dr. Hammerfield, "Biz din adamları, karşımızdaki insanın namuslu olduğuna inanıyorsak, onun doğru söylediği şeylere alınmayız", dedi.

Ernest, "Demek ki siz, doğruluk ve namusluluğu birbirinden ayırıyorsunuz!" diye gülümsedi.

Dr. Hammerfield derin bir soluk alarak cevap verdi:

"En iyilerimiz bile yanılabiliriz, delikanlı!"

Ernest, bir anda değişip bambaşka bir insan oluverdi.

"Pekâlâ", dedi. 'Şu halde, izin verirseniz hepinizin yanıldığınızı söyleyeceğim. Emekçi sınıfı üzerine bildikleriniz yetersizdir, hatta yetersizin bile altındaydı. Toplumbilim üzerindeki bilgileriniz, düşünüş biçiminiz gibi hatalı ve boştur!"

Söylediği sözler, söyleyiş biçiminden daha sert olamazdı. Sesinin ilk çınlayışında şiddetle sarsıldığını hissettim. Sesi de gözleri kadar cesurdu. Bu ses içime bir kor gibi işledi. Nitekim, bu sözler konukları da sarsmış ve onları içinde bulundukları uyuşukluktan silkeleyip çıkarmıştı.

Dr. Hammerfield, "Düşüncelerimizdeki hata ve boşluk nedir, delikanlı?" diye sordu. Doktorun sesinde ve söyleyiş biçiminde sert bir ifade vardı.

"Sizler metafizikçisiniz. Her şeyi metafizikle kanıtlayabilirsiniz. Bunun sonucu olarak her metafizikçi, diğer metafizikçiye yanıldığını kanıtlar ve bununla yetinir. Sizler fikir dünyasının anarşistlerisiniz. Aynı zamanda dünyaya kötü yönler veriyorsunuz. Hepiniz kendi yarattığınız, kafanızda canlandırdığınız bir dünyada, isteklerinizin doğurduğu bir dünyada yaşıyorsunuz. Oysa, içinde yaşamakta olduğunuz gerçek dünyayı tanımamazlıktan geliyorsunuz, aslında tanımıyorsunuz da! Düşüncelerinizin gerçek dünya ile ilişkisi, bu dünya ile kafanızda yarattığınız dünya arasındaki ilişkilerden ileri gitmiyor. Biraz önce sofrada geçen konuşmalarınıza kulak verirken ne düşündüğümü biliyor musunuz? Bir iğnenin ucunda kaç meleğin dans edebileceği gibi çok önemli bir sorunu büyük bir ciddilikle tartışan Ortaçağ felsefecilerini! İşte sayın baylar, yirminci yüzyılın fikir yaşamına, bundan on bin yıl öncesi vahşi bir ormanda hastaları büyü ile tedavi etmeye çalışan Kızılderili bir büyücü kadar uzaksınız!"

Ernest Everhard konuşurken sesi aşırı bir tutkuyla titriyordu. Yüzü hafifçe kızarıyor, gözlerinden kıvılcımlar fışkırıyor, yüzüne hemen atılmaya hazırmış gibi bir ifade geliyordu. Zaten yaradılışı böyleydi ve çevresindekileri etkileyen de bu yaradılışıydı. Saldırıya geçiş biçimi, bir balyoz gibi ezici kelimeleri çevresindekilere her şeyi unutturuyordu.

Nitekim, yine böyle olmuştu. Hafifçe öne doğru eğilmiş olan Rahip Morehouse, büyük bir dikkat ve heyecanla dinliyordu. Dr. Hammerfield'in yüzü öfkesinden âdeta morarmış gibiydi. Konuklardan bazılarının içerlemiş oldukları açıkça belliydi. Bir kısmı da düşünceli bir tavırla aptal aptal gülümsüyordu. Ben de durumu son derece ilginç ve meraklı buluyordum. Babama bir göz attım ve onun, ortaya attığı bombanın başarılı etkisi karşısında bir kahkaha nöbetine tutulacağından kaygılandım.

Dr. Hammerfield, sesine sakin bir ifade vermeye çalışarak sessizliği bozdu:

"Sözleriniz oldukça karanlık. Acaba, bize metafizikçi demekle ne söylemek istediğinizi açıklar mısınız, lütfen?"

Ernest hiç duraksamadan cevapladı:

"Çünkü metafizikçiler gibi düşünüyorsunuz. Evet düşüncelerinizde bir şeyler var, ama bilimsel bir anlayış yok. Vardığınız sonuçlar değersiz. İçinizden iki kişinin bile aynı düşüncede olmasına gerek duymadan her şeyi kanıtlayabilir ya da hiçbir şeyi kanıtlayamazsınız. Hepiniz öz varlığınızı ve evreni kendinize özgü fikirlerinizle tanımlamaya çalışıyorsunuz."

Rahip Morehouse, "Sizi çok iyi anlıyorum," dedi. Bence tüm ruhsal şeyler metafizikle ilgilidir. Bilimlerin içinde en inandırıcısı matematik de baştan sona kadar metafiziktir. Bilimle uğraşan her kişi bunları düşünür, öyle değil mi?"

Ernest, yine cevabı yapıştırdı:

"Beni anlamadığınızı söylememe izin verirseniz, evet. Daha geniş bir açıklama yapmak isterim. Metafizikçi kendi içine bakarak yasalardan olaylara, etkenden etkiye geçme yoluyla yargıya varır. Bilimle uğraşan kişi, tecrübelere dayanarak tikelten tümele, olaylardan yasalara, özelden genele ulaşma yoluyla yargıya varır. Metafizikçi kuramdan olguyu, bilgin ise, olgulardan kuramı çıkarır. Metafizikçi evreni kendine bakarak, bilgin kendini, evrene bakarak açıklar."

Dr. Hammerfield, "Tanrıya şükür biz böyle bilginlerden değiliz!" diye mırıldandı.

Ernest sordu:

"Şu halde necisiniz?"

"Felsefeci... filozof."

Ernest, güldü:

"Ya, öyle mi? İşte şimdi mantara bastınız. Felsefe kelimesini ne biçimde tanımladığınızı bana kısaca anlatır mısınız, lütfen?"

Dr. Hammerfield, hemen cevap vermedi, burnunu çekti, biraz düşündü, sonra, "Felsefe, yalnız ruhsal ve yaradılış yönünden filozof olan kişilere anlatılabilir", dedi. "Her şeye kuşkuyla bakan bir bilgin felsefeden hiçbir şey anlamaz."

Ernst, bu saldırı karşısında hiç etkilenmemiş göründü. Üzerine yöneltilen tüm silahları büyük bir umursamazlıkla geldiği yere yöneltmesini çok iyi bilirdi. Yine böyle yaptı ve yüzünün mimikleriyle sözlerine daha anlamlı bir ifade vererek karşılık verdi:

"Yapacağım felsefe tanımını her halde anlamakta güçlük çekmeyeceksiniz. Ama hatalı olduğum noktalarda beni

uyarmanızı özellikle rica edeceğim. Felsefenin bütün bilimlerin en geniş kapsamlısı olduğu kuşkusuzdur. Felsefenin düşünüş sistemi de diğer bilimlerdeki gibidir. Felsefe, tüm bilimlerce kullanılan tümevarım yöntemiyle tüm bilim dallarını tek büyük bir bilim halinde bir araya getirir. Spencer'in işaret ettiği gibi, her bilim dalının ana hatları hemen hemen aynı cinsten bilgilerdir. Felsefe tüm bilim dallarının bilgilerini toplar. Felsefe bilimlerin bilimidir. Daha doğru bir deyimle, felsefenin tüm bilimlerin üstünde bir uzman olduğunu söyleyebiliriz. Bu tanımı nasıl buldunuz?"

Dr. Hammerfield, duraksayarak, "Fena sayılmaz, fena değil..." dedi.

Ama Ernest acımasızdı. Hemen uyardı:

"Bu açıklama biçiminin metafiziğe uymadığını unutmayın! Eğer şu ana kadar söylediklerimin içinde çürük bir nokta bulamadınızsa, bundan sonra metafizik karşılaştırmalar yapmaya, kanıtlar göstermeye de hakkınız olamaz. Bütün yaşamınız süresince bu çürük noktayı bulmaya ve buluncaya kadar da metafizik bir sessizliği korumaya mecbursunuz."

Ernest'in susması üzerine sıkıntılı bir sessizlik oldu. Dr. Hammerfield, şaşkın ve anlaşılmaz bir tavır takınmıştı. Böylesine basit ve açık bir saldırı biçimine alışık değildi. Masanın çevresindekilere yalvaran gözlerle baktı: Ama, kimse onu savunmaya kalkışmadı. Bu arada, babamın, gülmemek için peçetesini ısırdığını fark ettim.

Dr. Hammerfield'in yenilgiyi kabul ettiği iyice anlaşıldıktan sonra, Ernest, tekrar konuşmaya başladı:

"Metafizikçileri yere vurmak için başka bir yol daha vardır. Onların yapıtlarına bakarak da karar verebiliriz. Kötü ve hayal niteliğinde tablolar yaratmaktan, kendi gölgelerini

Tanrı sanmak dışında insanlığa ne gibi bir yararları dokunmuştur? İnsanların eğlenmelerine yardımcı olduklarını kabul ederim; ama, insanlık için gözle görülür, elle tutulur yapıtları var mıdır? Metafizikçiler kalbin duygu merkezi olduğu üzerinde felsefe yaparlarken, bilim adamları kalbin bir dolaşım organı olduğunu ortaya koyuyorlardı. Metafizikçiler veba salgını ile kıtlığı Tanrının bir kamçısı diye anlatmaya çalışırlarken, bilginler tahıl depoları ve kanalizasyon yaptırıyorlardı. Bilim adamları köprüler ve caddeler yapmaya çalışırken, metafizikçiler kafalarının içinde isteklerine göre Tanrı yaratmaya çalışıyorlardı. Bilginler ve kâşifler Amerika'yı keşfeder, evreni, yıldızları ve bunlarla ilgili yasalan yaparken metafizikçiler dünyayı evrenin merkezi sanıyorlardı. Sözün kısası, metafizikçilerin insanlığın yararına olumlu hiçbir davranışları yoktur ve bilimin gelişmesi karşısında adım adım gerilemişlerdir; ancak, bilimsel gerçekler onların öznel iddialarının saçmalığını ortaya çıkardıkça, hemen yeni bilimlere uygulanabilecek yeni öznel varsayımlar kurmaya başlamışlardır. Bu işi dünyanın sonuna kadar da sürdüreceklerdir. Görülüyor ki baylar, bir metafizikçinin bir büyücüden farkı yoktur. Balina yağıyla beslenen, kürkler giymiş bir Tanrı'yı kafasında canlandıran bir Eskimo ile bir metafizikçi arasındaki ayrım, metafizikçilerin iki bin yıllık karanlık bir geçmişi olmasından ileri gidemez!"

Dr. Bellingford konuşmaya katıldı:

"Aristo bir metafizikçi olduğu halde, ortaya attığı fikirler Avrupa'da tam on iki yüzyıl geçerli oldu ama!"

Doktor, bu sözleri söylerken çevresine bakındı ve diğerlerinin de gülümseyerek kendi fikrine katıldıklarını anladı.

Ernest duraksamadan karşılık verdi:

"Çok zayıf bir örnek seçtiniz. İnsanlığın çok karanlık bir dönemine değindiniz. Bu döneme, bizler çok haklı olarak 'Karanlık Ortaçağ' adını veriyoruz. Bu dönemde bilim, metafizik tarafından çiğnenmişti. Fizik, taş felsefesini araştırmakla meşguldü. Kimya, simyaya ve gökbilim müneccimliğe dönüşmüştü. Aristo'nun fikirlerinin tüm dünyada hükmetmesi çok acı bir dönemdir."

Dr. Bellingford, suratını asarak bir süre düşündü, sonra yine gülümsedi.

"Yapmış olduğunuz korkunç tanımın doğruluğunu kabul etsek bile, siz de itiraf etmelisiniz ki, insanların o karanlık dönemden kurtulup aydınlığa çıkmasına yine metafizik yardımcı olmuştur."

"Metafiziğin bununla hiçbir ilişkisi yoktur."

Dr. Hammerfield artık dayanamamış gibi bağırarak, "Peki ama, keşif yolculuklarını doğuran felsefeyle ilgili düşünceler değil miydi?" diye sordu.

Ernest, "Ah dostlarım", dedi. "Sizin yenilgiyi hemen kabulleneceğinizi düşünüyordum. Çünkü, sözlerimde bir çürük nokta bulamamış görünüyordunuz. Gerçekten giderek uzaklaşıyorsunuz, ama buna şaşırmıyorum, çünkü bu, metafizikçilerin alışılagelmiş âdetlerindendir ve bu nedenle hoş görürüm. Metafiziğin keşiflerle hiçbir ilgisi olmadığını yine tekrarlayacağım. Ekmek, yağ, ipek, incir, dolar, sterlin ve Hindistan ticaret yolu sorunu... işte keşiflerin nedenleri bunlardır. Bin dört yüz elli üç yılında Türklerin İstanbul'u almaları üzerine Hindistan kervan yolu kapanmış oldu. Keşif yolculuklarının asıl nedeni budur; çünkü Avrupalı tüccarlar yeni bir yol bulmak zorundaydılar. Kristof Kolomb, yeni bir yol bulmak amacıyla yelken açtı. Bütün tarih kitapları böyle yazarlar. Bu yolculuklar sırasında, dünyanın biçimi, büyük-

lüğü ve doğa üzerine gelişigüzel birtakım şeyler öğrenildi. Böylece de, Ptolemos varsayımı gözden düştü."

Dr. Hammerfield burnunu çekti.

Ernest, "Söylediklerimi kabul etmiyor musun?" diye sordu. "Beni hangi noktada hatalı buluyorsunuz?"

Doktor, öfkeli bir tavırla cevapladı: "Düşündüklerimde ısrar ediyorum ve bunların doğruluğunu da kolaylıkla kanıtlayabilirim. Ancak, fazla derinlere inecek vaktimiz olacağını sanmıyorum, çünkü bu konu çok uzun sürer."

"Oysa, bilimde hiçbir şey uzun sürmez. Zaten bilginlerin amaçlarına en kısa yoldan varmalarının nedeni de budur. Amerika'nın keşfi de bilimin işidir."

Ernest Everhard'la tanışmamın bu ilk gecesini tüm ayrıntıları, heyecanlarıyla tekrar yaşamam benim için bambaşka bir zevk olmasına rağmen, geceyi anlatmak istemiyorum.

Büyük bir tartışma söz konusuydu. Rahiplerin yüzleri sıkıntılarından kıpkırmızı kesilmişti. Ernest'in romantik filozoflar, gölge oyuncuları gibi deyimleri kullanarak onlarla alay etmesi tartışmayı büsbütün kızıştırıyordu. Ernest saldırısına geçtiği zaman daima olayları ele alıyordu. İçlerinden birini ağına düşürdüğü zaman da, 'Bütün bunlar gerçek, dostum, bunlar yalanlanması olanaksız gerçekler' diye bağırıyordu. Her iddiası gerçek olaylara dayanıyordu. Karşısındakilere olaylardan tuzaklar kuruyor, saldırılarını olaylara dayanarak yapıyor ve onları hiç acımadan olaylarla bombardıman ediyordu.

Bir aralık, Dr. Hammerfield, "Siz olaylardan yapılmış bir Tanrı'ya tapıyorsunuz galiba!" diye alay etti.

Dr. Bellingford da, "Olaylardan başka Tanrı yoktur ve Bay Everhard da bu Tanrı'nın peygamberidir!" diye söze katıldı.

Bütün bunlara karşı Ernest gülüyor ve başını sallayarak onaylıyordu: "Ben bir Teksaslıya benzerim."

Bu sözünün açıklanması istendiğinde, şöyle sürdürdü:

"Missourili daima 'Gösterin göreyim' der, oysa, Teksaslı, 'Avucuma koyun da göreyim' der ve bu söz onun bir metafizikçi olmadığının somut bir kanıtıdır."

Konuşma arasında Ernest'in metafizikçi filozofların hiçbir zaman gerçek bir kanıt gösteremeyeceklerini söylediği zaman, Dr. Hammerfield, hemen sordu:

"Gerçek kanıt dediğiniz nedir, delikanlı? Sizden çok daha akıllı kişilerin uzun süre kafa patlattığı şeyin ne olduğunu açıklar mısınız, lütfen?"

Ernest, "Memnuniyetle", diye cevap verince, kendine olan bu sarsılmaz güveni konukları oldukça şaşırttı. "O akıllı kişiler gerçeği gökyüzünde aradıkları için kafa patlattılar. Eğer gökyüzünde dolaşacakları yerde, yeryüzünde kalmış olsalardı, gerçeği hemen bulurlardı. Bu takdirde de, yaşantılarındaki tüm hareket ve düşüncelerinin gerçek kanıt olduğunu hemen anlarlardı."

Dr. Hammerfield sabırsız bir tavırla, "Kanıt nerede?" diye sordu. "Sözü uzatıp duruyorsunuz. Bize arayıp bulduğunuz gerçek kanıtı söyleyin de anlayalım!"

Tüm konuşmalarında, takındığı tavırlarda saygısız, alaycı bir ifade vardı. Masadakilerin hepsi de bundan hoşlanmış görünüyorlardı, yalnız Rahip Morehouse biraz öfkeli gibiydi.

Ernest, "Doktor Jorda[1] bunu çok belirgin bir biçimde açıklamıştı", dedi. "Ortaya sürdüğü gerçek kanıt şöyle anlatılıyordu...

---

1. 19. yüzyılın sonlarıyla 20. asrın başlarında yaşamış bir pedagog. Stanford Üniversitesinin rektörü, insanlığa büyük faydası dokunmuş bir adamdı.

Bir etki yapılabilir mi? Canını bu iş için ortaya koyabilir misin?"

Dr. Hammerfield, "Öhö, öhö!" diye alay ederek. "Her halde siz Rahip Berkeley'i[1] dikkate almıyorsunuz. Onu şimdiye kadar bastıran da çıkmadı."

Ernest güldü:

"Sözünü ettiğiniz rahip metafizikçilerin başıydı. Ancak, seçmiş olduğunuz örnek pek kuvvetli sayılamaz. Berkeley de felsefenin etkisiz olduğunu kanıtlamıştır."

Dr. Hammerfield, bu kez gerçekten de kızmıştı. Ernest'i suçüstü yakalamış gibi bir tavrı vardı.

"Delikanlı", dedi. "Bu iddianızın, bu akşam ortaya sürdüğünüz diğer fikirlerinizle bir ayrımı yok. Bence, bu davranışınız basit ve düşüncesizce yapılan bir kendini bilmezliktir!"

Ernest, alçakgönüllülükle cevap verdi:

"Beni yendiniz, ama nasıl yenildiğimi bir türlü anlayamadım. Bunu bana açıkça anlatsanız nasıl olur?"

"Elbette, elbette! Rahip Berkeley'in metafiziğinin etkisiz olduğunu nasıl kanıtladığını nerden biliyorsunuz? Bu konuda bir kanıtınız yoktur, delikanlı! Bu felsefe daima etkili olmuştur."

Ernest, bir an sustu, sonra konuşmaya başladı:

"Berkeley felsefesinin etkisiz olduğunu gösteren birinci kanıtımı şöyle söyleyebilirim. Berkeley evine duvardan değil

---

1, Berkeley, İdealist, monist filozof, Maddenin varlığını inkar ederek devrini uzun zaman şaşkınlığa düşürmüştü. Yeni ilim gerçekleri, felsefe tarafından kabul edilip kamulaşınca bu adamın nazariyeleri kendiliğinden değerlerini kaybettiler.

kapıdan giriyordu. Sağlığını korumak için ekmek, tereyağı ve et yerdi. Tıraş olmak için de ustura kullanırdı, yüzündeki kılları aldığı sürece."

Dr. Hammerfield hemen itiraz ederek bağırdı:

"Söylediklerinizi gerçek şeyler, oysa metafizik düşüncededir!"

Ernes, çok sakin bir dille. "Etkisi de düşüncede midir?" diye sordu.

Dr. Hammerfield'in başını sallayarak evet demesi üzerine Ernest, ağır ağır konuşmasını sürdürdü:

"Şu halde, sayılamayacak kadar çok melek de bir iğnenin ucunda dans edebilir... elbette, tinsel olarak. Kürklü ve balina yağıyla beslenen bir Tann da var olabilir ve varlığını gösterebilir... tabii düşüncede. Bunlara karşı bir kanıtın varlığı da söz konusu olamaz... tinsel olarak tabii. Acaba canlılığınızın da düşüncede olduğunu iddia edebilir miyim, Doktor?"

"Düşüncem benim için krallıktır!

"Ya da başka bir deyimle, siz gökte yaşıyorsunuz, ama yemek vaktinde yere indiğinizden eminim. Yersarsıntısı olduğunda da yere inersiniz tabii! Yoksa, yersarsıntısı sizi korkutmaz mı? Örneğin, tinsel varlığınız, tinsel bir tuğlanın üstünüze düşmesiyle incinebilir!"

Dr. Hammerfield, hiç farkında olmadan elini başına götürdü. Başında bir yara izi vardı ve Ernest, bilmeden bir gerçeğin üstüne parmak basmıştı. Çünkü, Dr. Hammerfield büyük depremde[1] yıkılan bir bacanın altında kalarak az daha ölüyordu. Sofranın çevresindekiler birden kahkahalarla gülmeye başladılar.

1, 1906'daki büyük deprem, Sanfransiko'yu harap etmişti.

Kahkahalar kesilince, Ernest sordu:

"Buna karşıt bir kanıtınız var mı?"

Bu kadarı Dr. Hammerfield için yeterliydi; çünkü, tartışmanın yönü değişmişti. Ernest, rahipleri her noktada sıkıştırıyordu. Emekçi sınıfı tanıdıklarını söyledikleri zaman onlara tüm gerçeği olanca çıplaklığıyla gözlerinin önüne seriyor, bu sınıfı gerçekte hiç tanımadıklarını açıkça gösteriyordu. İddialarını cevaplamalarını istiyordu. Daima gerçekçi alanda kalıyor, karşısındakiler gerçekten uzaklaştıkça onları sert bir silkeleyişle yine gerçeğe döndürüyordu.

O geceki sahneyi hâlâ tüm parlaklığıyla gözümde canlandırabiliyorum. Şimdi bile onun sert sesini duyuyor ve ortaya sürdüğü gerçeklerle diğerlerini yerden yere vuruşunu görür gibi oluyorum. Sözleri âdeta bir kamçı etkisi yapıyor ve hiç acımıyordu. Ne kimseden özür dilemesini istiyor, ne de kimseden aman dileniyordu.[1] Karşısındakilere vurduğu son darbeyi hiçbir zaman unutmayacağım:

"Emekçi sınıfını hiç tanımadığınızı ya açıkça ya da bilmeyerek kanıtladınız. Ama bunun için sizi suçlayamam. Zaten bu sınıfı nasıl tanıyabilirsiniz! Onlarla aynı yerde oturmuyorsunuz ki! Sizler, kapitalistlerle birlikte oturuyorsunuz. Öyle değil mi? Sizi besleyen, kilisenize para veren ve sırtınızdaki giysiyi sağlayan kapitalist sınıf değil mi? Zaten bu nedenle, efendilerinizi hoşnut etmek için metafizik üzerine vaaz veriyorsunuz. Üstelik, bu metafizik, var olan düzeni sosyal yönden etkilemediği için de hoşunuza gidiyor."

Bu sözler üzerine gürültülü itirazlar yükseldi. Ernest, onları duymamış gibi sözünü sürdürdü:

1, Bu levha o zamanın ihtiyatlarını gösteriyor. Neticesi ölüm veya dirim olan hayvanca dövüşlerde iki taraftarın biri yaralanıyor, silahını indirirse onu öldürmek veya hayatta bırakmak galibin keyfine kalırdı.

"Vicdanlı olduğunuzdan hiç kuşkum yok. Hiç kuşkusuz hepiniz namuslu kişilersiniz. Hepiniz inandığınız şeyler üzerine vaaz veriyorsunuz. Zaten kapitalist sınıf için asıl gücünüz ve değeriniz de burada kendini gösteriyor. İnancınıza bugünkü düzene tehlikeli sayılabilecek bir yön verdiğiniz takdirde, vaazlarınızı hoş karşılamayacaklar ve sizler görevlerinizi bırakmaya zorlanacaksınız. Arada bir böyle olaylarla karşılaşıyorsunuz, öyle değil mi?[1]

Ernest'in bu sözlerine kimse itiraz edemedi ve hepsi başlarını önlerine eğerek sessizce oturdular.

Dr. Hammerfield, "Şey... bazılarımızın fikirleri yanlış olunca çekilmemiz rica edilebiliyor", dedi.

"Başka bir deyimle, düşünceleri hoşa gitmeyince, öyle değil mi? İşte bu nedenle sizleri suçlamıyorum. İşinize devam etmek zorundasınız. Vaaz verin ve para kazanın, ama Tanrı adına emekçi sınıfına dokunmayın. Siz düşmandan yanasınız. Emekçi sınıfıyla da hiçbir ilişiğiniz olamaz. İşlerinizi başkalarına gördürdüğünüz için ellerinizde nasır yoktur. Göbeklenecek kadar iyi yiyorsunuz, gıdanıza önem veriyorsunuz..."

Ernest'in sözü üzerinde Dr. Bellingford elinde olmayarak titredi ve masadakilerin gözleri onun iri göbeğine dikildi. Göbeğinin iriliği nedeniyle, onun ayaklarının burnunu göremediği söylenirdi.

"Sizlerin, bugünkü düzenin temelini oluşturan varsayımlarınızdan başka düşünceleriniz yoktur. Sizler tıpkı İsviçre gönüllü askerleri gibi parayla tutulma askerlersiniz.[2] Sizi doyuranlardan ayrılmayın. Verdiğiniz vaazlarla ekmeğini

1, O zamanlar münasebetsiz vaizler verdikleri için bazı ruhaniler kiliseden kovulurlardı. Bu hal en ziyade vasıflarda sosyalist fikirler bulununca oluyordu.
2. Milleti tarafından idam edilen Fransız Kralı 16. Lui'nin yabancılardan toplanmış, paralı muhafız askerleri.

yediğiniz sınıfın çıkarlarını koruyun. Ama emekçi sınıfına kadar inip, onlara sahte önder olmaya sakın kalkışmayın. Namuslu ve dürüst kişiler olarak hem düşman hem de dost orduda varlık gösteremezsiniz. Emekçi sınıf sizin yardımınız olmadan da yolunu bulabilir. Onların kimseye gereksinimleri yoktur. Hatta sizler ortada olmazsanız onlar yollarını daha çabuk ve kolayca bulabilirler."

II

AÇIKLAMALAR

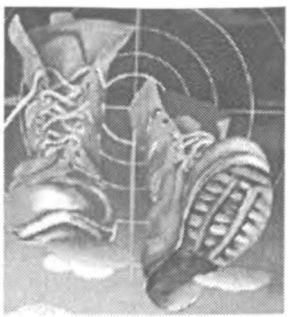

Konuklar gittikten sonra, babam, bir koltuğa oturarak kahkahayı bastı. Annemin ölümünden bu yana onun böylesine istekli güldüğünü hiç görmemiştim.

"Doktor Hammerfield'in şimdiye dek hiç bu kadar kızmış olduğun anımsamıyorum", dedi. "Ernest nasıl da kuzu gibi yumuşakça başladı söze! Din adamlarıyla konuşmanın saygısı gibi sözlerden sonra nasıl da aslan gibi kükreyiverdi! Çok yetenekli bir kişi ve çok işlek bir zekâsı var. Bu gücünü ve yeteneğini bilim yoluna yöneltmiş olsaydı, mutlaka çok tanınmış bir bilgin olurdu!"

Ernest Everhard'ın beni çok ilgilendirmiş olduğunu söylemek bile gereksiz burada. Beni kendine çeken, yalnızca söyledikleri değil; kişiliğiyle de beni çok etkilemişti. Şimdiye dek böylesine bir kişiye hiç rastlamamıştım. Belki de yirmi dört yaşına geldiğim halde hâlâ evlenmemiş olmamdan ötürü bu hislerle dolup taşıyordum. Ondan çok hoşlandığımı kendime itiraf etmekten hiç çekinmedim. Hoşlanmamın nedenleri, zekâ ve mantık sınırları içinde değildi. Adaleli

vücuduna, kalın ensesine rağmen, üzerimde ince ruhlu, keskin zekâlı bir kişi izlenimi bırakmıştı. Zeki ve acımasız gibi görünen kişiliği altında, son derece duygulu ve ince bir ruhun gizlendiğinden kesinlikle emindim. Bu duyguya neden kapıldığımı bilmiyordum. Herhalde, böyle bir kanıya saplanmamın başlıca nedeni kadınlığın verdiği bir sezgi olmalıydı.

Ernest'in gür ve sert sesinde, kalbimin derinliklerine kadar işleyen bir şeyler vardı... Sesinin hâlâ kulaklarımda çınladığını hissediyordum. Bu sesi tekrar duymayı, gözlerindeki alaycı gülümsemeyi yine görmek istiyordum. Gözlerindeki alaycı gülümsemenln, yüzündeki ciddi ifadeyi yumuşattığını fark ettiğim zaman oldukça şaşırmıştım. İçimde karmakarışık, anlaşılmaz duygular vardı. Eğer onu yine görmemiş olsaydım, bu belirgin olmayan duygularımın geçeceğinden ve onu kolayca unutabileceğimden emindim. Böyle düşünmeme rağmen, onu daha ilk gördüğüm geceden beri sevmeye başlamıştım.

Daha sonra onu yine gördüm. Onunla tekrar karşılaşmamın en büyük nedeni, babamın toplumbilime karşı duymaya başladığı aşırı ilgi ve bu nedenle evde sık sık yaptığı toplantılardı. Annemle mutlu bir evlilik geçirmişti. Asıl mesleği fizikti ve bu alanda oldukça başarılıydı. Annemin ölümünden sonra evde oluşan boşluğu yoğun çalışmalarıyla bir türlü dolduramadı. Önceleri biraz felsefeye eğildi, sonra da ekonomi ve toplumbilimle ilgilendi. Gerçekçi bir kişiliği vardı ve yapılan haksızlıklarla uğraşmayı kendine görev edinmişti. Sonunun nereye varacağını hiç düşünmüyordu. Onun bu yeni tutkusu hoşuma gidiyordu. Yeni inceleme konularıyla sanki yeniden canlanmış gibiydi.

Çalışmaları daima bir laboratuarda geçtiği için ve laboratuar çalışmalarına alışkın olduğu için, bizim oturma odası da kısa bir süre sonra bir toplumbilim laboratuarına döndü. Oturma odasına her çeşit, her sınıftan insan geliyordu. Bilginler, politikacılar, bankerler, tüccarlar, profesörler, işçi önderleri, sosyalistler, anarşistler... Ve babam onları araların-

da tartıştırıyordu, sonra onların yaşantı ve toplum üzerindeki fikirlerini inceliyordu.

Ernest'in sözünü ettiğim Rahipler Gecesi'nden kısa bir süre önce tanımıştı. Konuklar gittikten sonra da nasıl tanıştığını anlatmıştı. Bir gün, akşam üstü, adamın birinin bir sabun sandığının üzerine çıkmış, çevresinde toplanan emekçilerle konuştuğunu görmüştü. Sandık üstünde gördüğü bu adam, Ernest Everhard'dı. Ancak, onun alelâde bir sokak konuşmacısı olduğunu düşünmemek gerekir. Çünkü Sosyalist Parti merkezinde hatırı sayılır bir kişiydi, emekçi önderlerinden biriydi. Her şeyden çok sosyalist felsefenin tanınmış kişilerindendi. En anlaşılması güç şeyleri bile, en basit kelimelerle anlatabilmek için çok açık ve belirgin bir sistemi vardı. Yaradılıştan bir anlatıcı ve öğreticiydi. Emekçiye parti ilkelerini öğretmek için bir sabun sandığının üstüne tünemeyi hiç de hor görmüyordu.

Babam, onu dinlemek için durmuş, dinledikçe ondan hoşlanmış ve sonunda onunla tanışarak bilindiği gibi Rahipler Gecesi'ne davet etmişti. O gece konukların gidişinden sonra babam, Ernest hakkında bazı şeyler anlatmıştı. Everhard ailesi, bundan iki yüz yıl önce Amerika'ya yerleşmiş soylu bir aileydi ve Ernest bu aileden geldiği halde koyu bir emekçiydi.[1] Henüz on yaşında hayata atılmış, bir değirmende çalışmaya başlamış, sonra da bir nalbandın yanına çırak olarak girmişti. Kendi kendini yetiştirmiş bir kişiydi. Kendi çabasıyla Almanca ve Fransızca dillerini öğrenmiş, bu dillerden bilim ve felsefe kitapları çevirerek Chicago'da güç koşullar altında ayakta durmaya çalışan sosyalist bir yayınevine verip bastırarak geçinmeye başlamıştı. Kitaplardan elde ettiği geliri, arada sırada yazdığı ekonomik ve felsefi yazılardan sağladığı kazançla bir miktar artmıştı.

İşte, o gece yatmadan önce onun hakkında bunları öğrendim. Yattıktan sonra uzun süre uyanık kaldım. Gözlerimi

1. O zamanlar Amerika'da doğan yerli halkla, göçmen halk arasında büyük bir ayırım gözetilmezdi.

kapadığım zaman onun sesini duyar gibi oluyordum. Sonra, düşüncelerimin akış düzeni beni kaygılandırdı. Ernest, kendi sınıfımdaki kişilerden çok daha başka, çok güçlüydü ve bize göre tamamen bir yabancıydı. Onun bize karşı bu üstünlüğü beni hem coşturuyor hem de ürkütüyordu. Düşüncelerimin içinde kaybolmuş olduğum bir sırada, hayalimde onun sevgilisi ve karısı olduğumu düşündüm. Erkek gücünün kadınlarca çekici olduğunu hep duyardım, ama Ernest benim için fazlaca güçlüydü, hem de gerektiğinden fazla! 'Hayır", diye isyan ettim. 'Hayır, olamaz! Ben deli miyim?'

Ertesi sabah, bütün isyanıma rağmen onu tekrar görebilmek isteğiyle uyandım. Her şeyiyle bir bütün olarak onu tekrar görmek istiyordum. Onun yine karşısındakilerin rahatını bozuşunu ve yaşam üzerindeki düşüncelerinden ayırışını görmek istiyordum. Onda, insanı kendine çeken dayanılmaz bir güç vardı! Üstelik, onun uğraşını seyretmek de hoşuma gidiyordu, çünkü insan onu dinlerken gerçek bir savaş sahnesini canlı olarak yaşıyordu!

Aradan günler geçti. Bu arada, Ernest'in kitaplarını babamdan alıp okumaya başladım. Kitaplarını da konuştuğu gibi yazmıştı... kısa, açık ve inandırıcı bir dille yazmıştı. Yazıları, insanı en kararsız olduğu zamanda bile inandırıcı bir sadelikteydi. Çevresine hemen hemen her şeyi büyük bir açıklıkta gösterebileceği bir yeteneği vardı. Gerçekten de istediği her şeyi rahatlıkla anlatabiliyordu. Ama her şeye rağmen, birçok noktalarda ona katılmıyordum. Örneğin, sınıf kavgası adını verdiği uğraşa, sermaye ile iş arasındaki aykırılığa ve karşılıklı çıkarların çatışmasına büyük önem veriyordu. Babam, Dr. Hammerfield'in Ernest hakkındaki düşüncesini kısaca anlattı. Onun gözünde Ernest, kısıtlı ve yetersiz bilgisiyle övünen genç ve terbiyesiz bir züppeydi. Ayrıca, onunla bir daha karşılaşmak istemiyordu. Oysa, Rahip Morehouse, Ernest'le çok ilgilendiğini ve onu yine görmek istediğini söylüyordu. Rahip Morehouse'a göre Ernest, kuvvetli canlı, kendine son derece güvenen bir gençti.

Bir gün öğleden sonra, Ernest de babamla birlikte geldi. Rahiple birlikte balkonda oturmuş çay içiyordum. Bu sıralarda Ernest, üniversitedeki biyoloji konferanslarını dinlediği ve yazmakta olduğu 'Felsefe ve Devrim'[1] adını verdiği yeni kitabı üzerinde çalıştığı için Berkeley'e sık sık geliyordu.

Balkona girdiği zaman balkon bana küçükmüş gibi geldi. Çünkü Ernest sanki büyüklüğüyle bütün balkonu doldurmuştu. Beni selâmladığı zaman biraz şaşırmış gibiydi. Bu şaşkınlığı garip bir etki yapıyor, cesur bakışlı gözleri, sert el sıkışıyla ters düşüyordu. Gözlerinde yine sanki ve kendinden emin bir ifade vardı. Üzerime diktiği gözleriyle sanki bir şeyler sormak istiyormuş gibiydi.

"'Emekçi Sınıfın Felsefesi' adlı kitabınızı okudum", dedim.

O zaman gözlerinin parıldadığını açıkça gördüm.

"Şu halde, kitabın seslendiği kitleyi dikkate almışsınızdır", dedi.

"Sanırım. Her halde bu konu üzerinde birkaç kelime konuşmama izin verirsiniz."

Rahip, "Benim de sizinle paylaşılacak bir kozum var, Bay Everhard", dedi ve güldü.

Ernest, omuz silkti ve uzattığım çay fincanını aldı.

Rahip sözü önce bana bırakınca, "Siz sınıf kavgasını körüklüyorsunuz", dedim. "Bana kalırsa, emekçi sınıfın tüm kaba ve basit duygularını harekete getirmek zararlı ve tehlikeli olabilir. Sınıflar arasındaki nefret, sosyalist anlayışa ters düşer."

Ernest, "Yanılıyorsunuz", diye cevap verdi. "Yazılarımda sınıf nefretini belirten hiçbir anlam bulamazsınız."

"Asıl siz yanılıyorsunuz!" dedim ve kitabını alarak açtım.

---

1. Bu kitap, Demir Ökçe'nin baskısı altında, geçen yıllar boyunca gizlice basıldı. Çeşitli baskılarından bir kaç örnek ise, Ardis Ulusal Kitaplığı'nda bulunmaktadır.

Ernest, gülümseyerek bana bakıyor ve çayını yudumluyordu. Yüksek sesle okumaya başladım:

"Yüz otuz ikinci sayfa. İşte bu nedenle sosyal gelişimin bugünkü aşamasında tek çıkar yol, işverenle emekçi arasındaki sınıf kavgasıdır."

Okumamı bitirince, zafer kazanmış bir komutan gibi gülümseyerek yüzüne baktım.

Ernest de gülümseyerek bana baktı ve cevap verdi:

"Bu yazıda sınıf nefretinden söz edilmiyor ki."

"Ama sınıf kavgasından söz ediyorsunuz."

"Öyle, sınıf nefretinden değil ama! Bu nefreti körüklemediğimizi söylersem bana inanmalısınız. Sınıflar arasındaki kavganın sosyal gelişimin sonucu olduğunu söylüyoruz ve bundan da biz sorumlu tutulamayız. Biz bunu, Newton'un çekim kanununu açıkladığı gibi açıklıyoruz. Sınıf kavgasını doğuran çıkarların birbirlerine aykırılığını anlatıyoruz."

"Ama böyle bir çıkar sürtüşmesi olmamalıdır!" diye haykırdım.

"Ben de sizinle aynı düşüncedeyim. Zaten bizim de yapmak istediğimiz bu. Çıkarlardan ötürü oluşan sürtüşmelerin son bulmasını istiyoruz. Bir dakika izin verirseniz size okumak isterim."

Kitabı elimden alarak sayfalarını karıştırdı, aradığı sayfayı bulunca okudu:

"Yüz yirmi altıncı sayfa. Eski mal ortaklığı ve kişisel mülk iyeliğinin doğmasıyla başlayan sınıf kavgalarının son bulması, ancak kişisel mülk iyeliğinin toplumsallaştırılmasıyla mümkün olabilir."

Rahip, birden söze karıştı: "Size katılmıyorum."

Sonra ince zayıf yüzüne biraz pembelik yayılarak sözünü sürdürdü:

"Bu yargınız yanlıştır, çünkü sermaye ile iş arasında böyle bir çıkar sürtüşmesi yoktur. Daha doğrusu böyle bir şey olmamalıdır."

"Teşekkür ederim. Bu sözlerinizle beni doğrulamış oldunuz."

"Peki, ama neden böyle bir sürtüşme olsun?"

Ernest omuz silkti.

"Belki yaradılışımız böyledir de ondan. Ama ben böyle düşünmüyorum."

Rahip hemen itiraz ederek bağırdı:

"Hayır, biz böyle yaratılmadık!"

Ernest sordu:

"Örnek insandan mı söz ediyorsunuz yoksa? Hani, şu kendini düşünmeyen, Tanrı'ya benzeyen insandan mı? Bu öylesine bulunmaz bir şeydir ki, üzerinde konuşmaya bile değmez! Yoksa, hepimizin bildiği şu alelade insanlardan mı söz ediyorsunuz?"

"Evet, bildiğimiz alelade insanlardan söz ediyorum."

"Yani, şu zayıf, kusurlarla dolu ve çok çabuk yanılgıya düşen insanlardan söz ediyorsunuz?"

Rahip Morehouse başıyla onayladı.

"Şu küçük ruhlu ve sadece kendini düşünen insanlardan mı?"

Rahip yine başıyla onayladı.

Ernest, onu uyarmak istiyormuş gibi, "Dikkat ediniz, sayın rahip," dedi. "Kendini düşünen dedim."

Rahip, umursamaz bir tavırla cevap verdi:

"Her insan şu ya da bu şekilde kendini düşünür."

"Üstelik, elde edebileceği her şeye sahip olmak ister."

"Evet! Ne yazık ki bu sözünüz çok doğru."

"Yine yakalandınız, dostum. şimdi size kanıtlayacağım. Örneğin, bir tramvay emekçisini ele alalım."

"Sermaye olmasaydı, emekçi bu işi bulamazdı."

"Doğru, ancak emekçi bir kâr sağlamayacak olursa, sermayenin çabuk tükeneceğini de düşünüyorsunuz elbette!"

Rahip cevap vermeyince, Ernest ısrarla, "Bu sözlerimi kabul ediyor musunuz?" diye sordu.

Rahip, başını sallayarak kabul ettiğini belirtti.

"Şu halde, eşdeğerdeki fikirlerimiz birbirlerini ortadan kaldırır ve yine başladığımız noktaya döneriz. Şu halde, baştan başlamamız gerekir. Tramvay emekçisi bir çaba harcıyor, işveren iş sağlıyor. İş ve sermayenin birlikte yaptığı etkiyle para kazanılıyor.[1] Kazanılan para iki taraf arasında bölüştürülüyor, sermayenin payına kâr, emekçinin payına da ücret adı veriliyor."

Rahip "Çok doğru" dedi. "Ancak, bu bölüşmenin tatlılıkla yapılmaması için ortada hiçbir neden yok."

"Galiba, demin söylediklerinizi unuttunuz. Biraz önce, alelade insanın kendini düşündüğü üzerinde fikir birliği etmiştik. Alelade insan yalnızca gerçeklere bakar. Oysa siz, havalarda dolaşarak, insanların nasıl olmaları gerektiğini düşünüyorsunuz. İnsanlar hiçbir zaman düşündüğünüz gibi olmamışlardır. Gelin yine gerçekleri kurcalayalım. Yalnız kendini düşünen emekçi bölüşme sırasında mümkün olduğu kadar çok almak ister. Yalnız kendini düşünen sermaye sahibi de bölüşme sırasında ne kadar koparabilirse almak ister. Ancak, ortada bölüşülecek para olduğu sürece, iki taraf da bunun hepsini almak amacını güderse, sermaye ile iş arasındaki kavga hiçbir zaman bitmez ve sonsuzluğa kadar sürer.

---

1. O zaman bazı haydut nevinden adamlar ulaştırma araçlarını ellerinde bulundurarak bunlardan faydalananlardan para alırlardı.

Gerçekte de, ortada bir emekçi ve bir sermaye bulunduğu zaman bitmeyecektir. Eğer bu gece San Francisco'da bulunsaydınız, yürümek zorunda kalacaktınız, çünkü orada tramvay falan işlemlyor."

Rahip heyecanla sordu:

"Yine mi grev var?[1]

"Ne sandınız ya! Tramvaydan edilen kârın paylaşılmasında uyuşamıyorlar."

Rahip Morehouse iyice coşmuş heyecanlanmıştı:

"Bu doğru değil. Emekçiler ileriyi göremiyorlar. Böyle davrandıkları sürece onları desteklememizi nasıl isteyebilirler?"

"Biraz yayan yürümek zorunda kalırsak, onları destekleriz."

Ama, Rahip Morehouse, bu sözlere kulak asmadan sözünü sürdürdü: "Emekçilerin görüşü çok dar. İnsan insanlığını bilmeli ve vahşi bir hayvan gibi davranmamalıdır. Şimdi yine gürültü patırtı olacak ve birçok insan ölecek, birçok kadın dul, çocuklar yetim kalacak. Sermaye ile işçi dostça geçinmeli ve el ele vererek birbirlerinin çıkarlarını gözetmelidir."

Ernest soğuk bir tavırla, "Yine göklerde dolaşıyorsunuz", dedi. "Gerçeklere dönelim. Alelâde insanın yalnız kendini düşündüğünü kabul etmiştik sanırım, bunu hiç unutmayalım."

"Ama böyle olmaması gerekir!"

"Bu noktada birliğiz. İnsanların bencil olmamaları gerekir. Ama domuz ahlakına dayanan bugünkü sosyal düzen sürdüğü sürece bu böyle olacaktır."

---

1. Bir tür mücadele çeşidi olar grev, o akla sığmaz anarşist devirlerde çok olurdu. Bazen işçiler çalışmaz, bazen da sermayedar iş vermek istemezdi. Bu vakalar çok şiddetli olur, insan hayatı telef edilir, bir çok şeyler yakılıp yıkılırdı.Biz bugün bunları kavrayamıyoruz. Bunlar bize o zamanki insanların, karılarıyla kavga edip evdeki ôteberiyi kırmaları kadar garip geliyor.

Rahip dehşete kapılmıştı. Babam bile yüzünü buruşturmaktan kendini alamadı. Ernest, acımasızca sürdürdü:

"Evet, şaşmayın, domuz ahlakı dedim. Kapitalist düzene başka bir ad verilemez ve üstelik, bu düzeni kiliseniz savunuyor. Kürsüye her çıkışınızda bu düzeni övüyorsunuz."

Rahip Morehouse, yardım istermişçesine yalvaran bakışlarla babama baktı; ama, babam gülümseyerek başını salladı.

"Ne yazık, Bay Everhard'a hak vermek zorundayım. Bırak yapsın politikası... herkes başının çaresine baksın ve üst tarafının canı cehenneme! Bay Everhard'ın demin söylediği gibi siz din adamlarının görevi bugünkü sosyal düzeni korumaktır. Zaten toplumu bugün ayakta tutan da budur."

Rahip, "Ama İsa'nın felsefesi bu değildir!" diye haykırdı.

Ernest, hemen atıldı:

"Kiliselerde bugün İsa'nın felsefesi öğretilmiyor ki! Zaten emekçilerin kilisenin semtine uğramamalarının nedeni de bu. Kilise, kapitalistlerin emekçilere uyguladığı haksızlığı yaldızlayıp topluma yutturmaya çalışıyor."

Rahip, "Kilise böyle bir şey yapmaz", dedi.

Ernest, hemen cevabı yapıştırdı: "Her halde bunun aksini yaptığını da söyleyemezsiniz; çünkü, kilise bugünkü düzeni protesto etmediği sürece onu savunuyor demektir. Ayrıca kilisenin kapitalist sınıf tarafından beslendiğini de unutmamak gerekir."

Rahip, büyük bir saflıkla, "Ben bu işe böyle bir açıdan bakmamıştım" dedi. "Haksızsınız sanırım. Bu dünyadaki birçok şeyin çirkin ve kötü olduğunu biliyorum. Aynı zamanda kilisenin, sizin deyiminizle proleterya[1] sınıfını kaybettiğini de biliyorum."

1. Protelariat - aslında Latince "proletarii" kelimesinden geliyor. bu ad Servius Tullius zamanında devlet için yalnız nesil (proles) yetiştirmek itibariyle bir değeri olanlara veriliyordu. Bunların mülk veya mevki sahibi olmalarına imkan yoktu. Hiç bir hukuka sahip değildiler.

"Siz emekçi sınıfını hiçbir zaman kazanmadınız ki! Emekçi sınıfı kiliseden uzakta kendi başına oluştu."

Rahip sıkılmıştı.

"Sizi anlayamıyorum", dedi.

"Şu halde anlatmama izin verin. On sekizinci yüzyılın sonuna doğru makine ve fabrikalar yüzünden çalışan halkın çoğunluğu yersiz yurtsuz kaldı. Eski çalışma düzeni yıkılmıştı. Çalışan halk, köylerinden çıkmayla zorunlu olarak endüstrinin geliştiği şehirlere akın etti. Ana oğul makineye birlikte hizmet ediyordu. Eski aile düzeni yıkıldı. Koşullar son derece kötüydü. Neyse, bunu geçelim, çünkü bu kanlı bir öyküdür."

Rahip Morehouse, "Biliyorum, biliyorum", dedi. Yüzüne üzüntülü bir ifade geldi. "O zamanlar durum çok korkunçtu. Ama bunun üzerinden en azından bir buçuk yüzyıl geçti."

Ernest, "Zaten bugünkü emekçi sınıfı da bir buçuk yüzyıl önce doğdu. Kilise, yeni doğan bu sınıfa başını çevirip bakmadı bile. Kapitalistler ülkeyi bir mezbahaya, bir kıyım evine çevirirlerken kilise onlara seyirci kaldı. O zamanlar da, bugün olduğu gibi susmayı tercih etti. Austin Lewis'in[1] söylediği gibi, kendilerine 'koyunlarımı koruyunuz' emrini verenler, bu koyunların köle olarak satılmalarına ve ölünceye dek çalıştırılmalarına[2] seyirci kaldılar. Kilise o zaman da susuyordu. Sözümü sürdürmem için haklı olup olmadığımı söyleyin. Kilise o zaman da susmamış mıydı?"

Rahip Morehouse duraksıyordu. O da arkadaşları gibi böyle doğrudan doğruya saldırıya alışmamıştı.

Ernest, rahibin cevap vermemesi üzerine konuşmasını sürdürdü:

---

1. Kalifornıya Valiliği için sosyalistlerce 1906 da gösterilen aday. Soyca İngiliz'di. Bir çok iktisadi ve felsefi eserlerin sahibi ve önemli bir sosyalist önderi idi.
2. 18. yüzyılın ikinci yarısında İngiliz fabrikalarında kadınlarla çocuklara yapılan muamele kadar dehşetli bir şeye bütün tarihte tesadüf edilemez. Fakat o zamanların bazı büyük simaları bu endüstri cehennemlerinden yetişmişlerdir.

"On sekizinci yüzyılın tarihi yazılmıştır. Eğer, o zamanlar kilise susmamış olsaydı, onun da sesini duyardık."

Rahip, "Size hak vermemek elimde değil" dedi.

"Ama kilise bugün de susuyor."

"Bunu kabul edemem."

Ernest bir süre konuşmadı. Rahibe dikkatle baktı. Sonra ağır ağır konuştu.

"Söylediğinizi pek anlamadım sanırım. Acaba, doğru mu söylüyorsunuz? Bugün Chicago'da haftada doksan sent ücretle çalışıyorlar. Acaba kilise bunu protesto etti mi dersiniz?"

"Bunu hiç bilmiyorum. Haftada doksan sent mi? Korkunç bir şey bu!"

Ernest, ısrarla, "Kilise buna karşı koydu mu?" diye sordu.

"Kilisenin bundan haberi yok."

Rahip Merehouse kıskıvrak yakalanmıştı.

Ernest, alay ederek sözünü sürdürdü:

"Ama kiliseye koyunları koruma emri verilmişti ya, siz ona bakın! Her neyse, alay etmemi bağışlayın. Ne yapayım, din adamlarıyla konuşurken kendimi engelleyemiyorum. Güney eyaletlerindeki kumaş fabrikalarında çocukların çalıştırılmasına kapitalist kuruluşlarınızdan hangisi şimdiye kadar itiraz etti?[1] Altı yedi yaşlarındaki çocuklar gece gündüz on iki saat

1. Everhard, kilisenin, esirliğin kaldırılması zamanında takındığı tavrı hatırlasa daha güzel bir misal getirmiş olurdu. 1835'de Amerikan kilisesi şunları tespit etmişti: "Kölelik İncil ve Tevrat'ta kabul edilmiş, Allah tarafından men edilmemiştir." Charleston vaftiz cemiyeti 1835 de şunları söylemişti: "Efendinin kölelerine her zaman hükmedebilmek hakkı evrenin yaratıcısı tarafından açıkça kabul edilmişti. Bu yaratıcı her şeyin mülkiyet hakkını canı istediğine verebilir. Virginia'da bir kolejde profesör olan ve din tarihi okutan Doktor E.D. Simon şunları yazmıştı: "Mukaddes kitap bir çok yerlerinde köle tutmak hakkını açıkça onaylamaktadır. Köleleri satmak ve satın almak hakkı da açıkça kabul edilmiştir. Yahudi kanunlarına, bu mesele hakkında asırlardan beri uygulanan aynı şek-

çalışıyorlar, sonra da sapır sapır dökülüp ölüyorlar. Kapitalistlerin sağladığı kârın her zerresinde insan kanı vardır. İşte böyle kazanılan paralarla New England'da büyük kiliseler yaptırılıyor ve sizler de buna seyirci kalıp, para babalarına vaaz verip duruyorsunuz."

Yüzü garip bir ifadeye bürünen rahip Morehouse bayılacak gibiydi. "Bütün bunlardan haberim yoktu", dedi.

"Sizin olmayabilir, ama kilisenin vardı ve hiç ses çıkarmadı."

Rahip başını sallayarak doğrulamakla yetindi. Ernest, "Demek oluyor ki, kilise bugün de, On sekizinci yüzyılda olduğu gibi dilsizdir, öyle değil mi?"

Rahibin cevap vermemesi üzerine, Ernest, konuşmasına başka bir yön verdi:

"Bu konulara karşı çıkan bir rahibin kiliseden kovulacağını biliyorsunuz, değil mi?"

"Kiliseden böyle bir şey için atılmak pek kolay olmasa gerek."

"Madem ki böyle düşünüyorsunuz, böyle konulara karşı çıkmak ister miydiniz?"

"Kendi bölgemde yapılan yolsuzlukları işaret edin hiç duraksamadan karşı çıkarım!"

---

ildeki muamelelere, İncil'deki tavsiyelerle ahlak prensiplerimize baktıkça hep köleliğin ahlaka aykırı bir şey olmadığı sonucuna varılır. Afrikalı esirlerin kanun dairesinde köle edildikleri bir kere kabul edildikten sora, onların çocuklarının da köle kalacakları itiraz götürmez bir gerçektir."

Görülüyor ki esaret Amerika'da meşru bir şeydir.

Biz aynı fikirlerin birkaç nesil sonra yine kilise tarafından temsil edildiğini ve bu sefer kapitalist sistemin müdafaası için kullanıldığını görürsek hayret etmemeliyiz.Bugün "Asgard" şehri kütüphanesinde Henry Van Dyke'in "faydalı makaleler" adlı bir kitabı bulunmaktadır. Kitaba bakınca Vann Dyke'in bir rahip olduğunu anlıyoruz.Bu kitap Everhard'ın burjuva düşünüşü dediği şeye güzel bir örnektir. Yukarıda Babtist Cemiyetinin sözleri ile odan yetmiş sene sonra Van Dyke tarafından yazılan şu satırlar arasındaki benzeyiş hayret vericidir: "İncil dünyanın Tanrıya ait olduğunu öğretiyor. Tann, umumi kanunlara da uygun olarak, her insana keyfi istediği kadar verir."

"Peki öyleyse, size bunları işaret edeceğim. Emrinizdeyim, sayın rahip. Gelin, bu cehennemi birlikte dolaşalım."

Rahibin elleri ayakları gerilir gibi oldu; yüzünün yumuşak ve ince çizgileri birden sertleşti.

"Protesto edeceğimden hiç kuşkunuz olmasın," dedi. "Kilise bunlara karşı susamaz!"

Ernest uyardı:

"Ama kovulursunuz!"

"Size bunun tersini kanıtlayacağım. Size kilisenin sadece bilgisizlik nedeniyle hatalı yolda yürüdüğünü göstereceğim. Hatta kanımca, bugün endüstri alanında olup biten bu korkunç şeyler, kapitalist sınıfın bunları bilmemesinden ötürüdür. Bu sınıf yapılan haksızlıkların farkına varır varmaz, inanın bana, her şey düzelecektir. Onlara bunu göstermek için ışık tutmak da kilisenin görevidir."

Ernest güldü. Ama bu gülüş çok kabaydı. Birden, rahibin yanında yer almak isteğine kapıldım.

"Ama unutmamalısınız ki siz sorunu yalnızca tek yönlü olarak ele alıyorsunuz," dedim. "İstemeseniz bile, bizim de çok taraftarımız olduğunu bilmelisiniz. Rahip Morehouse haklı. Endüstrideki haksızlık korkunçtur, kabul ederim, ama bunun nedeni bilgisizliktir. Toplumun çeşitli sınıfları arasındaki uçurum ne yazık ki tahminlerden çok genişlemiştir."

Ernest, "Vahşi Kızılderililer bile kapitalist sınıf kadar kaba acımasız değildir," dedi.

Bu sözü duyduğum an ondan nefret ettim.

"Bizi gerektiği gibi tanımıyorsunuz," dedim. "Biz kaba ve acımasız değiliz!"

"Kanıtlayın bunu şu halde!"

Hırsımdan kıpkırmızı oldum.

"Bunu size nasıl kanıtlayabilirim?" diye sordum.

"Benim için değil, kendiniz için kanıtlamanızı istemiştim!"

"Ben biliyorum" dedim.

Kaba bir dille, "Hiçbir şey bildiğiniz yok!" diye karşılık verdi.

Babam, yumuşak bir tavırla araya girdi:

"Aman çocuklar, ne yapıyorsunuz siz?"

"Benim için bir şey değişmez, ama..." diye sözümü sürdürdüm.

Ernest, sözümü kesti.

"Galiba sizin, ya da babanızın, Sierra Fabrikaları'nda payınız var."

"Bununla ne demek istiyorsunuz?" diye haykırdım.

Ernest, alçak sesle cevap verdi:

"Fazla bir şey değil. Yalnızca şu üzerinizdeki giysinin kanla lekeli olduğunu, yediğiniz yemeğin kanlı olduğunu, evinizin damından küçük çocukların kanlarının damladığını söylemek istiyorum, hepsi o kadar! Şu anda gözlerimi yumsam, mutlaka bu kan damlalarının sesini duyabilirim... tıp, tıp, tıp, tıppp!"

Bu sözleri üzerine gözlerini kapayıp arkasına yaslandı. Gururum yaralanmıştı ve çok kızmıştım. Hırsımı alamadığım için ağlamaya başladım. Şimdiye dek böylesine kaba bir davranışla karşılaşmamıştım. Hem rahip, hem de babam çok şaşırmıştı. Konuşmayı daha sakin bir ortama sokmaya çalışıyorlardı. Ama Ernest, gözlerini açıp bir an yüzüme baktıktan sonra gözlerini başka tarafa çevirdi. Bakışları sertleşmiş gibiydi ve hiç gülmüyordu. O anda ne söylemek istediğini, beni nasıl yere vurmaya çalışacağını hiçbir zaman öğrenemedim; çünkü tam bu sırada sokaktan geçen bir adam durup içeriye bakmaya başladı. Bu adam iriyarı, perişan kılıklı biriydi. Sırtında bambu kamışından yapılmış sandalyeler, sehpalar, sepetler vardı. Adam, içeri gelip mallarını göstermek istiyor-

muş, ama pek cesaret edemiyormuş gibi bakıyordu.

Ernest, adamı görünce, "Bu adamın adı Jackson'dur," dedi.

"Böylesine güçlü kuvvetli bir adamın, sokaklarda yarı dilenci kılığında dolaşıp seyyar satıcılık yapmaması gerekirdi," dedim.

Ernest, nazik bir dille, "Sol koluna dikkat edin, lütfen," dedi.

Adamın sol koluna baktığım zaman, sol kolunun bulunması gereken yerin boş olduğunu gördüm.

Ernest, aynı nazik dille, "Biraz önce tavandan damladığını duyduğum, işte bu koldan damlayan kandı," dedi. "Bu adam kolunu Sierra iplik fabrikasında kaybetti ve sakat bir beygir gibi sokağa atılarak ölüme terk edildi. Bunu sokağa atanlar, fabrikayı yönetmek için sizlerden ve sermaye sahiplerinden para alan yöneticilerdi. Jackson, şirkete birkaç kuruş fazla kazandırabilmek için kolunu dişli çarkların arasına kaptırdı. Dişlerin arasında gördüğü küçük bir taşı orada bıraksaydı da olurdu. Bu takdirde belki birkaç dişi kırılırdı, ama onun kolu kopmamış olurdu. Oysa, çark dişlilerinin bozulmasını önlemek amacıyla kolunu dişlilerin arasına uzattı, ama bir anda parmaklarını dişlilere kaptırınca kolu omuz başına kadar bir anda eziliverdi. Geceydi. Fabrika fazla çalışma yapıyordu. O zamanlar, fabrikanın kazancı da oldukça dolgundu. Jackson, gerektiğinden gücünün yettiğinden fazla çalıştığı için epey yorgundu ve adaleleri uyuşmuştu. Bu nedenle, gerekli dikkati gösteremedi ve makine de onu bağışlamadı. Karısıyla üç çocuğunu geçindirmek zorunda olduğunu da sözlerime ekleyebilirim."

O zaman sordum:

"Peki, şirket bu adam için bir şeyler yapmadı mı?"

"Ne gezer! Ha sahi, bir şeyler yaptı tabii. Jackson hastaneden çıktığında, fabrika aleyhine bir tazminat davası açmıştı. Normal olarak davayı şirket kazandı. Çünkü şirketin çok bilgili ve değerli savunucuları, avukatlar vardı."

"Ya siz tüm bildiklerinizi anlatmadınız, ya da olayı tam olarak bilmiyorsunuz. Belki de bu adamın fabrikaya karşı biçimsiz bir davranışı olmuştur."

"Biçimsiz bir davranış mı?" diye sordu, sonra. Ernest şeytanca bir kahkaha atarak sözünü sürdürdü, "Aman Tanrım, biçimsiz bir davranıştan söz ediyorsunuz... bu eksik koluyla mı yapacaktı bu işi? Her şeye rağmen, Jackson, terbiyeli, utangaç ve alçakgönüllü bir kişiydi ve böyle şeyler aklının ucundan bile geçmezdi."

"Peki mahkeme?" diye sordum. "Mutlaka atlamış olduğunuz bir şey vardır. Aksi takdirde davayı kaybetmezdi. Başka bir olasılık aklıma gelmiyor."

"Şirketin hukuk danışmanı avukat Ingram'dı. Zeki bir hukukçudur."

Bu sözleri söylerken yüzüme dikkatle baktı, sonra sözünü sürdürdü:

"Şu Jackson olayını incelemenizi tavsiye ederim, küçük hanım."

"Bunu nasılsa yapacağım," dedim. "Sizin söylemeniz gereksiz."

O zaman yumuşak bir tavırla, "Memnun oldum," dedi. "Size bu adamı nerede bulabileceğinizi de söyleyeyim. Fakat Jackson olayının içyüzünü öğrendiğiniz zaman neler hissedeceğinizi düşündükçe, sizin adınıza üzülüyorum doğrusu."

İşte, bu konuşmalar sonunda hem ben hem de Rahip Morehouse, Ernest'in tavsiyesine uymuş ve görev almıştık.

İkisinin de gidişinden sonra, içimde, bana ve ait olduğu sınıfa karşı yapmış büyük bir haksızlık duygusuyla baş başa kaldım. Ernest, vahşi bir adamdı ve ondan nefret ediyordum. Sonra da, "Emekçi sınıfına ait bir kişiden başka türlü bir davranış beklenemezdi zaten!" diye kendi kendimi avutuyordum.

III

JACKSON'UN KOLU

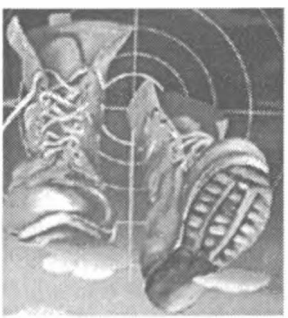

Jackson'un kolunun, yaşamım içinde korkunç bir rol alacağını hiç tahmin etmemiştim. Kişiliği üzerimde güçlü bir etki bırakmamıştı.

Jackson, körfeze yakın bataklığın kıyısında, yıkılmaya yüz tutmuş, salkım salkım dökülen eski bir evde oturuyordu.[1] Evin çevresindeki, üzeri yemyeşil yosun tutmuş küçük su birikintileri leş gibi kokuyordu. Jackson'u gerçekten de, Ernest'in dediği gibi oldukça alçak gönüllü ve utangaç buldum. Onu gördüğüm zaman sazlardan hasır örüyordu ve konuşmamız süresince de işini bırakmadı.

Söz arasında, 'Beni bekçi olarak da kullanabilirlerdi,'[2] dediği zaman, sözlerinde alçak gönüllülük ve utangaçlıktan çok, yeni

1. O günlerde, emekçilerin yaşadıklan harabeye dönmüş, çökmüş evler için kullanılan bir sıfat. Bu evlerin durumuna göre inanılmaz derecede yüksek kiralar ev sahiplerine ödenirdi.

2. O zamanlar hırsızlık dehşetli artmıştı. Herkes birbirinden bir şey çalardı. Cemiyetin efendileri meşru olarak, fakir sınıflar da gizlice çalarlardı. Bir sürü insan mülkün muhafazası için bekçi olarak kullanılıyordu. Zenginlerin evleri banka kasasıyla istihkam arasında bir şeydi. Bugünkü çocuklarda görülen, başkasının hususi eşyasını kendine alma adeti o zamanlar çok yayılmış olan hırsızlık illetinin adeta bir tezahürü olarak kabul edilebilir.

filizlenmeye başlayan bir öfke ve yakınma ifadesi vardı.

Ondan çok az bilgi sağlayabildim. Önceleri bana biraz aptalca göründü. Ama tek eliyle çalışırken gösterdiği ustalık, onun hiç de göründüğü kadar aptal olmadığının açık bir belirtisiydi. Birden aklıma gelince sordum:

"Kolunu nasıl oldu da makineye kaptırdın?"

"Hiç hatırlamıyorum... oldu bir kez..."

"Dikkatsizlikten ötürü mü?"

"Hayır, dikkatsizliğim yüzünden oldu diyemem. Fazlaca çalıştığım için çok yorulmuştum sanırım. On yedi yıllık çalışma yaşamımda kazaların daima paydos saatlerine yakın bir süre içinde meydana geldiğine dikkat etmiştim.[1] Hatta, daha da öteye gidebilir ve tüm iş kazalarından çoğunun paydosa bir saat kala meydana geldiğini iddia edebilirim. İnsan saatlerce ağır yük altında çalıştıktan sonra, işin başındaki gibi dikkatli ve usta olamıyor. İş yıllarında, parçalanmış ya da ezilmiş birçok işçi gördüm."

"Ne kadar çok yani?"

"Yüzlerce. Hatta çocukları bile parçalanmış olarak gördüm."

Başından geçenleri kısaca özetledi. Geçen olay, tüm ayrıntılarına kadar Ernest'in anlattıklarını tutuyordu. Makinenin kullanma koşullarına uyup uymadığını sordum. Nasıl yaptığını anlattı:

"Sağ elimle kayışa asıldım. Sol elimle de taşa doğru uzandım. Kayışı yeteri kadar çekip çekmediğimi kontrol etmek için durdum. Sağ elimi kullanmadığımı ve kayışı gerçekten de çekmiş olduğumu zannediyordum, ama yanılmıştım. Elimi hemen uzattım, ama kayışın yerinden çıkmasına fırsat kalmadan kolum çoktan kopmuştu."

1. İş zamanının başı ve sonu vahşi ve sinirleri hırpalayıcı düdük sesleriyle haber verilirdi.

"Her halde çok acı çekmişsindir," dedim.

"Kemiklerin kırılırken çıkardığı ses pek hoş sayılmazdı!"

Davanın açılış biçiminden ve sonucundan bir şey anlayamadım. Yalnız, dava sonucu tazminat alamadığını kesinlikle biliyordum. Fabrika müdürüyle ustabaşının ifadeleri, mahkemenin aleyhine karar vermesine neden olmuştu. Jackson'un deyimiyle, yalan ifade vermişlerdi. Onun öyküsünü sonuna kadar dinledikten sonra tanıklarla konuşmaya karar verdim.

Ortada açık bir gerçek vardı. Jackson'un durumu kötüydü ve karısı hastaydı. Hasır örmek ve yaptığı sepetleri kapı kapı dolaşarak satmak ona büyük bir kazanç sağlamıyordu. Birkaç aydan beri ev kirasını bile verememişti. Durumları kötü olduğu için on bir yaşındaki en büyük oğlu fabrikada iş bulmuş ve çalışmaya başlamıştı.

Yanından ayrılmadan önce bana söylediği son sözler şu oldu: "Hiç değilse bana bir bekçilik görevi verebilirlerdi."

Jackson'un davasına bakan, avukat, iki ustabaşı ve fabrika müdürüyle yaptığım görüşmeden sonra, Ernest'in anlattıklarında büyük bir gerçek payı olduğunu kavradım.

Bence avukat, yeteneksiz ve beceriksiz bir kişiydi. Giyinişini de gördükten sonra Jackson'un davayı neden kaybettiğini daha iyi anladım. Böyle bir avukatla Jackson'un davayı kaybetmesi çok normaldi. Ama Ernest'in sözleri kulaklarımda çınladı: "Şirket avukatları ustadır ve Ingram iyi bir hukukçudur." Şirketin, Jackson'un avukatından daha iyi bir avukat tutacağı muhakkaktı, çünkü şirket zengindi. Ama bunun üstünde de durmuyordum. Her nedense, Jackson'un davayı kaybetmesinde daha başka nedenler olabileceği kafamı kurcalıyordu.

Avukata sordum: "Davayı kaybetmenizin nedeni?"

Avukat oldukça şaşırdı ve bir süre yüzünü acıyla buruşturarak baktı. O zaman bu zavallı adama da acımaktan kendimi alamadım. Adamın bu durumu gerçekten de içler acısıydı.

Tanıkların yetersiz olduğundan yakındı. Bütün tanıklar şirket lehinde ifade vermişlerdi ve Jackson'u haklı gösterecek hiçbir kanıt yoktu. Tanıklar, bindikleri arabanın düdüğünü çok güzel çalmasını biliyorlardı ve Albay Ingram kurnaz sorularıyla Jackson'u şaşırtmıştı. Jackson da budalanın biriydi; çünkü kurnaz sorular karşısında âdeta kendi aleyhinde konuşmuştu.

"Haklı olduğu halde nasıl olur da kendi aleyhinde konuşabilir?" diye sordum.

"Haklı olmakla bunun bir ilgisi olamaz," dedi. "Şu kitaplara baksanıza!"

Avukat, eliyle, küçük bürosunun duvarını kaplayan kitaplıktaki kitapları gösterdi: "Bu kitapları okuyup incelediğim her şey bana yasalar ile hak arasında büyük ayrım olduğunu, ikisinin ayrı ayrı şeyler olduğunu öğretti. İsterseniz avukata sorabilirsiniz. Bu kitaplardan tek şey öğrenilebilir... o da yasalar."

"Yani Jackson'un haklı olduğu halde yasaya göre mi kaybetmiş olduğunu söylemek istiyorsunuz? Mahkemelerde adalet olmadığını mı söylemek istiyorsunuz?"

Avukat bir süre yüzüme dikkatle baktı, sonra bakışları bulandı, insana bıkkınlık getiren sesiyle konuştu: "Yapabileceğimi yaptım. Jackson'u da beni de serseme çevirdiler. Yasaların dışına çıkamıyoruz ki! Ingram büyük bir hukukçudur. Sierra Fabrikaları, Erston Emlak Sendikası, Berkeley Konsolide Şirketi, Oaklond, San Leandro ve Pleasanton Elektrik Firmaları onu avukat olarak tutar mıydı sanıyorsunuz? Ingram, anlaşmalı şirketlerin avukatıdır.[1] Böyle

1. Tröst avukatlarının görevi, ustalıklı metotlarla tröstlerin mali işlerine yardım etmekti. Birleşik Devletlerin o zamanki Cumhur Başkanı Theorode Roosewelt. 1905 de bu konuya dair şunları söylemişti: "Hepimiz biliyoruz ki servetin toplandığı yerlerdeki her avukatın ödevi, efendilerinin lehine olarak kanun dalavereleri yapabilmek için ince düşünülmüş, ustalıklı planlar tertip etmektir. Oysa ki bu kanunlar büyük servetlerden kütlenin faydalanmasını sağlamak amacını gütmektedir."

avukatlar boşuna para almazlar. Sierra Fabrikaları ona boşuna mı yılda yirmi bin dolar veriyor sanıyorsunuz? Benim de onun kadar değerim olsaydı, böyle kıyıda köşede kalmış bir avukat olmazdım. Eğer Jackson'un davasını kazansaydım ne olacaktım biliyor musun?"

"Her halde, Jackson'u son meteliğine kadar sömürürdünüz" dedim.

"Elbette. Benim de yaşamak hakkımdır?"[2]

"Ama Jackson'un eline bakan birçok insan var."

"Benim yok mu sanıyorsunuz! Onları benden başka düşünen de yok. Bugün ölseler kimse başını çevirip de bakmaz!"

Yüzünün ifadesi yumuşadı. Saatinin arka kapağını açarak, kapağın içine yapıştırmış olduğu bir kadınla iki kız çocuğunun resimlerini gösterdi.

"İşte karım ve çocuklarım! Çok sıkıntılı günler geçirdik. Eğer Jackson davasını kazanabilseydim, onları yazlığa gönderecektim. Hepsinin açık havaya ihtiyacı var. Ama şimdi gönderemiyorum tabi"."

Ayağa kalktım. Avukat tekrar sızlanmaya başladı:

"Hiç umudum yok. Ingram'la Yargıç Goldwell arkadaştır. Bu arkadaşlığın davayı etkilediğini söylemek istemem. Tanıklar duruşmada doğru ifade vermiş olsalardı, sonuç daha başka olabilirdi; ama Yargıç Coldwell, gerekli kanıtları bir araya getirememek için elinden geleni yaptı. Ingram'la Coldwell aynı kulübün üyesidirler. Evleri de birbirlerine yakındır. Oysa, ben oralarda oturmayı aklımın ucundan bile geçiremem. Ailece görüşürler, birlikte oyun oynarlar. Bunun gibi birçok örnekler verebilirim!"

"Peki, Jackson'un haklı olduğuna hâlâ inanıyor musunuz?"

---

1. Toplumu asarmış olan öldürücü savaşmayı çok iyi anlatan tipik bir cümle. İnsanlar aç kurt gibi birbirine saldırıyor ve büyük kurtlar küçükleri yiyorlardı. Jackson en küçük balıklardan biriydi.

Kapıya gelmiştim. Bu soruyu da kapının eşiğinden sormuştum.

"Bilmiyorum. Artık neye inanacağımı ben de bilmiyorum. Önceleri davanın lehimizde olacağını düşünmüştüm. Umudumu kırmamak için karıma bu davadan söz bile etmemiştim. Çünkü, uzun süreden beri çocuklarla birlikte yazlığa gitmek istiyordu."

Daha sonra Peter Donally adındaki ustabaşını gördüm. Peter Donally de tanıklardan biriydi.

"Jackson'un, makineyi kurtarmak isterken kolunu kopardığını neden mahkemede söylemediniz?" diye sordum.

Cevap vermeden önce bir süre düşündü. Sonra çevresine korkak bakışlarla göz gezdirdi. ,

"Çünkü bir karım ve üç çocuğum var," diye cevap verdi.

"Anlayamadım," dedim.

"Jackson'un lehinde konuşmak benim için yararlı olmayacaktı."

"Ne demek istediğinizi açıklar mısınız?"

"Söyledim ya! Yıllardan beri fabrikada çalışıyorum. Henüz çocuk yaştayken işe başladım ve adım adım ilerledim. Bugünkü görevimi yıllar boyu süren sık çalışmama borçluyum. Bugün ustabaşıyım. Bugün kovulacak olsam, kimsenin bana el uzatmayacağını biliyorum. İşte başladığımdan beri sendikaya üyeydim; ama, grev sırasında işverene yardım ettiğim için bana 'bozguncu4 dediler. Bugün benimle kadeh tokuşturmak isteyen tek işçi bile çıkmaz. Davet etsem bile gelmezler. Kafamdaki şu yara izini görüyor musunuz? Bunlar, kafama atılan taşlardan oldu. Fabrika işçileri arasında bana küfür etmeyen tek kişi bile yoktur. Çocuklar bile. Tek dostum şirkettir. Beni onlara bağlayan görev aşkı değildir. Kazanacağım ekmek parası ve aileme bakabilme isteği beni fabrikaya bağlıyor. İşte bütün sorun bu!"

"Jackson hatalı mıydı?" diye sordum.

"Tazminat alması gerekirdi. İyi ve çalışkan bir işçiydi. Üstelik işinde de çok titizdi."

"Mahkemede yemin ettiğinize göre, neden gerçeği söylemekten kaçındınız?"

Cevap vermedi.

"Gerçeği neden söylemediniz?" diye ısrar ettim.

Yüzünün ifadesi tekrar karıştı.

"Çocuklarım için yapamayacağım şey yoktur," diye cevap verdi.

Genel müdür Henry Dallas, ince uzun suratlı, hilekâr görünüşlü bir adamdı. Beni kötü karşıladı ve bu konu hakkında konuşmaktan kaçındı. Mahkemedeki ifadesi üzerinde bile tek kelime söylemedi.

Diğer ustabaşı daha olumlu cevaplar verdi. James Smith adındaki bu adam, sert tavırlı bir kişiydi. Bende bıraktığı izlenim olumluydu. Onun neden ötürü doğru ifade vermediğini gerçekten merak ettim. Onunla konuştuğum zaman diğerlerinden daha bilgili olduğunu anladım. Jackson'un tazminat verilmesi konusunda Peter Donelly ile aynı fikirdeydi. Hatta, bir kaza sonucu kolunu kaybeden Jackson'un yapılan muameleyi ve ona karşı takınılan tavrı çirkin buluyordu. Böyle kazalarla her zaman karşılaştıklarını, ancak fabrika yönetiminin bunlara tazminat vermekten kaçındığını sözlerine ekledi. Onun kanısına göre, böyle tazminatlar yüz binlerce lira tutardı ve bu da işveren için yakım olabilirdi. O anda, babamın aldığı yeni kitapları düşündüm. Sahip olduğumuz her şeyde kan lekeleri bulunduğunu söyleyen Ernest'in sözlerini düşününce titrediğimi hissettim.

"Peki, mahkemede verdiğiniz ifadede, Jackson'un makineyi kurtarmak isterken bu kazaya uğradığını neden söylemediniz?"

Dudak kıvırarak cevap verdi:

"Bu kazaya Jackson'un neden olduğunu, dikkatsizliği yüzünden kolunu kaybettiğini ve bundan şirketin hiçbir suçu olmayacağını söyledim."

Jackson gerçekten de hatalı mıydı?

"Bir insan saatlerce çalıştıktan sonra epey yorulur."

Bu adam beni meraklandırmıştı. İçinde bulunduğu sınıftan daha yüksek bir sınıfa girmiş gibi görünüyordu.

"Genellikle, normal bir işçiden daha bilgilisiniz," dedim.

"Leys'i bitirdim. Babam bir kapıcıydı. Üniversiteye gitmek istiyordum; ama, babamın ölümü üzerine fabrikaya işçi olarak girmek zorunda kaldım. Doğa bilim öğrenimi yapmak istiyordum. Hayvanları çok severim. Ama ne yaparsınız, çalışmak zorunluluğu vardı. Ustabaşı olduktan sonra evlendim, çoluk çocuk sahibi oldum. Artık yalnızca kendimi düşünemiyorum."

"Yani, ne demek istiyorsunuz?"

"Mahkemede neden böyle ifade verdiğimi açıklamak istiyorum. O şekilde ifade vermem istenmişti."

"Kim istemişti bunu?"

"Ingram duruşmada nasıl ifade vereceğimi bana yazılı olarak vermişti."

"Jackson'un davayı kaybetmesinin nedeni bu mu?"

Başını sallayarak onayladı. Ama bu arada yüzü kıpkırmızı olmuştu.

"Jackson'un karısı ve iki çocuğu onun eline bakıyorlar, öyle değil mi?" diye sordum.

Yüzü biraz daha kızardı.

"Biliyorum," dedi.

"Sizin gibi aydın bir kişi nasıl oluyor da böyle bir duruma düşebiliyor?"

Birden kızdı, küfür etti ve beni yumruklayacakmış gibi yumruklarını sıkınca korkudan bir adım çekilmek zorunda kaldım.

"Bağışlayın", dedi. "Benim için oldukça güç oldu. Ama artık gitseniz iyi olacak. İstediğinizi öğrendiniz. Yalnız bir şey hatırlatmak isterim. Eğer söylediklerimden yararlanmaya kalkışacak olursanız elinize bir şey geçmez. Söylediklerimin hepsini inkâr ederim, siz de aksini kanıtlayamazsınız. Gerekirse yemin bile ederim."

Smith'le görüşmeden sonra babamın laboratuarına gittim ve orada Ernest ile karşılaştım. Bu rastlantıyı hiç beklemiyordum; ama o, son karşılaşmamızı sanki çoktan unutmuş gibi beni nezaketle karşıladı ve yine eskisi gibi elimi sertçe sıktı. Ama ben, bir türlü unutamıyordum.

"Jackson olayını araştırdım," dedim.

Gözlerinde, eski kanılarımdan koptuğunu anladığım belirten pırıltılar gördüm.

"Kötü bir oyuna geldiği anlaşılıyor," diye sözümü sürdürdüm. "Artık, söylediğiniz gibi tavandan onun kanının akmakta olduğuna inanıyorum."

Ernest, "Eğer Jackson ve onun gibilere daha anlayışlı davranılmış olsaydı, kârlar böylesine yüksek olamazdı," dedi.

"Bundan sonra yeni elbise giymekten zevk alacağımı hiç sanmıyorum," diye itiraf ettim.

Kendimi küçülmüş ve ezilmiş hissettim. Ama Ernest'in büyüklüğü karşısında bu duygularım önemsizdi. Ondan kuvvet aldığımı düşündüm. Zaten bundan sonra da hep ondan kuvvet alacaktım.

"Bundan sonra hiçbir şeyden zevk alamazsınız," dedi. "Çünkü bizim bugün için göklere çıkardığımız uygarlık kan üzerine kurulmuştur, kanla beslenmektedir. Ne ben, ne siz ve

ne de başkaları bu kanla lekelenmekten kendimizi koruyamayız. Kimlerle konuştuğunuzu sorabilir miyim?"

Onu her şeyi açık açık anlattım.

"Konuştuğunuz adamlar rahatça konuşacak durumda değiller", dedi. "Hepsi bu insafsız endüstri araçlarına bağlıdır. İşin asıl acı yönü, onların elini kolunu bağlayan kişilerin çocukları olmasıdır. Hepsinin düşündüğü bu genç nesildir. Bu düşünce onların kafasında tüm ahlak prensiplerinin de üstündedir. Benim babam bile, bana ve kardeşlerime yiyecek sağlayabilmek için yalan söyler, çalar çırpar ve her türlü ahlak dışı şeyleri yapabilirdi. O da endüstri makinesinin bir kölesiydi. Bu endüstri makinesi onu eziyor ve yavaş yavaş öldürüyordu."

"Ama bu hoş bir düşünce değil," dedim.

"Biliyorum, ama benim için gerekli bu. Ben haksızlıklara boyun eğmeyen bir insanım ve bu çok tehlikeli bir şeydir."

Söylediklerine inanmayarak yüzüne baktım. Ama Ernest, bakışımı görmemiş gibi sözünü sürdürdü:

"Acaba bir gün evinize girip Sierra iplik fabrikalarının hisse senetlerini çalmak istesem babanız ne yapardı?"

"Yastığının altında her zaman bir tabanca bulunur," dedim. "Her halde evimizden sağ çıkamazdınız."

"Beraberimde birkaç klşi ya da bir buçuk milyon insanla[1] zenginlerin evine dalsak, çarpışma sıkı olurdu, öyle değil mi?"

"Ama böyle bir şey yapamazdınız," dedim.

"Tamamen tersini düşünüyorsunuz. Benim asıl gerçekleştirmek istediğim bu! İstediğimiz sadece zenginlerin evlerindeki mallar değil. Servet kaynaklarının hepsini, maden

1. 1910'da Amerika'da sosyalistlerin yaydığı bir istatistiğe göre sosyalistlere oy verenler 1988'de 2.068; 1902'de 12.713; 1904'de 43.540; 1908'de 1.108.427; 1910'da 6.688.211 kişidir. Buna göre İhtilalci Partı'nin hızla büyüdüğü görülmektedir.

ocaklarını, demiryollarını, fabrikaları, bankaları, ticarethaneleri ele geçirmek istiyoruz. Buna da ayaklanma adını verirler. Gerçekten de tehlikeli bir şeydir. Yanılmıyorsam, bu kavga düşündüğümden de korkunç olacaktır. Ama, daha önce de belirttiğim gibi henüz hiç kimse hareketlerinde serbest değildir. Hepimiz endüstri denen büyük makinenin çarklarına kendimizi kaptırmış gidiyoruz. Yaptığınız soruşturma sırasında durumun böyle olduğunu siz de anladınız sanırım. Konuştuğunuz kimselerin de bizlerden farkı yok. İsterseniz başkalarına da gidebilirsiniz. Örneğin, Albay Ingram'a... Jackson olayının kamuoyuna yansımaması için ellerinden geleni yapan gazetecilere ve başyazarlara gidin... hepsinin makine köleleri olduğunu anlarsınız..."

Konuşma sırasında, işverenlerin böyle kazalardan ötürü işçilere karşı nasıl bir tutum takınmaları gerektiğini sordum ve istediğimi öğrendim.

"Bugünkü kayıtlara bakılacak olursa, sabahları çok az kaza olur, ama iş saatlerinin sonuna doğru kaza sayısı artar. Çünkü iş saatleri sonuna doğru işçi yorgundur ve yorgunluk nedeniyle dikkati azalmaktadır. Babanızın bir işçiden üç misliden fazla güvencede bulunduğunu söylersem ne dersiniz? Sakın itiraz etmeyin, çünkü bu gerçektir. Sigorta şirketleri de[2] bunu bilirler. Babanız kazaya karşı bin dolara sigorta olsa ayda ancak dört buçuk dolar ödemek zorunda kalır. Oysa, bir işçi ayını kaza sigortası için on beş dolar ödemek zorundaydı."

"Sizin için bir tehlike söz konusu mu?" diye sordum.

"Bir işçinin karşılaşabileceğinden en az sekiz kere daha fazla. Haksızlığa karşı daima başkaldırdığım için her an

1. O asrın dehşetli mücadeleleri sırasında hiç kimse uzun zaman emniyete sayılmazdı; ne kadar zengin olursa olsun, tehlike içindeydi. Geriye kalacakların iyiliği ve korunması için bu sigorta usulü keşfedilmişti. Bugün bize bu şekilde bir sigorta manasız ve iptidai geliyor; fakat o zaman gayet ciddi bir mesele idi. İşin asıl gülünç tarafı şudur; bu şirketlerin çok kere parası yağmaya uğrar ve ortadan yok olurdu. Bunu yapanlar da çoğu zaman şirketin müdürü veya başka büyük memurlarıydı.

öldürülebilirim. Bu nedenle, sigorta şirketleri beni sigorta etmek istemezler. Neden sordunuz?"

Yüzüne bakmıyordum. Yanaklarıma kan hücum ettiğini hisseder gibi oldum. Endişeli olduğumu onun anladığından ötürü değil, hareketlerimle bunu açığa vurduğum için sıkılıyordum.

Bu sırada babam içeri girdi. Ernest, ondan ödünç aldığı birkaç kitabı geri verdikten sonra gitmeye hazırlandı, ama kapıda dönüp şöyle söyledi:

"Siz kendi ruhunuzda, ben de rahibin ruhunda fırtınalar yaratacağımıza, bütün bunları bir kenara bıraksak da siz Bayan Wickson ve Pertonwaithe'yi ziyaret etseniz nasıl olur? Onların kocaları şirketin en büyük hissedarlarındandır. Diğer bütün insanlar gibi, o kadınlar da, makinenin üstüne çıkıp oturmuş bile olsalar, o makinenin kölesidirler!"

IV
MAKİNENİN KÖLELERİ

Jackson'un kolu aklıma geldikçe bütün benliğim sarsılıyordu. Gerçek bir olayla karşı karşıya bulunuyordum. Yaşamı ilk kez, olduğu gibi görebiliyordum. Üniversitede okuduğum yıllar bilgim ve kültürüm gerçekle ilgisi olmayan şeylerdi. Topluma ilişkin bir sürü bilgi edinmiştim, ama bu bilgiler yalnızca kâğıt üzerinde güzel görünen şeylerdi. Oysa şimdi, gerçek yaşamı görüyordum. Jackson'un kesik kolu bir gerçekti. Ernest'in, 'Gerçek, sayın baylar, bütün bunlar itiraz edilemeyecek gerçekler,' diye gürleyen sesi kulaklarımda çınlıyordu.

Toplumun kan üzerine kurulmuş olması bana korkunç ve olanaksız gibi geliyordu. Ama bir gerçek vardı... Jackson! Sürekli olarak bu adamı düşünmekten kendimi alamıyordum. Tüm düşüncelerim, daima kuzey kutbunu gösteren bir pusula ibresi gibi hep Jackson'a yöneliyordu. Bu zavallıya çok acımasız davranılmıştı. Hisse sahiplerinin biraz daha şişkin kâr sağlayabilmeleri için bu zavallının dökülen kanının karşılığı verilmemişti. Bu kârları alan ve böylece Jackson gibilerinin kanından yarar sağlayan birçok insan tanıyordum. Bir insana böylesine acımasız davranılırsa, toplum buna aldırmadan yol-

una devam ederse, daha birçoklarına aynı vahşetin uygulanması kolaylaşmaz mıydı? Ernest'in sözünü ettiği, Chicago'da 90 sent ücretle çalışan kadınları, Güney eyaletlerindeki fabrikalarda çalıştırılan küçük çocukları düşündüm. Bu insanları, parmaklarından kan damlayarak sırtıma giydiğim paltonun kumaşın dokuyuşları gözümün önüne geldi. Sonra Sierra Fabrikaları'nı ve fabrikalardan elde edilen kazançları düşündüm. Sırtımdaki paltomda Jackson'un kan damlacıklarını açıkça gördüm. Jackson'u ne yapsam unutamıyordum. Bütün düşüncelerim dönüp dolaşıp eninde sonunda onun üzerinde duruyordu.

Kalbimin derinliklerinde, sanki bir uçurumun kenarında duruyormuşum gibi bir duygu çırpınıyordu. Yaşamın yepyeni bir yönünün, korkunç bir yönünün hemen karşımda açılacağını sanıyordum. O zamana dek içinde yaşadığım dünya sanki başımın üstüne çökmüştü. Örneğin, babamı ele alalım: Ernest'in tam tersine onun kişiliğinde görmek mümkündü. Sonra rahip... onun son görüşümde rengi sapsarı bir hastaya benziyordu. Sinirsel bir heyecan içindeydi ve gözlerinde korkuya kapılmış bir insanın ifadesi vardı. Anladığım kadarıyla Ernest, sözünü tutmuş, ona gerçek cehennemi göstermişti! Ama bu cehennemde neler görmüş olduğunu rahibe sorup öğrenmek mümkün değildi. Duyduğu dehşetten ötürü gördüklerini anlatamayacak durumda olduğu açık seçik anlaşılıyordu.

Küçük dünyamdaki ve çevremdeki her şeyin birden altüst olmasının nedenini Ernest'e yükledim. Bu bir gerçekti! Bu adamla tanışmadan önce ne kadar rahat ve mutluyduk! diye düşünmekten kendimi alamadım. Ama böyle bir düşünce zincirinin gerçeğe tam bir ihanet olduğunu hissettim. Çünkü Ernest, fakirlerin, kimsesizlerin, ezilenlerin adına, hak ve adalet uğruna korkusuzca savaşan, gerçeği korkmadan haykıran peygamber gibiydi. Onu birden İsa'ya benzettim. İsa da rahiplerle, zalimce hüküm sürenlerin acımasına terk edilmiş, ezilen insanların tarafını tutmamış mıydı? İsa'nın çarmıha gerilerek öldürüldüğünü düşündüm ve Ernest aklıma

gelince ürperdim. Ernest de mi çarmıhta can verecekti? sesi korkusuzca çınlayan, tam bir erkek olan bu insan da mı aynı akıbete uğrayacaktı?

İşte, bu düşüncelerimin arasında onu sevdiğimi anladım. Onu avutmak isteğiyle içimin yanıp tutuştuğunu hissettim. Hep onun yaşantısını düşünüyordum. Onun için çalan, yalan söyleyen, ölünceye kadar çalışan babasını düşündüm. Henüz on bir yaşındayken fabrikalarda çalışmak zorunda kalmıştı. Kalbim, onu kollarımla sarmak, başını göğsümde sıkmak isteğiyle çırpınıp duruyordu. Çünkü, birçok düşüncelerle dolup taşan, tüm düşüncelerinin altında ezilen o başın da dinlenmeye ihtiyacı olduğunu biliyordum!

Din" bir tören sırasında Albay Ingram'a rastladım. Onu yıllardan beri tanırdım. Daima kibar, etikete dikkat eden, politik yönü güçlü bir insandı. Üniversite rektörü bile onun yanında kaba saba, önemsiz bir kişi gibi kalıyordu. Böyle olduğu halde, onun da bilgisiz bir emekçiden farksız olduğunu anladım. O da hareketlerinde özgür değildi... O da makine çağının bir kölesiydi!

Yanıma resmi bir nezaketle sokuldu. Jackson olayından söz ettiğim zaman nasıl birdenbire değişiverdiğini ömrünce unutamam. Gülümsemesi, bir duman gibi dağılıverdi. Konuşmamızın sonunda James Smith'in kapıldığı endişenin benzerini avukatta da gördüm. Ama Ingram onun gibi küfür etmiyordu. Emekçiyle onun arasındaki tek ayrım bu olmalıydı. Albay Ingram, zeki ve neşeli bir kişi olarak tanınırdı. Ama, şu anda bu yeteneklerinin hepsi kaybolmuş gibiydi. Benden kurtulabilmek için fırsat arıyor ve sık sık çevresine bakınıyordu. Sorularımın ardı arkası kesilmeyince, Jackson konusunun onu sıktığını söyleyerek bu konuya değinmemin nedenini öğrenmek istedi; eğer şaka yapıyorsam bu şakadan hiç hoşlanmadığını, bunun için tatsız ve düşüncesiz bir şey olduğunu, mesleğinin kişisel düşüncelere yer vermediğini, evinden çıktığı zaman bütün bu düşünceleri geride bırakmak zorunda olduğunu, bürosunda işini düşündüğünü söyledi.

"Jackson'un bu kaza nedeniyle tazminat alması gerekmez miydi?" diye sordum.

"Elbette. Ama bu benim kişisel düşüncem. Kişisel düşüncelerin davalarla ilgili olamaz."

"Peki, hak ve adaletin yasalarla ilgisi yok mu?"

Gülümseyerek, "Yanlış bir deyim kullandınız," dedi.

"Yani, kuvvetle mi diye sormam gerekirdi?" diye sordum.

Başıyla onaylayarak yine gülümsedi.

"Oysa, bizler yasaların bizi adalete götürdüğünü düşünürüz," dedim.

"Yanlışlık da buradadır zaten", diye karşılık verdi. "Mahkemelerde bizim sağladığımız adalet değil, yasaların uygulanmasıdır."

"Şu anda mesleğiniz gereği böyle konuşuyorsunuz, değil mi?" diye sordum.

Albay Ingram kızardı ve çevresine ürkekçe bakındı; ama, onun tüm kaçamak yollarını tıkadım ve benden kolay kolay kurtulamayacağını belirttim.

"Söyleyin," dedim. "Bir insan kişisel duygularıyla meslek duygularını birbirine karıştırırsa, bu karıştırma sonucunda ortaya manevi bir gariplik çıkmaz mı?"

Albay Ingram cevap vermedi. Cevap vereceği yerde utanç içinde palmiye ve kauçuk ağaçlarının arasından kaçarken bir saksıyı devirdi.

Bu konuşmalardan sonra, tek çareyi dergilerde aradım. Jackson olayı üzerine uzun bir makale yazdım. Makalemde görüşmüş olduğum kişilere kafa tutmadan adlarından söz ettim. Yalnız gerçekleri saptadım, Jackson'un iplik fabrikalarında çalıştığı uzun yıllardan, makineyi korumak amacıyla gösterdiği çabadan, bu nedenle oluşan kazadan, sonunda, bugün içinde bulunduğu acı durumdan söz ettim. Şehirde üç

gazete ve haftalık iki dergi bu makalemi kabul etmedi. Bunun üzerine Percy Layton'a başvurdum. Percy Layton devlet imtihanını kazanmış, ama sonradan gazeteye geçmiş, raportör olarak şehrin en yetkili gazetesinin ünlü bir yazarı olmuştu.

Gazetelerin Jackson olayından hiç söz etmediklerini ve bunun nedenini sorduğum zaman gülümseyerek, "Düzeltme Politikası", dedi. "Bu politikayla bizim ilişkimiz yoktur, bu tamamen düzelticilerin işidir."

"Bu düzeltme politikası ne demek?"

"Büyük girişimlere bağlıyız. Jackson olayını ilân olarak bile vermiş olsaydınız, bunu yine hiçbir gazete basmazdı. Eğer bizlerden biri bu haberi vermeye kalkışsaydı ve kamuoyuna duyursaydı, mutlaka işten atılırdı. İşte, düzeltmen politikası."

"Peki sizlerin politikası nedir? Siz patronlarınızın istemine, onlar da muhtemelen büyük girişimlerin emirlerine boyun eğiyorlar ve böylece, hep birlikte gerçekleri değiştiriyorsunuz."

"Böyle şeylerle benim ilişiğim olamaz!"

Bir süre bu konu onun için can sıkısı oluyormuş gibi göründü. Ama yine bir kaçamak yol bularak gülümsedi.

"Ben gerçek olmayan hiçbir şeyi yazmam. Vicdanım bu yönden daima temizdir. Bununla birlikte, ben de birçok baskılarla karşılaşıyorum. Bu da meslek gereğidir, sanırım, anlıyor musun?"

"Ama mutlaka siz de bir zamanlar düzeltme masasında oturarak politikaya katılmak istemişsinizdir, öyle değil mi?" diye sordum.

"Öyle olsaydı, ben de çoktan sertleşmiş olurdum."

"Mademki henüz sertleşmediniz, şu halde genel düzeltme politikası üzerindeki düşüncelerinizi bana açıklayabilirsiniz."

Ne cevap vereceğini bilmiyormuş gibi alelacele, "Bu konularla kafamı yormuyorum", dedi. "Eğer bir insan gazeteci

olarak başarı sağlamak isterse, kendi sınırını aşmamalıdır. Neyse ki bu kadarını öğrenebildim."

Başını bilgiççe salladı.

"Peki, ama ya hak?" diye ısrar ettim.

"Siz bu oyunu bilmiyorsunuz. İyi kullanıldığı takdirde her şey haktır mutlaka. Bunu anlamıyor musunuz?"

"Pek belirgin olarak hayır," diye mırıldandım.

Onun adına üzüntü duyuyordum. İçimden bağırmak, ya da hüngür hüngür ağlamak geliyordu. İçinde yaşadığımız toplumun kabuğunu delmeye ve bu kabuk arkasında kalan gerçeği bulmaya çalışıyordum. Jackson olayında belirgin bir kasıt sezinliyor ve onu savunan avukata gerçekten de acıyordum. Bu gizli amaç içimde bir çığ gibi büyüyordu. Bu davranış yalnızca Jackson'a karşı değil, fabrikada sakatlanan her emekçiye karşıydı. Bu durum yalnızca iplik fabrikası için de söz konusu olamazdı, tüm fabrikalar da aynı kapsama girerdi! Aslında, her tarafta durum böyle değil miydi? Ama bu düşündüklerim bir gerçekse, içinde yaşadığımız toplum bir yalandan başka bir şey değildi!

Vardığım bu yargılar beni ürkütüyordu. Bu, gerçek olamayacak kadar korkunçtu, iğrençti. Ama ya Jackson'un kesik kolu, giysimi lekeleyen, çatımızdan damla damla akan kan? Birçok Jackson'lar vardı. Hem de tüm fabrikalarda! Jackson'dan bir türlü yakamı sıyıramıyordum.

Sierra fabrikalarının iki büyük hissedarı olan Bay Wickson'la Pertonwaithe'yi ziyaret ettim;a ama, çalıştırdıkları emekçiler gibi onları da sarsamadım. Ahlak anlayışlarının toplumunkinden çok üstün olduğunu anladım. Bu ahlak anlayışını, aristokrat ya da efendilik ahlakı olarak kabul etmek istiyorum.[1]

1. Avis Ewerhard daha doğmadan önce John Stuart Mill "Hürriyet Hakkında" adlı makalesinde şöyle yazıyordu: "Yükselen bir sınıfın bulunduğu her yerde ahlakın büyük bir kısmı menfaatlerden ve bu sınıfının üstünlük duygusundan doğar."

Politika konusunu çok uzatıyorlar ve halkla aynı düzeyde tutuyorlardı. Bana babaca davranıyorlar, gençliğimden ötürü tecrübesiz olduğuma değinerek böyle şeylerden uzak kalmamı öğütlüyorlardı. Ele aldığım davam için görüştüğüm insanlar arasında en mutsuz olanlar, bu kişilerdi. İplik fabrikalarının gerçekten de çok iyi yönetildiğine içtenlikle inanıyorlardı. Bu konuda herhangi bir sorun çıkarmayı, ya da bir tartışmaya girişmeyi yersiz buluyorlardı. Toplumun önderi oldukları, topluma mutluluk getirdikleri kanısındaydılar. Yalnız kendi uzak görüşleriyle önlenebilen işsizlik nedeniyle emekçilerin başına gelecek yoksulluğa ilişkin korkunç tablolar çiziyorlardı.

Bu adamlarla görüşüp konuştuktan sonra, hemen Ernest'i bulup konuştuklarımı tekrarladım. Söylediklerime inanarak yüzüme uzun uzun baktı.

"Gerçekten çok güzel!" dedi. "Siz kendiliğinizden gerçekleri bulma yoluna girdiniz. Bunlar sizin kişisel olarak edindiğiniz tecrübelerdir ve hepsi de doğrudur. Endüstri makinesinde kimse hareketlerine hâkim değildir. Hatta büyük kapitalistler bile! Konuştuğunuz kişilerin yaptıkları her şeyde haklı olduklarına inandıklarını gördünüz. Saçmalıktan başka bir şey değildir bu inanç! Böyle saçma bir kanıya saplandıkları için haklı saymadıkları hiçbir şey yoktur! Her yaptıklarını haklı göstermek, yasalara uydurmak zorundadırlar."

Ernest, sözünün burasında derin bir soluk aldı:

"Bir işe kalkıştıklarında, kafalarında dini, ahlaki, bilimsel ya da felsefi bir kavram yerleşinceye dek bu konu üzerinde konuşurlar. İşte vardıkları bu kavram, istedikleri yasal görüşü onlara kazandırır. Düşünce kaynağının istek olduğunu ve isteğin de insan ruhunun en zayıf yönü olduğunu bilmeden hemen işe girişirler. Ne yaparlarsa yapsınlar, yaptıkları işe daima yasal bir kılıf bulurlar. En boş ve sarsılmaz kanılarından biri de, akıl ve çaba yönünden diğer insanlardan üstün olduklarıdır. Diğerlerinin işlerine karışmalarının nedeni de budur sanırım. Kralların Tanrısal hakları olduğu düşüncesini çıkartan

da yine onlardır. Ancak, onların kralları ticaret krallarıdır.[1] Zayıflıkları yalnızca ticarete ait kişiler olmalarındandır. Onlar ne felsefeci ne biyolog ne de sosyologdur. Bunlardan biri olsalardı durum değişirdi; çünkü, bu niteliklere sahip olan kişiler hiç değilse insanlık için doğru olan şeyleri bilirlerdi. Ama, ne yazık ki, işadamları, işlerinin dışında kalan her şeye karşı kör ve sağırdır. Yalnızca ticaretten anlarlar. Toplumun çıkarlarını bilmedikleri halde, milyonlarca aç insana hükmettiklerini düşünürler ve bu düşüncelerinde de yanılmazlar. Günün birinde talih onları acı acı güldürecektir."

Bayan Wickson'la Pertonwaithe'yi ziyaretimin verimli olmayışına artık şaşmıyordum. Onlar yüksek sosyeteye mensup kadınlardı.[2] Saray gibi evlerde, konaklarda oturuyorlardı. Ülkenin her yerinde, dağlarda, göl ve deniz kıyılarında evleri, hizmetçi ve uşaklardan kurulu bir orduları vardı. Sosyal çalışmaları çok karışıktı. Üniversite ve kiliseleri yaptıkları bağışlarla kendi yanlarına çekiyorlardı. Nitekim, bir din adamı onların önünde bir köle gibi diz çöküyordu.[3] Bu kadınlar kendi başlarına bir güçtü. Tabi" paralarının sayesinde bu güce sahip olmuşlardı. Kısa bir süre sonra Ernest'ten öğreneceğim gibi, bu kadınlar para gücüyle düşünceleri düzenliyorlar, yeni akımlar açtırıyorlardı.

Onlar da kocalarını taklit ediyorlar, politikayla ilgileniyorlar, zenginlerin görevlerinden ve topluma karşı sorumluluklarından söz ediyorlardı. Ahlak yönünden de kocalarından pek farkları yoktu. Onlara, Jackson'un durumundan söz açıp, onun için neden bir şeyler yapmamış olduklarını sorduğum

1. Miladın 1902. yılında Antrasit Tröstü şefi George F. Baer şu prensipleri yaymakla ünlenmişti: "İşçinin hakları ve menfaatleri, tanrının sonsuz hikmetiyle memleketin sahipliğini ellerine teslim ettiği adamlar tarafından korunur."

2. Burada "Sosyete" kelimesini sınırlı ve belirli bir manada anlamalıdır. Bu söz o zamanlar kendileri çalışmayıp işkembelerini işçilerin bal gömeçlerinden dolduran Bey anlar hakkında kullanılırdı. ne esnafının, ne de işçilerin "Sosyete" için vaatleri vardı. sosyete tembel zenginlerin icadıydı ve çalışmadan geçen zamanlarını bu şekilde öldürürlerdi.

3. Bu devirde kilisenin parolası "kirli paralarınızı bize getiriniz!" şeklinde idi.

zaman[1] bana çok kızdılar. Böylece, topluma karşı sosyal görevlerini hatırlatan kişileri hoş görmediklerini de anlamış oldum. Konuşmamızın sonunda, Jackson'a yardım etmelerini rica ettiğim zaman, böyle bir yardımı kesinlikle reddettiler. Ama işin asıl garip yönü, onları ziyaretimden birbirlerinin haberi olmadığı halde, yardımı aynı gerçeklerle reddetmeleridir. Her ikisinin de söylediğine göre tedbirsizliği ödüllendirerek, diğer işçileri kendilerini makinenin içine atmaları için teşvik edemezlermiş. İşte, böyle, yardımı reddetmelerinin gerekçesi buydu! Üstelik, bunu söylerlerken çok işten davranmışlardı ve doğru hareket ettiklerine inanıyorlardı. Onlar da diğer zenginler gibi, sınıflarının üstünlüğüyle övünüyorlardı ve zenginlikleriyle sarhoştular. Yaptıkları her şey için kendi sınıflarının ahlak anlayışı içinde bir dayanak buluyorlardı. Bayan Petronwaithe'in evinden ayrılırken son kez arkama baktığımda Ernest'in sözlerini hatırladım: 'Onlar ne kadar yükseklerde otururlarsa otursunlar, yine de makinenin köleleridirler.'

1. Dönemin toplumsal eleştiri dergisi olan Outlook, 18 Ağuztos 1906 tarinli sayısında, kolunu kaybeden bir işçiye yer vermişti. Bu yazıda bahsedilen işçinin durumu Avis Everhard'ın sözünü ettiği Jackson olayına benzemektedir.

V
BİLGİÇLER

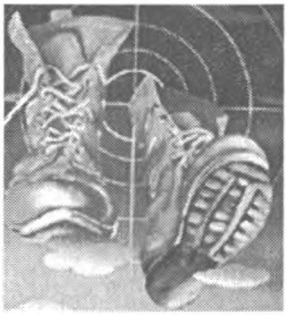

Ernest'in ziyaretleri giderek sıklaştı. Bunun nedeni yalnızca babam ve masa etrafında yapılan tartışmalar değildi. Onu bizim eve çeken şeyler arasında benim de bir payım olduğunu düşünerek gururlanıyordum. Nitekim, biraz sonra düşüncemde yanılmadığımı anladım. Ernest Everhard gibi bir âşık henüz doğmamıştır sanırım. Bakışları, el sıkışı giderek daha sert ve güven verici, onu ilk tanıdığımdan beri gözlerinde gördüğüm sorgulu bakış daha otoriter oluyordu.

Başlangıçta, üzerimde bıraktığı izlenim hiç de parlak değildi. Epey bir süre sonra ona doğru dayanılmaz bir güçle çekilmekte olduğumu fark ettim. Kimi zaman, ait olduğum sınıfa ve kişiliğime karşı yönelttiği şiddetli saldırılarla beni hayli ürküttüğü de olmadı değil! Ancak, bulunduğum sınıfa boşuna suç yüklemediğini, söylediklerinin hep haklı, ama acı gerçekler olduğunu, kişisel olarak görüp kabullendikten sonra çekiciliğine yine kapıldım. O benim bilgi kaynağım, öğretmenim oluyordu. Benim yerime toplumun maskesini alaşağı ediyor, acı bile olsa, inkâr edilemeyecek gerçekleri görmeme yardımcı oluyordu.

Önce de söylediğim gibi, onun gibi bir âşık daha dünyaya gelmemiştir. Bir üniversite şehrinde hiçbir genç kız, hiç değilse bir kez olsun aşk tecrübesi geçirmeden 25 yaşına gelemezdi. Kuşkusuz benim de hayranlarım olmuştu... Tüysüz delikanlılardan tutun da profesörlere, sporculara kadar her çeşit insan bana kur yapmıştı. Ama onlardan hiçbirinin üzerimdeki etkisi Ernest'inki gibi olmamıştı. Daha ne olduğunu anlayamadan kendimi onun kollarının arasında buldum. Daha ağzımı açmama fırsat kalmadan dudaklarımı dudaklarına yapıştırıverdi. Onun bu ciddiliği karşısında yapmacık nazlanmalar çok komik olurdu. İçtenliği, karşı durulmaz çekiciliği bana basacak yer bırakmıyordu. Evet, beni kucakladı, öptü, sonra da evlenmemizin çok normal olacağı kararına vardı. Evlenmemiz artık bir sorun değildi, ama asıl sorun, ne zaman evleneceğimizdi!

Ömrümde böyle bir şeye rastlamamıştım. Olmayacak bir şeydi bu! Ama, Ernest'in gerçekçiliğime çok uygun buluyordum. Sonunda, kendimi tamamen onun ellerine terk ettim. Bu güvence duygusu bana mutluluk veriyordu. Ancak, sevişmemizin ilk günlerinde, bana gösterdiği sevginin şiddeti, vahşiliği gelecekten korkmama neden oluyordu. Oysa, bu korku yersizmiş! Hiçbir kadın bundan daha soylu, daha ince duygulu aşık bir koca tarafından mutlu edilememiştir. Onun duyguluğu, inceliği ve şiddeti, doğal davranışları gibi, çok grip bir birleşim oluşturuyordu. Ya o salon şaşkınlığı yok mu! Bu şaşkınlığının hiçbir zaman üstesinden gelemiyordu. Bu yönüne bayılıyordum. Salona girdiği zamanki davranışları bana, bir oyuncakçı dükkânına dalmış bir boğanın şaşkın halini andırırdı.[1]

Bu sıralarda, ona karşı duyduğum derin sevgiye ilişkin, bilinçsiz kabul ettiğim birtakım kuşkularım da tamamen yok oldu. Ernest bir gece sayın endüstri ağalarına kendi çöplük-

---

1. O günlerde, salonları bir yığın gereksiz ıvır-zıvırla doldurmak bir adetti. Yaşamanın sadeliği henüz keşfedilmemişti. Böyle odaları temizlemek için çok yoğun bir emek sarfedilirdi. Toz tanrısı sanki evlerin efendisiydi. Toz tutan bir sürü eşya, ama bu tozları almak için yalnız bir kaç gereç vardı.

lerinde, yani Bilgiç'ler kulübünde unutamayacakları güzel bir ders verdi. O zamanlar, Bilgiç'ler kulübü Pasifik kıyılarının en gizli kulüplerinden biriydi. Bu kulüp, zengin ve yaşlı bir kız olan Bayan Brentwood tarafından kurulmuştu. Bu kulüp onun için hem bir koca, hem bir aile yuvası hem de bir eğlence kaynağıydı. Kulübün üyelerini şehrin en zengin kişileri, para babaları oluştururdu. Tabi", Bayan Brentwood, kulübe bilimsel bir hava vermek için aralarına birkaç bilgin katmayı da unutmamıştı. Kulübün belirli bir yeri olmadığı konferans verenler çoğu zaman ücret bile alırlardı. Örneğin, New York'lu bir mühendis eğer önemli bir buluş yapmışsa, hemen toplantıya çağrılır ve verdiği konferans için tüm yolculuk giderleri, kaybettiği zaman için dolgun bir ücret ödenirdi. Kuzey kutbundan yeni dönmüş bir kâşif, ya da tanınmış bir yazara ve sanatçıya da konferans için para verilirdi. Konuk hiçbir zaman davet edilmezdi. Çünkü, Bilgiç kulübünün toplantılarındaki tartışmaların basına yansıması istenmezdi. Bu nedenle, devlet adamları da dahil olmak üzere herkes... böyle anlar olmuştu... düşüncelerini açıkça söyleyebilirdi.

Bundan yirmi yıl önce Ernest'in bana yazmış olduğu bir mektupta şu satırları aldım:

Baban Bilgiç'ler kulübünün bir üyesidir. Önümüzdeki Salı günü toplantıya sen de katıl, sana ömrünün en güzel saatlerinden birini yaşatacağıma söz veriyorum. Endüstri ağalarıyla önceleri yaptığın konuşmalarda onları sarsmayı başaramamıştın. Eğer gelecek olursan, bu işi başarıyla yaptığıma tanık olacaksın. Onları eşekler gibi anırtacağım. Onları ahlak düzenleriyle vurmaya çalışmıştım. Oysa, onlar ahlak düzenleriyle gururlanırlar ve kendilerinin herkesten üstün olduğuna inanırlar. Bu kez onların dolgun cüzdanlarını ele alacağım. Böylece, varlıklarını kökünden sarsacağım. Başlarına inen balyozun nereden geldiğini anlayamayacaklar. Gelecek olursan, smokinli mağara yaratıklarının bir kemiği nasıl hırlaşarak paylaşmaya çalıştıklarını göreceksin. Bütün bunları sana canlı olarak örneklerle göstereceğim. Onlar beni yerden yere vurmak amacıyla davet ettiler. Bu düzen, Bayan Brentwood'un

başının altından çıkıyor. Beni davet ederken bu amacını sözüm ona gizlemeye çalıştı. Üyeleri de önceden uyarmış olmalı. Hepsi, güvenilir, nazik bir dünya ıslahatçısını görmek için sabırsızlanıyorlarmış. Bayan Brentwood, sanırım beni bir kedi kadar uysal, bir inek kadar bön, bir devekuşu kadar aptal zannediyor. Beni bu şekilde tanıması için ona yardımcı olmadım diyemem. Çok uysal bir kişi olduğum kanısına ulaşıncaya kadar çok dikkatli ve tedbirliydim. Verecekleri ücret de çok iyi doğrusu... tam iki yüz elli dolar! Köktencilik bile kabul edilse, konferans verecek bir kişiye yakışır biçimde benim de smokin giymem gerekiyor. Buna zorunluyum sanırım. Şimdiye kadar hiç smokin giymemiş olduğumu saklayacak değilim. Bu nedenle, bir yerden kiralayacağım her halde! Biraz sıkıntıya gireceğim, ama Bilgiç'ler kulübündeki cümbüşü kaçırmamak için bundan daha beter sıkıntılara bile katlanmaya razıyım!

O gece, kulüp üyeleri Petonwaithe'nin evinde toplandılar. Büyük salona sandalyeler dizilmişti. Ernest'i dinlemeye gelen Bilgiç'ler kulübünün üyeleri iki yüz kişiden az değildi. Bu insanlar gerçekten de toplumun hâkimleriydi. Bu adamların temsil ettikleri servetin ne olabileceğini kafamda hesaplamaya çalışarak kendi kendime eğleniyordum. Kafamda belirlenen rakamlar yüzlerce milyonu aşıyordu. Üstelik, bu zenginler öyle alelade zenginler de değildi. Hepsi endüstri krallarıydı ve ağırlıklarını politikaya bile koyabiliyorlardı.

Biz yerlerimizi aldıktan sonra, Bayan Brentwood, Ernest'i salona aldı. Salonda bulunan herkes yüzünü onun konuşmayı yapacağı yere çevirdi. Ernest sırtındaki smokini, geniş omuzları ve dik başıyla fevkalâde görünüyordu. Tavırlarında aynı salon sıkılganlığı vardı ve onu sırf bu nedenle bile sevebileceğimi düşündüm. Ona baktığım zaman içimin anlatamayacağım biçimde coşkunlukla dolduğunu hissettim. Ellerinin sıcaklığını, dudaklarının ılıklığını yine hisseder gibi oldum. Coşkunluğum öylesine büyüktü ki, birden ayağa fırlamak ve kalabalığa, 'İşte, o adam benimdir! Kollarının arasında ruhunun tüm inceliklerini anladım!' diye haykırmak istiyordum.

Salona girince, Bayan Brentwood, Ernest'i toplantıya başkanlık edecek olan Albay Van Gilbert'le tanıştırdı. Albay Van Gilbert, zengin birleşmiş şirketler, yani tröst avukatıydı. İstediği yıllık ücretin en az yüz bin doları bulduğu söylenirdi. Yasaların tüm girdi çıktısını bilirdi ve yasalar onun için bir oyuncaktan farksızdı. Yasaları hamur gibi yoğurur, sonra istediği şekle sokardı. Hem görünüşü hem de konuşma biçimi modern sayılamazdı. Eskiye dönük olmasına rağmen bilgili ve yetenekli bir kişiydi. Shardwell vasiyet davasını kazandıktan sonra[1] üne kavuşmuştu. Yalnız bu davadan yarım milyona yakın para aldığı söylenirdi. Bu davadan sonra da alabildiğine sivrilmişti. Ülkenin en iyi avukatlarından (tröst avukatlarından) biri olduğu da söylentiler arasındaydı. Gerçekten de Birleşik Devletler'in en büyük üç avukatından biri sayılabilirdi. Albay Van Gilbert, Ernest'le tanıştıktan sonra, ayağa kalktı ve biraz alaycı bir dille onu bize tanıştırdı. Reformcu ve emekçi sınıfının temsilcisi olan Ernest'i üyelere tanıştırırken, Albay Van Gilbert oldukça alaycıydı; nitekim, herkesin dudaklarında küçümser bir gülümseme vardı. Bunu öylesine ince bir zekâyla yapmıştı ki, dikkatsiz bir kimsenin hemen gözünden kaçabilirdi. Onun bu tutumuna içerleyerek Ernest'e baktım. Onun tutumunu görünce çok kızdım. Ernest, bu ince alaycı oyunları fark etmemiş görünüyordu. Nazik, uyuşuk ve aptal bir tavırla, parmaklarını kenetlemiş oturuyordu. Onun bu halini görünce kafamdan şöyle bir düşünce geçti: 'Güç ve zekâyı oluşturan bu büyük toplantı onu ürkütmüş olmasın sakın!' Böyle düşündüm, ama gülümsemekten de kendimi alamadım; çünkü Ernest, hiç değilse beni kandıramazdı. Bayan

1. Bu vasiyetname davaları o zamanın karakteristik çizgilerinden birini gösterir. Biriken muazzam servetler, sahiplerini, kendi ölümlerinden sonra onların ne olacağı, nasıl kullanacağı sorunu karşısında bırakıyordu. Bu vasiyetname yazmak veya mahkemede yürütmek gemi zırhları veya toplar imal etmek gibi bir şeydi. En usta avukatlar hiç kusur bulunamayacak vasiyetnameleri yapmaya memur edilirdi. Lakin bu vasiyetnameler daima, hem de yapanları tarafından, çürütülürdü. Bununla beraber varlıklı sınıflar, asla reddedilmeyecek vasiyetnameler yapmak mümkün olduğu fikrini muhafaza ediyorlar ve müşterilerle avukatlar nesillerce bu davanın etrafında çarpışıyorlardı.

Brentwood'u aldattığı gibi, diğerlerini de aldatıyordu. Bu arada Bayan Brentwood, ön sıradaki yerine oturmuş, sağına soluna dönerek konuşuyor ve dostlarının söylediklerine memnunlukla gülümsüyordu.

Albay Van Gilbert'in konuşması bitince Ernest, ayağa kalktı ve konuşmaya başladı. Konuşmasını alçak sesle, alçakgönüllü ve çekingen bir tavırla yapıyordu. Konuşurken yüzünde beliren ifade onun sıkıldığını açıkça gösteriyordu. Emekçi sınıfından, buraya gelişinden, acı çeken toplumun yoksulluğundan söz etti. Çabalarını, amaçlarını ve üst sınıfın yaşamakta olduğu cennet üzerindeki düşüncelerini anlattı.

"Orada esirgemezlik, temiz ve soylu düşünce, özgür bir ruh hâkimdi. Bunu biliyordum, çünkü 'Seaside Kitabevi'nin[1] tüm romanlarını okuyor ve bu romanlardan, serserilerle kötülükçüler dışında, tüm insanların yalnızca çok dikkate değer düşüncelerle dolup taştıklarını ve en akıl almaz işler yaptıklarını öğreniyordum. Kısaca özetleyecek olursak, sizdeki her şeyin ince, soylu ve güzel olduğunu, yaşama canlılık ve onur veren, insana çektiği tüm sıkıntıları ve yoksulluğu unutarak yaşamayı gerçekten de değerli kılan her şeyin sizde bulunduğunu açık seçik biliyordum."

Ernest konuşmasını sürdürerek fabrikadaki yaşamını, demircinin yanındaki çıraklığını ve sosyalistlerle nasıl karşılaştığını anlattı. Sosyalistlerin içinde keskin kavram ve canlı ruh bulunduğunu; dinsel öğütlere aldırmamalarının, Hıristiyanlıklarının kapitalistlerin ve bilginlerin görüş açıları dışında kalmasından ileri geldiğini, bu nedenlerdir ki, egemen sınıfta hâkim olan aşağı tabaka düşüncesinin ağırlığı altında ezilmiş olduklarını öğrendiğini söyledi. Sosyalistlerin, bugünün akıldışı düzenini yıkmak isteyen devrimciler olduğunu ve gelecek toplum yapısının onlar tarafından düzenleneceğini anlattı. Devrimcilerin yaşamını anlatırken çizdiği tabloyu hiç unutamam. Konuşurken tüm çekingen-

1. İşçi sınıfının, zenginliğin doğasını anlamaması için şaşılacak derecede büyük bir başarıyla çalışmış bir yayınevidir.

liğinden sıyrılmıştı ve gür sesiyle anlattığı düşünceler gibi, kendisi de büyüyor, yüceliyordu.

"Devrimcilerde, insanlığa karşı derin bir güven, alev alev yanan bir idealizm, en soylu canını esirgemezlik, büyüklük, yücelik, kahramanca ölüm buldum. Bunların hepsi de ruhun parlak ve yüce nitelikleridir. Bu ortamda yaşam temiz, soylu ve canlıydı. Bu ortam, varlığı ve ruhu dolardan üstün tutmuş büyük kişilerin etkisiyle oluşmuştu. Onlar için kirli sokaklarda yoksulluktan acıyla ölen çocukların iniltileri, ticari yaygınlık, dünya egemenliği için yapılan gürültülü çabalardan daha ilginçti. Çevremdeki her şey soylu bir irade ve kahramanca davranışlardan oluşuyordu. Günlerim güneşin parlaklığı, gecelerim yıldızların aydınlığı ve güzel kokularla doluydu. Gözlerimin önünde alev alev yanan İsa'nın kutsal kâsesi duruyordu. İsa, insanoğluna şefkatle bakan Tanrı'nın bir peygamberiydi; ama, sonunda kurtuluş amacı içinde ıstıraplara ve işkencelere Tanrı'nın izniyle katlandı."

Önceleri bir kez daha tanık olduğum gibi, Ernest, yine bana dünyanın üstüne çıkmış, nurlanmış gibi görünüyordu. Başının üstünde Tanrısal bir ışık dalgalanıyor ve gözleri, bu ışık altında birer kor gibi yanıyordu. Tabi", diğerleri onu benim gözümle görmedikleri için bunların hiçbirini fark etmiyorlardı. Gözlerimden akan sevgi ve sevinç yaşları yanaklarımdan süzülürken, belki de hayale kapıldığımı düşündüm.

Hemen arkamda oturan Bay Vickson'un bu konuşmadan hiç de hoşlanmadığı anlaşılıyordu; çünkü, onun arada sırada yüksek sesle ve alaylı alaylı bir şeyler söylediğini duyuyordum.

Ernest, şimdi toplumdaki bu şahlanışın, sonunda üst sınıf üyeleriyle omuz omuza geldiğinden, en büyük mevkileri ellerinde tutan kişilerle aynı düzeye ulaştığından söz ediyordu. Sonra hayal kırıklığına uğramıştı. Bu hayal kırıklığını dinleyicilere muhtemelen pek hoş gelmeyen deyimlerle açıkladı. Her yanı kaplayan çirkef onu yırtmış, yaşam, güzel ve çekici olmadığını kanıtlamıştı. Giriştiği işlerde, kişilerin çıkar hırsları

onu ürkütmüş, hatta manevi yaşamdaki zayıflık ve kusurlarla büsbütün şaşkına dönmüştü. Hâkim sınıfın karanlık ruhu, vurdumduymazlığı, bir insan olarak, onu gerçekten kızdırmıştı. Büyük ve görkemli kiliselere, iyi para alan din adamlarına rağmen, erkek olsun kadın olsun herkesin maddeci olduğunu da anlamıştı. Bu insanlar gerçi kendilerince değerli olan birtakım küçük ülküler ve ahlak kuralları üzerine cömertçe konuşuyorlardı, ama tüm güzellikleri bir yana, yine de maddecilikten kurtulamıyorlardı. Bu insanlar gerçek ahlakı tanımıyorlardı. Gerçek ahlak, İsa'nın telkin ettiği ahlaktı; oysa, din adamları şimdi bu ahlak üzerine öğüt vermiyorlardı.

"Ateşli yazılarla barışseverleri savaş aleyhine mücadele için çağırırken Pinkerton'ları[1] silahlandırıp fabrikalarında grev yapan işçilerini öldürten adamlar gördüm. Boks maçlarının insanlığa aykırı olduğunu haykırdıkları halde, gıda maddelerine yabancı, insan sağlığına zararlı maddeler karıştırarak kirli işlere girişen insanlarla karşılaştım. Bu insanlar, ölüm Tanrısı'nın bir yılda öldüremediği kadar çok çocuğun ölümüne neden oluyorlardı. Şu kibar ve soylu görünen efendi, dulları ve yetimleri gizlice talan eden tröstlerin yöneticisi ve aletiydi. Kibar görünüşüyle en pahalı kitapları toplar, sanat koruyucusu olarak tanınır, sonra da gazete sahiplerine rüşvet vermekten çekinmez. Bir gazete sahibi bana halk avcısı diye küfür ediyordu, çünkü gazetesine, 'Patentli İlaçlar'[2] adıyla yaptığı reklamların içyüzünü anlatan yazılar yazmak istemiştim. İdealizmin güzelliğinden, Tanrı'nın iyiliğinden söz eden şu adam, iş ortağını atlatmaktan çekinmezdi. Kilisenin temel destekleyicisi ve Zenci misyonerliğinin destekçisi olan bir başkası, tezgâhtar kızı ekmek parasına günde on saat çalıştırır ve onu zorla fuhşun kollarına iterdi. Üniversitede kürsüler kuran ve görkemli kiliseler yaptıran birisi, paranın

1. Bunlar, ilkin hususi detektiflerdi. Fakat çok geçmeden kapitalistler uğruna mücadele etmeye başladılar, nihayet oligarşinin askerleri haline geliyorlardı.
2. Patentli yalanlardı, ama Orta Çağın büyü ve muskaları gibi insanlar tarafından kabul edilirdi. Bu ilaçların büyü ve muskalardan farklı yanı, daha zararlı ve daha pahalı olmalarıydı.

hatırı için yalan yere yemin etmekten çekinmezdi. Şu demir kralı gizlice fiyat kırma dalaveresiyle vatandaş, namuslu adam ve Hıristiyan olarak verdiği sözü tutmuyor ve bunları tekrarlamaktan kaçınmıyordu. Şu senatör kaba, cahil bir fabrikatörün aleti, kölesi ve oyuncağıydı.[1] Böylece sürüp gidiyor ve biri rektör, diğer yüksek mahkeme başkanı oluyordu. Bu kişiler trenlerde ücretsiz, pasoyla yolculuk ediyorlardı. Fabrikaların, şehirlerin ve araçların hâkimi olan kurnaz kapitalist, bu pasoları sevinerek dağıtıyordu. Artık bir cennette değil, ticari dalaverelerin kol gezdiği susuz bir çölde bulunduğumu anlıyordum. Çalışma dışında, rastladığım hep budalalıklardan ileri gitmiyordu. Kötülüklerin içinde bile canlı görünen pek çok adam vardı, ama tertemiz, seçkin ve ruhsal yönden canlı kimseye rastlayamıyordum. Bütün gördüğüm, inanılmayacak kadar yoğun bencillik ve katı kalplilik, açgözlülüğe varacak derecede bir maddecilik."

Ernest, hem onlardan hem de kendi hayal kırıklığından söz ederek konuşmasını sürdürdü. Düşünce ve ruhsal yönden aralarında bulunmaktan sıkıldığını; ahlak yönünden onu iğrendirdiklerini; yine tertemiz, seçkin, canlı ve ruhları temiz olan, kısacası, her yönden kapitalistlerin tamamen tersi olan devrimcileri özlediğini ve onlara dönmek istediğini söyledi.

"Ve şimdi, Baylar, size devrimden söz etmeme izin verin," dedi.

Hemen söylemeliyim ki, Ernest'in iğneli sözleri onları az da olsa hiç heyecanlandırmadı. Ernest'in yüzlerine vurduğu her gerçekte herkesi kontrol ediyor, gururlu ifadelerinde hiçbir değişiklik olmadığını görüyordum. İşte o zaman, Ernest'in ahlakları üzerine yapılacak hiçbir saldırının onları yerinden kımıldatamayacağı üzerindeki sözünü hatırlıyordum. Yalnız,

1. Daha 1912 yılında halk rey pusulaları sayesinde memleketi idare ettiğini sanıyordu. Hakikatte ise memleket siyasal makine denebilecek şey tarafından idare ediliyordu. İlkin bu teknisyenler yasama organı için kapitalistlere ağır vergiler yüklediler. Fakat biraz sonra kapitalistler kendilerini siyasal makinenin başına geçirmeyi ve bundan böyle teknisyenleri aylıkla tayin etmeyi daha ucuz buldular.

bazı iğneli sözlerin Bayan Brentwood'u arada bir ürperttiğini fark ediyordum. Her nedense, kadın bazı sözlerden ürkmüş ve rahatsız olmuş gibi görünüyordu.

Ernest, devrimci ordunun tanıtımına geçip, sayı yönünde değişik ülkelerdeki güçlerini söyleyince, toplantıda ilk mırıldanmalar baş gösterdi. Yüzler kasılıyor, dudaklar geriliyordu. Öyle sanıyorum ki artık savaşın başladığını hissediyorlardı. Ernest, daha da ileri giderek, Birleşik Devletler'deki bir buçuk milyon sosyalistle diğer devletlerdeki toplam yirmi üç milyon sosyalisti birleştiren uluslararası örgütlerden söz etti.

"Yirmi beş kusur milyonluk bir devrimci kuvvet, herhalde bugünkü hâkim sınıfı düşündürecek bir güçtü. Bu ordunun sloganı özür tanımaz. Biz, sizin sahip olduğunuz her şeyi istiyoruz. Bütün varlığınız bir araya gelirse, belki bizim için tatmin edici olabilir. Güç dizginleri ve insanların talihi bizim elimizde olmalıdır. İşte, bu eller, kuvvetli ve güçlü eller dizginleri sıkıca kavrayarak ve tüm egemenliğinizi, konaklarınızı, çünkü, aksi takdirde aç kalırsınız! İşte, bu işi gerçekleştirecek güçlü ve kuvvetli, nasır tutmuş eller!"

Bu konuşması sırasında demircinin yanında çalışmaktan nasırlaşmış ellerini kartal pençesi gibi kaldırıp üyelere gösteriyordu. Bu haliyle, avını kapmaya hazırlanan gerçek bir kartalı andırıyordu. Konuşurken, yaratıcı bir gücün maddeleşmiş ruhu gibi dimdik duruyor ve dinleyicileri ezmek istermişçesine kartal pençelerini alabildiğine açıyordu. Dinleyiciler bu büyüklük, bu heybet karşısında âdeta oturdukları yere büzülüyor, küçülüyor, bu pençelerden sakınmaya çalışıyordu. Doğrusunu söylemek gerekirse, daha çok kadınlar korkuyor ve gözleri endişe bulutlarıyla kararıyordu. erkeklerin durumu daha değişikti. Onlar ellerini göbekleri üzerine kavuşturup ezilerek bekleyecek cinsten kişiler değildi ve mücadeleye, kavgaya hazırdı. Salon bir an uğultulu seslerle doldu, sonra derin bir sessizliğe büründü. Bu uğultu, toplantı süresince duyacağım homurtuların ilk habercisiydi. Bence, insanın içindeki bu hayvansal belirti, ilkel ve köklü ihtirasların en cid-

disiydi. Ama bu durum onlarda bilinçli değildi; çünkü, hayvanın farkında olmadan çıkardığı homurtudan ileri gitmiyordu. Yüzlerinin sert ifadesi ve gözlerinde gördüğüm kavga hırsı, şu anda dünya egemenliğini onların elinden almanın pek kolay olmayacağını açıkça gösteriyordu.

Ernest saldırılarını sürdürüyordu. Kapitalist sınıfın insanlığı çok kötü yönettiğini yüzlerine vururken, bu sözleri Birleşik Devletler'deki bir buçuk milyon sosalist adına söylediğini belirtti. Mağara çağı insanlarıyla bugünkü vahşi kavimlerin ekonomik ilişkilerine kısaca değindikten sonra, onların üretim yönünden ellerinde doğal güçlerinden başka şeyleri olmadığını, makine ve aletlerden yoksun olduklarını anlattı. Sonra, makinenin ve sosyal örgütlerin gelişimini izleyerek bugünkü uygar toplumun üretim gücünün vahşi kavimlerdeki üretim gücünden binlerce defa büyük olduğuna işaret etti.

"Bugün bin kişinin ekmeğini beş kişi pişirebilir," diye sözünü sürdürdü." "Bugün bir kişi iki yüz elli kişinin yün elbisesini, bin kişinin ayakkabı ve çizmesini yapabilir. Bunu dikkate alırsak, şöyle bir mantık ortaya çıkar. Dürüst yönetilen bir toplumda uygar insan, mağara çağı insanından çok daha iyi durumda yaşamak zorundadır. Ama yaşantıları iyi midir? Şöyle bir göz atalım. Bugün, Birleşik Devletler'de en azından on beş milyon insan yokluk içinde yaşamını sürdürüyor. Burada kullanılan yoksulluk deyimi, normal çalışan bir kişinin beslenme yetmezliğinden ve kötü yaşama koşullarından ötürü çektiği sıkıntı ve acıdır. İş yasası olduğu halde bugün için Birleşik Devletler'de üç milyon çocuk çalıştırılmaktadır.[1] Bu rakam, on yıl öncesinin iki katıdır. Bu nedenle toplumun önderliğini yapan sizlere, bin dokuz yüz on sayımının sonuçlarını neden açıklamamış olduğunuzu sormak isterim. Üzülmeyin ve endişeye kapılmayın, çünkü bunun cevabını da sizin yerinize ben vereceğim yine! Bunu açıklamadınız, çünkü korkuyordunuz. Bu yoksul görüntünün kamuoyunca duyulması halinde, halen hazırlanmakta olan devrimci hareketlerin

1. 1900 Nüfus sayımına göre çalışan çocukların Birleşik Devletlerdeki miktarı. (1,752,187) idi.

hızlanacağından korkuyordunuz. Yine eski suçlamalarıma dönüyorum. Eğer modern ve uygar insanın üretim gücü, eskinin üretim gücünden binlerce defa daha fazlaysa, nasıl oluyor da Birleşik Devletler'deki on beş milyonluk dev bir kütle, ne insanlığa yaraşır bir eve, ne de kendisi için yeterli olabilecek gıdaya sahip oluyor? Nasıl oluyor da Birleşik Devletler'de üç milyon çocuk çalışmak zorunda kalıyor? Bu suçlamalar çok doğru ve yerindedir. Kapitalist sınıf kötü ve hatalı bir ekonomik düzen kurmuştur. Uygar ve modern insanın eskiye oranla bin defa fazla üretim gücüne sahip olduğunu göz önünde tutacak olursak, şimdiki insanın o zamanki insandan daha kötü koşullar altında yaşadığı gerçeği açık seçik ortadadır ve sayın baylar, bundan tek bir sonuç çıkabilir. Kapitalist sınıf yetersiz iktisatçılardan kurulmuştur! Evet, sizler bencil bir ekonomi sistemi yürütüyorsunuz. Bu suçlamalar karşısında, bana vereceğiniz cevap, Birleşik Devletler'deki bir buçuk milyon insana verilebilecek cevaptan daha tutarlı olmayacaktır. Evet, bana cevap veremeyeceksiniz. Sizi cevaplandırmaya davet ediyorum. Konuşmam bittiği zaman bile beni cevaplandıramayacağınızı söylemek cesaretini gösteriyorum. Diğer sorunlar üzerinde cevaplarınız hazır olabilir; ama, bu noktada susmak zorunda kalacaksınız ya da vereceğiniz cevaplar yetersiz olacaktır. Yönetiminizde hatta üstüne hatta işlediniz. Siz uygarlığı çıkarınıza kullanarak bir kıyım evi kurdunuz. Sizler gerçeği göremeyen mal düşkünü kişilersiniz. Sizler, yaşama kurumlarımızın toplantılarında hiç sıkılmadan ayağı fırladınız, bugün olduğu gibi, cocuk emeği olmadan kazanç sağlamanın mümkün olamayacağını savundunuz. Sözlerime inanıyorsanız, sözlerimin belgelerle doğrulandığını küçük bir araştırmayla saptayabilirsiniz. Kendi vicdanınızın sesini, ülkü ve ahlak üzerine yaptığınız kandırıcı konuşmalar ve aldatmacalarla susturdunuz. Sizler siyasal iktidar ve mal oburluğuyla şiştiniz, başarınızdan sarhoş olup kendinizi unuttunuz. Karşımızda hiç tutunamayacaksınız. Kovanlarda hiçbir işe yaramayan, boşu boşuna beslenen erkek arılara işçi arılar saldırdığı zaman erkek arılar nasıl korkularından bal peteklerinin arasına gizleniyorlarsa, siz

de bizim karşımızda silinecek, ama sonunda erkek arılar gibi yok olacaksınız. Toplum yönetiminde bağışlanamayacak hatalar yaptınız. Bu nedenle, yönetim elinizden alınacaktır. Yönetimi elinizden koparabilmek için bir buçuk milyon emekçi, dünyadaki dostlarıyla el ele vermeye hazırdır. Bu bir devrimdir baylar! Elinizden gelirse bu devrimi önleyin."

Ernest'in sesi, bir süre büyük salonda çın çın öttü, sonra bu çınlamanın yerini, daha önce duyduğum homurtular aldı. Salon yine uğuldadı ve bir düzine kadar adam, Van Gilbert'ten söz istemek için ayağa fırladı. Bu arada, Bayan Brentwood'un omuzlarının sarsıldığını görerek içerledim; çünkü, onun fazlaca güldüğünü sanıyordum. Oysa, bu sarsıntı, gülmesinden değil, geçirdiği sinir krizinden ötürüymüş. Böylesine ateşli bir devrimciyi kutsal saydıkları bir kulübe getirmekle işlediği korkunç hata sinirlerini epey sarsmış olmalıydı.

Albay Van Gilbert, kendisinden söz isteyen adamların yüzlerindeki ateşli ifadeyi fark bile etmiyordu; çünkü, kendi yüzünde de aynı ifade vardı. Birden ayağa fırladı, kendisinden söz isteyenlere elini kolunu sallayarak bir şeyler anlatmaya çalıştı; çünkü, bir an için konuşamayacak kadar sarsılmışa benziyordu. Bir saniye sonra kendini toparladı ve sert bir sesle haykırdı:

"Saçmalık üstüne saçmalık! Ömrümde bu kadar kısa bir süre içinde böylesine çok hata yapıldığına tanık olmamıştım. Delikanlı, size şunu söylemek isterim ki, şimdiye kadar sözünü ettiğiniz şeyler bizim için hiç de yabancı değildir. Bütün bu anlattıklarınızı henüz siz doğmadan, daha üniversite yıllarında duymuş ve kanıksamıştım. Bu nedenle, bize yeni bir şeyler öğretmiş değilsiniz! Jan Jacques Rousseau, bu anlattıklarınızı bundan iki yüzyıl önce sosyalist bir görüşle bildirmişti. Yeniden batağa dönüş olduğu bir gerçek! Geriye dönüş! Ancak, tabiat bilgisi böyle bir şeyin söz konusu olamayacağını söylüyor! Bir söz vardır, eksik bilgi sahibini çileden çıkartırmış, derler! Siz bu gece bu sözün doğruluğunu delice görüşlerinizle çok güzel kanıtladınız. Hata üstüne hata

işliyorsunuz, delikanlı! Ömrümde böylesine bıktırıcı bir hata çokluğuna rastlamamıştım. Yaptığınız boş genellemeler ve bunlardan çıkardığınız sonuçlar bence gülünç denecek kadar saçma ve değersizdir!"

Van Gilbert, eliyle sözü kesip atmak istercesine küçültücü bir hareket yaparak yerine oturdu. erkekler kaba şakalarla Van Gilbert'in bu konuşmasını onaylarken, kadınlar belli belirsiz mırıltılarla erkeklere katıldılar. Söz istemiş onlardan bir kısmı hep bir ağızdan konuşmaya başladılar. Bayan Pertonwaithe'nin geniş salonu muhtemelen şimdiye dek böylesine bir karşılık görmemişti. Bu karışıklığı yaratanlar, vahşi hayvanlar gibi hırıldayıp homurdanan, endüstrinin önderleri, yüksek sosyetenin smokinli kuklalarıydı. Ernest, daha önce söylediği gibi, elini para cüzdanlarına uzatmış ve onları gerçekten heyecanlandırmıştı. Çünkü Ernest'in elleri, onlara bir buçuk milyon devrimcinin elleri gibi görünmüştü.

Ernest, diğerleri gibi şaşkın değildi, ne yapmak istediğini biliyordu. Nitekim, daha Albay Van Gilbert yerine oturmadan ayağa fırlamıştı bile. Salonu çın çın öttüren gür sesi, herkesi susturmayı yetti.

"Teker teker, sayın baylar! Teker teker! Van Gilbert'i cevaplamama izin veriniz, lütfen! Ondan sonra diğerleri de söz alabilir. Yalnız, birer birer konuşmayı unutmamanızı rica ederim. Takım halinde konuşmalara cevap veremem, çünkü burası spor salonu değil!"

Sözünün burasında Van Gilbert'e döndü:

"Bu konuşmanızla söylediklerimden hiçbirine cevap vermiş olmadınız, bayım. Yalnızca, benim yeteneklerimin üzerine birkaç kırıcı söz söylediniz hepsi o kadar. Mesleğinizde bu tür konuşmalar yararlı olabilir, ancak benimle aynı türde konuşamazsınız. Eline kasketini almış, boynunu bükmüş, ücretinin artırılmasını ya da önünde çalıştığı makinenin tehlikesine karşı sigorta edilmesini isteyen bir emekçi değilim. Benimle tartışırken imalı iddialarda bulunamazsınız. Siz böyle konuş-

maları, karşınızda titreyen kölelerinizle yapabilirsiniz, ama benimle asla! Çünkü onlar buna itiraz edemezler, çünkü yedikleri ekmek için size muhtaçtırlar! Geriye dönüş sözünüzü ele alalım. Birçok şeyi daha ben doğmadan üniversitede öğrenmiş olduğunuzu söylüyorsunuz. Bu takdirde, öğrenim yıllarınızda çok cahil kalmış olduğunuzu ve hiç bir şey öğrenemediğiniz söylememe izin verin. Sosyalizmin geriye dönüş varsayımıyla hiçbir ilişki olamaz. Ait olduğunuz sınıfın, iş alanı dışında çıktığınızda aptallaştığını söylemiştim sanırım. Teşekkür ederim, sayın bayım, benim bu iddiama gerçekten de karşılık vermiş oldunuz."

Yüz bin dolarlık avukatın suratına indirilen bu müthiş terbiye kırbacı Bayan Brentwood'un sinirlerini iyice bozmuş olmalıydı ki, kadın hem gülüp hem ağlayarak salonu terk etti. Oysa, bundan sonraki gelişmeler bunun yanında hiç kalacaktı.

Ernest, sanki hiçbir şey olmamış gibi sözünü sürdürdü:

"Banan inanmazına gerek yok zaten. Bilgisizliğinizi kendi yetkileriniz oybirliğiyle onaylayacaklardır. Para zoruyla tarafınızı tutan bilginleriniz haksız olduğunuzu söyleyeceklerdir. Üniversitede sosyoloji kürsüsünün en bilgisiz bir asistanına başvurun ve ona Rousseau'nun geriye dönüş varsayımıyla sosyalizm arasında yaptığı ayrımı sorun. Burjuvazi sınıfından olan en büyüğünüze, iktisatçılarınıza ve sosyologlarınıza danışın. Kurmuş olduğunuz kitaplıkta tozdan görünmeyen, bu konu üzerine yazılmış herhangi bir kitabı açıp bakın. Bütün bu çabalarınız size tek bir sonuç verecektir. Geriye dönüşle sosyalizm arasında hiçbir ilişki yoktur, hatta birbirlerine taban tabana zıt iki şeydir. İşte, bunu öğreneceksiniz! Bana inanmanıza gerek yok. Bilgisizliğinizin cevabı, sıkıntıya girip karıştırmadığınız o kitaplarda vardır. Ne acıdır ki, bu bilgisizliğinizle kendi sınıfınıza kötü bir örnek oluyorsunuz. Yasalardan ve ticaretten çok iyi anlarsınız. Sayın Van Gilbert, tröstlere nasıl hizmet edileceğini, emekçinin nasıl ezilebileceğini, yasaları istediği gibi yoğurmasını, kâr paylarının nasıl artırılacağını çok iyi bilirsiniz. Çok güzel! Ancak,

daha öteye geçemezsiniz! Parlak bir avukatsınız, hepsi o kadar. Evet, mesleğinizin doruğundasınız, ama tarih bilginiz ne yazık ki çok kıt! Sosyolojiden de hiç anlamıyorsunuz. Tabiat bilgisine ilişkin bilginiz de çok geri kalmış."

Van Gilbert, oturduğu yerde kıvranıp duruyordu. Salonda çık yoktu. Herkes âdeta büyülenmiş gibiydi. Büyük Van Gilbert'e mahkeme salonlarına girdiği zaman ses soluk kesilir, hâkimler bile kimi zaman zor duruma düşerdi. Ama Ernest'in böyle büyük bir kişiye aman verecek kimse olmadığı gerçekti. Nitekim, konuşmasını şöyle sürdürdü.

"Bu söylediklerimin doğrudan doğruya kişiliğinize yöneltilmemiş olduğunu söylemek isterim. Her insan kendi elinden gelen işi yapmalıdır. Ben kendi işimle uğraştığım gibi, siz de kendi işinizle uğraşın. Uzmanlaştığınız bir mesleğiniz var. Bir yasa kolaylıkla nasıl atlatılabilir, ya da hırsızlık yapan tröst lehine nasıl kullanılabilir gibi sorunlar söz konusu olursa, o zaman sizinle baş edemem. Ama sosyoloji söz konusu olursa, iş değişir tabi". Bunu hiç unutmamalısınız. Yasalar bir yönden günlük eşya gibidir. Daha geniş kapsamlı ve derin konularda çok gerilerde kalırsınız. İşte bu nedenlerle, kanıtsız suçlamalarınız, acele yapılmış tarihsel ya da sosyal genellemelerinizle boşuna zaman harcıyorsunuz."

Ernest, bir an sustu ve avukata baktı. Avukatın yüzü öfkesinden morarmıştı; sanki çok uzun yol koşmuş gibi soluk soluğaydı; oturduğu yerde solucan gibi kavranıp duruyor, ince uzun parmaklı elleri açılıp kapanıyordu.

Ernest, 'Bakıyorum hâlâ soluğunuz tükenmemiş", dedi. "Size bundan yararlanma fırsatı veriyorum. Ait olduğunuz sınıfı suçladım. Bu suçlamaların yersiz olduğunu kanıtlayan bana! Modern emekçini çektiği yoksulluğu gözlerinizin önüne serdim. Onlarsız kazanç olmayacağı, söylenen üç milyon çocuğun çalıştırıldığını, yetersiz beslenen ve sağlığa aykırı evlerde barınmaya çalışan bir buçuk milyon insan olduğunu söyledim. Modern insanın aldığı verimin, sosyal örgütlerle makinelerin kullanılmasıyla eski verimin bin kat üstünde

olduğunu anlattım. Kapitalist sınıfın kötü bir ekonomi anlayışına sahip olduğunu belirtim. Benim iddialarım suçlamalarım bunlardı ve sizi bunları cevaplandırmaya çağırdım. Hattâ, bu suçlamalarıma cevap veremeyeceğinizi de sözlerime ekledim. Bu iddialarımı çürütmek sizin göreviniz. Söylediklerimin hatalı olduğu iddia ettiğiniz için, bunu kanıtlayınız, lütfen, bay Van Gilbert. Benimle birlikte bir buçuk milyon omuzdaşımın size ve sınıfınıza karşı yaptığı suçlamaları çürütünüz."

Bay Van Gilbert, toplantının başkanı olduğunu ve konuşmak isteyenlere söz vermesinin gerekli olduğunu tümüyle unutmuş göründü. Birden ayağı fırladı ve soğukkanlılığın kaybedip elini kolunu sallayarak konuşmaya başladı. Konuşması arasında zaman zaman Ernest'in genç olduğunu söyleyerek onu kundakçılıkla ve gençliğin düşmanı olarak suçlarken, emekçi sınıfın tembel ve işe yaramaz olduğunu iddia etti.

Ernest hemen cevap verdi:

"Büyük bir inatçılıkla bir noktaya takılıp kalan bir avukata ilk kez rastlıyorum. Genç oluşumun söylediklerimle bir ilişiği olamaz. Emekçi sınıfının tembel ve işe yaramaz olduğu konusunda da yanlışsınız. Ben kapitalist sınıf yanlış bir ekonomik düzen izlemekle suçladım. Bunu cevaplamadınız. Hattâ kendinizi cevap verme zorunluluğunda bile hissetmediniz. Çünkü, ne cevap verebileceğinizi bilmiyorsunuz. Bu toplantıya başkanlık ettiğinize göre burada bulunan herkes sizin ne cevap vereceğinizi merakla bekliyor. Verebilecek cevapları olmadığı için de sizin yardımlarına koşmanızı bekliyorlar. Bana sorarsanız, siz yalnızca cevap verememekle kalmayacak, cevap vermeyi bile denemeyeceksiniz."

Albay Van Gilbert, "Artık bu kadarı da fazla!" diye haykırdı. "Siz çizmeyi aşıyor, hakaret etmekten kaçınmıyorsunuz."

Ernest, kelimelerin üstüne basa basa, "Dayanılmaz olan şey asıl sizin cevap veremeyişinizdir," dedi. "Akıllıca verilen bir cevap hakaret olamaz. Kendinizi toplayınız ve kapitalist sınıfı

yanlış ekonomik düzen izlemekle suçlamamı bilinçli olarak cevaplayınız."

Albay Van Gilbert cevap vermedi. Yüzünde, kavgadan kaçınmak isteyen bir kişinin karşısındakini küçümser ifadesi vardı.

Ernest, "O kadar sıkılmayın canım," dedi. "Sınıfınız üyelerinden hiçbirinin istediğim cevabı verememiş olmasıyla avunabilirsiniz."

Bu arada, söz istemiş olanlara döndü:

"Şimdi konuşabilirsiniz, baylar," dedi. "Ancak, Bay Van Gilbert'in cevapsız bıraktığı sorumun cevaplandırılmasını istediğimi unutmayın, lütfen."

Bu tartışmada geçin tüm konuşmaları kelimesi kelimesine yazabilmemin benim için olanaksız olduğu gerçekti. Üç saat gibi kısa bir süre içinde bu kadar sözün söylenebileceğini aklımın ucunda bile geçiremezdim. Gerçekten de bu fevkalâde bir şeydi! Karşısındakiler ne kadar öfkelenirlerse, Ernest de onları o kadar çok körüklüyordu. Ernest, evrensel bilgisiyle onların üstünden aşıyor ve usta bir eskrimci gibi her kelimesiyle onların savunmasında bir delik açıyordu. Kelimelerini hiç sakınmadan mantıklarının artık çalışamayacak noktaya ulaştığını işaret ediyordu. Örneğin, bu hatalı bir düşünceydi; şu sonuç, çözümlenmesi gereken davayla ilgili değildi; ileri sürülen bu koşulun gerisinde kurnazca gizlenmiş, kanıtlanması gereken bir sorun vardı; bu bir hata, şu boş bir gurur, öteki tüm kitaplarda yazılı gerçeklere tümüyle aykırıydı.

Tartışma böylece sürüp gidiyordu. Ernest, elindeki kılıcı kimi zaman sopa gibi kullanıyor, sağa sola şiddetle sallıyor ve ortaya sürülen fikirleri darmadağın ediyordu. Daima gerçeklerin söylenmesini, gerçeklerden sapılmamasını istiyordu. Gerçek dışında kalan tartışmayı kesinlikle kabullenmiyor, üstelik gerçekleri kırbaç gibi sallayarak düşmanlarına büyük bir yenilgi hazırlıyordu. Örneğin, içlerinden biri emekçi sınıfa saldırdığı zaman aldığı cevap şöyle oluyordu:

"Bir eşek diğerine kulaklarının uzunluğu nedeniyle sövüp sayıyor, ama bu sövüp sayması kendisinin de uzun kulaklı olmamasına bir neden değildir."

Sonra, sürekli olarak tekrarlıyordu:

"Sınıfınızın yanlış bir ekonomik düzen izlediği üzerindeki iddialarımı neden cevaplamıyorsunuz. Her şeyden söz ettiniz, ama bu konuya nedense hiç dokunmuyorsunuz. Acaba bunun nedeni, gerçekten de verebilecek bir cevabınızın olmaması mıdır?"

Sonunda Bay Wickson söz aldı. Soğukkanlılığını koruyan yalnızca Wickson'du ve nedense Ernest, ona diğerlerine göstermediği bir saygı gösteriyordu.

"Bence bir cevap gereksizdir. Bütün tartışmayı şaşkınlık ve öfkeyle dinledim. Öfkelendiğim kişiler sizlersiniz, sayın dostlarım. Ahlak prensiplerini ve basit bir politikacı ağız kalabalıklığını böyle bir tartışmaya sokmakla okul çocuklarından beter oldunuz. Bu nedenle de kaybettiniz ve müthiş bir yenilgiyle yere serildiniz. Konuşmalarınız tutarsızdı. Çok şey söylediniz, ama hepsi de uğultulu bir gürültüden başka bir şey değildi. Katırın sağrısına konan sinekler gibiydiniz. Bir kuyruk darbesiyle onunuzu birden öldürüverdi." Eliyle Ernest'i işaret ederek sözünü sürdürdü. "İşte, katır da orada duruyor ve vızıltınız yalnızca kuyruğunu daha şiddetle sallamasına neden oluyor. Bana inanın, durum çok ciddidir. Kartal pençesini açmış bizi kavramaya çalışıyor. Birleşik Devletler'de bir buçuk milyon devrimci olduğundan söz ediyor ki bu doğrudur. Yine söylediğine göre, ki bu da gerçektir, bu bir buçuk milyon insan egemenlik haklarımızı, evlerimizi, konaklarımızı, sahip olduğumuz her şeyi istiyor. Toplum içinde büyük bir değişim olacaktır. Bu da doğrudur. Ancak, bütün bunlar onların istedikleri gibi olmayacaktır. Kartal bizi parçalamak istediğini söyledi. Ya biz onu parçalarsak?"

Salon yine uğuldadı. Herkes anlayışla birbirine baktı. Yüzlerdeki ifade birden sertleşti.

Bay Wickson sözünü sürdürdü:

"Ama bir kartalı sözle parçalamayacağız. Biz kartalı kovalamak, onu avlamak istiyoruz. cevabımız mücadele olacaktır ve iktidar bizimdir. Bunu kimse inkâr edemez. İktidarımız sayesinde de üstünlüğümüzü koruyacağız."

Bay Wickson, birden Ernest'e döndü ve heyecanla, "İşte, sonunda istediğiniz cevabı aldınız," dedi. "Size karşı boşuna harcayacak sözümüz yoktur. eğer o kadar övünçle sözünü ettiğiniz ellerinizi bize uzatacak olursanız, gücümüzün ne olduğunu o zaman anlayacaksınız. Bombaların gürültüsü, makineli tüfeklerin takırtısı bizim gerçek cevabımız olacaktır[1]. Devrimcilerin demir ökçemizin altında ezecek ve üstlerinden atlayıp yolumuza devam edeceğiz. Dünya bizimdir, dünyaya bizler hâkimiz ve hâkim olarak kalmalıyız. Tarih boyunca emekçiler ordusu daima toz toprak içinde yuvarlandı. Tarihi iyi bildiğime içtenlikle inanıyorum. Ben, benim gibiler ve bizden sonra gelenler iktidarı elinde tuttuğu sürece emekçi ordusu toz toprak içinde kalacaktır. Anladınız mi, İktidar! Bu kelimeyi dilinizde tüy bitinceye kadar tekrarın. İktidar!"

Ernest, "Evet, gerçekten cevabımı aldım," dedi. "Zaten bu sorunun tek cevabı bundan başkası olamazdı. İktidar! Bizim emekçi sınıfa anlatmak istediğimiz de bu zaten! Çok acı tecrübelerimizle biliyoruz ki, hak, adalet ve insanlık adına yapılacak hiçbir yakarı sizlerin kılını bile kıpırdatmaz! Kalpleriniz, yoksulları altında ezdiğiniz demir ökçeniz kadar katıdır. Bununla birlikte, bizde de kuvvet vardır ve bu kuvvetimizle seçim günü oy gücüyle iktidarı sizin pençenizden kurtaracağız."

Bay Wickson, "Seçimde nasıl olur da büyük ve ezici bir çoğunluk kazanabilirsiniz?" diye sordu. "Ya seçim sandığıyla kazandığınız üstünlüğü hiçe saparak iktidarı devretmek istemezsek ne olacak?"

---

1. 1900'lü yıllarda yayınlanan bir sözlükte insanları öldürmek için kullanılan 'misket' sözcüğünün karşılığında şu şekilde bir açıklama yer almaktaydı: Amerikan Sosyalizmi'nin isteklerine yanıt vermek için hazırlanan bir tasarı.

Ernest, "Bunu da dikkate aldık," dedi. "Biz de o zaman cevabımızı makineli tüfek takırtısıyla vereceğiz. Siz kuvvetin büyük bir kelime olduğundan söz ediyorsunuz. Peki, sizin dediğiniz gibi olsun! Zaferi elde etmek için seçim sandığının başına yürüdüğümüz, sizin de hükümeti bize teslim etmek istemediğiniz zaman ne yapacağımızı mı öğrenmek istiyorsunuz? Eğer yasalara uygun olarak kazandığımızı bize vermeyecek olursanız, o zaman bizim de cevabımız bombaların gürültüsü ve makineli tüfeğin takırtısıyla olacak. Hiçbir zaman elimizden kurtulamayacaksınız. Tarihi iyi bildiğiniz gerçek. Tarih boyunca emekçinin toz toprak içinde yuvarlandığı da doğrudur. İktidarın sizlerin, gelecek kuşaklarınızın elinde bulunduğu sürece, emekçi ordusunun yerlerde sürüneceği de bir gerçektir. Bu konuda size tümüyle hak veriyorum. Evet, söylediklerinizi için sizi kınamıyorum. Söylediklerinizin hepsi gerçektir. Şimdiye dek olduğu gibi, şimdiden sonra da söz kuvvetin olacaktır. Bu kavga sınıf kavgasıdır. Sınıfınızın derebeyliği alaşağı etmesi gibi, bizim sınıf, emekçi sınıfı da sizi alaşağı edecektir. Bundan hiç kuşkunuz olmasın! Eğer tabiat bilgisini ve sosyolojiyi de tarih kadar iyi biliyorsanız, benim sözümü ettiğim çıkış kapısından geçilmesi zorunludur. Bir yılda mı, yoksa bin yılda mı olacak, varsın olsun, bizim için hepsi birdir. Ama sonunda sınıfınız mutlaka alaşağı edilecektir. Bu yolda görev alan bizler, bu kelimeyi bütün benliğimizle ezberledik. Güç ve kuvvet! Bu dediğiniz gibi gerçekten de büyük bir sözdür. Güç ve kuvvet!"

İşte, gece Bilgiç'ler kulübünün toplantısında bu sözlerle sona ermişti.

VI

GÖLGELER

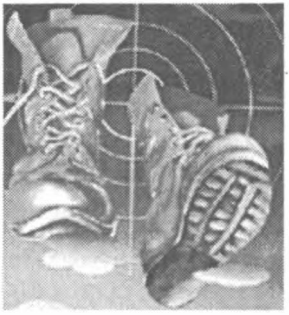

Bu sıralarda gelecek olayların belirtileri hiç umulmadık bir biçimde artmaya başlamıştı. Ernest, sosyalistler ve emekçi liderlerle birlikte bulunmanın, sosyalist kuruluşları açıktan açığa kışkırtmak ve korumak gibi bir politika sürdürmenin sakıncaları üzerine, babama birtakım şeyler anlatıyordu; ama, babam, Ernest'in kaygılarını yalnızca gülümsemekle geçiştiriyordu. Oysa ben, kendi açımdan, emekçi liderleriyle yaptığım görüşmelerden oldukça yararlanıyordum. Aynı zamanda, onların aracılığıyla madalyonun ters yüzünü de görebiliyordum.

Gerçi sosyalizm üzerine yazılmış felsefi ve bilimsel yapıtların insanın gözünü yıldıran kalabalık beni biraz ürkütüyordu; ama, yapılan fedakârlık ve yüksek ülkücülük karşısında hayran olmamak elimden gelmiyordu. Çok çabuk öğreniyordum; oysa, içinde bulunduğumuz tehlikeyi tam zamanında sezebilecek kadar çabuk öğrenemiyormuşum. Belirtiler açık seçik ortadaymış, ama ben bunları ne yazık ki görememiştim.

Bayan Pertonwaithe ve Wickson'un üniversite kentindeki sosyal etkinlikleri çok büyüktü, sözleri geçiyordu ve hakkım-

daki yargıları şöyle olmuştu: 'Acelece, kendini beğenmiş, başkalarının işine art düşüncelerle karışan bir kızdım.'

Jackson olayının araştırılması ve bazı gerçeklerin su üstüne çıkarılmasında oynadığım rol göz önüne alınırsa, onların böyle bir yargıya varmaları olağan sayılabilirdi. Bu nedenle, sosyetenin gözde iki kadınının hakkımdaki bu yargılarını önemsemiyordum. En yakın ve en iyi dostlarımızın sudan nedenlerle bizden uzaklaştıklarını görüyordum; ama onların bu tutumlarını Ernest'le evlenme kararımın çevremde oluşturduğu soğukluğa yoruyordum. Oysa, Ernest, beni sık sık uyarıyordu. Sınıfımızın bize karşı tutumu, kendiliğinden oluşan bir tepkinin sonuçları değildi, bu tutumun arkasında örgütlenmiş gizli güçler vardı.

"Sınıfının düşmanına kucak açtın," diyordu. "Hem de yalnızca kucak açmakla kalmadın, ona aşkını ve özellikle kendini verdin. Bu tutumunla sınıfına ihanet etmiş oldun. İhanetin cezasız kalacağını hiç ümit etme, cezalandırılman yakındır."

Dahası da var. Babam bir gün öğleden sonra eve geldiğinde, Ernest de bizdeydi. Babam ikimize de kızgın görünüyordu. Gerçi babam çok ender kızar ve kızsa bile bunu pek belli etmezdi; ama ne var ki, bu kez nedense kızgınlığını hiç saklamıyordu.

"Biliyor musunuz," dedi. "Kahvaltıda Wilcox'la beraberdim."

Wilcox, üniversitenin yaşlı rektörüydü ve yorgun ruhu, 1870'lerde yeni sayılabilecek, ama o zamandan beri hiç düzeltilmemiş düşünce düzeninin ağırlığı altında ezilen bir kişiydi.

Babam sözünü sürdürdü: "Davet edilmiştim. Hem de ısrarla!"

Sustu. Ne söyleyeceğini merakla bekledik.

"Ah," dedi. "Başlangıçta her şey yolundaydı. Sonra şiddetle eleştirildim. Evet, yanlış duymadınız... Beni şiddetle eleştirdi. Ben, bu geçmişin artığından azar işittim."

Ernest atıldı:

"Neden ötürü azar işittiğinizi bildiğime bahse girebilirim!"

Babam gülerek, "Hiç sanmıyorum, delikanlı," dedi.

Ernest de gülerek karşılık verdi:

"Tahminlerimin biri de bile yeterli olur sanırım. Üstelik tahmin yürütmem bile gereksiz. Mantıksal düşünce zincirinin güdüsüne uymam yeterli olur sanırım. Özel yaşantınız üzerine azar işittiniz herhalde."

Babam hayretle, "Gerçek bu!" diye bağırdı. "Nasıl tahmin ettiniz?"

"Tahmin etmem gereksiz; çünkü, bunun er geç olacağını biliyordum. Size daha önce de söylemiştim bunu."

Babam düşünceli bir tavırla, "Doğru," dedi. "Ancak, söylediklerinize inanamamıştım. Ama bir yönden memnumun, çünkü kitabım için daha güçlü kanıtlar sağlamış oldum."

Ernest, "Olacakların yanında işittiğiniz azar bir hiç olacak," dedi. "Sosyalistlerle köktencileri, ben de dahil olmak üzere hâlâ yanınızda tutmayı sürdürecek olursanız..."

Babam onun sözünü kesti: "İhtiyar Wilcox da böyle söyledi. Daha bir sürü budalaca şeyler söyledi. Bunlar zevksiz, anlamsız şeylermiş, akademik gelenekler ve onurla bağdaşmazmış. İhtiyar kurt öylesine kelime oyunlarıyla konuşuyordu ki, bir türlü zayıf noktasını yakalayıp yere vuramadım. Biraz sıkışınca, önceden söylediklerini papağan gibi tekrarlıyor, kendisinin ve tüm dünyanın beni bir bilim adamı olarak nasıl yücelttiklerinden söz ediyordu. Onun için hiç de hoş bir görev değildi ve bunu çok iyi anlıyordum."

"Bu görevi kendiliğinden yüklenmiş değildi ki. Eli kolu bağlı olmak hiç de hoş olmasa gerek!"

"Bu da gerçek. Bu yıl üniversite için gerekli olan para, devletin yaptığı yardımın çok üstündeymiş. Bu nedenle, zen-

gin kişilerin özel olarak yapacakları yardıma gereksinmeleri varmış. Eğer üniversite, tutkusuz araştırma ve tutkusuz zekâ gibi yüksek ülkülerinden saparsa, yardım yapacak olan kişiler yardıma yanaşmazlarmış. Özel yaşantımın bunlarla ne ilgisi olduğunu sorup, onu kişisel bir konu üzerinde tutmaya çalıştığımda ne dedi biliyor musunuz? Maaşlı olarak iki yıl süreyle bir geziye çıkmamı önerdi. Bu gezimi, bir hava değişimi ve incelemelerle ilgili olarak Avrupa'da geçirmeliymişim. Elbette bu öneriyi öne sürdüğü koşullarla kabul edemeyeceğimi söyledim."

Ernest, "Bunu kabul etseydiniz sizin için daha iyi olurdu," dedi.

Babam hemen itiraz etti:

"Ama bu, bana önerilmiş bir rüşvetti!"

Ernest de aynı kanıda olduğunu belirtti. Babam konuşmasını sürdürdü:

"İhtiyar sözlerine şöyle bir ekleme de yaptı. Çaylarda, toplantılarda, şurada ya da burada kızımın, sizin gibi kötü namı olan bir kişiyle görüldüğünden söz ediliyormuş. Bu da, üniversitenin ahlak anlayışıyla bağdaşmazmış. Beni bunlardan ötürü kınamak istemiyormuş, ama hakkımda söylenenleri duymamın yararı olacağını düşünmüş. Ne demek istediğini anlarmışım."

Ernest bir an düşündü, sonra heyecan ve öfke karışımı bir ifadeyle, "Bu sözlerin arkasında üniversitenin çıkarlarını korumaktan da ileri giden bir şeyler var," dedi. "İhtiyar Wilcox birinin etkisinde kalmış olmalı."

Babam korkudan çok, meraklı bir ifadeyle sordu:

"Böyle mi düşünüyorsunuz?"

"Şu anda kafamdan geçen, pek belirgin olmayan bir düşünceyi anlatmak istiyorum. Dünya tarihide, şimdiye dek insan toplumunun bugünkü kadar sürekli ve müthiş bir

değişim gösterdiği yazılmamıştır. Endüstri alanındaki hızlı gelişmeler, dinsel, siyasal ve sosyal yapımızın da aynı hız oranında değişmesine neden oluyor. Aşırı derecede, göze çarpmayan bir karşılık ve düzensizlik toplumun sosyal yapısını sarsıyor. Bunu yalnızca sezebiliyorsunuz. Ancak, bu sezgimizde yanılmıyoruz; çünkü, çok büyük belirgin olmayan bir gerilimin soluğunu ensemizde duyuyoruz. Bunun sonuçlarını düşünmekten bile ürküyorum. Wickson'u dinlediniz. Bu sözlerin ardından, benim sezdiğim, onun da farkında olmadan ilişki kurabildiği adı olmayan, şekilsiz bir şeyler vardı."

Babam, "Yani demek istiyorsunuz ki..." diye başlayacak oldu, ama sözünü tamamlayamadı.

"Evet, demek istediğim şu ki, çok büyük, tehdit edici bir şeyin gölgesi, özellikle şu sıralarda toplumun üstüne düşmeye başlıyor. Bu gölgeye, bir takımerkinin gölgesi de diyebilirsiniz ve sanırım bu deyimden daha uygun bir deyim de bulunamaz. Bu gölgenin nasıl bir şey olabileceğini ya da cinsini düşünemiyorum.[1] Ama asıl söylemek istediğim, durumunuzun gerçekten de tehlikeli olduğudur. Bu tehlike, korkumu da körüklüyor; çünkü, onu ölçebilecek durumda değilim. Bana kalırsa, sizin için, yapılabilecek en doğru şey, önerilen bu geziyi kabul edip buralardan uzaklaşmak olacaktır."

Babam hemen karşı çıktı:

"Böyle bir şeyi kabul etmem korkaklık olurdu!"

---

1. Everhad tasavvur edemiyordu. Ama gölgenin yaklaştığını hatta onu zamanından önce görüp söyleyen adamlar eksik değildi. Mesela John C.Calhoun şöyle söylüyordu: "Memlekette, muhtelif ve kudretli menfaatler bankalardaki ölçüsüz karlarına dayanan ve bizzat halktan daha büyük olanın bir kuvvet peyda oldu." Sonra büyük hümanist Abraham Linkoln katlinden bir az evvel şöyle diyordu: "Yakın bir istikbalde öyle bir kriz görüyorum ki, bu, memleketin emniyeti bakımından beni korkutuyor... Müesseseler tahtlarından indirildi. Yüksek makamların bir suiistimal devresi başlayacak. Memleketin para kuvveti, hükümetleri ve batıl itikatları beslemek suretiyle hükümranlığını devam ettirmek imkanını bulacak ve bu, bütün servetlerin nihayet birkaç elde toplanmasına ve cumhuriyetin mahvolmasına kadar gidecek."

"Hiç de değil. Siz yaşlı bir insansınız. Üstünüze düşeni de yaptınız ve geride büyük bir yapıt bıraktınız. Sürdürmek istediğiniz uğraşı artık biz gençlere bırakın. Bizlerin yapacağı şeyler çok ilerdedir. Nasılsa, Avis daima yanımda olacak ve cephede sizin yerinizi tutacaktır."

Babam, "Bana bir şey yapmazlar ki," diye diretti. "Özgür bir insanım. Ah, üniversitede maaşlı bir profesöre ne kadar kötü davrandıklarını biliyorum elbette! Ancak, söylediğim gibi özgürüm. Maaş tutkum yok. Kendi gelirimle de rahatça yaşayabilirim. Nasılsa elimden maaşımdan başka bir şey alamazlar."

"Siz yalnızca olağanı olduğu gibi kabul ediyorsunuz. Ama korktuğum çıkarsa, tüm gelirinizi ve servetinizi de elinizden alabilirler."

Babam bir süre sustu. Düşünüyordu ve yüzünde beliren çizgilerden bir karara vardığını çok iyi anlayabilirdim. Sonunda, kararını açıkladı: "Geziyi kabul etmeyeceğim..." Derken bir soluk aldıktan sonra ekledi. "Kitabım[1] üzerindeki çalışmalarımı sürdüreceğim. Haklı olabilirsiniz, ancak işimi hiçbir şekilde terk etmeyeceğimi bilmelisiniz."

Ernest, "Çok güzel," dedi. "Siz de rahibin söylediği gibi, aynı yolu izliyorsunuz ve yaklaşık olarak aynı felakete doğru yürüyorsunuz. Bu yolun sonuna varmadan ikinizin de emekçi olacağına hiç kuşkum yok."

Rahipten söz açılması üzerine rahiple olan ilişkilerini anlatması için ricada bulunduk.

Bizi kırmayarak anlattı:

---

1. "Ekonomi ve Terbiye" adını taşıyan bu kitap aynı yıl içinde basılmıştı. Üç nüsha bize kadar gelmiştir; ikisi Ardistte biri Asgaratta'dır. Pek özenle işlenmiş teferruat içinde mevcut düzenin devamını sağlayan önemli bir faktörü, üniversitelerin ve ilkokulların kapitalist tarafını inceler. Bu, talebinin kafasında yalnız kapitalist rejime hizmet eden ve bütün devrimci fikirlerin yok edilmesini öngören terbiye sistemine çevrilmiş müthiş bir suçlama unsuru idi. Kitap oligarşiyi pek öfkelendirdi ve o yüzden yok edildi.

"Cehennemde birlikte yaptığım geziden sonra bir ruh hastası oldu. Fabrika emekçilerimizden birkaçının evini gösterdim ona. Endüstri denen büyük çarkın dişlerinden geriye kalan insan dökün tüleriyle yüzleştirdim onu. Onların yaşantılarını yine kendi ağızlarından dinledi. San Francisco'nun batakhanelerinde dolaştıktan sonra da, içki düşkünlüğünün, fahişeliğin ve cinayetlerin, doğuştan gelen eğitimlerden çok daha derin nedenlere dayandığını anladı. Çok duyarlı bir kişi ve üstelik, kendinde de değil zavallı. Yaradılıştan temiz ahlaklı. Aynı yaradılıştakiler gibi, onun da pratik yönü yok. Aydın kişiler içinde yapılacak bir özel görev için her türlü ahlaksal kuruntular ve planlarla dolu kafası. Eski kilise anlayışını yine canlandırmak, Tanrı'nın buyruklarını topluma bildirmek için can atıyor ve bunları kutsal bir görev olarak kabulleniyordu. Zaten çalışmaktan çok yıpranmış, tükenmiş. Er ya da geç ruhsal bir bunalıma kapılacaktır. Bunun ne biçimde olabileceğini az da olsa tahmin edebiliyorum. Tertemiz ve ateşli bir ruha sahip, ancak hiç pratik değil. Durduğu yerde duramıyor ve büyük bir hızla İsa'nın çarmıha gerildiği yere doğru koşuyor. Sonunda o da çarmıha gerilecek tabii. Çünkü, böyle yüce ruha sahip kişilerin bundan kaçınmasına olanak yoktur."

Aşkımın ne kadar gerçek olduğunu yansıtan bir gülümseyişle sordum:

"Ya sen ne olacaksın?"

Gülümseyerek, "Ben çarmıha gerilemem," diye karşılık verdi. "Beni ya idam ederler ya da öldürürler, ama çarmıha geremezler. Benim ayaklarım yere basıyor ve bastığım yerde sımsıkı duruyorum."

"Peki, ama rahibin çarmıha gerilmesine neden olmamak olasılığı yok muydu?" diye sordum. "Bunun nedeninin kendin olduğunu inkâr etmezsin herhalde!"

"Milyonlarca insan güçlük ve yoksulluk içinde yaşarken, zengin bir ruhu, zenginliğin umursamazlığı içinde neden bırakayım?"

"Şu halde, neden babam geziye çıkmasını öğütledin?"

"Çünkü, onun gibi temiz ruhlu bir kişi değilim. Ağır, durgun ve bencil bir ruha sahibim. Çünkü, seni seviyorum ve senin yakınların benim yakınlarımdır. Üstelik rahibin kızı da yok. Bundan başka, yakınmaları, yetersiz de olsa, ayaklanmaya yararlı olacaktır. Sinek ufaktır, ama mide bulandırır derler."

Ernest'in bu düşüncelerini kabul edemiyordum. Rahibi çok iyi tanıyor ve karakter yapısını çok iyi biliyordum. Hak ve adalet uğruna çıkacak sesinin öyle Ernest'in dediği gibi yetersiz bir yakınma olarak kalacağını kabul edemiyordum. Ancak, onun gibi yaşamın sert darbesini yememiş, gerçekleriyle karşılaşmamıştım. Rahibin göstereceği çabanın ne kadar etkisiz olacağını o, çok açık olarak görüyordu. Oluşan olaylar bunu bana da çok çabuk öğrettiler.

Bir süre sonra, Ernest, hükümetin ona, Birleşik Devletler'in iş komiserliğini vermek istediğini bilirdi. Bu habere çok sevindim. Önerilen maaş oldukça yüksekti ve böylece evlenmemiz gerçekleşebilecekti. Üstelik, bu iş tam Ernest'in hoşuna gidebilecek bir işti. Bu atama, yeteneklerinin hükümetçe kabul edildiği anlamına geliyordu, üstelik, kıskanç gururumu da okşuyordu.

Ama Ernest'in gözlerini kırpıştırarak bana baktığını ve gülmediğini fark ettim. Korkuyla sordum:

"Bu işi... geri çevirmeyeceksin, değil mi?"

"Bu iş, bana önerilen bir rüşvettir," diye cevap verdi. "Bu işin arkasından Wickson'un ve başkalarının parmağı olduğunu seziyordum. Eski bir aldatmaca... sınıf kavgaları kadar modası geçmiş bir aldatmaca... emekçi ordusunun önderliğini çalmak! Zavallı emekçi! Önderlerinden kaçının bu yöntemlerle satın alınmış olduğunu bir bilese! Bir ordu komutanını satın almak, onun ordusuyla karşılaşmaktan çok daha kolaydır. Bir zamanlar... ama hiçbir adı anmak istemiyorum şimdi! Çünkü çok berbat ve çirkin bir şey bu! Sevgilim, ben emekçi önderiyim. Satılık değilim. Başka bir nedenim olmasa bile, yalnızca

babamın ölümüne neden olan çalışmasını düşünmek benim için yeterli!"

Büyük kahramanımın göz pınarları yaşlarla doldu. Babasına yapılan kötülükleri hiçbir zaman bağışlayamıyordu. Bu basının adicesine söylenen yalanlarla nasıl kandırıldığını, ufak tefek hırsızlıklara nasıl zorlandığını, çocuklarına bir lokma ekmek sağlayabilmek için nasıl güçlüklerle karşılaştığını bir türlü kafasından söküp atamıyordu.

Bir gün babasını bana şöyle anlattı:

"Babam gerçekten iyi bir insandı. Çok saf ve iyi ruhluydu. Ama bu temiz ruhu, tartaklanmalarla yıpranmış, ezilmiş, burkulmuş, âdeta bitkin, çürümüş bir hayvana döndürdüler. Bugün hâlâ sağ olabilirdi. Baban gibi tıpkı! Sağlam bir yapısı vardı. Ama ne yazık ki, makineye bağlı kalmak zorundaydı. Zamansız ölümüne kadar çalışmaya zorunluydu. Para babalarına kazanç sağlamak için! Bunu hiç unutmamalısın... Yalnızca kazanç için! Zengin parazitler, emekçinin sırtından geçinenler, sosyeteye bağlı efendiler, o azgın hayvanlar, babamın kanını, içkili toplantılarda, yalnızla eğlencelerde damla damla akıttılar."

VI

RAHİBİN GÖRDÜĞÜ HAYALET

Ernest, şöyle yazıyordu bana: Rahip şaşkına döndü. Şimdi kelimenin tam anlamıyla havalarda uçuyor. Yoksul, küçücük dünyamızda yeniden düzen kurma işine bugün başlıyor. Tanrı'nın buyruklarını artık topluma duyurmak istiyorum. Bu isteğini söyledi. Onu bir türlü fikrinden caydıramıyorum. Bugün I.H.P.[1] toplantısına başkanlık edecek. Bu açılış konuşmasında tüm bildirilerini açıklamak istiyor. Acaba seni de oraya götürsem mi? Rahibin yapacağı bu denemenin başarısızlıkla sonuçlanacağına hiç kuşkum yok. Onun bu başarısızlığı ikiniz için de çok kırıcı olacak; ama, hem senin hem de benim için çok değerli bir ders olacaktır. Aşkımla ne kadar gururlandığımı bilirsin, sevgilim. Bu nedenle, tüm değerimi tanımanı, uygunsuz gördüğün yanlarımı düzeltmeni diliyorum. Gururum, düşüncelerimin senin tarafından doğru ve dürüst bulunmasını istiyor. Görüşlerim her ne kadar sertse de, beni böyle sert olmaya zorlayan nedeni, rahip gibi soylu bir kişinin başarısızlığında bulacaksın. İşitiyorsan bu akşam gel. Üzüntü verici olaylara

1. Bu harflerle işaret edilen teşkilatın ne olduğu bilinemiyor.

tanık olacağını biliyorum; ama, bu olayların bizi birbirimize daha da yaklaştıracağını seziyorum."

I.H.P.'nin bu gece San Francisco'da bir toplantısı vardı.[1] Toplantının amacı, genel olarak ahlak düşkünlüğünün düzeltilmesi için uygun çareler araştırmaktı. Bu toplantıya Rahip Morehouse başkanlık edecekti. Kürsüye çıktığında, ne kadar sinirli ve heyecanlı olduğu gözümden kaçmadı. Yanında Rahip Dickinson, California Üniversitesi Ahlak Kürsüsü Başkanı Profesör H.H. Jones, Hayır Kurumlarının büyük kurucusu Bayan W.W. Hurd, tüm insanların dostu Philip Ward, ahlak ve saygı konularında ün yapmış birkaç uzman kişi vardı.

Rahip Morehouse ayağa kalkıp herhangi bir grişi yapmadan konuşmaya başladı:

"Dün arabamla dolaşırken ara sıra dışarıya bakıyordum. Birdenbire gözlerimin önündeki perde kalktı ve her şeyi olduğu gibi görmeye başladım. Önce ellerimle yüzümü kapadım. Sanki o korkunç görüntülerden sakınmak istiyordum. Sonra karanlıktan doğru bir ses duyuldu: Ne yapmalı? Aynı soru biraz sonra başka bir biçimde tekrarlandı: İsa efendimiz olsaydı, bu durumda ne yapardı? Bu soruyla birlikte ortalık birdenbire nurlandı, aydınlandı. Ve ben, tıpkı Şam yolundaki 'Saul' gibi, görevimin ne olduğunu açıkça anladım. Arabayı durdurup hemen dışarıya fırladım ve iki düşkün kadını arabaya binmeye kandırdım. Eğer, İsa hazretleri haklıysa, bu kadınlar benim kız kardeşlerimdi. Bu takdirde, kurtuluşları için tek umut yolu onlara göstereceğim sevgi ve şefkatti. San Francisco'nun en seçkin semtlerinden birinde oturuyordum. Yüz bin dolar değerinde bir evde oturuyordum. İçindeki mobilya, kitaplık ve sanat yapıtlarının değeri evin değerinden de fazladır. Sözün kısası fevkalâde güzel bir ev, hatta bir sürü uşağıyla birlikte bir saray olduğu bile söylenebilir. Sarayların ne işe yaradıklarını şimdiye dek hiç düşünmemiştim. Ama, artık ne işe yaradıklarını çok iyi biliyo-

1. Berkeley'den motorla Sanfransisko'ya geçmek için birkaç dakika yeterdi. Bu ve öteki şehirler, gerçekte körfez üzerinde tek bir bütün teşkil ederlerdi.

rum. Oysa, önceleri sarayların yalnızca oturmaya özgür yerler olduğunu sanırdım. İki sokak kadını, sarayıma aldım ve bundan sonra onları yanımdan ayırmayacağım. Bundan böyle, sarayımın tüm odalarını onlar gibi kardeşlerimle dolduracağımı umuyorum."

Dinleyiciler sıkılmış ve şaşırmış görünüyorlardı. Bunu, yerlerinde huzursuzca kıpırdanmalarından anlıyordum. Tahta sıralarda oturanların yüzünde ise, korku ve bitkinlik okunuyordu. Rahip Dickinson birden ayağa kalktı, yüzünde nefret ifadesi, tiksinti duyduğunu belirten bir tavırla salondan çıktı.

Rahip Morehouse, çevresindeki olup bitenlerle ilgili değilmiş gibi görünüyordu. Gaipten haber veren bir falcı gibi, gözleri parıldayarak konuşmasını sürdürdü:

"Kardeşlerim, bu davranışım bana tüm güçlüklerin üstesinden nasıl gelinebileceğine ışık tuttum. Bu zamana dek, insanın neden bir arabaya gereksinme duyduğunu ve neden bir araba sahibi olduğunu anlayamamıştım. Ama şimdi biliyorum. Araba, zayıfların, hastaların ve yaşlı kişilerin binmesi için yapılmış bir araçtır. Sarayların da neden yapıldıklarını hiç düşünmemiştim; ama, şimdi düşünmeme gerek yok; çünkü, neden yapıldıklarını biliyorum. Kilisenin sarayları, hastaneler, doğru yoldan sapmış ve güçlüğe düşmüşlerin barınabilecekleri sığınaklar olmalıdır."

Sözünün burasında uzun bir ara verdi. Duruşundan, düşüncelerinin baskısı altında kaldığı ve onları en iyi biçimde nasıl ifade edebileceğini düşünerek heyecanlandığı anlaşılıyordu.

"Sevgili kardeşlerim, sizlere ahlaktan söz etmek için en uygun kişi ben değilim. Başkalarına yardım edebilecek duruma gelebilmek için bu kadar uzun süre çamur ve ikiyüzlülük içinde yaşamamalıydım. Ancak, kız kardeşlerime yaptığım yardım, bana doğru yolu bulmanın pek güç olmadığını açıkça gösterdi. İsa'ya ve kitabına inananlar arasında sevgiden başka bir şey bulunamaz. Yalnızca sevgi ve düşkünlere yardım

günahlarımızı hafifletebilir. Sevgi, ölümden de güçlüdür. Bu nedenle, içimizdeki zenginlere, yaptığım ve yapacağım gibi yapmalarının Tanrı'nın buyruğu olduğunu hatırlatmak isterim. Varlıklı olanlarınız, evine ya da bir hırsız ya da bir düşkün alsın, onu barındırsın, ona kardeş gibi davransın. O zaman, ne güvenlik kuvvetlerine ve ne de yargı organlarına gerek duyulacaktır.

Cezaevleri, sağlık yuvalarına dönüşecek ve tüm suçlar, suçlularıyla birlikte oradan yok olacaklardır. Bu işe yalnızca kendimizi değil varlığımızı da adamalıyız. İsa hazretlerinin yaptığını ve yapmak istediğini bizler yapmaya çalışmalıyız. Kilisenin Tanrı buyruğuna uyarak vereceği öğüt budur. Bizler efendimizin çizdiği yoldan saptık, parayı her şeyden üstün tuttuk. Şimdi sizlere, söylediklerimi açıklığa kavuşturacak nitelikte bir şiir okuyacağım. Sapık olmakla birlikte, gerçeği açıkça gören bir ruh tarafından kaleme alınmıştır.[1] Hatalı bir yorumla bunun Katolik kiliselerine yapılan bir saldırı olduğu düşünülmemelidir. Bu şiir, efendimizin buyruğundan çıkmış, sürüden ayrılmış tüm kiliselere ve onların gösterişlerine karşı yapılmış bir saldırıdır. Dinleyin, kardeşlerim:

Kubbe içinde gümüş borular çınlıyordu
Diz üstü yere çökmüş korkudan halk;
Ve göründü ulu bir Tanrı'ya benzeyerek
Dinlerin üstünde Roma'nın Kutsal Efendisi.
Görenek olduğu üzere sırtında kar gibi ak bir giysi
Ve erguvan pırıltılar içinde sanki bir kral;
Başında üç tane taç, ışıklar saçarak
Papa giriyordu süs ve gösteriş içinde
O zaman düşündüm, birisi bir zaman
Boş yere bir dinlenme yeri arayarak:
'Tilkinin deliği var, kuşun yuvası,
Ama benim hiçbir yerim, durağım yok,
Ve göz yaşlarım azıcık şarabımı tuzlandırıyor.'

Oskar Wilde, 19 uncu asırda edebiyat ustalarından biri

Dinleyiciler heyecanla sarsılmış, sessizce yerlerinde oturuyorlardı. Oysa, Rahip Morehouse, hiçbir şeyin farkında olmadan konuşmasını tane tane sürdürüyordu:

"İşte ben de içinizdeki varlıklı kişilere sesleniyorum. Tanrı'nın kullarını çok darda bıraktığınız. Kalpleriniz katılaştı. Ülkede yükselen feryatlara kulaklarınızı tıkadınız. Ama duymamak için kulaklarınızı tıkadığınız bu üzüntülü sesler bir gün gelecek nasılsa kendini duyuracaktır."

H.H. Jones ve Philip Ward, yerlerinden fırladılar ve Rahip Morehouse'yi kürsüden çekerek uzaklaştırdılar. Oysa, dinleyiciler soluklarını heyecanla tutmuşlar, yerlerinden kımıldamadan oturuyorlardı.

Dışarı çıktığımızda, Ernest, sinirli sinirli gülüyordu. Ama, onun bu gülüşünden hiç hoşlanmıyordum ve güçlükle tutabildim göz yaşlarımı, kalbim çatlamak üzereydi.

Ernest, yüksek sesle, "Tanrı'nın buyruğunu halka aktardı," diye söylendi. "Rahibin gerçek ve derinde gömülü kişiliği yüze çıkınca onu seven Hıristiyan dinleyiciler onun aklını kaçırdığı yargısına vardılar. Dikkat ettin mi, onu ne kadar dikkat ve özenle dışarı götürüyorlardı? Bu oyuna şeytanlar bile kahkahalarla gülmüş olmalı."

"Her şeye rağmen, rahibin söyledikleri büyük bir etki yaratmış olmalı," dedim.

Ernest, ince bir alayla, "Öyle mi sanıyorsun?" diye sordu.

"Konuşmaları mutlaka çevrede ilgiyle karşılanacaktır. Görmedin mi? Basın mensupları tek kelime kaçırmamak için nasıl yazacaklarını bilemediler."

"Yarın sabahki gazetelerde bu konuşmanın tek kelimesini bile bulamayacaksın."

"Buna inanmak benim için oldukça güç!" dedim.

"Bekle de görürsün," dedi. "Tek kelime bile göremeyeceksin. Tüm konuşmalar hasır altı edilecek! Basın ha! Yalan dolan basını!"

"Ya gazeteciler?" dedim. "Gazetecileri gördüm. Konuşulanları kelimesi kelimesine yazıyorlardı."

"Sen benim sözlerime kulak ver. Yazdılar, ama tek satırı bile basında çıkmayacaktır. Sorumlu yazı işleri müdürlerini unutuyorsun. Onların maaşları, uymaya çalıştıkları günlük politikadan gelir. Günlük politika ise, halen var olan düzen için zararlı olabilecek herhangi bir gerçeğin kamuoyuna yansımamasına dikkat etmektir. Rahibin konuşması, egemen olan halk anlayışına yapılan sert ve şiddetli bir saldırıydı. Konuşması onlara küfür ve hakaretti. Daha ileri gitmemesi için onu hemen kürsüden indirdiler ve dışarı çıkardılar. Basın bu olayı susmakla geçiştirecektir. Birleşik Devletler basını mı? O basın, kapitalist sınıfın sırtından geçinen parazit bir ayrıkotudur. O basının başlıca görevi, egemen sınıfın çıkarına olarak kamuoyunu etkilemektedir. Bunu da gerektiği gibi yapıyor zaten. Dur da sana gazetelerin ne yazacaklarından söz edeyim biraz. Onlar yarın, uzun ve yorucu çalışmalar nedeniyle rahibin sağlığının birdenbire bozulduğunu ve onun ruhsal bir bunalıma saplandığını yazacaklar. Ondan bir kaç gün sonra kısa bir yazı daha çıkacak. Bu yazıda, rahibin fazlaca yorulduğu ve bu nedenle, uzun bir dinlenmeye çekilmesinin kilise tarafından uygun görüldüğü bildirilecek. Ondan sonra olacakları da söyleyebilirim. Ya rahip hatasını kabullenerek izinden, artık hayal görmeyen, sağlıklı bir kişi olarak görevinin başına dönecek, ya da ruhsal bunalımında ısrar edecek, sonunda gazeteler, süslü sözlerle, kamuoyunun gözünü boyayınca yazılarla onun gerçekten çıldırmış olduğunu yazacak. Ondan sonra da rahip, konuşmalarını beyaz badanalı duvarlara karşı yapacak."

"Ama sen de çok ileri gidiyorsun!" diye bağırmaktan kendimi alamadım.

"Belki, ama sosyetenin gözünde bu gerçekten de bir çılgınlıktır. Hangi namuslu ve dürüst bir insan sokak kadınlarıyla hırsızları evine alır ve da onlara kardeş gibi davranır, sorarım sana! Evet, İsa Hazretleri iki hırsızın arasında ölmüştü; ama,

bu tamamen başka bir şeydir. Delilik! Uyumu sağlamayan bir kişinin düşünce düzeni daima delicedir ve doğal olarak o kişi de delidir. Yanılgıyla delilik arasında sınır neredeydi. Sağlıklı bir kişinin yine sağlıklı bir kişiyle çelişkiye düşmesini akıl alamaz. Bugünkü akşam gazetelerinde bunun güzel bir örneği vardı. Market Caddesinin güney kesiminde Mary M. Kenna adında yoksul, ama onurlu bir kadın oturuyormuş. Üstelik kadın vatansever kişiymiş. Amerikan bayrağının sözde simgelediği yardımseverlik ve koruma ilkelerine de çok bağlıymış. Kocası geçirdiği bir kaza nedeniyle üç aydan beri hastanede yatıyormuş. Kadın çamaşırcılık yaparak hayatını kazanıyormuş, ama yine de ev kirasını ödeyemiyormuş. Dün onu oturduğu evden atmaya kalkmışlar.

O da beslediği inançlar nedeniyle bir Amerikan bayrağına sarılmış, artık güvenlik içinde olduğunu, kendisi sokağa atamayacaklarını söylemiş. Sonunda ne olmuş, tahmin edebilir misin? Kadıncağızı deli diye yakalamışlar, doktorların deli raporu vermesinden sonra da Nappa Tımarhanesi'ne kapatmışlar."

"Bu anlattıkların tamamen değişik bir konu," diye itiraz ettim. "Söz gelimi, bir kitabın edebi değeri üzerine başkalarının düşüncelerine ters düşen düşünceler beslediğimi düşünelim. Her halde beni hemen yakalayıp bir tımarhaneye kapatmazlardı."

"Çok doğru," diye sözlerimi kabul etti. "Ancak bu düşünce ayrılığı toplumsal açıdan bir tehdit değildir. İkisi arasındaki ayrım da budur zaten. Mary Kenna ile rahibin düşünceleri toplumsal açıdan tehdit edici. Tüm yoksullar Amerikan bayrağına bürünüp de kiralarını ödemek istemeselerdi, acaba ne olurdu, hiç düşündün mü? Mal sahipleri mahvolurdu o zaman. Rahibin düşünceleri de toplum için büyük bir tehlikedir. Şu halde, sonuç... İkisi de doğruca tımarhaneyi boylar!"

Bunlara bir türlü inanamıyordum. Ernest "Bekle, anlayacaksın," diyordu. Nitekim, bekledim ve anladım.

Ertesi sabah tüm gazeteleri aldım. Ernest, büyük bir öngörüyle gerçekleri söylemişti. Rahibin konuşmasının tek kelimesi bile basılmamıştı. Yalnız, bir iki gazete, rahibin duygularının tutsağı olduğunu yazıyordu. Oysa, ondan sonra yapılan konuşmalar tek kelime atlanmadan, üstelik şişirilerek yazılmıştı. Bundan birkaç gün sonra da, yine Ernest'in dediği gibi, gazetelerde çıkan kısa bir yazı rahibin aşırı çalışmadan ötürü yorulduğu gerekçesiyle izne ayrıldığını bildiriyordu. Delilikten ya da bir ruhsal bunalımdan söz edilmiyordu. Bunları okuduktan sonra, Ernest'in söylediği gibi gerçekten de rahibin İsa'nın çarmıha gerildiği yere doğru nasıl bir ıstırap yolu izlediğini tahmin bile edemiyordum.

VIII
MAKİNE DÜŞMANLARI

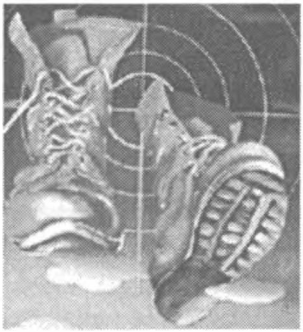

Ernest'in Parlamento için sosyalistler adına adaylığını koymasından kısa bir süre önce, babam, gizlice söylediği gibi, bir 'Kâr ve Zarar' ziyafeti verdi. Ernest, babamın tamamen tersine, bu ziyafete, 'Makine Düşmanları Ziyafeti' adını veriyordu. Gerçekten de babam, genellikle küçük işadamlarını çağırmıştı. Davetliler, sermayesi yüz bin doları aşmayan işlerle uğraşan kişilerdi. Yani, bunlar, kelimenin tam anlamıyla orta sınıfın gerçek temsilcileri sayılırlardı.

Örneğin, Silverberg firmasından Bay Owen vardı. Birçok şubeleri bulunan bu firma gıda maddeleri ticareti yapardı. Biz de alışverişimizi bu firmanın bir şubesinden yapardık. Sonra, büyük bir ecza deposunun sahipleri Bay Kowalt ile Washburn, Contra Costa County'de büyük bir mermer ocağı işleten Bay Asmunsen, ufak fabrika ve ticarethane sahipleri ya da ortakları, ufak tefek kapitalistler davetliler arasında bulunuyordu.

Hepsi de aklı başında, sade ve çok konuşan kişiler gibi görünüyorlardı. Hepsi, büyük ekonomik birliklerden ve tröstlerden yakınıyordu. Sloganları, "Kahrolsun Tröstler"di.

Bütün yoksullukların nedenlerini tröstlere bağlıyorlar, yana yakıla onlardan söz ediyorlardı. Demiryolları ve P.T.T. gibi büyük ekonomik tröstlerin devletleştirilmesi gerektiğini savunuyorlardı. Varlığın belirli kişilerde birikmesini önlemek için, uygun vergiler konmalıydı. Yine buna benzer olarak, kamu görevi yapan kanalizasyon, havagazı, telefon ve demiryolları gibi kuruluşlar, bağlı oldukları toplumun ortak malı olmalıydı.

Bir mermer ocağı sahibi olarak Asmunsen'in anlattıkları özellikle ilginç şeylerdi. Sahibi bulunduğu mermer ocağı, San Francisco'nun büyük yersarsıntısında yıkılışından bu yana, oldukça büyümüş ve gelişmişti; ancak, bu büyümenin ona bir yararı olmuyordu. San Francisco'nun kurulmaya başlanışından beri geçen altı yıl içinde mermer ocağı işlerini oldukça genişletmişti; ancak, bir türlü kazanç sağlayamıyordu. Asmunsen bunun nedenlerini şöyle sıralıyordu:

"Demiryolları işimi benden çok dahi iyi bilir. Giderlerimi kuruşu kuruşuna bildiği gibi, sipariş listelerinden bile haberlidir. Bütün bunları nasıl öğrenebildiğini aşağı yukarı tahmin edebiliyorum. Her halde işyerimde bir casusları ve ticari dosyalarım içinde parmakları var. Aksi takdirde, firmama çok yüksek bir kazanç sağlayacak olan bir anlaşmanın yapılması üzerine, mermer ocağından malın teslim edileceği yere kadar olan tren taşıma tarifesini yükseltmezlerdi. Bu ücret artışları için de hiçbir neden göstermiyorlar. Böylece, kazancım demiryollarının kasasına giriyor. Ne yaptımsa, demiryollarının taşıma ücretlerini yükseltmesini önleyemedim. Bunun tersi de oluyor. Umulmadık bir terslik oluyor, giderlerimiz artar, ya da uygun olmayan koşulla bir kontrata bağlanırsak, demiryolları tarifesi de bizim içinde bulunduğumuz bu koşullara göre düşer. Bütün bunların sonucu olarak, ister büyük ister küçük olsun tüm kazancım daima demiryollarının cebine iniyor."

Ernest, söze karıştı: "Şu halde size bir müdür maaşından başka bir şey bırakılmıyor. Eğer, mermer ocağı demiryollarının olsaydı ve sizi oraya müdür olarak verselerdi..."

Asumnsen, Ernest'in sözünü kesti:

"Çok doğru tahmin ettiniz. Yakınlarda, çok merak ettiğim için son on yılın bilançosunu şöyle bir karıştırdım ve bu süre içindeki kazancımın böyle bir işe atanan bir müdüre verilebilecek maaş miktarına uygun düştüğünü gördüm. Durum böyle olunca, demiryolları sahip olduğum firmayı satın alabilir ve beni de sadece bir müdür olarak çalıştırabilirdi."

Ernest gülerek, "Ancak bir sorun var," dedi. "Demiryolları sahip olduğunuz firmayı almış olsaydı, sizin yükümlendiğiniz sorunları yüklenmek zorunda kalacaktı."

Asmunsen heyecanla, "Bu da çok doğru!" diye bağırdı.

Konuklar dertlerini ortaya döktükten sonra, Ernest, herkese değişik sorular yöneltmeye başladı.

Bay Owens'e dönerek, "Yaklaşık altı ay önce, Berkeley'de bir şube açmamış mıydınız?" diye sordu.

"Açmıştık."

"Peki, o zamandan beri, ani şubenizi açtığınızdan beri üç küçük bakkal dükkânı kapanmak zorunda kalmadı mı? Onların kapanmasındaki sorumluluk sizin değil mi?"

Bay Owens küçümser bir gülümsemeyle cevap verdi:

"Ne yapalım, bizimle rekabet edemediler."

"Neden acaba?"

"Her şeyden önce sermayemiz onlarınkinden fazlaydı. Bir ticarethane ne kadar büyük olursa, giderleri o kadar az, verimi o kadar fazla olur."

"Sözün kısası, sizin şube, üç bakkalın kazancını çekti, öyle değil mi? Çok güzel, bunu anlıyorum. Ancak, şunu da eklemek isterim. Acaba bu üç bakkal dükkânının sahibine ne oldu dersiniz?"

"Biri, servis arabalarımızdan birini kullanıyor. Diğer ikisinin ne olduğunu bilmiyorum."

Bu kez, Ernest, Bay Kowalt'a döndü:

"Çok düşük fiyatlarla satış yapıyorsunuz. Böylece, sarstığınız eczacıların ne olduğunu söyler misiniz, lütfen?"

"İçlerinden biri, ilaç hazırlama bölümünün başıdır."

"Şu halde, önceleri bu küçük kuruluşların sağladığı kazanç şimdi sizin cebinize giriyor, değil mi?"

"Elbette! Yalnız, işadamı olmanın başka çıkar yolu olmadığını hatırlatmak isterim."

Ernest, birden Bay Asmunsen'e döndü:

"Ya siz? Demiryolu kazancınıza ortak oldu diye kızıyorsunuz, öyle değil mi?

Bay Asmunsen, başını sallayarak doğruladı.

"Siz bu kazançların kendi cebinizde kalmasını istiyorsunuz."

Bay Asmunsen, yine başını sallayarak doğruladı.

"Başkalarının zararına da olsa ister miydiniz?"

Bay Asmunsen cevap veremedi.

"Başkalarının zararına da olsa ister miydiniz?"

Bay Asmunsen, bu kez kısaca cevap verdi:

"Ticaretin başka çıkar yolu yoktur."

"Şu halde siz, bir işadamı olarak, başkalarının sırtından kazanmayı bir hak sayıyor, oysa, başkalarının sizin sırtınızdan kazanmasını haksızlık olarak nitelendiriyorsunuz, öyle mi?"

Bay Asmunsen'in cevap vermesini sağlayıncaya dek, Ernest, soruyu tekrarladı.

Bay Asmunsen, sonunda, "Ne yazık ki evet," diye cevap verdi. "Ancak, kazanç uygun bir oranda kaldığı sürece, başkalarının da kazanmasına sesimiz çıkmaz."

"Uygun bir oran demekle, büyük kazanç demek istiyorsunuz her halde, ama bu büyük kazancı kendiniz sağlayacak

olursanız, bir sözünüz olmaz, değil mi? Doğrusunu söyleyin. Yanılmıyorsam cevabınız hayır olurdu, ne dersiniz?"

Bay Asmunsen, bu zayıflığını açık kalplilikle itiraf etti. Konuklardan biri daha Ernest'in saldırısına hedef oldu. Bu kişi, bir zamanların mandıra sahibi Bay Calvin'den başkası değildi.

"Bir süre önce süt tröstüne karşı savaşıyordunuz, oysa sonradan politika alanına atıldınız. Acaba bu nasıl oldu?"

Bu soruyu cevaplandıran bay Calvin'in gözlerinden ateşli bir ifade vardı.

"Ben savaştan çekilmiş değilim! Tröstle, onunla başa çıkabilecek tek alanda, politik alanda çarpışıyorum. Şöyle açıklayabilirim. Bir zamanlar biz mandıra sahipleri özgürdük..."

Ernest, adamın sözünü keserek, "Ama rekabet halindeydiniz, şimdi ise Grange[1] üyesisiniz," dedi.

"Evet, fiyatlar ancak böylelikle düşürülebiliyordu. Örgütlenmeye çalışıyorduk. Ancak, bağımsızlar daima çemberin bir halkasını koparıyorlardı. Sonra, süt tröstüyle karşı karşıya kaldık."

Ernest, yine sözünü kesti.

Bay Calvin, "Evet," diye doğruladı. "Ne var ki, o zamanlar bundan haberimiz yoktu. Tröst karşımıza dikildi. Ya onların boyunduruğu altına girecek, onlara bağlanacak, karnımızı doyuracaktık ya da dışarıda kalarak açlıktan geberecektik. İçimizden çoğu tröste katıldı. Tröste katılmayan gerçekten aç kaldı. Evet, tröst önceleri bize karşı olumlu davranıyor, süt fiyatına litre başına yapılan bir sent kazancın üçte birini bize bırakıyor, üçte ikisini kendi alıyordu. Sonra süte bir sent zam daha geliyordu; ama, bu zamdan bizim payımıza hiçbir şey düşmüyordu. Buna itiraz ediyorduk, ama itirazlarımız önem-

1. Bu devirde halleri gittikçe berbatlaşan köylüleri bir siyasi parti halinde organize etmek için pek çok gayret sarf edilmişti. Bu partinin gayesi Tröstleri ve onlar gibi dev birlikleri şiddetli kanunlarla devirmek olacaktı. Bütün bu çeşit teşebbüsler başarısızlığa uğradı.

senmiyordu. Tröst, Standard Oil[1] şirketinin denetimindeydi. Bunu öğrendiğimiz zaman, hisselerimizin nereye gittiğini anlayabildik. Sonunda, önceleri aldığımız üçte bir payı da kestiler. Tröstün bir sülük gibi kanımızı emmesine karşılık ne yapabilirdik? Mandıra sahiplerinin limon gibi sıkılıp suyu çıkarılmıştı ve bu su tröstün midesine inmişti."

Ernest, kurnaz bir tavırla, "Oysa, öyle sanıyorum ki sütün litresini iki sent artırarak onlarla rekabete girişebilirdiniz," dedi.

"Biz de bunu düşündük ve denemesine de giriştik."

Bay Calvin, sözünün burasında bir süre sustu, sonra sözünü sürdürdü:

"Ama giriştiğimiz deneme bize pahalıya oturdu. Bizim girişimimiz üzerine tröst piyasaya daha ucuz fiyatla süt sürdü. Bizim sürekli zararımıza karşı, tröst az da olsa bir kazanç sağlayabiliyordu. Bu girişim sonunda sadece benim elli bin dolar zararım oldu. Çoğumuz iflas etti ve mahvoldu."

"Tröst sizi kazancınızdan yoksun bıraktı ve şimdi siz de politik yollarla, yani yasal araçlarla tröstü durdurmak ve kaybettiklerinizi yeniden kazanmaya çalışıyorsunuz."

Bay Calvin'in yüzüne aydınlık bir ifade geldi.

"Konuşmalarımda ben de köylülere aynı şeyleri söylüyorum. Kelimenin tam anlamıyla amacımız bu."

Ernest, bir yoklama yaptı:

"Ne var ki, tröst sütü, bağımsızlardan daha ucuza mal edebiliyor, öyle değil mi?"

"Sermayesi büyük olduğu için, modern tesislerle sütü ucuza mal etmesi çok olağandır."

"Doğru. Zaten ben de böyle tahmin etmiştim."

---

1. Kendi benzerlerinden hemen hemen bir kuşak ilerde, ilk başarılı büyük tekel.

Bundan sonra Bay Calvin, politik alanda bir konuşma yapmaya ve görüşlerini açıklamaya başladı. Konukların bazısı tarafından coşkunlukla alkışlandı. Alkışlayanlar tröstün ortadan kaldırılması konusunda birleşiyorlardı.

Ernest, bir ara kulağıma eğildi ve fısıldadı:

"Zavallı sersemler! Yalnızca uzağa bakıyorlar da burunlarının ucundaki gerçekleri göremiyorlar."

Daha sonra, her zaman olduğu gibi, sözü Ernest aldı ve sonuna kadar bir daha kimseye bırakmadı.

Konuşmaya şöyle başladı:

"Hepinizi dikkatle dinledim. İş ve ticaret konusunda haklı olduğunuzdan tamamen eminsiniz. Bunu yaptığınız konuşmalardan anlıyorum. Yaşam sizin için sadece kazançtan öteye geçmiyor. Dünyaya yalnızca kazanç sağlamak için geldiğimizi kesinlikle kabul etmiş görünüyorsunuz. Ancak, bu sorunun küçücük bir pürüzü var. Kazanç sağlayacağınız zaman tröst ortaya çıkıyor ve tüm kazancınızı elinizden alıp götürüyor. Sizce, toplumun amacına ters düşen de budur. Şimdi tek kurtuluş yolunun, kazancınızı elinden alan tröstün ortadan kaldırılması olduğunu düşünüyorsunuz. Konuşmalarınızı dinlerken aklıma geldi. Aklıma gelen bir deyimdir ve bunun size çok uygun olduğunu düşünüyorum. Sizler birer makine düşmanlarısınız, baylar. Makine düşmanlığının ne demek olduğunu bilir misiniz, acaba? Bunu size şöyle açıklamak isterim. On sekizinci yüzyılda İngiltere'de kadınlarla erkekler kulübelerindeki kendi el tezgâhlarında kumaş dokurlardı. Bu sistem de çok can sıkıcı, usandırıcı, ağır bir sistemdi ve dokunan kumaşların fiyatı yüksekti. Sonra tüm kolaylıkları ve ucuzluğuyla buhar makinesi ortaya çıktı. Ülkedeki binlerce dokuma tezgâhı bir fabrika halinde toplandı ve buhar makinesi tarafından çalıştırıldı. Böylece, el tezgâhlarında pahalıya mal olan kumaş, fabrikalarda daha ucuza mal edilmeye başlandı. Fabrika üretim konusunda el tezgâhlarından çok üstündü ve üstünlükten oluşan rekabet normal

olarak fabrika lehinde sonuçlandı. O güne dek kendi işlerinde çalışan sürülerle erkek ve kadın, bu fabrikalara girmeye ve kapitalistlerin hesabına çalışmaya zorunlu kaldı. Üstelik, bu fabrikalarda daha az ücretle çocuklar da çalıştırılıyordu. Böylece, herkes yeni bir çağın kendine özgü kurallarıyla yerleşmekte olduğunu hissediyordu. Geçim sıkıntısı nedenleriyle giderek yoksullaştıklarında, tüm suçu bu makinelere yüklemeye başladılar. Sonunda da makinelere saldırıya geçmeye karar verdiler. Ama şansları iyi gitmedi, onların cahilliği ekonominin gelişmesini önleyemedi. Siz sayın baylar, onlardan hiçbir ders almamışsınız. Üstelik, o olayın üstünden bir buçuk yüzyıl geçtiği halde, siz şimdi kalkmış aynı kavramla makinelere saldırmak istiyorsunuz. Düşüncelerinize göre, tröst daha çabuk ve ucuz çalışıyor, böylece sizlere rekâbet olasılığı tanımıyor. O zaman da sizler bu üstün makinelere saldırıya kalkışıyorsunuz. O zamanın cahil insanlarıyla sizler arasında küçük bir ayrım var, o da sizlerin çok bilgisiz oluşunuz. Siz burada oturmuş serbest rekâbetin yeniden canlandırılmasının gerekliliğinden söz ederken, tröstün sizi tümünüzle silindir gibi ezip geçeceğinin farkında değilsiniz. Hepiniz aynı dili konuşuyor, serbest rekâbetin ortadan nasıl kaldırıldığını ve tröstün nasıl oluştuğunu anlatıyorsunuz. Örneğin, siz, Bay Owens, firmanız aracılığıyla üç küçük bakkalı ortadan kaldırmakla Berkeley'deki serbest rekabeti önlemiş oldunuz. Firmanız daha güçlüydü. Şimdi sizden daha güçlü olan tröstün baskısını hissediyor ve yırtınıyorsunuz, çünkü tröst kendiniz değilsiniz. Eğer tüm ülkeye dal budak salmış bir tröst olsaydınız, bu kez de başka bir hava tuttururdunuz ve bu havanın adı da 'yaşasın tröst' olurdu mutlaka. Ne yazık ki küçük firmanız bir tröst değil ve zayıflığını, güçsüzlüğünü size hissettiriyor. Firmanız ve şubeleri, ekonomik satranç oyununda yalnızca basit piyonlarsınız. Sorununuzun yakın olduğunu görüyorsunuz. Tröstün giderek güçlendiğini fark ediyorsunuz. Sağlam yumrukların kazançların üzerine nasıl kalktığını, demir gibi parmakların şuranızdan buranızdan nasıl büyük lokmalar kopardığını hissediyorsunuz. Demiryolları, çelik, petrol ve kömür sanayii... işte tröstlerin

çelikten yumrukları! Sonunda ezileceğinizi ve küçücük kazançlarınızın bile elinizden gideceğini biliyorsunuz. Siz zavallı bir oyuncusunuz, Bay Owens. Firmanızın daha iyi örgütlenmiş olması nedeniyle köşeye sıkıştırdığınız üç bakkalın halini görüp böbürleniyordunuz, cakanızdan yanınızdan geçilmiyordu. Hareket yeteneğiniz ve girişim cesaretinizle övünüyordunuz. Üç bakkal tüccarı ezerek sağladığınız kazançla ailenizi Avrupa gezisine çıkardınız. Köpek daima diğerinin lokmasını kapar. Siz de öyle yaptınız, Bay Owens. Şimdi daha iri bir köpek sizin lokmanızı kapmaya kalkışınca yırtınıyorsunuz. Hepiniz ter ter tepiniyorsunuz. Hepiniz oyunun sonuna geldiğinizi biliyor ve kurtuluş yolunu arayarak haykırıyorsunuz. Ancak, bu haykırışlarınız, benim yaptığım gibi durumu aydınlatmaya yeterli olmuyor. Başkalarının sırtından kazanmak istediğinizi, ancak kazancınızı başkaları yürütmek istediği için haykırdığınızı itiraf etmek cesaretini gösteremiyorsunuz. Elbette, çok kurnazsınız, buna kuşku yok. İtiraf edeceğiniz yerde başka şeyler söylüyorsunuz. Küçük kapitalistlerin politik ağzını kullanıyorsunuz. Tıpkı Bay Calvin'in yaptığı gibi. Ne diyordu bakayım? Sözlerinin aklımda kalanları, galiba düşüncelerimiz doğrudur, bu ülkenin gerek duyduğu şey, ilk Amerikan yöntemlerine dönmektir ve yol herkese açıktır; bu, halkın içinde doğduğu özgürlük ruhu, atalarımızın ilkelerine dönelim gibi şeylerdi. Yol herkese açık sözleriyle anlatmak istediği, her halde büyük tröstlerin onu yoksun bıraktığı kazancı serbestçe elde etmektir. İşin asıl garip yönü, bu sloganı tekrarlayarak buna kendinizin de inanması. Gerçekte sizler, kendinize özgü küçük hesaplarla kazanç sağlamak fırsatı yaratmak istiyorsunuz. Ama bu istediğinizi, özgürlük istediğiniz düşüncesine kendinizi inandırmakla perdeliyorsunuz. Sizler kazanç peşinde koşan küçük insanlarsınız. Gösterişli, boş konuşmalarınız sizin vatansever kişiler olduğunuz izlenimi yaratıyor. Çıkarcılık olan kazanç hırsınızı, çoğu kez zavallı insanlık için duymakta olduğunuz içten üzüntü olarak gösteriyorsunuz. Şimdi kendi cinslerinizin arasındasınız, sayın baylar. Hiç değilse bu kez olsun, maskelerinizi çıkarıp gerçek kişiliğinizle görünün ve dürüst

davranın. Olayların içine dalmaya çalışın ve anladıklarınızı açık kalplilikle belirtin."

Sofradakilerin yüzleri değişmiş, kimi öfke kızıllığına kimi korku sarılığına bürünmüştü. Bu genç, tüysüz adamın karşısında, hele gerçekleri açık kalplilikle gözlerinin önüne sermesi, sözlerinin güçlülüğü ve açıklığı karşısında şaşırmışlardı.

Bay Calvin bu suçlamaları hemen cevaplandırmak gibi bir isteğe kapıldı:

"Söylediklerimizin hatalı yönü neresi? Neden biz de Cumhuriyetin ilk günlerinde yaşamış olan babalarımız gibi yapmayalım? Ne kadar tatsız da olsa, Bay Everhard, sözleriniz çok doğruydu. Evet, madem ki biz bizeyiz, içimizdekileri içtenlikle ortaya dökelim. Maskelerimizi sıyıralım ve Bay Everhard'ın tüm çıplaklığıyla ortaya koyduğu gerçeği kabul edelim. Bizlerin kazanç peşinden koşan küçük kapitalistler olduğumuz ve tröstlerin bu kazancımızı bizden almak istediği çok doğrudur. Kazançlarımızı tekrar sağlamak amacıyla tröstleri yok etmek istediğimiz de doğrudur. Ancak, bunu istememizdeki kötülük nerede? Neden istemeyelim? Soruyorum, neden?"

Ernest memnun bir tavırla, "İşte şimdi sorunun en önemli noktasına geliyoruz," dedi. "Bunun nedenlerini biraz sert de olsa size anlatmaya çalışacağım. Bakın baylar, ticareti çok güzel öğrenmişsiniz, ama toplumsal gelişimden hiç haberiniz yok. Sizler, ekonomik gelişimin geçit yerinde duruyorsunuz, ama farkında değilsiniz. Tüm taşkınlığınızın nedeni de bu... Neden mi bir daha geri dönemeyeceksiniz? Çünkü geri dönmek sizin elinizde olan bir şey değil. Bir nehri çıktığı yöne nasıl akıtmazsanız, ekonomik gelişim akımını da akmakta olduğu kanaldan geri çeviremezsiniz. Joshua, güneşi Gibeon üzerinde durdurmuştu; ama, siz ondan da ileri gitmek, güneşin yörüngesini tersine çevirmek istiyorsunuz. Zamanın geceden sabaha doğru akmasını istiyorsunuz. Emeği en az güce indiren makine, geliştirilmiş üretim ve birleşim kanalıyla

artan girişim yetenekleri karşısında siz, ekonomi güneşini tam bir kuşak geriye, demiryolları ve makinenin bulunmadığı bir döneme götürmek istiyorsunuz. Ufak kapitalistlerin rekabet kavgası yaptığı, üretimin geri kaldığı, pahalıya mal olduğu ve örgütlenmenin bulunmadığı bir döneme girmek istiyorsunuz. İnanın, Joshua'nın işi çok daha kolaydı, üstelik Joshua gibi bir yardımcısı vardı. Ama sizin gibi küçük kapitalistlerin koruyucu bir Tanrısı yok. Küçük kapitalistlerin güneşi bir daha doğmamak üzere batıyor. Onun tekrar doğmasının beklemek boşuna bir bekleyiş olacaktır. Hatta, o güneşi olduğu yerde durdurma olanağından bile yoksunsunuz. Sizler tümüyle yok olmaya mahkûmsunuz ve toplum tiyatrosundan silineceksiniz. Toplumsal gelişimin yasasıdır bu. Tanrının buyruğu budur. Tröstler serbest rekabetten çok daha güçlüdür. İlkel insanlar korkak, zavallı yaratıklardı ve kovuklarda yaşıyorlardı. Ama sonunda birleşince, yani bir toplum kurunca düşmanlarının üstesinden geldi. O zamanki insan bir toplumsal hayvandı ve öteki hayvanlar üzerindeki egemenliğinin nedeni de buydu. İnsanlar zaman ilerledikçe daha büyük birlikler kurdu ve daha güçlü örgütlerle serbest rekabetin karşısına dikildi. Binlerce yüzyıldan beri, her zaman serbest rekabetin yenilgisiyle sonuçlanan kavga budur zaten. Rekabeti tutan taraf daima kaybetmeye mahkûmdur."

Bay Calvin, Ernest'in sözünü kesti:

"Tröstler de serbest rekabet sonucu ortaya çıktılar ama!"

Ernest, "Doğru söylediniz," dedi. "Serbest rekabetin kımıldanamayacak duruma gelmesinin nedeni de trösttür. Kendi ağzınızdan duyduğumuz gibi, şimdi bir mandıra sahibi olmamanızın nedeni de bu değil midir, Bay Calvin?"

Yemeğin başından beri ilk kez bir kahkaha tufanı koptu ve buna Bay Calvin de katıldı.

Ernest sözünü sürdürdü:

"Tröstlerde söz ettiğimize göre, izin verirseniz bazı gerçekleri saptayalım. Birkaç iddiada bulunacağım. Benimle aynı

düşüncede değilseniz hemen söyleyebilirsiniz. Sustuğunuz takdirde ortaya atacağım iddiaları kabul ettiğiniz sonucuna varacağım. Bir dokuma tezgâhının el tezgâhından daha çabuk çalıştığı ve daha ucuza mal ürettiği doğru mudur yanlış mıdır?"

Ernest, biraz bekledi, ama bu sorusuna cevap alamadı. Herkes susuyordu.

"Şu halde, makineyi bir kenara iterek çok güç ve pahalı olan el tezgâhına dönmek akılsızca bir davranış olmaz mı?"

Herkes başını sallayarak doğruladı.

"Tröst denilen örgütün, birbirleriyle rekâbet halindeki küçük esnaftan daha etkili, daha ucuz çalıştığını kabul ediyor musunuz?"

Bu soruda cevapsız bırakıldı.

"Şu halde, bu ucuza çalışan verimli örgütü yok etmek akılsızlık değil midir?"

Kimsenin uzun süre sesi çıkmadı. Sonunda Bay Kowalt söz aldı:

"Başka ne yapabiliriz ki? Onların bizlere vurmak istediği boyunduruktan kurtulmak için onları yok etmekten başka çaremiz var mı?"

Ernest, birdenbire ateşten bir yumruk haline geldi.

"Ben size başka bir çıkar yol göstereceğim!" diye bağırdı. "Böylesine verimli ve ucuz çalışan bu değerli makineleri yok etmek sevdasından vazgeçelim. Onları yalnızca denetleme uğraşına girişelim. Onların verimliliğinden, ucuzluğundan yararlanalım. Bırakalım onlar bizim hesabımıza çalışıp dursunlar. Bu değerli makinelerin şimdiki sahiplerini kovalım ve yönetimini kendi elimize alalım. İşte baylar, sosyalizm budur. Sosyalizm, tröstlerden çok daha büyük bir birlik, daha yüksek ekonomik ve toplumsal bir örgüttür ve benzeri henüz dünyaya gelmemiştir. Gelişimin yolu budur. Bir örgüte, ondan

daha üstün bir örgütle karşı çıkalım. Başarıyı bize sağlayacak olan da budur. Bizim, sosyalistlerden yana olun ve kavgaya geleceğin galipleri yanında katılın."

Her kafadan bir ses çıkmaya, itiraz sesleri yükselmeye başladı. Herkes başını sallıyor ve kendi kendine mırıl mırıl konuşuyordu.

Ernest, bir kahkaha atarak, "Çok güzel, demek oluyor ki sizler anarşist olarak kalmayı yeğ tutuyorsunuz," dedi. "Gelenekçi olarak kalmayı istiyorsunuz. Ama tüm gelenekçiler gibi sizler de batmaya mahkûmsunuz. Bugün var olan tröstlerden daha güçlü ve büyük örgütler oluşunca, durumunuzun ne olacağını hiç kendi kendinize sordunuz mu? Büyük tröstlerin birleşmesi, sosyal, ekonomik ve siyasal bir tröst olarak bir dev gibi karşınıza çıkması halinde ne yapacağınızı hiç düşündünüz mü?"

Ernest, sözünün burasında Bay Calvin'e döndü:

"Yanılıyor muyum, Bay Calvin? Yeni bir parti kurmak gereksinmesini duyuyorsunuz. Çünkü, eskisi tröstlerin baskısı altında. Köylüye yapacağınız propaganda konuşmalarınızdaki en büyük engel tröstler değil mi? Yolunuza çıkan her engelin, size inen bir darbenin, uğradığınız her yenilginin altında tröstün elini bulmuyor musun? Öyle değil mi? Cevap verin, lütfen!"

Bay Calvin susmayı tercih etmiş olacak ki cevap vermedi.

Ernest, onu zorladı:

"Rica ediyorum, cevap verin, lütfen!"

Sonunda Bay Calvin düşüncelerini açıkladı:

"Doğru söylüyorsunuz. Oregon hükümetinden tröstlere karşı güçlü bir koruma yasası çıkarttırmayı başarmıştık. Ama tröstlerin uşağı olan vali yasayı veto ederek karşımıza dikildi. Colorado için seçtiğimiz vali hiçbir zaman göreve başlayamadı. İki kez ağır vergi yasası çıkarttırdık, ama ikisinde de Yargıtay bu yasaları anayasaya aykırı bularak iptal etti. Yargı

organı tröstlerin elinde. Bizler, yani halk, yargıçlarımıza bol para veremiyoruz. Bununla birlikte, bir gün gelecek ve..."

Ernest, Bay Calvin'in sözünü kesti ve cümlesini kendi tamamladı:

"Tröstler tüm yasama organlarını kontrolleri altına alacak ve karşınıza doğrudan doğruya bir hükümet olarak çıkacaktır."

"Böyle bir şey olamaz!" diye bağrışmalar oldu. Herkes heyecanlıydı ve tartışmaya hazır görünüyordu.

Ernest, "söyleyin bakalım," dedi. "Böyle bir durum karşısında ne yaparsınız?"

Bay Asmunsen, "Bütün gücümüzle bunun karşısında olacağız!" diye bağırdı ve ötekiler de onun düşüncesine katıldıklarını belirttiler.

Ernest uyarmak istermiş gibi, "Ama bu vatandaşın birbirine girmesi demektir," dedi.

Bay Asmunsan, "Siz dediğiniz gibi vatandaş kavgası olsun," dedi.

Bu söz gürültülü bir biçimde alkışlanarak kabul edildi.

Bay Asmunsen, sözünü sürdürdü:

"Biz atalarımızın yaptıklarını henüz unutmuş değiliz. Özgürlüğümüz için çarpışmaya ve bu uğurda ölmeye hazırız."

Ernest güldü:

"Bizlerin, istediğiniz özgürlüğün başkalarının sırtından kazanç sağlama anlamına geldiğini kabul ederek gürültüsüz patırtısız birleşmiş olduğumuzu unutmayın."

Birden öfkeli sesler yükseldi, ama Ernest'in gür sesi hepsini bastırdı:

"Bir sorum daha var, baylar. Eğer güç kullanmak üzere ayaklanacak olursanız şunu unutmamanız gerekir. Ayaklanmanızın gerekçesi, hükümetin tröst elinde bulunması olacaktır. O

zaman da hükümet elindeki orduyu, donanmayı, polisi, tüm savaş gücünü ortaya koyacaktır. Acaba, böyle bir durum karşısında ne yaparsınız?"

Herkesin yüzünde korkulu bir ifade belirdi ve kimse kendini toparlamak fırsatı bulamadan Ernest, sözünü sürdürdü:

"Ordunun kısa bir süre önce ancak elli bin civarında olduğunu, ama son zamanlarda üç yüz bin kişilik bir güce ulaştığını unutmamalısınız."

Yeni bir darbe indirmek için kolunu kaldırdı, yumruğunu sıktı:

"Hepsi bu kadarla kalsa iyi. Siz bacaklarınızın tüm gücüyle kazanç amacıyla koşarken ve bağlı olduğunuz kiliseler serbest rekabet üzerine ahlak" düşünceler yürütürken, tröstler daha büyük ve korkunç işler başardılar. Milisi düşünün bir kez!"

Bay Kowald, "O bizim gücümüzdür!" diye haykırdı. "Onunla orduyu bile yenebiliriz!"

Ernest, hiç acımadan karşılık verdi:

"Vazgeçin bu sevdadan, dostum. Sizler de milise katılacaksınız. Sizleri Main Florida, Phillippinlere ya da herhangi bir yere, özgürlük savaşı veren arkadaşlarınızı öldürmeye gönderecekler. Bu arada arkadaşlarınız Visconsin, Kansas ya da herhangi bir yerden alınarak milise sokulacak, sonra California'ya oradaki dostlarınızı öldürmeye gönderilecek."

Konuklar gerçekten de konuşamayacak kadar sarsıldılar, âdeta dilleri tutuldu. Sonunda Bay Owens, mırıldandı:

"Biz milise girmeyeceğiz. Aklımızı henüz yitirmedik!"

Ernest, uzun bir kahkaha attı:

"Son görüşmelerden habersizsiniz. Kaçamak hiçbir yolunuz yok. Eninde sonunda milise sürükleneceksiniz."

Bay Owens, "Medeni hukuk diye bir şey vardır," dedi.

"Onun size bir yararı dokunamaz; çünkü, ayaklanmadan

söz ettiğiniz gün kendi gücünüzü karşınızda bulacaksınız. Dğru milise, marş! Kuzu kuzu gideceksiniz. Birisi Habeas Corpusı diye mırıldanıyor, bunun yerine Post Mortem[2] alırsınız. Milise katılmak zorundasınız; çünkü, başka çareniz yok. İçinizden birinin ihzar emrinden söz ettiğini duydum. İhzar emri sizin için otopsi masasına davet olacaktır. Milise girmekten ya da girdikten sonra ona boyun eğmekten kaçınacak olursanız, askeri mahkemeye verilir, yargılanır, sonunda sokak köpekleri gibi kurşunlanırsınız... Milis yasası budur işte!"

Bay Calvin, "Hayır," diye itiraz etti. "Böyle bir yasa yoktur. Düş görüyorsunuz, delikanlı. Milisin Phillippin dalarındaki uygulamasından söz ediyorsunuz. Ancak, bu anayasaya aykırıdır. Anayasa milisin vatan dışına gönderilemeyeceğini açıkça belirtmiştir."

Ernest, "Anayasanın bununla ne ilgisi var?" diye sordu. "Anayasayı anayasa mahkemesi uygular ve yorumlar. Oysa, anayasa mahkemeleri, Bay Asmunsen'in de belirtmiş olduğu gibi tröstlerin elindedir. Ben değil, asıl siz düş görüyorsunuz; çünkü, yasa vardır ve söylediğim gibidir, hem de yıllardan beri, baylar... tam dokuz yıldan beri."

Bay Calvin, "Bizlerin milise alınacağı üzerine mi?" diye hayretle sordu. "Milise katılmayı istemediğimiz takdirde kurşuna dizileceğimiz üzerine mi?"

"Evet, bundan hiç kuşkunuz olmasın, sayın bayım."

"Peki, ama, nasıl oluyor da bizim böyle bir yasadan haberimiz olmuyor?"

Bu soruyu babam sormuştu. Onun bu konuda bilgisiz olduğunu hayretle karşıladım.

Ernest, "İki nedenle," diye cevap verdi. "Birincisi, bunun kamuoyuna yansımasını gereksiz buluyorlardı; çünkü, nasılsa

1. Yasal yollar kullanılarak uğranılan haksızlığın ortadan kaldırılması belgesi.
2. Ölüm fermanı

günün birinde öğreneceklerdi. İkincisi, bu yasa, çok gizli ve acele olarak, üzerinde, tartışmaya gerek duyulmadan meclisten ve senatodan geçirildi. Gazeteler de bundan söz etmediler. Bununla birlikte, biz sosyalistler bunu biliyorduk, nitekim, kendi yayın organlarımızla bunu duyurmaya çalıştık. Ancak, sizler bizim gazetelerimizi okumak sıkıntısına katlanmazsınız."

Bay Calvin inatla, "Yine de düş gördüğünüzde ısrar edeceğim," dedi. "Böyle bir yasa kamuoyunca hiçbir zaman kabul edilemez."

Ernest, "Öyle bir kabul ettiler ki," dedi. "Düş gördüğüm konusuna gelince..." sözünün burasında cebinden küçük bir kitap çıkardı..." Bir göz atın hele... bu gördüğünüz gerçekdışı bir şey mi?"

Kitabı açtı ve okumaya başladı:

"Birinci paragraf... milis, eyaletlerle muhtar bölgelerdeki on sekiz ile kırk beş yaşları arasındakl erkeklerden kurulur..." sayfaları karıştırdı. "... Yedinci paragraf... milise dahil bir er ya da subay, yukarıda belirtilen yoklamalarda bulunmaz ya da bu yoklamalardan kaçarsa, askeri mahkemeye verilir ve doğrudan doğruya cezalandırılır. Evet, baylar, birinci paragrafa göre hepiniz milis listesine giriyorsunuz."

Ernest, bir an sustu, çevresini gözden geçirdi, sonra okumasını sürdürdü:

"Sekizinci paragraf... milis mahkemeleri yalnızca milis subaylarından kurulur. Dokuzuncu paragraf... devletin milise çağırdığı kişilere aynen orduya uygulanan yasalar uygulanır. İşte gördüğünüz gibi sayın dostlarım ve milis askerleri, dokuz yıl önceki sosyalistler, bu yasanın yalnızca emekçi sınıf aleyhine olduğunu düşünüyordu; oysa, şimdi bu yasanın sizlerin aleyhine de olduğunu anlıyorum. Bu yasanın çıkarılışı sırasında Milletvekili Wiley, bu yasanın, özgürlüğün ve iyeliğin tehlikeye düşmesine karşı bir ön tedbir olacağını söylemişti. Bu yasayla, böyle tehlikelere yol açabilecek kişilerin hemen

yakalanması öngörülüyordu. Ayaklanma istediğiniz takdirde bu kişiler siz olacaksınız. Böyle bir hareketin tröst iyeliğine karşı bir hareket olduğunu, yasalara başkaldırmak olduğunu aklınızdan çıkarmayın. Baylar, dişleriniz sökülmüş, tırnaklarınız köreltilmiş. Dişsiz ve tırnaksız ayaklanmaya kalkıştığınız gün, aralarına kurt dalmış bir koyun sürüsünden farksız olacaksınız."

Bay Kowalt, "Böyle bir şeye kesinlikle inanmam!" diye haykırdı. "Böyle bir yasa yoktur. Bu, sosyalistlerin bir kandırmasıdır."

"Yanılıyorsunuz, dostum. Bu yasa, 30 Temmuz 1902'de Ohio Milletvekili Dick tarafından parlamentoya sunuldu, elden ele dolaştırılarak kabul edildi. Sonra 14 Ocak 1903'te senato tarafından oybirliğiyle onaylandı. Bundan tam yedi gün sonra Cumhurbaşkanımız tarafından onaylandı."*

1. Yasa 30 Temmuz'da değil, 30 Haziranda önerilmişti. Meclis tutanakları Ardis'tedir. İş adamlarının gösterdikleri cehalet bir şey değildi. Bu kanunun varlığından pek az adam haberdardı. E. Untermann, bir ihtilalci, 1903 Temmuz'unda Kansas Girard'da 'Milis Yasası' adlı bir kitapçıkla yasayı hicvetti. Bu broşür az sayıda işçiye dağıtılmıştı. Sınıf ayrımı o kadar keskindi ki, orta burjuvazi mensupları broşürün adını bile duymadılar. Böylece yasanın çıktığından bile haberleri olmadı. Bu yasanın çıktığından sadece birkaç kişinin haberi vardı.

IX
BİR DÜŞÜN MATEMATİĞİ

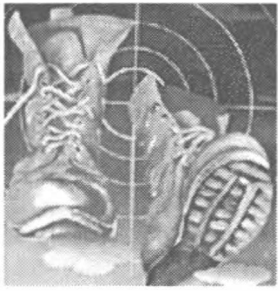

Ernest yaptığı bu açıklamanın doğurduğu şaşkınlık henüz yatışmadan, konuşmasını sürdürdü: Bu gece, içinizden çoğunuz sosyalizmin olanaksızlığını savundu. Şimdi sizlere, izin verirseniz sosyalizmden kaçınılmanın olanaksız olduğunu kanıtlayacağım. Yalnızca sizin gibi küçük kapitalistlerin değil, büyük kapitalistlerin ve tröstün batması da kaçınılmaz bir gerçektir. Gelişim akımının hiçbir zaman geriye akamayacağını unutmamalısınız. Gelişim akımı durmaksızın ileriye, daima ileriye akacak, serbest rekabetten birliğe, küçük birlikten büyüğüne, büyük birlikten daha büyüğüne ve sonunda da tüm birliklerin de üstünde olan devlet sosyalizme doğru gidecektir. Düş gördüğümü söylüyorsunuz. Sizin dediğiniz olsun, ama şimdi size görmekte olduğumu düşündüğünüz bu düşün bilimsel bir yorumunu yapacağım ve sizleri bu yorumun tersini kanıtlamaya çağırıyorum. Sizlere, kapitalist sistemin çökmesinin bir zorunluluk olduğunu açıkça gösterecek ve bu çöküşün bilimsel açıdan değerlendirmesini yapmaya çalışacağım. Önce, gelişigüzel bir endüstri dalını ele alalım. Eğer iddialarımdan herhangi birini uygun görmezseniz hemen bildirebilirsiniz. Ele alacağımız bu endüstri dalının bir ayakkabı fabrikası olduğunu düşünelim. Bu fabrika deri ve

kösele satın alır, bunları işler ve ayakkabı haline getirir. Söz gelişi, fabrikanın yüz dolarlık hammadde satın aldığını kabul edelim ve hammaddenin üretim değerinin iki yüz dolar olduğunu düşünelim. Şu halde, satın alınan hammaddenin değeri yüz dolar artış göstermiştir. Şimdi de bu yüz dolarlık artışın nasıl oluştuğunu araştıralım. Bu yüz dolarlık artışı ortaya çıkartan hiç kuşkusuz ki yatırım ve işçiliktir. Yatırım fabrikanın kuruluşunu sağladı ve işçilik de bir emek verdi. Bu iki gücün birleşiminden de yüz dolarlık bir değer doğdu. Buraya kadar bana katılıyor musunuz?"

Sofradakiler, başlarını sallayarak bu sözlerin doğruluğunu kabul ettiklerini belirttiler.

"Yatırım ve işçilik bu yüz dolarlık değeri kazandı ve şimdi de bölüşmek istiyor. Bölüşümün pratik olması için tam sayılar kullanalım. Yatırım kendi payı olarak elli, işçilik ve ücret olarak elli dolar pay alıyor. Şimdilik bölüşmeden ötürü ortaya çıkan anlaşmazlıklardan söz etmeyelim.* Ne olursa olsun bölüşmenin bir oran içinde yapılması gereklidir. Tek endüstri dalı için söz konusu olan bölüşme elbette ki tüm üretim için de geçerlidir, öyle değil mi?"

Yine herkes başını sallayarak doğruladı.

"Şu halde, işçilik, payına düşen elli dolarla ayakkabı satın almak isterse, ancak elli dolarlık alabilir, değil mi? Şimdi, gelelim Birleşik Devletler'in tüm endüstri kuruluşlarına. Endüstri kuruluşlarında işlenen hammaddenin, Birleşik Devletler'deki tüm giderleri dahil olmak üzere, yuvarlık bir sayı söylemiş olmak için, değerinin dört milyar tuttuğunu kabul edelim. Bu takdirde yüzde elli olarak bölüşme sonucu işçilik yapı iki milyarlık miktarını geri alabilir, öyle değil mi? Bu konuda tartışma

1. Evarhard, burada zamanın sermaye-emek çatışmalarına değiniyor. Ürünün paylaşılmasında sermaye alabileceği kadarını, emek de mümkün olan en fazlasını almak ister. Bu münazaa dinmek ve yatışmak bilmezdi. Kapitalist üretim tarzı yaşadıkça sermaye ile iş, müşterek kazancın taksimi etrafında çarpıştılar. Bize bu gülünç bir sahne olarak görünüyor. Ama bizim, yedi asır daha sonra yaşamak gibi bir imtiyazımız olduğunu unutmayalım.

olamaz, çünkü gerçektir. Üstelik, ben burada çok yüksek bir bölüşme payından söz ettim. Kapitalist girişimlerin hemen hemen hepsinde işçilik, genel üretimin yarısını bile satın alamaz. Her neyse, bölüşme, oranı yüzde elli olsun ve işçilik iki milyar pay alsın. Şu halde, işçiliğin satın alma gücü dışında kalan ve tüketilmeyen iki milyar daha var demektir."

Bay Kowalt, "İşçilik iki milyarın hepsini tüketmez," dedi. "Hepsini tüketmiş olsaydı yardımlaşma sandıklarında metelik olmazdı."

"İşçiliğin yardımlaşma sandıklarında toplanan parası bir çeşit ihtiyat akçesidir ve bu para çok çabuk erir. Bu tasarruf ihtiyarlık, hastalık ve kaza, ölüm sigortası niteliğindedir. Bu tasarrufu ertesi günü yenmek üzere hazırlanan bir parça ekmek aldığının hepsini tüketir, baylar. Geriye iki milyarlık bir yatırım kalır. Acaba bu yatırım, tüm giderlerini çıkardıktan sonra geri kalan miktarı tüketir mi? Yatırım, acaba iki milyarı tüketir mi?"

Ernest, sözünün burasında bekledi ve sorusunun cevabını araştırdı. Herkes başını salladı. Yalnız biri, açık kalplilikle bu konuda bilgisi olmadığını söyledi.

Ernest, "Biraz düşünürseniz hatırlarsınız," dedi. "Eğer yatırım kendi payının tamamını tüketmiş olsaydı, genel toplam kesinlikle artmazdı, değişmeden olduğu gibi kalırdı. Eğer Birleşik Devletler'in ekonomisini gözden geçirecek olursanız, sermayenin kesiksiz olarak büyüdüğünü görürsünüz. Bu da, sermayenin kendi payını tüketmediğinin açık bir kanıtıdır. İngiltere'nin, bize ait demiryollarının hisse senetlerinin büyük bir bölümünü elinde tuttuğu zamanı hatırlayın. Bu hisse senetlerini İngiltere'den zamanla geri alabildik. Bu ne demektir? Sermayenin tüketilmeyen bölümü bunları satın aldı, demektir. Birleşik Devletler kapitalistlerinin Meksika, Rus, Yunan hisse senetleri şeklinde yüzlerce milyon dolara sahip olmaları neyi anlatır? Sermayenin kendi payında bu yüzlerce milyonu artırmış olduğunu anlatır. Kapitalist sistemin başlamasından bu yana sermaye payı hiçbir zaman tamamen

tüketilmemiştir. Şimdi, ana konumuza dönelim. Birleşik Devletler'de yılda dört milyarlık bir değer üretiliyor. İşçilik bunun iki milyarını tüketiyor. Böylece geriye tüketilmemiş bir üretim fazlası kalıyor. Bu üretim fazlası neye yarar? İşçilik o paydan hiçbir tüketim yapamaz; çünkü, kendi yapını tamamen tüketmiştir. Sermaye de bu üretim fazlasını harcayamaz; çünkü, zaten tükettiği kadarını tüketmiştir. Üretim fazlası hâlâ tüketilmemiştir. Şu halde, tüketilmeyen bu üretim fazlası ne olacak? Ya da şu ana kadar ne oldu?"

Bay Kowalt, "Dış ülkelere gider," dedi.

"Çok doğru söylediniz, Bay Kowalt. Bu üretim fazlasını bizim adımıza yabancılar ister. Bu da tüketim fazlasının dış ülkelere gönderildiğini gösterir. Zaten gönderilmesi de zorunluluktur. Çünkü, onu elden çıkarmanın başka bir yolu yoktur. Ülkede tüketilmeyerek dış ülkelere gönderilen bu üretim fazlasına biz, 'ticari denge' adını veriyoruz. Buraya kadar söylediklerimi kabul ediyor musunuz?"

Bay Calvin, "Ticaretin bu yönünden söz etmek zaman kaybıdır bence" diye mırıldandı. "Bunu hiç kuşkusuz ki hepimiz biliyoruz."

"Ne var ki ben, sizin hiç kuşkusuz bildiğiniz ticaretin bu yönüyle gözünüzü açacağım! Bunun en güzel yönü de budur zaten. Birleşik Devletler, tüm kaynaklarını kullanan kapitalist bir ülkedir. Endüstrisine hâkim kaynaklarını kullanan kapitalist bir ülkedir. Endüstrisine hâkim olan kapitalist sistem nedeniyle üretim fazlasına sahiptir. Bu fazlalığı yabancı ülkelere satarak tüketmek zorundadır.[1] Birleşik Devletler'de

---

1, Theodor Roozvelt, Birleşik Devletler Cumhurbaşkanı resmen şu izahı yapmıştı: "Biz yabancı memleketlerin, Birleşik Devletlerin istihsal fazlasını kafi derecede çekebilecekleri daha geniş ve daha liberal bir üretim ve dağıtım sistemine muhtacız." Onun üretim fazlası dediği şey kapitalist sitemin, kapitalistlerin istihlak kabiliyetlerini aşan, kan idi. Aynı zamanda senatör Mark Hanna şöyle diyordu: "Birleşik Devletlerin senelik servet üretimi, istihlakini üçte bir nispetinde aşar". Yine başka bir senatör, Chauncey Depew, şöyle söylüyordu: "Amerikan halkı her sene istihlak edebileceğinden iki milyar fazla üretimde bulunur."

olduğu gibi, doğal kaynaklarından yararlanan herhangi bir yabacı kapitalist ülke için de durum aynıdır. Bu ülkelerin hepsi aynı şekilde tüketilmemiş üretim fazlasına sahiptir. Ancak ne var ki, bu ülkeler de birbirleriyle olan alışverişlerini artık bitirmişlerdir, sonuç olarak bu fazlalık yine kalmıştır. İşte bütün bu ülkeler de payını harcamış ve artık satın alamayacak duruma gelmiştir. Sermayeler de tüm giderlerini harcamışlardır. Geriye yine de tüketim fazlası kalmaktadır. Bu ülkeler artık birbirlerinin üretim fazlasını alacak kapasiteden yoksundurlar. Şu halde, bu yükten nasıl kurtulmaları gerekmektedir?"

Bay Kowalt "Doğal kaynakları kısıtlı olan ülkelere satarlar," dedi.

"Çok doğru söylüyorsunuz. Kanıtlarım öylesine açık ve basittir ki, siz bile onları kafanızda yargılayarak bir sonuca varabiliyorsunuz. Örneklerimizi vermeyi sürdürelim. Birleşik Devletler'in üretim fazlasını, kaynakları kısıtlı bir ülkeye sattığını düşünelim. Örneğin, Brezilya'ya sattığını kabul edelim. Birleşik Devletler, Brezilya'dan verdiği mal karşılığı ne alabilir sizce?"

Bay Kowalt, "Altın," diye cevap verdi.

"Öyle ama, dünyada şu ya da bu miktar altın vardır ve tükenmez bir kaynak değildir."

"Ayrıcalık hissesi ve benzeri biçimlerde altın."

Ernest, "Gördüğünüz mü?" dedi. "Birleşik Devletler, verdiği mal bedeli olarak Brezilya'dan hisse senedi ve ayrıcalık alır. Bu ne demektir? Bu demektir ki, günün birinde Birleşik Devletler, Brezilya'da demiryollarına, fabrikalara, madenlere ve arazilere sahip olacaktır. Peki, bunun anlamı nedir?"

Her zaman cevap veren Bay Kowalt olduğu için, bir an düşündü, sonra cevap veremeyeceğini anlamış olacak ki başını salladı.

Ernest, "Onu size ben söyleyeyim" dedi. "Bunun anlamı, Brezilya'nın doğal kaynaklarının açılmasıdır. Ya sonra?

Brezilya doğal kaynaklarını kapitalist anlayışıyla açıp işletmeye başladı mı, onun elinde de tüketilmeyen üretim fazlası kalacaktır. Acaba bu fazlalığı Birleşik Devletlere satabilir mi? Satamaz, çünkü Birleşik Devletler'in de üretim fazlası vardır. Peki, Birleşik Devletler, önceleri olduğu gibi üretim fazlasını Brezilya'ya akıtabilir mi? Hayır, çünkü, Brezilya da artık üretim fazlası nedeniyle birçok çıkmaza saplanmıştır. Peki, bunun sonuç ne olabilir? Birleşik Devletler olsun Brezilya olsun ellerindeki üretim fazlasını satmak için başka pazarlar arayacaktır. Pazar buldukları zaman da, o ülke doğal kaynaklarından yararlanmaya başlayacak ve yine aynı durum ortaya çıkacaktır. O ülke de tüketim fazlasını elden çıkarmak için geri kalmış ülkeleri araştıracaktır. Dünya çok küçüktür ve ülke sayısı belirlidir. Şimdi, dünyadaki tüm devletlerin üretim fazlasıyla birbirlerinin karşısına çıktıklarını düşünelim. O zaman durum ne olacak?"

Ernest, sustu, dinleyenleri gözden geçirdi. Dinleyicilerin yüzündeki şaşkınlık ifadesi çok belirgindi. Ama bu yüzlerde korku ifadesi de vardı. Ernest, soyut gerçekleri ortaya dökmüştü ve onlar da bu gerçek karşısında korkudan titriyorlardı.

Ernest, kurnazca gülümseyerek, "Görüyorsunuz ya Bay Calvin," dedi. "Ticaretin bildiğiniz yönünden uzaklaşıyoruz. Şimdi size soruyorum, eğer dünyanın tüm ülkelerinde üretim fazlası olursa, kapitalist sistemin durumu ne olur?"

Bay Calvin bu soruya başını öfkeyle sallamakla yetindi. Yüzünün ifadesinden kaçamak bir yol aradığı belli oluyordu.

Ernest, "Davaya yeniden kısaca bir göz atalım," dedi. "Tek bir üretim kolundan, yani ayakkabı üretiminden işe başlamıştık. Bu üretim dalındaki ürün bölümünün diğer tüm ticari kuruluşlardaki paylaşımının benzeri olduğunu görmüştük. İşçilik kendi payı ile ancak ürünün belirli bir bölümünü satın alabiliyor ve sermaye payı tümüyle tüketilemiyordu. Sermaye kendi payından tüm giderlerini karşıladıktan sonra bile geriye bir ürün fazlası kaldığını biliyoruz. Bu üretim fazlasının dış ülkelere satıldığını biliyoruz. Bu

üretim fazlasının dış ülkelere satıldığını ve satın alan dış ülkenin de kısa sürede kendi doğal kaynaklarını işletebildiğini ve sonunda onun da elinde bir üretim fazlası kaldığını kanıtladık. Şimdi bu olayı dünyanın tüm ülkelerine yansıtalım. Bu takdirde her ülkenin her yıl, hatta, her gün üretim fazlası olacak ve bunun akıtılabileceği boş bir alan bulunmayacaktır. O zaman da üretim fazlası tıkanıp kalacaktır. Şimdi sizlere bir kez daha soruyorum, bu üretim fazlası ne olacak?"

Bu soru yine cevapsız kaldı; çünkü, kimse cevap verebilecek durumda değildi.

Ernest, "Sayın Calvin, siz ne dersiniz?" diye sordu.

"Bu soru, benim cevap veremeyeceğim nitelikte bir sorudur."

Bay Asmunsen, "Böyle şeyler hayalimden bile geçmezdi." dedi. "Oysa, gözlerimin önünde öylesine açık seçik görünüyorlar ki anlatamam."

İlk kez Marx'in (artık değer) kuramına[1] tanık oluyordum. Ernest, bu varsayımı öylesine güzel bir biçimde dile getirmişti ki ben bile şaşkınlığımdan ne söyleyeceğimi, ne yapacağımı şaşırmıştım.

Ernest, kimsenin cevap veremeyişi üzerine, "Üretim fazlasının ne yapılabileceğini size ben söyleyeyim," dedi. "Onun denize dökseniz. Her yıl yüzlerce dolar değerindeki malı denize dökersiniz. Acaba bu bir çözüm yolu mudur?"

Bay Calven, "Hiç kuşku yok," dedi. "Ancak, bu tür konuşmak size hiç de yakışmıyor."

Ernest, hızla Bay Calvin'e döndü:

---

1. Karl Marks - Sosyalizmin büyük fikir kahramanı. 19 uncu asrın bir Alman Yahudi'si ve John Stuart Mill'in çağdaşı. Marks'ın ekonomik keşiflerinden beri, içlerinde tanınmış mütefekkirler ve alimler bulunan nesillerin gelip geçmiş olması ve Marks'ın bunlar tarafından benimsenmemesi bugün bile inanılmaz görünüyor. Keşiflerin neticesi olarak memleketinden kovuldu ve bir sürgün olarak İngiltere'de öldü.

"Bu sözlerim her halde size makine düşmanlarının tufandan önceki atlarınızın yöntemlerine dönmek için söylediğiniz sözlerden daha yakışıksız olmasa gerek. Üretim fazlasını elden çıkartılması için daha başka bir öneriniz var mı acaba? Yanılmıyorsam siz, üretim fazlası vermemek için elinizden geleni yapardınız. Ancak, üretim fazlasından nasıl kaçınabilirsiniz, onu bilemem. Nasıl kaçınırdınız acaba? Karmaşık, mantığa aykırı, zaman yutucu ve pahalı bir üretim fazlası biçimine dönmek yoluyla öyle değil mi?"

Bay Calvin yutkundu. Ernest'in darbesi tam yerini bulmuş gibiydi. Bay Calvin birkaç kez yutkundu, öksürdü, sonra, "Hakkınız var," dedi. "Yenildiğimi kabul ediyorum. Gerçekten de bu yakışıksız bir şey. Ama yine de bir şeyler yamak zorundayız. Bir orta sınıf için bu ölüm kalım sorunudur. Eli kolu bağlı olarak mahvolmak istemiyoruz. Ne yapılım varsın zevksiz ve yakışıksız olsun. Bence atalarımızın gerçekten de kaba, ama kaba olduğu kadar da ilkel ve ilkel olmakla birlikte ekonomik olan yöntemlerine dönerek, bu geleceği önlemek daha iyidir sanırım. Bu endüstriyi tröst öncesi dönemine döndürmek istiyoruz. Evet, gerçekten makine düşmanlığı yapıyoruz. Bu konuda sizin düşünceniz nedir?"

"Sizin makineleri yenmek olanağınız yok. Daha önce belirttiğim gibi gelişim akımını geriye çeviremezsiniz. Karşınıza iki güç dikilir. Bu iki güç ayrı ayrı bile olsalar yine de orta sınıftan daha güçlüdür. Kaçış yolunuzu kapayan büyük kapitalistler birinci güçtür ve onlar makinelerin tahrip edilmesini istemezler.İkincisi, tröstlerin gücünden daha güçlü olan işgücüdür. O da sizlerin makineleri bozmanıza izin vermez. Dünya egemenliği ve onun yanında olan makine, tröstle işgücü arasında durmaktadır. Asıl savaş cephesi oradadır. Her iki taraf da makinenin tahrip edilmesini değil, ona sahip olmak istiyor. Bu kavgada orta sınıfın yeri yoktur. Orta sınıfı iki dev arasında sıkışıp kalan bir cüceye benzetebiliriz. Şunu itiraf etmelisiniz ki, siz zavallı, batmaya mahkûm orta sınıf, iki değirmen taşı arasında sıkışıp kalmışsınız ve değirmen taşları dönerek sizi ezmeye başlamıştır. Kapitalist sistemin çökmesini hiçbir şeyin

engelleyemeyeceğini size bilimsel olarak kanıtlayabilirim. Her ülkenin elinde tüketimi ve ihracı olanaksız üretim fazlası kalınca kapitalist sistem, kendi kurduğu korkunç kazanç yapısı altında ezilip kalacaktır. Ancak, kapitalizmin çöküşünden sonra yaşam, orta sınıf için cehennem olacaktır. Hem ülkemiz hem de tüm dünyada yepyeni ve görkemli bir dönem başlayacaktır. Yaşam, makineyle ezileceği yerde daha güzel, mutlu olacaktır. Batmış olacak orta sınıftan kendi taraflarına geçenlerle birlikte yalnızca emekçi sınıfı hüküm sürecek ve makinelerin ürettiği ürünleri eşit koşullarla paylaşacaktır. Bizler yepyeni ve son derece modern makineler yapacağız. Artık üretim fazlası söz konusu olmayacak, çünkü kazanç diye bir şey söz konusu olmayacaktır."

Bay Kowalt, "Peki, ya makine iyeliği ve dünya egemenliği çerçevesinde dönenip duran kavgada tröstler galip gelirse ne olacak?" diye sordu.

Ernest, "Sizler ve bizler, ayrıcalıksız olarak insanlık tarihinde şimdiye dek görmediği acımasız ve korkunç bir baskı rejiminin demir ökçesi altında tahtakurusu gibi ezileceğiz" dedi. "Bu baskı rejimine hiç düşünmeden Demir Ökçe adını verebiliriz."[1]

Derin bir sessizlik oldu. Herkes alışmadığı bir düşüncenin ağırlığı altında ezilmiş gibi görünüyordu.

Bay Calvin, "Sizin sosyalizminiz tümüyle bir düştür," dedi. "Evet, bir düşten başka bir şey değildir."

Ernest karşılık verdi:

"Şu halde, size düşle ilgili olmayan bir şey göstereyim. Ben göstereceğim bu şeye, Takımerki demeyi uygun buluyorum. Oysa, siz buna zengin erki adını verirsiniz. İki deyimin de amacı aynıdır. Amaç, büyük kapitalistler ya da daha düzgün bir deyimle tröstlerdir. Şimdi bakalım güç kimin elindedir. Bu amaçla da toplumu sınıflara ayıralım. Toplumda üç büyük ana

1. Mevcut bilginize göre bu isim oligarşiye ilk defa burada veriliyor.

sınıf vardır. Birincisi, zengin erki. Zengin erki ya da egemenliği bankerlerden, demiryolu krallarından, büyük kuruluşların yönetmenlerinden ve tröstlerden oluşur. İkincisi, orta sınıf, yani sizin sınıfınız. Sizin sınıf da çiftçiler, tüccarlar, ufak tefek fabrikatörler ve meslek sahiplerinden oluşur. Üçüncüsü ve sonuncusu ise benim sınıfım, yani ücretli emekçilerden oluşur.[1] Bugün ülkemizde varlığın gerçek bir güç olduğunu inkâr edemezsiniz. Peki, ya varlık bu üç sınıf arasında nasıl bölünmüştür? Size bunu rakamlarla kanıtlayacağım. Zengin erkinin varlığı yaklaşık altmış yedi milyar tutarındaydı. Birleşik Devletler'de çalışanların ancak onda biri zengin erki sınıfına dahildir; ama, genel varlığın yüzde yetmişi onların elindedir. Orta sınıfın yirmi dört milyarı vardır. Tüm iş ve sanat ustalarının yüzde yirmi dokuzu orta sınıfa dahildir. Genel varlıktaki payları ancak yüzde yirmi beş oranındadır. Sonunda geriye emekçiler kalıyor. Emekçiler sınıfının elinde sadece kırk milyar vardır. Emekçiler, çalışan sınıfın yüzde yetmiş beşini oluşturur. Genel varlıktaki payı ise, ancak yüzde dört oranındadır. Şimdi, sorarım size, baylar, güç kimin elindedir?"

Bay Asmunsen cevap verdi:

"Şu sözlerinizden anladığım kadarıyla, biz, yani orta sınıf emekçilerden daha güçlüyüz."

Ernest, hiç duraksamadan cevap verdi:

"Bizim zayıflığımız sizleri zengin erki karşısında güçlendirmez, bayım. Ama sözüm henüz bitmedi. Zengin egemenliğinden de daha büyük bir güç var ortada. Bu gücün büyüklüğünün nedeni de, onun insanların elinden alınmamasıdır. Bizim gücümüz, yani emekçi sınıfının gücü, kollarımızda oy pusulası atan ellerimizde ve tüfek tetiğine koparıp alamaz. Bu güç ilkel bir güçtür, yaşamla aynı düzeyde olan, varlıktan da büyük ve varlık tarafından kontrol altına

1. Evenhard'ın Toplumu bu şekilde sınıflara bölüşü, o zamanın İstatistik otoritelerinden olan Lucien Sanial'in tasnifine uyar. O, Birleşik Devletlerinin 1900 nüfus sayımına göre sınıfların sayıca güçlerini şöyle gösteriyordu: Plütokrasi 250.251, orta tabaka 8.429.845, proletarya 20.395.237.

alınmayacak bir güçtür! Oysa, sizin elinizdeki gücünüz kolaylıkla alınabilir. Hatta, şu anda bile zengin erki bu gücümüzü elinizden almak üzere. Gücünüzü yitirdikten sonra orta sınıf diye bir şey kalmayacak ortada? Sonunda, bizim sınıfa düşecek ve emekçi olacaksınız. Böylece, yine güçleneceksiniz ve yanınızda güvenebileceğiniz bir güç olacak. Ondan sonra da omuz omuza insanlık davası uğruna çarpışacağız. Anladığınız gibi emekçinin elinde, işe yarar, elle tutulur bir varlık yoktur. Tüm varlığı üstündeki giysi ve evindeki eşyasından ibarettir. Emekçinin çok ender durumlarda bir evi vardır. Ama, sizler öyle değilsiniz; çünkü, elinizde birçok değerli mal var ve zengin erki elinizdeki bu varlığınıza göz dikmiş onu sizden koparıp almak çabasında. Bunu hepiniz biliyorsunuz sanırım. Şimdi, durumunuzu açıkça görebiliyor musunuz, baylar? Orta sınıf, büyük güçler arasında sıkışıp kalmış zayıf bir güçtür. İki taraftan yutulduğunuzu düşünsek bile, er geç, zengin erki de emekçi tarafından yutulacaktır. Bu bir an meselesidir. Bugün sahip olduğunuz varlık, gücünüzü gösteren bir ölçü olamaz. Şimdiki gücünüz, dibi çıkmış bir kovadır. Siz de bunu biliyorsunuz ve bu bilginizi 'atalarınızın yöntemine dönmek' şeklinde belirtiyorsunuz. Çaresizlik içinde kıvrandığınızı da biliyorsunuz. Bunu bir kez de ben kanıtlamak isterim. Çiftçilerin gücü nedir? Yalnızca kiracı olmaları ve gırtlaklarına kadar borçlu olmaları değil midir? Çiftçilerin yüzde elliden fazlası kölelerden oluşur. Çiftçilerin topraktan ürettiği ürünlerin çoğunluğu, silolar, demiryolları, toptancılar, nakliyat ve benzeri gibi şeyler aracılığıyla tröstlerin kontrolündedir. Köylünün böyle şeylerde söz hakkı yoktur. Siyasal güçlerinden daha sonra söz edeceğim ve bundan sonra orta sınıfın siyasal gücünü ele alacağım. Tröstler, her geçen gün, tıpkı Bay Calvin'e ve öteki mandıra sahiplerine yaptıkları gibi, çiftçilerin sıkıp suyunu çıkarıyorlar. Üstelik tüccarlar da aynı güçlüklerden geçiyorlar. Eğer hatırlarsanız, New York'taki tütün tröstü, altı aydan kısa bir sürede dört yüzden fazla tütün tüccarını ortadan silip süpürmüştür. Kömür ocaklarının eski sahipleri ne oldu acaba? Herhalde, demiryolları tröstünün tuttuğundan haberiniz

vardır. Standart Oil şirketinin yirmiden fazla denizyolu hattı var mıdır yok mudur? Bu şirketin bir uzantısından başka bir şey olmayan hammadde tröstünü dikkate almazsak, tüm bakır işletmesi bu şirketin kontrolü altında değil midir? Ülkemizde, en azından on bir şehrin aydınlatılması, Standart Oil şirketinin malı olan ya da onun kontrolü altında bulunan kuruluşlardan sağlanmaktadır. Yine bir o kadar şehrin tüm elektrikli araçları, yani tramvay ve metro bu şirketin elindedir. Bu türden binlerce küçük kapitalist onlar tarafından ortadan kaldırıldı. Bunu biliyorsunuz değil mi? İşte, sizlerin başına gelecekler de budur. Çiftçinin başına gelenler, küçük fabrika sahiplerinin başına da gelecektir. Bugün için her ikisi de bağımlıdır. Ayrıca, tüm serbest meslek sahibi, tüm sanatçılar, ismen de olsa, köledir. Politikacılar, birer uşaktır, Bay Calvin. Acaba neden gece gündüz çalışarak köylüyü orta sınıfla birleştirerek yeni bir parti kurma çabası içindesiniz? Çünkü, şimdiki partiler sizin gelenekçi düşüncelerinize yanaşmıyor. Neden yanaşmıyorlar dersiniz? Çünkü, önce de söylediğim gibi, zengin erkinin tutsağı ve uşaklarıdır. Serbest meslek sahiplerinin ismen de olsa köle olduklarını söylemiştim. Gerçekten de söylediğim gibi değil mi? Profesör, yazı işleri müdürleri, din adamları hemen hemen hepsi, zengin erki sınıfının yararına çalıştıkları için bulundukları yerleri koruyorlar. Görevleri, zengin erki sınıfına zararı olmayan, ya da yararlı olan şeyleri bulup yaymaktadır. Zengin erkine zararlı olan fikirleri yaydıkları takdirde işlerini ve yerlerini kaybetmeleri kaçınılmaz bir gerçektir. Üstelik, gerekli ön tedbirleri almadıkları takdirde, sınıflarından bile çıkartılabilirler. Bu takdirde ya mahvolurlar ya da emekçi sınıfın kışkırtıcıları olup çıkarlar. Kamuoyunu oluşturan basının temeli kilise ve üniversite kürsüleridir. Basın kamuoyunun düşünce biçimini yansıtır. Hemen hemen düzenin tüm sanatçıları da yapıtlarında zengin erkinin zevklerine hitap etmezler mi? Ama, bütün bunlara rağmen varlık yine de gerçek bir güç sayılmaz. Varlık, gücün bir aracıdır, bu güç de hükümetin kendidir. Bugün için hükümetin denetimi kimin elindedir? Yirmi milyona varan iş alanıyla emekçi sınıfın mı? Bu soruya siz de gülüyorsunuz.

Sekiz milyon işin sahibi orta sınıfın mı? Olamaz. Şu halde, hükümetin denetimi kimin elindedir? İki yüz elli bini bulan zengin erkinin mi? Hayır, bu konuda geçerli yardımda bulunmuş olsa bile, hükümeti kontrol edemez. Hükümetten denetimi zengin erkinin beynidir. Bu beyin, yedi küçük gruptan oluşmaktadır. Bu yedi grubun, bugün işbirliği yaptığı bilinen gerçeklerdendir. Bu gruplardan yalnızca birini ele alalım ve gücünü tartalım. Bu gruba katılanlar, hak elde etmek ve çevreyi etkisi altına almak için kırk bini aşkın avukat kullanır. Hâkimlere, bankerlere, yazı işleri müdürlerine, bakanlara, devlet yüksek memurlarına, profesörlerine, parlamento üyelerine ve tüm yasama üyelerine binlerce dolar değerinde armağan verirler. Her eyaletin merkezinde ve önemli şehirlerinde zengin döşeli lobiler[2] açmıştır. Ayrıca, birçok şehirlerin de köşe başı avukatlarından ve küçük politikacılardan kurulu bir ordu besler, toplantılar düzenlemek, jüri üyeliklerine seçilmeyi sağlamak, hâkimlere rüşvet vermek yoluyla grubun çıkarlarını gözetmektedir.[3] Baylar, sizlere zengin erkinin[4] beynini oluşturan yedi gruptan yalnızca birinin gücünü kabaca tanıtmaya çalıştım. Sizlerin varlığı hükümet üzerinde etkili olamaz. Varlığınız dibi çıkmış bir kovadır ve

---

1. Daha 1907'de on bir grubun memlekete hakim olduğu biliniyordu. Lakin beş şimendifer grubunun eriyip birbirine karışmasıyla bu sayı yediye düştü. Bu gruplar şunlardı: 1. James L. Hill. Şimal - Doğu şimendiferlerini kontrol ediyordu; 2. Pansilovanya şimendifer grubu, Schiff gibi New York'un büyük banka firmalarınca finanse ediliyordu; 3. Hariman, yanında müşaviri Frick ve siyasal mümessili Odell olduğu halde, kara hattını, Cenup - Batı ve Cennup Pasifik kıyılan hatlarını kontrol ediyordu; 4. Gould ve 5. Moore, Reid ve Leeds ailesinin şimendifer menfaatleri, ki "Rock - Island birlikleri" namıyla malumdu. Bu kuvvetli oligarşiler rekabet kavgasından nihayet muzaffer çıktılar ve zaruri birleşmeye vardılar.

2. Lobbys, yani Parlamento azasını ve öteki politikacılan, güya halkın menfaatlerini temsil edecek olan bu adamlan, rüşvetle kazanmak için bürolar ve bekleme salonları.

3. Ewerhard'ının bu ifadelerinden on sene önce New York Ticaret Odası bir bülten neşrediyordu. Odan şu satırları aktarıyoruz: "Demiryolu kumpanyalan Birleşik Devletlerin çoğunda yasama organını hükümleri altında bulunduruyorlar; Senato ve Parlamento azalarını, valileri tayin ve azlediyorlar. Yani Birleşik Devletler politikasının hakiki şefleri onlardır."

4. Rokfeller proleteryanınb ir uzvu olarak işe başladı. Talih ve maharetinin

yakında o kovadan da yoksun kalacaksınız, çünkü elinizden alınacaktır. Tüm gücü elinde tutan zengin erkidir. Yasaları o yapar; çünkü, tüm yasama organları onun kontrolü altındadır. Bu kadarla da kalmaz. Yasaların ardında, bu yasaları uygulayacak bir güç olması gereklidir; yani polis, ordu, donanma ve övünç duyduğumuz milis gücü."

Konuklar, kırıcı ve sert tartışmalara gerek kalmadan dağıldılar. Giderlerken sanki duyulacağından korkuyorlarmış gibi yavaş sesle 'Hoşça kal' dediler. Anlaşılan, Ernest'in çizdiği tablo onları epeyce korkutmuştu.

Bay Calvin, Ernest'e "Durum gerçekten de çok ciddi," dedi. "Açıklamalarınız karşısında söyleyecek bir sözüm yok. Ancak, orta sınıf hakkındaki yargınıza katılamam. Tröstlerin üstesinden geleceğimizden kesinlikle eminim."

Ernest, "Üstelik atalarınızın yöntemlerine de döneceksiniz," dedi.

---

yardımıyla işi o derece ilerletti ki Standard Oil namıyla meşhur olan ilk tam tröstü yarattı. bu devrin tarihinden bir sayfayı burada açmaktan kendimizi alamıyoruz. Bu suretle Standart Oil tröstünün, istihsal ve kapital fazlasına yer açmak için ufak kapitalistleri nasıl ezdiğini ve orta tabakanın çöküşünü nasıl hızlandırdığını göreceğiz. Bu maksatla o devrin radikal bir yazarı olan David Graham Filips'i Saturday Evening Post gazetesinin 4 Kasım 1902 tarihli nüshasından takip etmeyi istiyoruz:

"Aşağı yukarı on sene evvel Rokfeller'in geliri, yetkili makamlarca 30.000.000 dolar olarak tahmin ediliyordu. Petrol endüstrisinde sermayesinin azami kâr hududunu elde etmişti. Kampanyasının kasalarına müthiş para selleri 'yalnız Rokfeller hesabına ayda 2.000.000 dolardan fazla' akıyordu. Kazancına yeni plasman imkanları bulmak meselesi gittikçe zorlaşıyordu. Bu nihayet bir kabus haline geldi. Gelir gittikçe daha fazla kabarıyordu ve normal sermaye yatırma yerleri ise bugünkünden daha mahduttu. Sermayesini petrolden gayri işlere dökmek Rokfeller'in daha büyük kazanç temin etmek arzusundan ileri gelmiyordu. Monopol mıknatısları tarafından durdurulmaz bir şekilde çekilerek kasalara akan servet selleri, onları mütemadiyen daha ileri gitmeğe mecbur ediyordu. Sermaye yatırma yerleri keşfetmek üzere bir Genle Kurmay vücuda getirilmişti. Bu Genel Kurmay Başkanının senede 125.000 dolarlık maaş almış olduğu söyleniyor.

Rokfeller'in yabancı sahada ilk göze görünen kolu, demiryoluna uzattıklarıydı.

Bay Calvin çok ciddi bir tavırla cevap verdi:

"Elbette. Bunun makine düşmanlığı olduğunu biliyorum. Ancak, zengin erkinin yaptıklarını düşünürsek zaten yaşamın bir anlamı kalmamıştır. Her ne olursa olsun makineyi yok etmek bir yönden mümkündür ve sizin düşünüze hiç benzemez. Şu sosyalist düşünüze, çünkü o bir düşten ileri gidemez. Daha da var. Sizi izlememiz olanaksızdır."

---

895 senelerinde bütün Amerika demiryolu şebekesinin beşte birini kontrolleri altında tutuyorlardı. Bugün ellerinde, yahut büyük sermaye hisseleri sayesinde kontrolleri altında ne bulunuyor? Yalnız birkaç milyonla iştirak etmiş bulunduklan bir tanesi müstesna, New York büyük şimendiferlerinin çoğu onlarındır. Merkez noktası Şikago olan büyük hatların çoğunda onlann eli vardır. Pasifik vapur hatlarının bir çoğuna hükmederler. Morganı o derece kudretli yapan onlann reyidir; gerçi onlann Morgan'ın aklına olan ihtiyaçları, Morgan4ın onların oylanna olan ihtiyacından kat kat fazla olduğunu hiç değilse şu anda söylemek mecburiyeti varsa da, her ikisinin bu şekilde birleşmiş olmalan "menfaatler ittifakı"nın temelini teşkil eder. Fakat şimendiferler, tek başına bu heybetli altın selini yutacak halde değillerdi. Bugün Rokfeller'in geliri ayda dört, beş, altı milyon ve senede 75.000.000 dolara çıkmıştır. Bütün petrol kaynakları onun için kar haline geldi. Gelirin yeni plasmanları tekrar birçok milyonlar vermeğe başladı.

Rokfeller'ler 'sermaye için emniyetli yatırma sahaları haline gelir gelmez' havagazı ve elektrik endüstrisine de çullandılar. Amerikan halkının büyük bir kısmı güneş batıktan sonra 'hangi nevi tenvir vasıtasına muhtaç olursa olsun' Rokfeller'i zenginleştirmeye mecburdur. Daha sonra arsa ticaretine başladılar. Söylendiğine göre Rokfeller birkaç sene evvel bir çiftçiden, ipoteklerinden kurtulduğunu işitince gözleri yaşaracak kadar mütehassis olurmuş; şimdi uzun seneler için iyi karla yatırdığını sandığı sekiz milyon birden bire kapısı önüne yığılıyor ve sızlanarak bir sığınak diliyordu. Petrolünün çocuklarına, torunlarına ve torunlarının torunlanna yer bulmak için birdenbire çıkan bu yeni gaile bu adamın kayıtsızlığı ve bozuk midesi için artık fazla idi...

Rokfeller'in milyonlan demir, kömür, bakır, kurşun gibi madenlere; başka endüstriye; şimendiferlere; devlet ve cemaat istikrazlanna; vapur ve telgraf hatlanna, arsa ve gök tırmalayanlara, saraylara, otel ve mağaza yapı bloklarına; sigorta ve bankalara geçerek yer değiştirdiler. Çok geçmeden onlann milyonlannın üzerinde çalışmadığı hiçbir, ama hiç bir endüstri alanı kalmadı...

Rokfeller'in bankası 'National City Bank' büyüklükte bütün Amerika bankalannı

Ernest, "Hiç değilse biraz olsun şu evrim felsefesinden ayrılmanızı isterdim," dedi. Sonra düşünceli bir tavırla Bay Calvin'in elini sıkarken ekledi. "Bu takdirde bir sürü sıkıntıdan kurtulmuş olurduk."

---

pek, pek geride bırakır. Bütün dünyada ise yalnız İngiltere Bankası ve Fransa Bankası tarafından geçilir. Depozitleri günde ortalama yüz milyondur ve Wall Street'in para piyasasına tamamıyla hakimdir. Mamafih o işinde yalnız değildir; o sadece, tek başına New York'da on dört banka ve tröstü, memleketin bütün merkezlerinde de büyük sermayeli ve nüfuzlu banka evlerini içine alan "Rokfeller Bankaları"nın başıdır.

Conn D. Rokfeller'in elinde dört yüz, beş yüz milyonluk kurs değerinde Standard Oil hisse senetleri vardır? Yüz milyonla çelik tröstünde, hemen bir o kadarla Garp demiryollarında ve onun yansı kadar ile de başka bir tanesi de hisse senetleri vardır. Zihin yoruluncaya kadar saymayı daha uzatabilirdik. Son yılki geliri 100.000.000 dolara varıyordu. Rocild ailesinin toptan gelirleri acaba bunu geçer mi, çok şüphelidir. Bu gelir tabii olduğu gibi durmayarak, seneden seneye de artıyor."

X

KASIRGA

Geceden kısa bir süre sonra korkunç olaylar birbirini izlemeye başladı. Üniversite şehrinde tüm günlerini öylesine barış ve huzur içinde geçirmiş olan ben de, kendi kişisel sorunlarımla birlikte, dünya olaylarının anaforuna yuvarlandım. Beni başkaldırmaya yönelten neydi? Ernest'e duyduğum sevgi mi yoksa içinde yaşadığım topluma onun tuttuğu ayna mıydı beni başkaldırmaya sürükleyen? Bir türlü karar veremiyordum. Üç ay öncesine kadar hiç düşünemeyeceğim, aklıma hiç gelmeyen olaylar fırtınasına kapılmış, sürüklenip duruyordum.

Kaderimin bunalımıyla toplumun geçirmekte olduğu büyük bunalım yaklaşık olarak aynı zamana rastladı. Önce babam üniversitedeki kürsüsünü kaybetti. Evet, onu oradan resmen uzaklaştırmadılar; ama, kürsüyü bırakmaya zorladılar, hepsi bu kadar. Pek önemli sayılmayabilirdi. Hatta babam gerçekten memnundu; çünkü, kürsüden uzaklaştırılmasının başlıca nedeni yayımlamış olduğu 'Ekonomi ve Eğitim' kitabı olmuştu. Kürsüden uzaklaştırılması elindeki kanıtları güçlendiriyor-

du ve babam da bundan son derece memnundu. Eğitim kuruluşlarının kapitalist sınıfın baskısı altında olduğunu doğrulayabilecek bundan daha sağlam ve sağlıklı bir kanıt bulunabilir miydi?

Oysa, kimse bunu anlayamadı. Hiç kimse babamın görevinden çekilmeye zorlandığını da öğrenemedi. Bir bilgin olarak öylesine önemli bir kişiydi ki, görevinden çekilme nedeni duyulduğu takdirde dünya kamuoyunu heyecana sürükleyebilirdi. Gazeteler ondan övgüyle söz ettiler ve görevinin yükümlülüklerinden kurtularak kendini tam anlamıyla bilimsel araştırmalara verebileceğini açıkladılar. Babam önceleri gülüyordu, ama sonraları kızmaya başladı.

Kürsüden uzaklaştırılmasından kısa bir süre sonra da piyasadaki kitabı toplatıldı. Önceleri bunun farkına bile varmadık. Kitabın yayımı ülke çapında kımıldanmalara neden olmuştu. Kapitalist basın babama yıldırımlar yağdırıyordu. Bütün öfkeyi üstüne çekmesinin nedeni, büyük bir bilginin kendi bilim dalını bırakıp hiç bilmediği bir sosyoloji dalına sıçraması ve körü körüne daldığı bu dalda başarısız oluşuydu. Tabii, bu düşünüş biçimi kapitalist sınıfa özgüydü. Gazetelerin saldırısı bir hafta kadar sürdü. Babam bütün bu yazılara kahkahalarla gülüyor ve kitabının kapitalizme en ağır darbeyi indirdiğini söylüyordu. Sonra, birdenbire kitabın eleştirileri kesildi ve hiçbir gazete kitaptan söz etmez oldu. Daha sonra da kitap piyasadan kayboluverdi. Kitapçılarda bir baskısını dahi bulmak mümkün değildi. Babam hemen yayınevine bir mektup yazarak sordu; ama, aldığı cevap kalıpların bir kaza sonucu bozulmuş olduğuydu. Babamla yayınevi arasında yazışmalar oldu, sonunda yayınevi kitabı basmasının olanaksız olduğunu itiraf etmek zorunda kaldı ve hakkından vazgeçmeye hazır olduğunu bildirdi.

Ernest, bu olay üzerine babama, "Kitabını bastıracak bir yayınevi bulmanıza hiç olanak yok artık," dedi. "Sizin yerinizde olsam geri çekilirdim. Çünkü kitabınızın piyasadan kaldırılmasıyla demir ökçenin darbesini yemiş oldunuz."

Ancak, babam bir bilgindi ve başka bir kişiliğe bürünmesi olanaksızdı. Hiçbir zaman acele yargıya varmazdı. Çünkü, babama göre, ayrıntısız yapılan bir deney, hiçbir zaman geçerli olamazdı. Bu nedenle, tüm yayınevlerini denedi. Hepsi türlü nedenlerle kitabın basımını almak istemedi.

Kitabının gerçekten de aforoz edilmiş olduğuna artık kesinlikle karar verince de bunu gazeteler aracılığıyla kamuoyuna duyurmayı denedi; ama, başarılı olamadı. Birçok gazetecinin de katıldığı sosyalistlerin bir toplantısında fırsatı yakaladığını düşünerek kitabının öyküsünü ayrıntılarıyla anlattı. Ertesi günü gazeteleri okurken seviniyordu; ama, sevinci uzun sürmedi ve kızgınlığı eski öfkesini bile gölgede bıraktı. Gazeteler, kitabından söz etmek şöyle dursun, onu kötülüyordu. Söylediklerinin tamamen tersini yazıyorlar ve yaptığı konuşmaya anarşik bir söylev havası veriyorlardı. Gazeteler yazılarını ustaca düzenlemişlerdi. Özellikle bir kelime kafama takılmıştı. Babam konuşması sırasında 'sosyal ayaklanma' diye bir deyim kullanmıştı. Oysa, gazeteler 'sosyal' kelimesini atmışlar, yalnızca 'ayaklanma' kelimesini almışlardı. Associated Press ajansı tarafından tüm ülkeye duyurulunca kıyamet koptu. Babam, nihilist ve anarşist damgasını yedi. Çok satan bir gazetede çıkan bir karikatür babamı elinde kızıl bir bayrak, ellerinde meşaleler, hançerler ve dinamitler taşıyan saçı sakalına karışmış, vahşi bakışlı bir grubun başında gösteriyordu. Gazeteler uzun süre babama yüklenip durdular, hatta kapitalist basının bu şekilde davranışının yeni olmadığını söylüyor, sosyalist toplantılara gönderdikleri gazeteciler aracılığıyla konuşmaları değiştirerek sosyalistlerin aleyhine kullandıklarını anlatıyordu. Gazeteler böylece orta sınıfı korkutur, sosyalist sınıfı ezmeye kalkarlarmış. Ernest, bir kez daha babamı uyararak, artık bu çabasından vazgeçmesini ve çekilmesini rica etti.

Babam vazgeçmiş olsa bile, ülkenin sosyalist basını işin ucunu bırakmadı ve böylece emekçi çevrelerinde kitabın başına gelenler duyuldu. Olayın duyulmasından kısa bir süre sonra büyük bir sosyalist yayınevi, kitabın yeniden basılması

için babamla bir anlaşma yaptı. Bu anlaşmadan babam son derece sevinçliydi; ama, Ernest, endişe duyuyordu.

"Beklenmedik olaylar arifesinde olduğumuzu söylüyorum," diye ısrar ediyordu. "Çevremizde büyük işler hazırlanıyor. Bunu seziyoruz, ama ne olduğunu bilmiyoruz. Mutlaka bir şeyler olacak. Ne olduğunu bana sormayın, çünkü ben de bilmiyorum. Ancak, toplumun bu kasırgasından bir şeyler kristalleşiyor. Hem de tam şu sıralarda. Kitabınızın başına gelenler de bu kristalleşmeden oluşan sızıntıdan başka bir şey değil. Bilir misiniz ne kadar kitap bu yöntemlerle ortadan kaldırılmıştır? Bunu kimse bilmiyor. Körler gibi el yordamıyla yürüyoruz. Kitaplara ne olduğunu tahmin etmek de olanaksız. Şimdi sıra sosyalist yayınevlerinin ve basımcılarının ezilmesinde. Asıl korkumun nedeni de bu. Böylece, elimizi kolumuzu bağlamış oluyorlar."

Ernest'in eli olayların nabzına öteki sosyalistlerden çok daha yakındı. Nitekim, ilk darbe iki gün sonra indi. Babamın kitabını basacak olan yayınevinin çıkardığı haftalık bir dergi vardı ve bu derginin emekçi sınıfından yaklaşık yedi yüz elli bin abonesi bulunuyordu. Zaman zaman derginin özel sayıları hazırlanır ve bu sayılar emekçi sınıfından sağlanmış gönüllüler tarafından dağıtılırdı. İşte, ilk darbe bu dergiye indirildi. Önce, gelişigüzel bir kararla, gazete gibi günlük çıkmadığı gerekçesiyle postayla dağıtımının sakıncalı olduğu açıklandı. Bir hafta sonra da posta yönetimi, kışkırtıcı bir organ niteliğini taşıdığı gerekçesiyle derginin postayla dağıtımının yapılamayacağı kararını aldı. Sosyalist propagandaya indirilen korkunç bir darbeydi bu karar. Yayınevi ne yapacağını bilmiyordu. Derginin abonelere ekspres yoluyla ulaştırılmasına karar verildi; ancak, onlar da derginin dağıtımını reddettiler. Dağıtımın yapılmaması derginin sonu demekti, ama yayınevi, ani bir kararla basım hızını kitaplara kaydırdı. Babamın basılmakta olan kitabının yirmi bin nüshası ciltçide, geri kalanı da baskıdaydı. Bir gece, ellerinde Amerikan bayrağı, kalabalık bir grup milli marş söyleyerek yayınevinin önünde toplandı ve dev tesisleri ateşe vererek her şeyi kül etti.

Oysa, Girard şehri, Kansas'ın çok sakin şehirlerinden biriydi ve o zamana dek emekçi olaylarına sahne olmamıştı. Üstelik, yayınevi çok iyi ücret ödediği ve büyük bir kuruluş olduğu için şehrin belkemiği sayılırdı. Kadınlı erkekli yüzlerce emekçiyi doyuruyordu. Baskını yapanların arasında Girard şehrinden kimse bulunmuyordu. Baskıncılar yerden bitme gibi birdenbire ortaya çıkmışlar ve yine ortaya çıktıkları gibi eriyip kaybolmuşlardı. Ernest, bu olayın altında bazı gizli şeylerin bulunduğundan kuşkulanıyordu.

"Kara Yüzlüler[1] Birleşik Devletler tarafından örgütlendirilmiştir. Bu daha bir başlangıçtır ve sonu çok kötü olacaktır, çünkü Demir Ökçe bir kez kana basmıştır."

İşte bu olay, babamın kitabının kesin bir sonu oldu. Zamanla Kara Yüzlüler'in daha birçok becerilerine tanık olacaktık. Sosyalist gazetenin dağıtımı da her geçen hafta güçleşiyor, posta dağıtımı aksıyordu. Kara Yüzlüler, sosyalist yayınevlerinin çoğunu yakıp yıkıyorlardı. Gazeteler, her zaman olduğu gibi, gerici politikayı övüyor, zengin erki sınıfını göklere çıkarırken sosyalistleri çamura buluyor ve Kara Yüzlüleri gerçek vatanseverler ve toplumun kurtarıcıları olarak tanıtıyordu. Bu yalanlar öyle kandırıcı bir biçimde yapılıyordu ki, güç kullanılmasına taraftar olmasalar bile din adamları saf bir inanışla dinsel öğütlerinde Kara Yüzlüleri övüyorlardı.

Tarih normal seyrini sürdürüyordu. Güz seçimleri oldukça yaklaşmıştı. Ernest, Sosyalist partiden parlamento üyeliğine aday gösterilmişti ve seçilme olasılığı büyüktü. San Francisco'da sürdürülen tramvaycılar grevi yle, onun hemen ardından başlatılan nakliyeciler grevi yenilgiyle sonuçlanmıştı. Her iki yenilgi de hem grevciler hem de grevleri destekleyenler için çok kötü bir yenilgiydi. Grev oldukça kanlı olmuştu. Polis copları birçok kafaları patlatmış ve nakliye şirketlerinin

1. "Kara Yüzlükler" Rus ihtilali tarafından yok edilen otokrasinin organize ettiği mürteci çetelere denirdi. Bunlar ihtilalci gruplara saldırırlar, yerine göre şahsi malı yağma ve tahrip ederek otokrasiye kazaklarını çağırmak fırsatını verirler.

ambarlarından grevcilerin üzerine çevrilmiş makineli tabancalar ölüm oranını oldukça kabartmıştı.

Emekçiler arasında büyük bir kaynaşma vardı. Öç alma hırsıyla yanıp tutuşan emekçiler kana kan istiyorlardı. Kendi cephelerinde yenildikten sonra bile büyük bir eyleme girişerek öç almak için can atıyorlardı. Örgütleri henüz çalışır durumdaydı ve bu da alevlenmiş olan siyasal kavgada onlara güç veriyordu. Ernest'in seçilme şansı gün geçtikçe artıyordu. Her gün, yeni emekçi birlikleri oylarını sosyalistlere vereceklerini açıklıyordu.

Mezar emekçileriyle kuş yetiştiricilerinin de sosyalist kavgasına karışmaları Ernest'in çok hoşuna gitti. Emekçiler giderek direniyorlardı. Sosyalist toplantılara büyük istekle katılıyorlar ve sağcı partilerin sözlerine kulak asmıyorlardı. Sağcı partilerin sözcüleri çoğunlukla boş salonlarda boşuna bekliyorlar, salonun rastlantıyla dolması halinde de olaylar çıkıyor ve polisin işe karışması gerekiyordu.

Olayların çıkması çok yakındı ve bunu sezmek mümkündü. Ülke için güç günler[1] gelip çatmıştı. Bütün bunların nedeni, üretim fazlasının dış ülkelere satılamaması ve bu nedenle bolluk yıllarının birbirini izlemesiydi. Tabii, bu neden sudan bir bahaneydi. Endüstri çok belirli ölçüde üretim yapıyordu ve buna zorunluydu. Birçok büyük fabrika bu nedenle çalışmıyor ve emekçilerin kazançları da alabildiğine azalıyordu. Büyük makine emekçilerinin başlattığı grev bile yenilgiyle sonuçlandı. Ülke çapında sürdürülen, hatta ülkenin ekonomik dengesini sarsan bu grev, diğer grevlerden daha kanlı oldu. Grev, iki bin maden emekçisiyle, öteki madenlerden katılan beş bin emekçinin birleşmesiyle başlamıştı. Grevcilerle patronların grev cephesine sürdükleri grev bozguncuları[2] arasında kanlı

1. Kapitalist rejide böyle devirler manasız olduğu kadar da sakınılmazdı. Refah dalma sefaletle birlikte geliyordu. Bu şüphesiz sarf edilmeyen kazançların ölçüsüz derecede birikmesinin bir sonucuydu.

2. Grev bozanlar - bunlar her bakımdan (Yalnız adları başka) kapitalistlerin hususi askerleri idi. İnceden inceye organize edilmiş ve pek iyi silahlandırılmış olarak her an harekete hazır bulunurlardı. Memleketin her

çatışmalar oldu. Kara Yüzlüler hiç beklenmedik anlarda ortaya çıkarak büyük yıpranmalara neden oldular. Çatışmalar öylesine kanlı oluyordu ki, çatışmaları durdurmak için ordudan yüz bin kişilik bir gücün yardımı istendi. Bu arada, emekçi liderlerinin çoğu yargılanarak idam edildi; bir kısmı hapse atıldı. Grevciler askerler tarafından büyük ahırlara kapatıldı ve umulmadık işkenceler yapıldı.[1]

Bolluk yıllarının acısı yavaş yavaş çıkıyordu. Bütün piyasa ağzına kadar mal doluydu. Bu nedenle, fiyatlarda büyük düşüş vardı. Emekçi ücretleri de buna paralel olarak azalıyordu. Tüm ülke endüstriyel bir bunalım içindeydi. Ülkenin hemen hemen her bölgesinde genel grevler oluyordu. Grev yapılmayan yerlerde ise, emekçiler işten çıkartılıyordu. Tüm gazeteler zorbalıktan söz ediyorlardı, ama kimin zorbalık yaptığı belirgin değildi. Olayların çoğunda Kara Yüzlüler'in parmağı olduğu gerçekti. Ayaklanmalar, yangınlar ve gelişi güzel tahrip olayları hep onların göreviydi ve bu görevlerini kusursuz sürdürüyorlardı. Kara Yüzlüler'in neden olduğu olaylar[2], ordunun işe karışmasını gerektirmişti. Bütün şehir ve kasabalar birer anarşist kampına dönüşmüştü ve emekçiler acımasızca kurşunlanıyorlardı. Devleşen emekçiler ordusundan grev bozguncuları oluşuyordu. Emekçilerin, grev

---

hangi bir yerinde işçiler grev teşebbüsünde bulunur, yahut patronlar bir lokavta karar verirlerse bunlar hususi trenlerle derhal yetişirlerdi. Yalnız bu acaylp devirler Farley gibi bir adam çıkarabilir ve onun ki gibi bir sahne yaratabilirdi: o meşhur bir grev bozandı ve 1906 yılında ağır silahlı ve mükemmel teçhizatlı iki bin beş yüz adamıyla hususi trenlerde bütün memleketi baştan başa. New York'tan Sanfransisko'ya kadar, dolaşmış ve tramvaycılar grevini bozmuştu. Böyle bir davranış, memleketin kanunlarına taban tabana zıddı. Bunun veya onun gibi daha binlercesinin, cezasız kalmış olması bize adliye cihazının tamamıyla Prütokrasi'nin tahakkümü altında olduğunu gösterir.

1. On dokuzuncu asrın ikinci yansında İdaho'da ki bir maden grevi esnasında bir çok grevciler asker kıtalar tarafından sığır ağıllarına sürülmüştü. Bu metot yirminci asırda bile hala kullanılıyordu.

2. Yalız isim (fikir değil) Rusya'dan alınmıştı. Kara yüzlükler kapitalistlerin gizli ajanları tarafından meydana getirilmiş ve on dokuzuncu asrın işçi kavgalannda kullanılmıştır. Bu husus su götürmez. Birleşik Devletlerin ,alışma Bakanı Caroll D. Wright'den ala bir şahit bulunabilir mi? "İŞ

bozguncularına üstün olduğu yerlerde de ordu işe karışıyordu. Bunlara milisler de katılınca iş Arap saçına döndü. O zamana dek milis yasasına sığınmaya gerek duyulmamıştı; çünkü, ordunun işe karışmasıyla yetinilmişti. Bu terör döneminde ordu, hükümetin emriyle yüz bine çıkarılmıştı. Bütün endüstri ağaları, takımerki kodamanları, ağırlıklarını ortaya koyarak kavgacı patronları destekledi. Gerçekte, bu birlikler, yani kavgacı patronların zorlamasıyla örgütlü emekçilere korkunç kesin bozgunlar hazırlıyorlar, üstelik endüstri ağalarının desteğini görüyorlardı. Endüstri ağalarıyla orta sınıf patronları arasındaki bu anlaşma, kurtla kuzu arasındaki anlaşmaya benziyordu. Kurt, her zaman anlaşmayı bozma eğilimindeydi ve orta sınıf patronları bunu çok geçmeden anlayacaktı.

Emekçiler her ne kadar öç almak için can atıyorlarsa da ezilmişlerdi. Onların uğradıkları bozgunlar zamanı düzeltmeye yeterli olmadı. Bakalar takımerkinin en önemli yardım araçlarından biri olduğu halde kredilerini giderek kısıyorlardı. Wall Street[1] para piyasasını öylesine büyük bir anaforun içine atmıştı ki, ülkenin tüm değerleri bu anaforun içinde boğuluyordu. Her türlü çöküşe rağmen, takımerki giderek büyüyor ve olaylara ilgisiz kalarak yine yükseliyordu. Bu durum ülkenin güveni ve düzeni yönünden ürkütücüydü. Takımerki planlarını uygulamada kendi dev gücünü kullanmakla yetinmiyor, ülkenin yatırım gücünü de harekete geçiriyordu.

Endüstri ağaları şimdi orta sınıfa yönelik görünüyordu. Oysa, emekçileri paramparça etmiş olan orta sınıf patronları

Kavgaları" adlı kitabından şu şikayetleri alıyoruz: "Birkaç büyük tarihi grevde iş sahipleri bizzat zorbalıklar yaptırdılar. Fabrikatörler, lüzumsuz birikintiden kurtulmak için, önceden tasarlanmış grevler başlattılar. Müteşebbislerin emriyle kopan demiryolu grevi esnasında, gürültüyü arttırmak için, yüklü mallar yaktırıldı." İş adamlarının bu gizli ajanları sonra Kara Yüzlükleri teşkil ettiler, bunlar da zamanla oligarşinin korkunç silahı, ajan provokatörleri, haline geldiler.

1. Walt Street - En eski New York'ta, Fod borsasının bulunduğu caddenin adı. Cemiyetin akla sığmaz organizasyonu bu borsada memleketin bütün endüstrisi üzerinde kötü el şakalan yapılmasına müsaade ediyordu.

farkında olmadan bu ağalar tarafından çiğneniyordu. Küçük kuruluşlar ezilip yok oldukları halde, tröstler yerlerini koruyorlardı. Çünkü, ülkede esen kasırgayı körüklüyorlar, ortalığı karıştırmak için ellerinden geleni yapıyorlardı. Böyle davranmalarının nedeni vardı. Karışıklıklar içinde kazanç sağlayan onlardan başkası değildi. Aslında tüm karışıklıklar onların başlarının altından çıkıyordu. Körüklemekten sakınmadıkları olayların sonunda kalan enkaz yığınını talan ediyorlardı. Bu da onların gösterdiği çabanın büyük bir ödülüydü! Tröst bütün güçlerin üstünde bir güçtü ve yıkılan endüstri dallarına hemen el atıyor, bu girişiminden büyük kazançlar sağlıyordu. Üstelik, bu girişimleri, endüstri ağalarıyla işbirliği yapan orta sınıf patronlarının çıkarlarına ters düşüyordu. 1912 yılının yazında orta sınıf en büyük darbeyi yedi. Olayların gelişim hızı, Ernest'i bile şaşkına çevirdi. Bu olaylar karşısında da düşünceleri karışıyor ve sonbahar seçimlerine karamsar gözlerle bakıyordu.

Seçimlerin anlamı kalmadı artık," diyordu. "Çünkü biz yenildik, oysa Demir Ökçe giderek büyüyor. Oy sandığı başında, barış içinde bir zafer kazanacağımızı ummuştum. Oysa, hata etmişim. Wickson çok haklıymış meğer. Elimizdeki kısıtlı özgürlük de gidecek ve Demir Ökçe üstümüzden aşarak yoluna devam edecek. Emekçi sınıfına kanlı bir ayaklanmadan başka olanak bırakılmıyor. O zaman onların üstesinden geleceğiz sanıyordum; ama, düşündükçe ürpermekten kendimi alamıyorum."

Bu konuşmadan sonra Ernest, tüm inancını ve güvenini ayaklanmaya bağladı. Bu konuda, bağlı olduğu partisinden de ileri gidiyordu. Arkadaşları onun davranışlarını aşırı buluyor ve zaferin mutlaka kazanılmasında ısrar ediyorlardı. Bu ısrarları korktuklarından ötürü değildi; çünkü, hepsi de cesur kişilerdi. Yalnız, bir ayaklanmayla kazanılabilecek zaferden kuşkuları vardı. Ernest, takımerkinin yayılma eğiliminde olduğunda ısrar ediyor, ama onlara bir türlü kabul ettiremiyordu. Gerçi olayların gelişme biçimden huzurları bozulmuştu; ama, güçlerle olan inançlarından hiçbir şey yitirmemişlerdi. Kendi

yapılarında takımerkine yer olmadığı için, onun varlığını kabul etmemeleri çok normaldi.

Yapıkları gizli toplantılarda, Ernest'e, "Seni parlamentoya gönderiyoruz, bundan daha iyi bir başarı olabilir mi?" diyorlardı.

Ernest, onların bu sözüne karşılık vererek:

"Beni parlamentodan çıkarıp, duvarın önüne diker ve beynimi bir kurşunla dağıtırlarsa ne olacak?" diye soruyordu.

Arkadaşları fikir birliğinde olduklarını belirten, "Ondan sonra kaba güce başvurabiliriz," şeklinde cevap veriyorlardı.

Onların bu cevabı karşısında Ernest, şöyle diyordu:

"Ondan sonra kendi kanınız içinde yüzersiniz, dostlarım. Bu sözleri orta sınıfın ağzından da duydum, ama söyledikleri gibi neredeler şimdi? Tüm güçleri ne oldu acaba?"

XI

BÜYÜK SERÜVEN

Babamla Bay Wickson rastlantı sonucu San Francisco'ya geçerken motorda karşılaşmışlardı Bay Wickson'un uyarısı çok ani olmuştu. Tümüyle bir sürprizdi. Böyle bir rastlantı olmasaydı, babamı uyaran kimse olmayacaktı. Ama kanımca sonuç değişmeyecekti; çünkü, babam Mayflower[1] ailesinden geliyordu ve ateşli bir kana sahipti.

Eve gelir gelmez, "Ernest'in hakkı var," dedi. "O genç ama fevkalâde bir kişi. Onun karısı olmamı, Rockefeller'in ya da İngiltere kralının karısı olmamdan daha gurur verici buluyorum."

Üzüntüyle, "Neyin var, baba?" diye sordum.

Takımerki üstümüzden atlayıp bizi ezerek geçmek üzere. Senin ve benim üstümden. Wickson böyle söylüyor.

1. Mayflower yeni dünyanın keşfinden sonra Amerika'ya Kolonist getiren gemilerden birinin adıydı. Bu en eski Kolonistlerin nesilleri soylarıyla öğünürlerdi. Lakin bir zaman sonra onların kanı öyle bir yayılış yayıldı ki her Amerikalının damarlarında dolaşır oldu.

Takımerkine dahil olan bir kişi için fazlaca nazikti. Bana kürsümü geri verebileceğini söyledi. Ne dersin buna? Görüyor musun, para avcısı Wickson, benim üniversiteye dönüp dönmeyeceğim üzerinde karar verme yetkisine sahip! Daha bitmedi... Beni yeni kurulacak bir fizik enstitüsünün başına geçirebileceğini bile söyledi. Anlıyorsun ya, takımerki, üretim fazlasını hemen kullanmak zorunluluğunu duyuyor. 'Kızınızın sosyalist âşığına ne söylediğimi hatırlar mısınız diye sordu. Ona, emekçilerin üstünden atlayıp geçeceğimizi söylemiştim, bunu da yapacağız, size gelince, bilgin olarak sizi beğeniyorum; ama, sosyalistlerle ilişkilerinizi sürdürürseniz başınıza geleceklere şimdiden razı olmalısınız, size söyleyeceğim bu kadar,' dedi.

Babamın söylediklerini Ernest'e anlattığım zaman, bana "Şu halde, planladığımız süreden daha önce evlenmek zorundayız," dedi.

O zaman, Ernest'in ne demek istediğini anlamamıştım, ama ona kısa bir süre sonra hak verecektim.

Bu sıralarda, Sierra İplik Fabrikası'nın kazancı dağıtılıyordu. Babam payına düşenden hiçbir şey alamadı. Birkaç gün bekledikten sonra fabrika müdürlüğüne bir mektup yazarak sordu. Aldığı cevap çok garipti. Gelen cevapta, defterlerde babama ait herhangi bir hisse bulunmadığı yazılıydı ve biraz daha açık bilgi isteniyordu.

Babam, hisse senetlerini banka kasasından almak üzere giderken, "Hay Allah kahretsin," dedi. "Evet, evladım, bu genç adam çok ilginç bir öngörüye sahip."

Daha önceki tecrübelerim, babamın böyle konuşması halinde kötü bir haber beklemem gerektiğini bana göstermişti. Nitekim yanılmamıştım.

Babam, "Adamlar beni çiğnemişler bile," dedi. "Kasa tamtakır kalmış, tek hisse senedi dahi yok. Nasıl başardıklarını bilemem. Bir an önce evlenmelisiniz, anlıyor musun yavrum!"

Babam bir işadamı sayılmazdı. İplik fabrikasını dava etti; ama fabrikanın kayıt defterlerini bir türlü mahkemeye getirtemedi. Çünkü, mahkemede babamın değil, iplik fabrikasının sözü geçiyordu. İşte, böylece babamı yasalarla yerden yere vurdular ve sonunda davayı kazandılar.

O günler gözümün önüne geldiği zaman, babamın yenilgi biçimi bana öylesine gülünç geliyor ki, anlatamam! Babam, yine bir rastlantı sonucu Wickson'la San Francisco'da karşılaşmış ve ona bir serseri olduğunu söylemişti. Bu nedenle, hakaret suçuyla tutuklanmış ve para cezasına mahkûm edilmişti. Ondan sonra da artık olay çıkartmamaya söz vermişti.

Bütün bunlar öylesine komik şeylerdi ki, babam bile eve geldiği zaman kendini gülmekten alamıyordu. Bir de gazetelerde koparılan yaygarayı görmeliydiniz! Kendini sosyalizmin kucağına atanlara dadanan saldırganlık mikrobu üzerine, çok ciddi ve resmi makaleler yazdılar ve ömrü boyunca sessiz bir yaşantı sürdürmüş olan babamı da mikrobun nasıl bir etki yaptığına dair parlak bir örnek olarak gösterdiler. Hatta öylesine ileri gittiler ki, bilimsel araştırmaları sonucu olarak babamın çok yorgun düştüğünü, belki de aklını yitirmiş olduğunu iddia ederek, onun bir bakımevine yerleştirilmesinin uygun olacağı üzerinde önerilerde bulundular. Bu öneriler, yalnızca gelişigüzel yazılmış yazılar değildi, babam yakından tehdit eden gerçek bir tehlikeydi. Ne var ki babam, bu tehlikeyi görebilecek kadar zeki bir insandı. Rahibin yaptığı deney onun için çok iyi bir dersti. Bu nedenle, birçok haksızlığa uğradığı halde, soğukkanlılığını yitirmeden olayları cesaretle karşılamasını bildi ve sanırım, onun bu davranışı düşmanları şaşırttı.

Babamdan sonra sıra evimize geldi. Evin ipotekli olduğu ve sürenin dolduğu bildirildi. Bunun üzerine biz de evden vazgeçmek zorunda kaldık. Tabii, gerçekte ne ipotek vardı ne de borç. Çünkü, hem arsa parayla alınmıştı hem de ev yapılır yapılmaz parası ödenmişti. Ancak, yasalara uygun olarak

düzenlenmiş bir ipotek önümüze atılmıştı. Ayrıca, yıllarca düzenlenmiş bir ipotek önünüze atılmıştı. Ayrıca, yıllarca ödenmemiş olan faizler listesi de ipoteğe eklenmişti. Bu durum karşısında babam yine soğukkanlılığını yitirmedi. Parasına el koydukları gibi şimdi de evine sahip çıkıyorlardı. Yardımını isteyecek hiç kimse yoktu. Kaderi tamamen onu yok etmeyi planlamış toplum çarkının elindeydi. Babam gerçek bir felsefeciydi ve bu nedenle üzüntüsü uzun sürmedi.

Bir keresinde bana, "Batmaya mahkûmum," dedi. "Ama ne var ki, yüzülen derimden kurtarmam ne mümkünse onu kurtarmaya çalışmamam için yeterli bir neden değildir. Artık iyice yaşlandım ve yaşamdan gerekli dersi aldım. Tanrı biliyor ki, son yıllarımı bir bakımevinde geçirmek istemiyorum."

Şu sırada aklıma Rahip Morehour geldi. Onu çoktandır bu sayfalarda anmaz olmuştum. Ama önce evlenmiş olduğunu haber vermeliyim. İçinde bulunduğumuz olaylar kasırgası arasında bunun pek önemsiz görüleceğini bildiğim için yalnızca şöyle değinerek geçmek istiyorum.

Bizi evden atarlarken, babam, "Şimdi gerçek emekçiler oluyoruz," diyordu. "Emekçiler üstüne bilgisinden ötürü kocanı çoğu kez kıskanmıştım. Artık bunu ben de yakından görüp öğrenmek fırsatını buldum."

Babamın damarlarında sergüzeştçi kanı olmalıydı; çünkü, ailece yıkılışımızı bir serüven olarak kabullenmiş görünüyordu. Ne kimseye kızıyor ne de yapılanlara karşı kin duyuyordu. Öç alma hırsına kapılmayacak kadar akıllıydı. Sadece bir yaşantı sürdürdüğü için yoksun kaldığımız zevkler onu hiç etkilemiyordu. San Francisco'nun yoksul bir mahallesinde eski bir eve taşındığımız zaman, tertemiz ruhlu küçük bir çocuk kadar sevinçliydi. Yaşama karşı güvenini hiçbir zaman yitirmiyordu. Değerleri üzerine hiçbir yanlış saplantısı yoktu. Geleneklere bağlı değerler olsun, alışkanlığın oluşturduğu değerler olsun, hiçbir değerin onun gözünde önemi yoktu. Kabul ettiği değerler yalnızca bilimsel ve matematiksel gerçeklerdi. Babam çok büyük bir adamdı. Onda yalnızca

büyük adamlara verdiği olan bir ruh temizliği ve zekâ parlaklığı vardı. Bazı konularda babam, tanıdığım insanların en büyüğü olarak kabullendiğim Ernest'ten büyüktü.

Yaşantımızdaki bu değişiklik nedense beni rahatlatmış ve hafifletmişti. Takımerkinin düşmanlığını üzerimizden çektiğimizden beri, bu üniversite şehrinde bize yöneltilen dedikodulardan ve yergilerden şimdilik kurtulmuştum. Üstelik, bu değişiklik benim için büyük ve güzel bir serüven olmuştu. Çünkü, bu değişikliğin Ernest'e olan sevgimle de ilişkisi vardı. Varlığımızı kaybetmemiz onunla çok çabuk evlenmemizin başlıca nedeni olmuştu ve San Francisco'nun en kötü ününe sahip olan bu semtteki dört odalı evimize genç bir kadın olarak girmiştim.

Bugün, yaşantımızdan olup bitenlerden aklımda yalnızca şunlar kaldı ve benim için önemli olan da buydu; çünkü, Ernest'i mutlu ediyordum. O yalnız benim yanımda mutlu oluyordu. Onun fırtınalı yaşantısına karıştırıcı bir güç olarak değil, ona rahatlık veren bir unsur olarak girmiştim. sevgimin ve aşkımın ona verdiği bir ödüldü bu. Aldanmadığımın en açık belirtisini onda rahatça görebiliyordum. Kederlerini unutturmak, ya da sevgili, yorgun gözlerinde sevinç kıvılcımları uçurmak... Benim için bundan büyük bir mutluluk olabilir miydi?

Ah bu sevgili, yorgun gözler! Yeryüzünde böylesine yoğun çalışan bir insan çok az bulunurdu. Bütün ömrü boyunca da başkaları için hep böyle yorulmadan çalıştı. Kahraman erkekliğinin ölçüsü buydu. O beni sevdiği gibi insanları da seviyordu. İliklerine işlemiş kavgacılığı, dövüşçü görünüşü, kartal cesaretiyle bir şair kadar soylu ve ince ruhluydu. Evet, O gerçekten bir şairdi. Eylemlerin ortasında kalmış bir müzisyendi. Tüm yaşamı süresince insanlığın türküsü dudaklarından eksik olmadı. Sonunda, ne yazık ki, insanlığa olan bu tutkusu uğruna İsa gibi çarmıha gerilmekten kurtulamadı.

Bütün bunları, geleceğin şanı için yapmamıştı. Onun anlayışına göre yaşam, gerçek dünyamızda insanın sürdürdüğü ömürden başka bir şey değildi. Kişiliğinde ölmez-

liğin buram buram tüttüğü bu adam, ölmezliği inkâr ediyordu. İşte, içindeki çelişki buydu. O sıcak ruhuyla özdekçi birciliğin, bu soğuk ve çirkin felsefenin etkisi altındaydı. Ben, onda gördüğüm bu çelişkiyi kabul etmemek için, ölmezliğini ruhunun hamlesinde ve yükselişinde ölçtüğünü ve bunu bütünüyle ölçebilmek için de sonsuza dek yaşamak istediğimi söylerdim. Böyle söylediğim zamanlar kollarını boynuma dolar, 'Benim sevgili metafizikçim,' derdi. O zamanlar, gözlerimden yorgunluk kaybolur, yerinde aşk ve mutluluğun ışığı parladı. Bu görünümüyle ölmezliğini bir kez daha yoğunlaştırırdı.

Çoğu kez bana, 'idealistim' diye de hitap ederdi ve Kant'ın aklı, saf akıl ve Tanrı'ya tapma amacı uğruna nasıl yok ettiğini açıklamaya çalışırdı. İkimiz arasında bir paralel çizer ve beni de aynı suçla suçlardı. Eğer suçumu kabullenir ve onu ancak aklın bir fonksiyonu olarak savunursam, beni bağrına basar ve yalnızca ermişlere özgü bir gülüşle gülerdi.

Kalıtım ve çevrenin, ana varlığı ve yeteneği, bilimin buz gibi eliyle yaşamın gerisinde duran nesneyi kavrayıp inceleme ve sınıflandırma yoluyla yapabileceğinden daha iyi açıklayacağını inkâr etmeye alışmıştım nasılsa. Evrenin Tanrı'nın belirtisi ve ruhun da onun varlığının bir görüntüsü olduğu kanısındaydım. O bana, 'Sevgili metafizikçim' diyordu, ben de ona 'Benim ölmez özdekçim' diyordum. İşte, böyle sevişiyor ve mutlu oluyorduk. Onun özdekçiliğini, kendi çıkarı için en küçük bir kazanç beklemeksizin oluşturduğu büyük yapıt karşısında hoş görünüyor, kendini kralca bir büyüklükten koruyan ve ruhunu tertemiz tutan olağanüstü alçak gönüllüğünden ötürü de tümüyle bağışlıyordum. Ernest, belirli bir anlamda son derece gururluydu. Hem bir kartal neden mağrur olmasın? Onun fikrince, kendinin Tanrı'ya benzediğini hissetmesi, ölümlü bir insan için, Tanrı'nın bizzat kendi için olduğundan çok daha güzeldi.

Tamamını hiçbir zaman bulamadığı ve yazarını, tüm araştırmalarına rağmen bir türlü bulup ortaya çıkaramadığı bir şiir

parçasını tekrar tekrar okumayı çok severdi. Onun okuduğu bu parçayı yazıyorum, ama onun sevdiği için değil, onun ruhu ile Tanrı anlayışı arasındaki zıtlığı açıkça göstermek için yazıyordum. Bu şiiri öylesine ateşli, öylesine istekli bir coşkuyla okuyabilen bir adam; nasıl ölümlü bir tanecik, geçici bir gücün minik bir parçası, hemen yanıp sönen bir ışık olabilirdi? Okumayı sevdiği şiir şöyleydi:

Sevinç üstüne sevinç, kazanç üstüne kazanç
Doğuştan vergidir bana.
Yaşamın gururunu haykırırım sevinçle
Ve bu hep sürüp gider böylece.
Kaçınılmaz ölüm sonunda
Ulaşsa bile bir gün bana
Son damlasına kadar sevinç kadehini
Boşaltılmış bulacak beni.
Ruhum
Gururum köpüğü, kuvvetin tadı
Ve aşkın tatlı ateşiyle dolup taşacak.
Son damlasını kadehinin
İçeceğim diz çökerek,
Çünkü, güzel şeydir içmek Ah!
Aşkına içerim yaşamın, aşkına içerim ölümün
Ve şarkım çınlar kulaklarımda.
Çünkü ölürsem ben, başka bir 'ben'
İçecek dolu kadehi!
Bendim kovduğun insan cennetten
Ey Tanrım, bendim, o bendim,
Yine ben olacağım orada!
Çünkü benim dünyamdır o
Görkemli dünyam benim,
Tatlı ıstırabımın dünyasıdır o,
İlk viyaklamasında bebeğin,
Feryadına kadar acı çeken ananın!
Gelecek insanlık için çarpar nabzın,
Şişer kalbin arzularla,
Ateşli kanımın coşkunluğu

Söndürür içimdeki Tanrı ateşini!
İnsanın ben, etten kemikten, canlı,
Son anına dek ömrünün,
Ana rahminin karanlığından
Ruhtan başka bir şey kalmayacak o ana dek!
Etimin eti, kanının kanı,
Döner dünya benim keyfime göre,
Ve susuz, cennetten sonra da aralıksız
Kasıp kavuracak dünyayı!
Ey yüce Tanrı, bir gün yaşam sönerse eğer,
Ve dağılırsa boşluğa o pırıltılı köpük,
Zifiri karanlığı ebedi gecenin,
Gelmeyecektir çok uzun,
Görmekte olduğum rüyaya!
Bendim kovduğun insan cennetten
Ey Tanrım, bendim, o bendim,
Ve yer, gök, deniz parçalanınca;
Yine ben olacağım orada!
Çünkü benim dünyamdır o
Görkemli dünyam benim,
Tatlı ıstırabının dünyasıdır o,
İlk viyaklamasından bebeğin,
Feryadına kadar acı çeken anının!

Ernest, durmak bilmeyen çalışmalarından ötürü bitkindi. Onu ayakta tutan yalnızca vücut yapısının güçlülüğüydü. Ama yine de gözlerindeki yorgunluk ifadesi belirgindi. Sevgili, yorgun gözler! Geceleri, tüm uykusu ancak dört saat kadardı. Böyle olduğu halde, tasarladığı her işi yapmak için vakit bulamıyordu. Propaganda çalışmalarına hiçbir zaman ara vermedi. Sırf işçi örgütlerinde konuşma yapmak için gece geç saatlere kadar dışarıda kaldığı olurdu. Zaten yalnızca bu iş, bir kişinin tüm gücünü yitirmesine yeterliydi. Sosyalist basımevlerinin kapatılmasından sonra, o basımevlerinden gördüğü ufak tefek yardımların kesilmesi nedeniyle, tüm çalışmalarına bir de geçim derdi girmişti. Geçimini sağlayabilmek için, burjuva basımevlerine bilimsel ve felsefi kitaplar

çeviriyordu. Bütün bunlara ek olarak bir de kendi çalışmaları vardı. Ölünceye dek bu çalışmalarını aralıksız sürdürdü.

Bu arada, bana karşı gösterdiği sevgiyle de beni mutlu etmeye çalışıyordu. Mutluluğum ancak kendi yaşamımı onun yaşamıyla karıştırdığım için gerçekleşmişti. Stenografi ve daktilo öğrendiğim zaman onun sekreterliğini yaptım. İşlerini yarı yarıya kolaylaştırdığımı iddia ederdi, ben de onun yarattığı bir yapıtı anlamak için, tüm çabamı öğrenmeye verirdim. Her şeyimizi kardeşçe bölüşüyorduk ve ikimiz de birbirimizden hoşnuttuk.

İşimizin arasında, kendimize tatlı anlar yaşatmaya çalışıyorduk... Tek bir söz, bir okşayış, tatlı bir gülümseme ya da bakış gönüllerimizi mutluluk duygularıyla doldurmaya yetiyordu. İkimiz de havanın tertemiz, pırıl pırıl olduğu, kıskançlık ve bencilliğin varlık gösteremediği, yalnız insanlığın acıları, yakınmalarıyla yoğunlaşmış bir yücelikte yaşıyorduk. Biz, sevmeyi seviyorduk... Birbirimize karşı beslediğimiz sevgi üzerine hiçbir zaman gölge düşmedi. Mutluluğum için hiçbir fırsatı kaçırmadığımı kendi payıma söyleyebilirim. Ona, başkaları için yorulmak bilmeden didinen, yorgun gözlü sevgilime daima sükûnet verdim.

XII

RAHİP

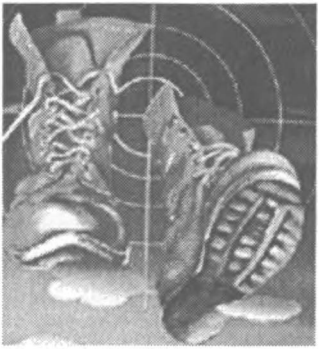

Evlenmeden kısa bir süre sonra önce garip bir rastlantı rahibi karşıma çıkardı, ama olayları sırayla anlatmak istiyorum.

T.H.P. toplantısındaki olay dolu geceden sonra, rahip, yapılan dostça (!) baskıya boyun eğerek izne ayrılmıştı. Ne var ki, rahip, geri döndüğünde inancı eskisinden çok daha güçlüydü. Kilisenin aracılığını yapmak onun kaçınılmaz kaderiymiş meğerse! Kendini üzüntü ve kuşkuyla dinleyen topluluğun karşısında yaptığı konuşma, unutulmayan o toplantıdakinin bir benzeriydi. Yine kilisenin Tanrı yolundan ayrıldığından ve paranın İsa'nın yerine konduğundan uzun uzun söz edip durdu.

Bu konuşmasının sonu da, kendi istediğinin tamamen tersine, bir bakımevine kapatılmak oldu. Öte yandan tüm gazeteler, ruh çöküntüsü ve zihin yapısındaki bozukluktan dem vurarak şişirme yazılar yayımlıyorlardı. Bakımevinde bir mahkûm gibi tutuluyordu. Onu sık sık ziyarete gittiğim halde, hiçbir zaman yanına alınmadım. Sağlıklı, dindar bir kişinin, toplumun kaba iradesiyle böylesine mahvedilmesi beni çok

sarstı. Çünkü, rahibin gerçekten de sağlıklı ve normal bir kişi oluğunu biliyordum. Ernest'in yerden göğe kadar hakkı vardı... Onun tek kusuru, biyoloji ve sosyoloji üzerinde doğru bilgiden yoksun oluşuydu. Zaten karşısına çıkan sorunlara cevap verememesinin tek nedeni de bundan başka bir şey değildi. İnandığı gerçeklere bağlı kaldığı sürece bakımevinde kalmaya mahkûmdu. Buna karşı durması olanaksızdı. Ne parası, ne toplumda bir yeri; ne de kültürü kendisini savunmaya yeterliydi. Görüşleri toplum için tehlikeliydi ve toplum bu çeşit düşüncelerin sağlam bir kafadan çıkabileceğine inanmıyordu. Daha doğrusu kabul etmiyordu. Belki de toplumun takındığı tavır bana böyle görünüyordu.

Duygularındaki temizlik ve soyluluğa rağmen rahip bu kez öfkelenmekten kendini alamadı. Durumunun tehlikeli olduğunu açıkça görebiliyordu. Kendini ağa takılmış bir balık gibi görüyor ve ağdan kurtulmak için çırpınıp duruyordu. Babam, Ernest ve benim gibi gerçek dostlarının yardımından da yoksundu. Giriştiği büyük uğraşta yalnız kalmaya mahkûmdu. Bakımevinin küçücük odasında iyice dinlendi ve tekrar sağlığına kavuştu. Artık hayal görmekten vazgeçmişti. Tanrı'nın kuzularını gütme konusunda kilisenin görevli olduğuna dair düşünceleri beyninde silinip temizlenmişti.

Kısacası, rahip, iyileşmişti, sağlığını eskisi gibi kazanmıştı ve topluma dönüşünü gazeteler olsun ruhani sınıf olsun sevinçle karşılıyordu. Bir keresinde kiliseye gittim. Dinsel örgütleri, halay görmeye başladığını iddia ettikleri zamandan önceki öğütlerinin tıpkısıydı. Onu dinleyince hayal kırıklığına uğrayarak sarsıldım. Toplum sonunda onu teslim olmaya mı zorlamıştı? Yoksa, rahip düşündüğümün tamamen tersine bir korkak mıydı? Bakımevinde çektikleri ona çok ağır mı gelmişti? Var olan düzenin yasalarına teslim olup boynunu eğmesinin nedenleri bunlar mıydı acaba?

Rahibi, evinde ziyaret ettim. Acınacak kadar değişmiş buldum onu. İyice erimiş, yüzü önceden hiç görmediğim kırışıklıklarla dolmuştu. Üstelik onu ziyaretimden ötürü tahmin

edilemeyecek kadar huzursuzdu. Benimle konuşurken sinirli sinirli kolunun yenini çekiştiriyordu ve gözlerini sağa sola çevirerek gözlerime bakmaktan kaçınıyordu. Belleği zayıflamış görünüyordu. Hiç beklenmedik anda gereksiz duraklamalar yapıyor, bir konudan bir konuya atlıyor, hiç yeri olmadığı halde yaptığı düşünce sıçramalarıyla mantıksız şeyler söylüyordu. Tanıdığım, nur yüzlü adam bu muydu? Aydın düşünüşlü kişiye ne olmuştu? Parlak gözlü, sert ve kendinden emin bakışlı adam bu muydu? Kötü bir oyuna geldiği gerçekti. Öylesine korkutulmuştu ki, toplumun isteklerine hiçbir koşula bağlı kalmadan boyun eğmişti. İnce ruh yapısı nedeniyle toplumda kol gezen kurt sürüsüne karşı gelemediği de kaçınılmaz bir gerçekti.

Son derece üzüntülü olduğu açık seçik belliydi. Kaçamak cevaplar verdiği için dudaklarıma kadar gelenleri sormaktan kaçınıyordum. Onun da bu sorularla karşılaşmaktan korkuttuğunu anlıyordum. Hastalıktan sanki rüya görüyormuş gibi söz ediyordu. Kopuk cümleciklerle kilise, yönetim değişikliği, üzerine söz ediyorduk. Konuşmamızın sonunda oradan ayrılışımı öylesine bir rahatlıkla karşıladı ki, içim kan ağlamasa katıla katıla gülmekten kendimi mutlaka alamazdım.

Zavallı küçük kahraman! Onu neden tanıyamamıştım? Önceleri bir dev gibi savaştığını anlayamamıştım. Tek başına, milyonlarca arkadaşının arasında kendi kavgasını yapıyordu. Hem bakımevi düşüncesiyle ürperiyor hem de hak ve gerçek inancıyla dolu olduğunu ortaya koyuyordu. Ama öylesine yalnız bırakılmıştı ki, bana bile güvenemiyordu. Dersini çok iyi almış, başına gelenleri hiç unutmamıştı.

Bütün bunlara rağmen, onun hakkında söylenen başka bir öyküyü öğrenecektim. Rahip günün birinde hiç beklenmedik bir şekilde ortadan kayboldu. Bir yere gitmek arzusunda olduğundan söz etmemişti. Ama, aradan günler geçip de ortaya çıkmayınca, bir delilik bunalımı sırasında intihar etmiş olabileceği düşünüldü. Bununla birlikte, kısa bir süre sonra rahibin, varını yoğunu... şehirdeki evini, Menlo parkındaki

yazlığını, değerli tablo ve koleksiyonunu, hatta çok sevdiğini söylediği kitaplarını... satmış olduğu öğrenildi. Anlaşıldığı kadarıyla gitmeden önce hesabını temizlemek istemişti.

Bu olay, çok kötü bir durumda olduğumuz sıralara rastlamıştı. Ama ne var ki, yeni evimize taşınır taşınmaz, onun kayboluşunu düşünmek ve yaptıklarını hayretle karşılamak fırsatını bulduk. İşte o zaman, her şey birdenbire gün ışığına kavuştu. Bir akşam, henüz güneş batmamıştı ve ben caddenin karşısına geçiyordum. Niyetim, akşam yemeği için Ernest'e et almaktı. Tam ben kasaptan çıkarken yandaki dükkânda da bir adam çıkıyordu. Birkaç kez dönüp adama baktım. Adam geri dönmüş, acele adımlarla uzaklaşıyordu. Omuzlarının yürürken hareketi, ceketinin yaka biçimi ve şapkasının altından görünen beyaz saçları belleğimde bulanık anılar uyandırıyordu. Caddeyi geçeceğim yerde adamın arkasından koştum. Hiç farkında olmadan, kafamda beliren düşüncelerden sıyrılmaya çalışırken adımlarımı hızlandırdım. Hayır, bu olamazdı! Paçaları aşınmış, soluk mavi pantolon giymiş bu adam o olamazdı!

Birden durup kendi kendine gülmeye başladım. Adamı kovalamaktan vazgeçmek istiyordum; ama, omuzlardaki ve beyaz saçlardaki benzeyiş beni harekete geçirdi yine! Tekrar adımın peşinden koşmaya başladım. Adama yetişip yanından geçerken dönüp yüzüne baktım ve dönüp adamın karşısında durdum. Evet, yanılmamıştım, karşımda duran adam rahipten başkası değildi!

Beni karşısında görünce, o da istemeyerek soluk soluğa durmak zorunda kaldı. Sağ kolunun kıvrımında tuttuğu büyük bir kesekâğıdı kaldırımın üstüne düştü. Yırtılan kesekâğıdından yere patatesler saçıldı. Rahip şaşırmıştı ve üzüntüyle yüzüme bakıyordu. Sonra gücünü yitirmiş gibi omuzları birden çöktü ve derin bir göğüs geçirdi. Elimi uzattım. Elimi sıkarken elinin terli olduğu dikkatimi çekti. Şaşkın şaşkın öksürerek gırtlağını temizlemek istedi. Alnında ter damlacıkları birikmişti. Herhalde, beni görünce epey korkmuş olmalıydı.

"Patatesler" diye mırıldandı. "Patatesler çok değerli."

Patatesleri yerden dikkatle toplayarak yırtık kesekâğıdına doldurduk. Kesekâğıdını büyük bir özenle yine koltuğunun altına sıkıştırdı.

Ben, bu güzel rastlantıdan duyduğum sevinci belirterek onu bize davet ettim:

"Babam sizi tekrar gördüğüne gerçekten sevinecek. Hemen şurada, birkaç ev ötede oturuyoruz."

"Gelemem" dedi. "Gitmek zorundayım şimdi. Haydi, hoşça kalın."

Korkulu bakışlarını çevrede dolaştırıyor ve korktuğunu açıkça belli ediyordu.

Sonunda, "Nerede oturduğunuzu söyleyin, sizi daha sonra ararım" dedi.

Böyle söylemek zorunda kaldığını hissediyordum; çünkü, onu bir kez bulduktan sonra ona sakız gibi yapışarak peşini bırakmayacağımı pekâlâ biliyordu.

Kesin bir dille, "Hayır, olmaz," dedim. "Hemen gelmelisiniz."

Önce patateslere, sonra öteki kolunun altındaki küçük paketlere bir göz attı:

"Gerçekten olanaksız bu," diye cevap verdi. "Kabalığımı bağışlayın, ama bilseydiniz ki..."

Bir an yere çökecekmiş gibi yorgun göründü, ama kendini hemen toparladı.

"Ya şu yiyecekler ne olacak?" diye sordu. "Acınacak bir durum var ortada. Zavallı bir ihtiyar kadın. Bunları tez elden ona ulaştırmak zorundayım. Çünkü bunlara gereksinimi var. Gitmeliyim hemen. Anlıyorsunuz değil mi? Size geleceğime söz veririm, inanın bana."

"Size yardım ederim," dedim. "Gideceğiniz yer uzak mı?"

İçini çekerek çaresizlik içinde kabul etmek zorunda kaldı.

"Şu köşeyi döner dönmez. Haydi, acele edelim biraz."

Rahibin rehberliği altında, şimdiki komşularım hakkında önemli şeyler öğrendim. Yoksulluğu bu dereceye varabileceğini rüyamda görsem inanmazdım. Hayır işleriyle uğraştığım için yoksulluk derecesinin ne durumda olduğunu çok iyi biliyordum. Ernest, yoksulluğu acı bir dille 'kan çıbanı' olarak nitelerdi ve bunda çok haklıydı.

Onun çalışmalarında, yoksulluğun ortadan kaldırılması ön planda yer alıyordu. Konuşmalarında, 'Çıbanın kökünü kazı', diyordu. 'Emekçiye emeğinin hakkını verin ve saçlarını işbaşında ağartanlara askerler gibi emeklilik hakkı tanıyın. O zaman yoksullara verilen sadaka anlamsız ve gereksiz bir görünüm olacaktır. 'İşte, Ernest buna inanmış olarak ayaklanma için çalışıyor ve ben de sosyal kötülüklerin hafiflemesi için ona tüm gücümle destek olmaya çalışıyordum. Ona destek olmam, var olan düzenin bir özelliğiydi, çünkü yapılan kötülükler giderek büyük bir artış gösteriyordu.

Rahibin peşinden, küçük bir evin hücre gibi bir odasına girdim. Odada yaşlı bir Alman kadını oturuyordu. Rahibin söylediğine göre, kadın altmış dört yaşlarında vardır. Hiç beklemediği birini karşısında görünce çok şaşırdı, ama şaşkınlığına rağmen beni dostça selamladı. Sonra üzerinde çalıştığı pantolonlarla uğraşmaya başladı. Yanında daha bir yığın pantolon vardı. Rahip, kömür ve odun olmadığını görünce tekrar gitti.

Yerde duran pantolonlardan birkaçını alarak baktım.

"Pantolon başına altı kuruş alıyorum, kızım," dedi.

Kadın, yaşlı olmasına rağmen durmadan dikiyordu.

"Yaptığınız bütün bu iş için mi?" diye sordum. "Daha fazla vermiyorlar mı? Bir pantolonu dikmek ne kadar sürer?"

"Ne yazık ki fazla vermiyorlar, kızım. Tüm işi tamamlanmış her pantolon için altı kuruş. Her pantolonu iki saatte dikerim."

Hemen arkasından ekledi:

"Ama işveren bunu bilmez tabii."

Kendine bir kötülük gelmesinden ürktüğü belliydi. Biraz sonra yine anlattı:

"Biraz ağır çalışıyorum; çünkü, parmaklarımda kireçlenme var. Genç kızlar daha süratli çalışabiliyorlar. Tabii bir pantolon daha çabuk tamamlanıyor. İşveren iyidir; çünkü, işi eve getirmeme izin verir. Yaşlı olduğum için makine gürültüsünden başıma ağrılar giriyor. Eğer bana bu ayrıcalığı tanımamış olsaydı, mutlaka acımdan ölürdüm. Tezgâh başında çalışanların pantolon başına sekiz kuruş aldıkları doğrudur. Ama elimden ne gelir ki? Gençler için bile yeterli kadar iş yok. Durum böyle olunca, ihtiyarlara hiç iş yok. Çoğu kez bana yalnız bir çift verirler. Eh, bugün olduğu gibi kimi zaman sekiz çift birden alırım. Üstelik, bunları da akşama kadar bitirmek zorundayım."

Günde kaç saat çalışabildiğini sormam üzerine, bunun mevsime bağlı cevabını verdi.

"Yaz aylarında istek fazlalaştığı için sabahın beşinden akşamın dokuzuna kadar çalışırım. Ama kış ayları çok soğuk olduğu için parmaklarım tutmaz oluncaya dek çalışırım. Bu nedenle, akşamları daha geç saatlere kadar çalışmak zorunda kalırım. Kimi zaman gece yarısına kadar sürdüğü de olur. Bu yaz çok kötü oldu. Güç zamanlar yaşıyoruz, kızım, güç zamanlar! Tanrı tarafından aforoz edildik sanki! Şu gördüğün, bu hafta aldığım ilk iş, evet, ilk iş. Çalışmayana ekmek yok demişler, çok doğru söylemişler. Ama ben açlığa alışkınım nasıl olsa. Ömrüm dikiş dikmekle geçti. Önce kendi vatanımda, şimdi ise, otuz üç yıldan beri burada, San Francisco'da. Tek düşüncem kira. Eğer kirayı verebilecek parayı bulursam gerisini hiç düşünmem. Ev sahibi her ne kadar iyi de olsa,

haklı olarak kirasının ödenmesini ister. Doğrusu da bu. Bu oda için ayda üç dolar veriyorum. Ne var ki, her ay üç doları bulmak benim için pek kolay olmuyor tabii."

Sustu, başını eğerek dikişini sürdürdü.

"Böyle az kazançla çok tutumlu olmanız gerekiyor," dedim.

Başını sallayarak sözlerimi doğruladı.

"Evet, kirayı ödemişsem gerisine aldırmıyorum. Et yemesem de olur nasılsa. Kahveme süt de katmam. Ama günde hiç değilse bir öğün yemek gerekli oluyor. Kimi zaman iki öğün..."

Bu son sözlerini büyük bir gururla söylemişti. Yaşlı kadın dikişini sürdürürken, yorgun gözlerinin kırışıkları ve üzüntüden solmuş yüzü, gıdasızlıktan kurmuş ince dudaklarını dikkatimi çekti. Bakışları dalgındı. Gözlerini sık sık ovuşturuyordu. Görme bozukluğu olduğu belliydi, ama işini sürdürmek zorundaydı.

Bir süre sonra, "Evet, açlık benim için pek önemli değil." dedi. "İnsan zamanla açlığa alışıyor. Benim tek üzüntüm kızım. Makine başında çalışmak onu gün geçtikçe ölüme biraz daha yaklaştırıyor. Nitekim, sonunda onu makine öldürdü yine. Doğru, işi oldukça güçtü, ama kazanın nasıl olduğunu bir türlü anlayamadım. Genç ve güçlüydü. Kırkına henüz basmıştı.

Otuz yıldan beri çalışıyordu; ama, elimden ne gelirdi ki! Kocam ölmüştü. O da ölünce ne yapabilirdik. Kızım o zamanlar henüz on yaşındaydı. Çocuktu, ama iriyarı ve güçlüydü. Makine sonunda onu da elimden aldı. Evet, kızım makineye kurban gitti. Fabrikanın en gözde işçilerinden de biriydi. Bu işe çok emek harcadığım için bilirim nasıl olduğunu. Bu nedenle, fabrikada çalışmayı hiç istemem. Makine beynimi sarsıyor. Sanki bana şöyle haykırdığını düşünürüm: Ben öldürdüm, ben öldürdüm! İşte, böyle, makine bana her gün haykırır durur... Ben öldürdüm! O zaman da aklım kızıma gider ve çalışma gücümü yitiririm."

Yaşlı kadın gözleri nemlenmişti. Elindeki iğneyi görebilmek için parmaklarının ucuyla gözlerindeki yaşları silmek zorunda kaldı.

Merdivenlerde rahibin ayak seslerini duyarak kapıyı açtım. Rahibin halini görmeliydiniz! Sırtında yarım torba kömür ve kömürün üzerinde de bir demet odun vardı. Kömür tozundan kararmış yüzünden süzülen ter damlacıkları yanaklarında ve alnında beyaz çizgiler oluşturmuştu. Sırtındaki yükünü odanın bir köşesinde duran kararmış sobanın yanına indirdikten sonra, yüzünü renkli bir mendile sildi. Gözlerime inanamıyordum. Evvelce çok temiz ve şık giyinen rahibin pamukludan bir işçi gömleği vardı. Pantolonu da bir hamalınki kadar yıpranmış ve eskiydi. Gömleğinin bir düğmesi de kopmuştu. Pantolonu çok garipti! Biraz boldu ve paçaları yeri süpürüyordu, üstelik topuk altında çiğnenerek yıpranmıştı, hatta yırtılmıştı.

Rahip için hava oldukça sıcaktı, ama soğuk odada çalışmak zorunda kalan yaşlı kadının parmakları morarmıştı. Rahip önce sobayı yaktı. Rahibin satın almış olduğu patatesleri soyarak bir tencereye koyup yanmakta olan sobanın üzerine yerleştirdim. Zamanla, bir işçi kışlasını andıran mahallemizde bunun gibi, hatta bundan da kötü sayısız örnekler olduğunu öğrendim.

Eve döndüğümüzde, geç kalışım nedeniyle Ernest'in beni merak etmiş, telaşlanmış olduğunu gördük. İlk şaşkınlık yatışıp, Ernest'in rahiple selamlaşmasından sonra, rahip sandalyesinin arkasına rahatça yaslandı ve derin bir soluk aldı. Anlattığına göre, ortada kayboluşundan beri rastladığı ilk dostları bizlerdik. Herhalde o zamandan beri yalnızlığından ötürü çok sıkılmış olmalıydı. Çünkü, sanki konuşma özlemi çekiyormuş gibi uzun uzun anlattı. Tanrının buyruğunu yerine getirdiği için son derece mutluydu ve konuşmalarının çoğu bunun üzerineydi.

"Şimdi, isteğim oldu ve Tanrı'nın koyunlarını gütmeye başladım. Aldığım ders çok büyük. Midenin susuzluğu gider-

ilmedikçe, ruhun rahata kavuşması söz konusu olamaz. Her şeyden önce Tanrı'nın koyunlarını doyurmak gerek. Onlara ekmek, yağ, patates ve et sağlamak gerek. Bundan sonra, evet ancak bundan sonra insanın ruhu rahata kavuşabiliyor."

Hazırladığım akşam yemeğinden tıka basa yedi. Geçmiş günlerde, birçok kez soframıza oturduğu halde onun böylesine çok yediğini ilk kez görüyordum. İştahlı oluşu dikkatimi çekti. Bunu anlayınca da ömrü boyunca kendini hiçbir zaman böylesine rahatlamış hissetmediğini söyledi.

"Şimdi her yere hep yaya gidiyorum," diyordu.

Arabadan inmediği zamanlara değindiğimiz zaman da, sanki işlediği günahlardan bir türlü kurtulamamış gibi yüzü kızarıyordu. Ama yüzünde yine de, şimdi içinde yaşadığı ıstıraplı günlerini gölgesi eksik olmuyordu. Yaşamı artık gerçek yüzüyle görüyordu ve gördüğü bu yüz, kitaplarında okuduğundan çok daha değişikti.

Rahip, bu saldırı karşısında şaşırmış görünüyordu.

"Ama ben sizi önceden uyarmıştım," diye kekeledi.

"Hayır, beni yanlış anladınız, delikanlı. Başınıza kakmıyorum. Tamamen tersine, size teşekkür ediyorum, bunu borçluyum da, çünkü bana doğru yolu gösterdiniz. Beni rüya dünyasından gerçeğe döndürdünüz. Sosyal yalanların peçesini sıyırarak bana gerçek yüzünü gösterdiniz. İçinde bulunduğum karanlığa ışık tuttunuz ve şimdi de ben bu ışık altında yürüyor, yolumu buluyorum. Çok mutluyum. Ancak..." Rahip sözünün burasında duraksadı. Bakışlarında derin bir korkunun izleri vardı. "... yalnız, ışık tuğunuz yolu izliyorum. Kiliseye kötülük etmiyorum. Neden beni rahat bırakmıyorlar? Asıl korkunç olan, izlenişimde değil, biçimindedir. Etlerimi lime lime doğrasalar, vücudumu ateşte kızartsalar, ya da beni çarmıha gerselerdi, canım yanmazdı. Beni dehşete düşüren şu kapatıldığım bakımevi oldu. Düşünün bir kez! Beni bir tımarhaneye kapadılar! Orada birkaç olaya tanık oldum. Çok korkunç olaylara tanık oldum! O olayları düşündükçe kanım

sanki damarlarımda donuyor. Geri kalan ömrümü delirmiş, çılgına dönmüş, kudurmuş insanlar arasında geçirmek düşüncesi çok korkunçtu! Hayır, hayır... Olamaz bu!"

Rahip acınacak durumdaydı. Elleri tir tir titriyordu. Gözlerinde canlandırdığı hayal bile onu ürpertmeye yetiyordu. Bir dakika sonra yine kendine geldi, toparlandı.

Sade bir dille, "Bağışlayın," dedi. "Sinirlerim çok bozuk. Eğer Tanrı'nın dileği beni yine oraya götürecekse, ne yapalım, olsun varsın. Tanrı'nın buyruğuna karşı gelebilir miyim, ben kim oluyorum Tanrı'nın yanında!"

Ona baktığım zaman içimden haykırmak geldi: Büyük rahip! Kahraman! Tanrı kahramanı, büyük adam!

Aynı akşam, onun yaptıkları üzerine daha birçok şey öğrendik.

"Evimi, tüm malımı sattım. Şimdi hiçbir şeyim yok. Şimdi paramı yoksullara rahatlıkla harcıyorum. Bu satış işini gizlice yaptım. Buna zorunluydum; çünkü, duyulduğu takdirde elimde metelik bırakmazlardı. O zaman da büyük ve yıkıcı bir darbe yemiş olacaktım. Oysa bugün, iki ya da üç yüz bin dolara ne kadar patates, ekmek, et yakacak alınabileceğini düşündükçe seviniyor, mutlu oluyorum."

Ernest'e dönerek sözünü sürdürdü:

"Çok haklıydınız, delikanlı! Emek karşılığını almak çok güçmüş. Şimdiye dek hiç çalışmamıştım. Bütün işim, ikiyüzlü, sahte tavırlı kişilere dinsel öğütler vermekti ve bunu da Tanrı'nın buyruğuyla yaptığımı düşünüyordum. Oysa, iki milyon dolarlık bir varlığa sahiptim. Yarım milyon dolarla ne kadar yiyecek ve yakacak satın alınabileceğini hesaplamadan önce, varlığın değerini hiç anlamamıştım. Şimdi biliyorum. Şimdi biliyorum ki, üretiminde hiç rolüm olmadığı halde, paranın alabileceği her şeye sahibim. Alabileceğim bu şeylerin başkaları tarafından üretildiğini, ama ellerinden alındığını biliyordum. Ancak yoksullara uzandığım zaman, emeklerinin

ellerinden alındığını ve bu nedenle yoksul bir yaşam içine sürüldüklerini geç de olsa biliyordum artık."

Öyküsüne kaldığı yerden tekrar başlamasını rica ettik.

"Parayı mı soruyorsunuz?" dedi. "Onu değişik adlar altında çeşitli bankalara yatırdım. Paramı artık kimse elimden alamaz, çünkü bulamazlar. Para iyi şey doğrusu. İnsan o parayla öylesine çok yiyecek alabiliyor ki anlatamam. Paranın bu kadar yararlı olabileceğini şimdiye dek hiç anlamamıştım."

Ernest, düşünceli bir tavırla, "Bu paranın bir parçasının propagandamız uğruna harcamayı isterdim doğrusu," dedi.

"Doğru olur muydu, dersiniz?" Politikaya pek güvenim yok. Politikadan hiç anlamadığımı da kabul etmek zorundayım."

Ernest, böyle şeylere karış çok duyarlıydı. Nitekim, bağlı bulunduğu sosyalist partisinin para sıkıntısı içinde olduğunu bildiği halde bir daha üstelemedi.

Rahip sözünü sürdürdü:

"Ucuz evlerde kalıyorum. Bulunmak ve yakalanmak korkusuyla da bir yerde uzun süre kalamıyorum. Birçok semtlerde, daha doğrusu emekçilerin yoğun olduğu semtlerde iki oda kiraladım. Belki para harcıyorum, ama bunun gerekli olduğunu düşünüyorum. Ama harcadığım bu paraya karşın, yemeğimi kendim pişiriyor, gerektiği zaman çok ucuz lokantalarda karnımı doyuruyorum. Böylece, harcadığım paranın karşılığını almış oluyorum. Tamale[1] pek lezzetli sayılmaz, ama serin havalarda iyi oluyor. Üstelik pahalı bir yemek de, ama ben on sente üç kap verilen bir yer buldum. Diğer lokantalardaki kadar iyi değilse de, insanın içini ısıtıyor. İşte, böyle, delikanlı, sizin yüzünüzden yeryüzündeki görevimi bulmuş oldum. Tanrı'nın da dilediği budur sanıyorum."

---

1. Bir Meksika yemeği olduğu zannediliyor. O devrin edebiyatında çok rastlanan bu yemeğe dair bir reçete bize kadar gelmemiştir. Sıcak ve çok baharatlı bir yemek olduğu kabul ediliyor.

Bana bakarak gözlerini kırpıştırdı:

"Siz de beni Tanrı'nın koyunlarını güderken yakaladınız, küçük hanım. Ama sırrımı her halde saklarsınız."

Endişeli görünmüyordu, ama sözlerinin arkasında korku seziliyordu. Bizi yine ziyaret edeceğini söyleyerek gitti. Ama bir hafta sonra başına gelenleri gazetelerden okuyunca hiç şaşırmadık. Rahip Morehouse yine bakımevine dönmüştü ve düzelmesi olasılığı çok zayıftı. Onu görme çabalarımız boşuna oldu. Durumunun bir kez daha gözden geçirilerek tekrar muayene edilmesi için yaptığımız istek de başarısızdı. Bu başvurumuzun bize, iyileşmesi olasılığının zayıf olmasına rağmen, yine de bir umut ışığı bulunduğunu öğrenmekten başka bir yararı olmadı.

Ernest, sonunda acı bir dille, "İsa zengin müridinden tüm malını satmasını istedi" dedi. "Rahip Morehouse da İsa'nın bu isteğine uydu ve sonuç olarak bir tımarhaneye kapatıldı. İsa'dan yana devir çok değişti. Eğer bir zengin tüm varlığını yoksullara dağıtırsa, mutlaka deli diye yakalanır ve göz açıp kapayıncaya kadar bir tımarhaneye tıkılır. Ne yazık ki acı bir gerçek bu!"

XIII

GENEL GREV

Büyük sosyalist akımın yaşandığı 1912 yılında, Ernest, parlamentoya seçildi. Sosyalist akımının büyümesinde, Hearths'ın[1] ezilişinin çok büyük rolü oldu. ~~Bu~~ olay, zengin erkine çok kolay görünmüştü. Çeşitli gazeteleri yayımlamak Hearths'e çok pahalıya oturuyordu, ama harcadığı on sekiz milyon doların daha fazlasını orta sınıfın verdiği ilanlarla tekrar kazanıyordu. Sermayesinin ve kazancının asıl kaynağını orta tabaka oluşturuyordu. Çünkü tröstler genellikle ilan vermezlerdi.[2] Orta sınıfın gücünü kırmak için Hearths'ın yıkılması yeterliydi. Orta sınıf henüz

1. Vilyam Randolf Hearsts - memleketin en büyük gazete sahiplerinden biri. Kalifomiyalı genç milyoner. Gazeteleri bütün büyük şehirlerde yayınlanıyor ve sönen orta tabaka ile Proletaryaya hitap ediyordu. Adamları o kadar çoktu ki onlarla, eski Demokrat Partisinin boş kabuğunda yerleşmeye muvaffak oldu. Tasviri güç bir küçük burjuva kapitalizmiyle iç içe burulmuş bir sosyalizm görünüşü içinde kendine özgü tuhaf bir manzara arz ediyordu. Bu zeytin yağıyla su gibi bir şeydi ve her türlü muvaffakiyet ihtimalinden uzaktı, ama bir zaman için plütokrasiye korku kaynağı olmaktan da geri kalmadı.

2. Şu kanşık zamanlarda ilanlar için verilen paralann miktarı hayretten insanın ağzını açık bırakır. Küçük kapitalistler birbiriyle rekabet halinde bulunuyorlar ve o sebepten reklam yapıyorlardı. Rekabet tanımayan tröstlerin reklama, ilana ihtiyaçları yoktu.

tümüyle ortadan kalkmamıştı. Belki zayıftı, ama iskeleti yerli yerindeydi. Hâlâ yaşayan küçük fabrikatörler ve tüccarlar zengin erkinin acımasına bağlıydı. Ne ekonomik, ne sosyal bir güçleri vardı. Zengin erkinin baskısı karşısında Hearths'e verdikleri ilanı birden kestiler.

Hearths mücadelesini büyük bir cesaretle sürdürdü. Ayda en azından bir buçuk milyon dolar açık verdiği halde gazetelerini çıkarmaya devam etti. Üstelik, ilanları da parasız basıyordu. Zengin erkinin yeni bir emri ortalığı karıştırdı. Ufak fabrikatörlerle tüccarlar önce vermiş oldukları ilanların tekrar basılmasını istemediklerini Hearths'e bildirdiler, ama Hearths inatla durumunu korumaya çalıştı. İlan sahiplerinden gelen mahkeme davetiyeleri bile onu yıldırmadı. Ama mahkemeye, davete uymamaktan ve adalete saygısızlıktan ötürü hakkında dava açılıp altı ay hapse mahkûm edilince ve bu yetmiyormuş gibi bir de tazminat davaları açılınca iflasa sürüklenmekten kurtulamadı. Yararlanabileceği tüm yasaları onun aleyhine döndürmesini bilmişlerdi. Zengin erki bir kez kararını vermişti ve Hearths mahvolacaktı. Mahkemeler, tüm yargı organları zengin erkinin elindeydi ve yargı organları onlara uymak zorundaydı. Hearths'le birlikte onun canlandırmış olduğu Demokrat Parti'ye üye olanlar için yapılacak iki şey vardı: Bunlardan biri Sosyalist Parti'ye, diğeri de Cumhuriyetçi Parti'ye girmekti. Hearths'ın ektiği tohumları bizler topladık, yani partisinin yıkılmasından sonra üyelerin çoğu bize katıldı.

Eğer kısa ömürlü ve çok verimsiz olan Köylü Partisi kurulmamış olsaydı, çiftçilerin soyulmasından ötürü zarar görenlerden çoğunun oylarını da biz alabilirdik. Ernest ve diğer liderler çiftçilerin çevresinde büyük çaba harcıyorlardı. Ama sosyalist basın organlarının ezilmesi tüm çabaların boşa gitmesine neden oluyordu. Ağızdan ağıza yapılan propagandalarda henüz yeteri kadar tecrübeli değildik. Bütün bu çabaların sonucu, sahip olduğu her şeyi kaybetmiş olan Bay Calwin gibi toprak ağalarından oluşan politikacıların köylüyü kazanması ve tüm siyasal güçlerini boş bir seçim uğruna harcamaları oldu.

Ernest, alaylı kahkahalarla, 'Zavallı Köylüler!' diyordu. 'Tümüyle tröstlerin eline düştüler!'

İşin gerçek yönü de buydu. İşbirliği yapan büyük tröst dev sermayelerini birleştirerek toprak tröstünü kurmuştu. Nakliye ücretlerini düzenleyen demiryolları, genel piyasa fiyatlarını kontrol eden banka ve borsa, köylüleri borçlandırarak kıskıvrak yakalamıştı. Çiftçinin, bankalara ve tüm tröstlere borcu vardı. Zaten çiftçiler çoktan beri ağa yakalanmışlardı ve ağı çekip sudan çıkarmak yeterliydi. Bu işi de toprak tröstü üzerine aldı.

1912 yılının getirdiği bunalım, tarım piyasasında zaten büyük bir fiyat düşüşünün nedeni olmuştu. Şimdi, fiyatlar köylünün zararına olacağı bilindiği halde alabildiğine düşürülüyor ve demiryollarının istediği yüksek nakil fiyatları köylünün büsbütün belini büküyordu. Eski borçların ödenmesi olanaksız bir duruma sokulurken, köylü toprağını, toprak tröstüne bırakmak zorunda kaldı. Başka çareleri de yoktu. Sahip oldukları toprakları böylece tröste kaptırdıktan sonra, çeşitli iş kollarında çalışmaya başladılar ve tröstün çıkarlarında büyük rol oynadılar. Artık, bileklerinin hakkıyla ekmek paralarını kazanmak zorunda olan kölelerden farkları kalmadı. Efendilerinin elinden kurtulmak olanağı yoktu; çünkü, zengin erkinin bir üyesi olmuşlardı. Şehre inmeleri de olanaksızdı; çünkü, şehirler de zengin erkinin elindeydi. Toprağı terk etmeleri aç kalmaları demekti. Böylece, kendi topraklarında ırgat gibi çalıştılar. İçlerinden ırgat olarak çalışmak istemeyenler şehirlere akın ettiler ve aç kalarak serseri bir yaşantı sürdürmeye başladılar. Bu da onlara çok görülmüş olmalıydı ki, sonunda serseriliğe karşı bir yasa çıkarıldı ve acımasızca yürürlüğe konarak uygulandı.

Hiç kuşku yok ki, şurada ya da burada, olağanüstü ilişkiler nedeniyle halen malını kaybetmemiş köylü grupları vardı. Fakat bunlar sayılması gereksiz olacak kadar azdı. Bununla birlikte, bir yıl sonra bunlar da aynı tuzağa düşürüldüler.[1]

1. *Eski Roma köylüleri, Amerika çiftçileri ve ufak kapitalistlerinden pek çok daha*

İşte, 1912 yılının sonbaharında durum böyleydi ve Ernest dışında bütün sosyalist liderler, kapitalizmin sonunun geldiğini kabulleniyorlardı. O zamanın güçlükleri işsizler ordusunu alabildiğine büyütmüş, çiftçilerin ve orta sınıfın yavaş yavaş erimesiyle emekçilerin tüm cephelerde uğradıkları bozgun, bu fikrin güç kazanmasına yardımcı olmuştu. Sosyalistler, kapitalizmin son günlerini yaşadığına inanıyorlar ve zengin erkini düelloya davet edici eldivenler fırlatıyorlardı.

Ah, düşmanımızın gücünü nasıl da yanlış tahmin etmişiz! Sosyalistler her tarafta kapının önünde duran seçim başarılarını herkese ilan ediyorlar ve durumu tüm çıplaklığıyla ortaya koymaya çalışıyorlardı. Zengin erki, yüzüne fırlatılan düello eldivenlerini teker teker aldı ve çok ölçülü davranarak sosyalistleri yerden yere vurdu. Bunu da bizleri parçalara bölmekle gerçekleştirdi. Gizli ajanları kendinden yana çekiyor ve oy silahlarımız teker teker elimizden alıyordu. Zengin erki, yine ajanları aracılığıyla, Köylü Partisi'ni cesaretlendiriyor ve köylüleri şehirlilerin arasına serpiştiriyordu.

Ama her şeye rağmen sosyalist atılım bir gerçekti. Ancak, yasama organlarını ve icra gücünü kendi yönümüze çekecek üstün ağırlığı sağlayamamış, azınlıkta kalmıştık. Gerçi parlamentoya elli üyeyle katılmıştık, ama parlamenterlerimiz ilkbaharda yerlerini aldıkları zaman ne kadar güçsüz olduklarını kavramakta gecikmediler. Her şeye rağmen Köylü Partisi'nden daha iyi durumdaydık; çünkü, onlar kazanabildikleri bir düzine sandalyeyi bile ellerine geçirememişler-

---

yavaş bir hızla imha edilmişlerdi. Yirminci asırda, eski Roma'da katiyen mevcut olmayan bir muharrik kuvvet vardı.

Topraklarından ayrılmaktansa yabani hayvanlar gibi yaşamayı tercih eden bir çok çiftçi pazardan kendilerini büsbütün uzak tutmak suretiyle mülklerini kaptırmaktan kurtulmayı deniyorlardı. Hiç bir şey almıyor ve satmıyorlardı. Aralarında ilkel bir değiş tokuş başlıyordu. Zahmet ve mahrumiyetleri korkunçtu, ama dayanıyorlardı. Bu hakiki bir hareket haline geldi. Bunlann yere vuruluş tarzı mantıki ve sade olduğu kadar da orijinaldir. Plütokrasi devlet kuvvetini kullanarak vergileri arttırdı. Köylülerin nefsi müdafaasında zayıf tarafları bu idi. Ne aldıklan ne de sattıklan için paraları yoktu, vergileri karşılamak üzere nihayet toprakları satılıyordu.

di. Bunun nedeni de sandalyelerin eski sahiplerinin direnişleriydi. Mahkemeler, bilindiği gibi takımerkinin elindeydi. Ama henüz bundan söz etmenin sırası gelmedi. Önce, 1912 kışının heyecanlı günlerinden söz etmem gerekiyor.

Ülke çapındaki bunalım, korkunç bir değiş tokuş, tıkanıklığı oluşturmuştu. İşsiz ordusunun satın alma gücü sıfırdı. Sonuç olarak, zengin erki, daha büyük bir üretim fazlasıyla ortada kaldı. Bu üretim fazlasını yabancı ülkelere satmak isterken gösterdiği çabalar Almanya ile çatışmasına neden oldu. Ekonomik çatışmaların bir savaşla son bulduğu bilinen gerçeklerdendir. Bu kez de sonuç değişmedi ve büyük Almanya savaşa hazırlanırken, Amerika boş duramazdı.

Savaşın tehdit dolu karabulutları gökyüzünde dolaşıyordu. Bir dünya savaşının eşiğinde bulunuyorduk, çünkü tüm dünya güç durumdaydı. Emekçi ayaklanmaları, batmakta olan orta sınıfın sızıntıları, işsiz orduları, ekonomik çıkarcıların dünya pazarlarında çatışmaları ve yakın olan sosyalist ayaklanmasının yer aldığı çatışmaları nedeniyle tüm dünya büyük bir sarsıntı geçirmek üzereydi.[1]

Takımerki, Almanya ile savaşmak istiyordu. Bu savaş için düzinelerce gerekçe vardı. Böyle bir savaşın yol açacağı

1. Uzun zaman homurtu ve gürültü işitildi. Daha 1908 da Lord Aveburry Lordlar Kamarasında şu sözleri söylüyordu: "Avrupa'daki huzursuzluk, Sosyalizmin yayılışı ve anarşizmin uğursuz büyüyüşü hükümetler ve hakim sınıflar için önemli ihtarlardır; işçi sınıfının durumu Avrupa'da gittikçe dayanılmaz bir hale geliyor. Bir ihtilali önlemek için çareler düşünmeliyiz ücretleri yükseltmeli, çalışma saatlerini indirmeli, erzak ve sair zaruri ihtiyaçları ucuzlatmalıdır. Borsanın bir organı olan "Wall Street Journal" Lordun nutkunu tefsir yollu şöyle yazıyordu: "bu sözleri Avrupa'da bir aristokrat ve en konservatif bir kurumun üyesi söylemiştir. Bunlarda, pek çok kitaplarda bulunabildiğinden fazla sağlam siyasal ve ekonomik görüş vardır.Bu gerçekten bir uyarma sesidir. Harp ve donanma bakanlığındaki Baylarım, dikkat!" Aynı zamanda Amerikalı Sydney Brooks, Harper'in haftalık mecmuasında yazıyordu: "Vashington'da siz sosyalistlere dair bir şey işitmiyorsunuz. Hem niçin işitecekmişiz? Politikacılar daima kendi memleketlerinde gözleri önünde cereyan eden şeyleri en sonra haber alırlar. Ben size, önümüzdeki Cumhur Başkanlığı seçiminde sosyalistlerin bir milyondan fazla rey toplayacaklarını söylesem güler ve beni alaya alırsınız."

karışıklık, uluslararası haritaların yeniden karıştırılması, yeni anlaşmaların yapılması sonucu takımerkinin kazanacağı bir sürü şey vardı. Üstelik, savaş birikmiş üretim fazlasını da dev gibi yutacaktı. Bir dünya savaşı, tüm ülkeleri tehdit eden işsizler ordusunu önemli ölçüde azaltır ve takımerkine, gelecekteki planlarını uygulamak olanağı sağlardı. Savaşla birlikte, daha sonra dağılmayacak olan bir ordu oluşturulur, böylece kamuoyu, 'Takımerki karşısında sosyalizm' sloganı yerine 'Almanya'ya karşı Amerika' sloganını benimserdi.

Eğer sosyalistler olmasaydı, savaş gerçekten de takımerkinin umduklarını sağlayacaktı. Küçücük dört odamızda Batı liderlerinin gizli bir toplantısı yapıldı. Önce, sosyalistlerin savaş durumunda izleyecekleri tutum gözden geçirildi. Savaşın eşiğine gelişimiz ilk değildi, ama Amerika için ilk kez söz konusuydu.[1] Gizli toplantıdan sonra hemen örgütlerimizle haberleşmeye başladık ve kısa bir süre sonra şifreli telgraflar Atlas Okyanusu'nu aşarak bizlerle uluslararası örgüt arasında gidip geldi.

Alman sosyalistleri bizimle işbirliği yapmaya hazırdı. Alman sosyalistleri yaklaşık beş milyonu aşıyordu ve aralarında ordudan kişiler de vardı. Büyük bir bölümünün de genel emekçi örgütleriyle sıkı bağları bulunuyordu. Her iki ülke sosyalistleri de sert bir tutum takınıyorlar ve ülkelerini, savaşa girdiği takdirde genel bir greve gitmekle tehdit etmekten çekinmiyorlardı. Bu konuda gerekli tüm ön tedbirler alınmıştı. Bundan başka, devrim partisi, tüm ülkelerde şu ana fikri yerleştirmeye çalışıyordu: Ne durumda bulunurlarsa bulunsunlar, kendi ülkelerinde ayaklanma olsa bile, birlik korunacaktı.

1, Yirminci asrın başında sosyalistler nihayet, çoktandır düşünüp durduklan harp politikalarını formülleştirdiler.Birkaç sözle bu karar şöyle idi: "Neden bir memleketin işçileri başka bir memleketin işçileriyle kapitalist efendileri hesabına harp etsinler?"

21 Mayıs 1905'de Avusturya ile İtalya arasında bir muharebe tehlikesi baş gösterince her iki memleketin sosyalistleri Triyeste'de bir kongre yaptılar ve harp başladığı takdirde genel grev yapmakla tehdit ettiler. Bir yıl sonra Fas hadisesi, Almanya, Fransa ve İngiltere arasında bir harp doğurmak tehlikesi gösterince sosyalistler aynı şekilde hareket ettiler.

Amerika sosyalistleri bizlerin tek büyük zaferi genel grev oldu. 4 Aralık'ta Amerika'nın Berlin büyükelçisi geri çağrıldı. Geceleyin Alman filosu, Honolulu'ya saldırdı ve üç Amerikan zırhlısıyla bir gümrük koruma gemisini batırdı, sonra şehri bombardıman etti. Ertesi gün, iki devlet de birbirlerine savaş ilan etti ve savaşın ilanından bir saat sonra da her iki ülke sosyalistleri emekçi sınıflarına genel grev çağrısında bulundu.

Alman savaş babası ilk kez halkının kendi gücünü oluşturan bölümüne döndü. O olmaksızın egemenliğini yürütemezdi. Bu işte yeni olan şey, kıyımcıların aktif olmamasıydı. Kıyımcılar parmaklarını bile oynatmıyorlar, kavga etmiyorlardı. Böylece savaş babalarının elleri kolları bağlanmış oluyordu. Savaş babası, köpeklerini isyancı emekçi sınıfın üzerine salmak için fırsat çıkmasını candan isterdi, ama ordusunu savaşa girmek için harekete geçiremiyordu. Üstelik, direnişçi unsurları cezalandırmak olanağını da bulamıyordu. Koskoca ülkede artık dönen tek çark yoktu. Ne bir tren işliyor, ne de bir telgraf maniplesi çalışıyordu. Çünkü posta ve demiryollarına bağlı olanlar da halka birlikte greve gitmişti.

Birleşik Devletler'de durum aynıydı. Örgütlenmiş işçiler artık ustalaşmıştı. Kendi iş alanlarında yenilgiye uğradıktan sonra sosyalistlerin siyaset alanına geçmişlerdi. Gerçekte, bu grev siyasal kavgadan başka bir şey değildi. 'Artık ne olursa olsun,' demeleri ekonomik kavgada yere vurulmalarının sonucuydu. Umutsuzluğun verdiği zorlamayla hepsi genel greve katıldı. Milyonlarca emekçi ellerindeki aletleri atıp işlerini bıraktılar. Bu grevde özellikle makine emekçileri göze batıyordu. Çünkü hepsi kana susamış gibi görünüyordu. Görünüşe göre, örgütleri yok olmuşsa da, maden endüstrisindeki, işbirliği ettikleri arkadaşlarıyla birlikte ortaya yeniden çıkıyorlardı.

Hatta, acemi ve örgütsüz emekçiler bile işlerini bıraktılar. Grev alevi hepsini sarmıştı; kimsenin artık çalışma isteği yoktu. Kadınlar, grevin en ateşli kışkırtıcılarıydı. Kocalarının savaşa girip ölmelerini istemiyorlardı. Genel grev fikri, halkın

duygularını etkiledi, halkta alaycı duyguları bile uyandırdı. Hiçbir şey bu etkiden kurtulamıyordu. Tüm okulların öğrencileri de greve katılınca, öğretmenlerin boş sınıflarını bırakıp evlerine dönmekten başka çareleri yoktu. Kısacası, genel grev tümüyle ulusal bir görünüm kazanmıştı. Tüm emekçilerin birleşme fikri öylesine güçlü bir biçimde ortaya çıkmıştı ki, herkesin ilgisini ve dikkatini çekiyordu. Üstelik, bu dev hareketin bir tehlikesi de yoktu; çünkü, herkes suçlu olunca ortada cezalandırılabilecek kimse kalmıyordu.

Birleşik Devletler kötürüm olmuştu. Olup bitenlerden kimsenin haberi yoktu. Çünkü ne gazete çıkıyordu ne de posta idaresi çalışıyordu. Her bölge öylesine güzel izole edilmişti ki, iki bölge arasında çok kısa bir uzaklık olduğu halde, bu uzaklık binlerce kilometreymiş gibi görünüyordu. Bu durum tam bir hafta sürdü.

Koyun bir kıyısında olan San Francisco'daki bizler, Okland ya da Berkeley'de olup bitenlerden habersizdik. Grevin etkisi ürkütücü ve eziciydi. Sanki, uzaydan gelmiş dev gibi bir yaratık öldürülmüştü. Ülkede sanki toplumsal, tek bir nabız atmıyordu. Tüm ulus gerçekten de ölü gibiydi. Sokaklarda araba gürültüsü, fabrika düdüğü veya gazetecilerin haykırışı yoktu. Şu ya da bu sokağın köşesinde, sessizlikten ürken hayvanlar gibi korkak adımlarla geçen birkaç insandan başka hiçbir şey görünmüyordu. Bu sessizlik haftasında takımerki dersini almış gibiydi. Daha doğrusu, sessizliğin ne demek olduğunu çok iyi öğrenmişti. Genel grev küçük bir uyarıydı. Takımerki bundan böyle yenilmemeliydi. Nitekim, böyle bir duruma çare arayacaktı.

Hafta sonunda, posta memurları verilen söze güvenerek işlerinin başına döndüler. Her iki ülkenin sosyalistleri, posta memurlarının aracılığıyla yönetici hükümetlere ültimatomlarını gönderdiler. Ya savaştan vazgeçilecekti ya da yaşamı felce uğratan bu genel grev sürdürülecekti. Bunun üzerine, iki ülke arasında barış yapıldı ve her iki ülke halkı barışın ilanından sonra işlerinin başına döndüler.

Barışın bu yolla yenilenmesi, Almanya ile Amerika arasında yeni antlaşmayı gerçekleştirdi. Aslında bu antlaşma, Kaiser'le takımerki arasında bir işbirliğiydi ve şimdi her iki ülkenin de amacı, birleşik düşmanları olan devrimci emekçi sınıfını ezmekti. Ancak, daha sonra, Alman sosyalistlerinin ayaklanması sonucu en büyük savaş babaları taç ve tahtlarını terk etmek zorunda kalınca, takımerki, iki ülke arasındaki bu anlaşmayı hiç düşünmeden bozacaktı. Aslında takımerkinin istediği de buydu! Yani, büyük rakibini dünya pazarlarından uzaklaştırmak! Alman sosyalistleri iş başına geçince, üretim fazlası diye bir şey söz konusu olmayacaktı. Çünkü, sosyalist bir devletin bünyesi, tüm üretim fazlasını tüketmeye yönelikti. Tabii, üretimin belirli bir bölümünü kendisinde bulunmayan üretim maddeleriyle değiştirmesi çok normaldi. Üstelik, bu mal değiş tokuşun eski kapitalist ekonomi biçimine benzeyen hiçbir yönü yoktu.

Takımerkinin Alman İmparatoruna karşı ihanetini öğrenince, Ernest, "Bunun için geçerli bir neden bulacaktır," dedi. "Takımerki, her zaman olduğu gibi, yine haklı olduğunu kanıtlayacaktır."

Gerçekten de Ernest'in dediği çıktı, Takımerki bu davranışını, resmi olarak çıkarını gözetmeye zorunlu olduğu Amerika halkının rahatlığına ve mutluluğuna bağladı. Böylece, takımerki, en büyük rakibini kavga dışı bırakmış ve üretim fazlasını rahatlıkla tüketecek serbest bir pazar bulmuştu.

Ernest, köpürüyordu.

"Böyle bir saçmalık olamaz! Çaresizlik içinde bulunmamız, çıkarlarımızı birtakım aptalların eline bırakmaya bizi zorladı. Sözde bize daha fazla ihraç olanağı sağlamışlar, çok güzel; ancak, bu daha az tüketime gitmeye zorunlu olacağımız anlamına gelmektedir."

XIV

SONUN BAŞLANGICI

Ernest, daha 1913 Aralık ayında gelecek olayları açıkça görebiliyor, ancak Demir Ökçe'nin hazırladığı korkunç kıyımı diğerlerinde gösteremiyordu. Bu insanlar çok sahte bir inanç içindeydiler. Olaylar büyük bir hızla kesin sonuca doğru yaklaşmak üzereydi. Dünya çapında bir bunalım baş göstermişti... Gerçekten de Amerikan takımerki dünya pazarını egemenliği altına almış ve birçok ülkeyi satımı olanaksız üretim fazlasıyla birlikte dışarı atmıştı. Bu ülkeler için bir değişim yapmaktan başka çare kalmıyordu. Artık üretim fazlası bırakmazlar, yani ihraç malı elde etmeyi sürdüremezlerdi. İşte, bu ülkelerde kapitalist sistemler bir daha belini doğrultamayacak biçimde çöktü.

Sistem değişimleri o ülkelerde ayaklanma biçimine dönüştü. Bu çağ, bir karışıklık ve zorbalık çağıydı. Dünyanın her yerinde devlet düzenleri yıkıma uğruyor, hükümetler devriliyordu. İki ya da üç ülke dışında, tüm ülkelerdeki kapitalistler umutsuz bir direnişe giriştiler. Ancak, sonunda daima emekçi sınıf üstünlüğü sağlıyordu. Marx'ın klasik formülü

böylece gerçekleşmişti: 'Kişisel iyeliğin ölüm çanı çaldı. Başkalarının varlıklarını soyanlar şimdi kendileri soyulacaktır.' Birleşik halk kurumları, kapitalist hükümetlerin yıkılış oranına paralel bir hızla türüyordu.

'Birleşik Devletler nerede kaldı?" 'Uyanın ey Amerikan devrimcileri,' 'Amerika'ya ne oldu?' İşte, öteki ülkelerde başarı sağlamış olan dostlarımızdan bize gelen haberler bu nitelikteydi. Ne var ki biz, belimizi bir türlü doğrultamıyorduk. Ne zaman kımıldasak, takımerki karşımıza dikilip bizi engelliyordu. Kımıldanmamıza olanak yoktu, çünkü takımerki dev bir canavar gibi başımızda bekliyordu.

Onlara verdiğimiz cevap şöyle oluyordu:

'Bahara kadar bekleyin, o zaman biz de kendimizi gösterme olanağı bulacağız.'

Sırrımız bu sözlerin arkasında gizliydi. Köylü Partisi'ni de bünyemize almıştık ve sonbahar seçimlerinde üstün geldiğimiz bir düzine kadar eyalette, hükümet gücü elimize geçecekti. O zaman da hiç vakit geçirmeden bir düzine birleşik devlet yapısı düzeni kuracaktık ve gerisi çok kolaylaşacaktı.

Ernest, 'Ya köylüler dümene geçmekten kaçınırlarsa ne olacak?' diye soruyordu, ama arkadaşları onu karamsarlıkla suçluyorlardı.

Bununla birlikte, Ernest'in asıl korkusu köylülerin başarısızlığı değildi. Büyük sendikaların kayışını ve kastların doğuşunu önceden görüyordu.

"Ghent, takımerkine ne yapacağını öğretti. Bahse girerim ki, Ghent, iyilikçi derebeylik[1] ilkesine yöneliyor."

1. 1902 de W.J. Ghent'in "İyilikçi Derebeylik" adıyla çıkardığı kitap kastediliyor. Oligarşi fikrini büyük kapitalistlere telkin edenin Ghent olduğuna daima inanıldı. Bu inan Demir Ökçenin üç asırlık edebiyatına hakim oldu, hatta insan kardeşliği arının illk on yıllarında da devam etti. Bugün biraz daha iyi biliyoruz ama bu bilgimiz şu realiteyi ortadan kaldırmaz: Tarihte hiçbir insan Ghent kadar suçsuz yere tahkir edilmemiştir.

Yarım düzine kadar emekçi lideriyle yaptığı sert bir tartışmadan sonra Ernest'in bana şöyle söylediği geceyi hiçbir zaman unutmayacağım:

"Sonuç noktalanmış, Demir Ökçe üstün gelmiştir. Sonuç kesinlikle bellidir."

Evimizde geçen konuşmalar her ne kadar resmi değilse de, Ernest'le dostları, emekçi liderlerinin gelecek genel grevde adamlarını gerçekten ayaklandırıp ayaklandıramayacaklarını önceden bilmek istiyorlardı. Böyle bir garantiyi vermekten en çok kaçınan, emekçi şeflerinden Makine Emekçileri Birliği Başkanı O'Connor'du.

Ernest ısrarla, "Eski grev ve boykot denemesinin nasıl bozguna uğradığını çok iyi biliyorsunuz," dedi.

O'Connor da diğerleriyle birlikte başını sallayarak bu sözlerin doğruluğunu belirtti.

Ernest, sözünü sürdürdü:

"Genel bir grevin etkisine de tanık oldunuz. Genel greve gitmekle kaçınılmaz olan bir Amerikan-Alman savaşını önledik. Emekçilerin dayanışması ve gücü hiçbir zaman böylesine parlak olmamıştı. Emekçi dünyayı eline geçirebilir ve geçirecektir de. Bizimle birlikte hareket ederseniz sermaye boyunduruğundan kurtulacağımız kuşkusuzdur. Tek umudumuz da sermayenin boyunduruğundan kurtulmaktır. Bundan sonra olacakları biliyorsunuz. Bundan başka çare olmadığını da biliyorsunuz. Alışılagelmiş yöntemleri uygulamaya devam edersek sonuç yenilgiden başka bir şey olamaz. Hangi yönden bakarsanız bakın mahkûmsunuz. Başka hiçbir neden olmasa bile, kapitalistlerin yargı organlarına kumanda etmeleri[1] bunun için yeterli olacaktır."

1. Mahkemelerin işçilere karşı hüküm vermeleri tarzınıza bir kaç misal: kömür ocaklarında çocuk çalıştırıldığı herkesçe bilinen bir şeydi. 1905 yılında Pensilvanya'da işçiler, bir çok işe alınmadan önce yaşı ve muayyen ilk okul tahsili hakkında ana - babasının yeminle şahitlik etmesini şart koyan bir kanun kabul ettirmeye muvaffak olmuşlardı. Luzern bölge mahkemesi kanunu doğru-

O'Connor, "Çok acele ediyorsunuz," dedi. "Siz var olan başka çarelerden habersizsiniz. Biz üzerimize düşeni biliyoruz. Grevden usandık artık. Örgütlerimizin parçalanması, doğrudan doğruya grevlerin sonucudur. Her şeye rağmen, genel bir greve gitmenin gereksizliğine inanıyorum."

Ernest, sert sesle, "Peki, sizin izleyeceğiniz yol nedir?" diye sordu.

O'Connor güldü ve başını salladı:

"Şu kadarını söyleyebilirim. Uyumuyoruz. Ayrıca, olduğumuz yerde de saymıyoruz."

"Korkulacak ya da utanılacak bir şey olmadığını umarım..."

"İşimize gelini ve hoşumuza gideni hiç kuşku yok ki biz daha iyi biliriz."

Ernest, belirli bir öfkeyle, "Bizden gizlediğinize göre pek hoş şeyler olmasa gerek," dedi.

"Tecrübelerimizi ter ve kanla edindik. Elimize ne geçerse bizim için kârdır. İnsana en yakın olan, yine kendidir."

Ernest iyice kızmıştı: "Eğer izlediğiniz yolda ad koymaktan çekiniyorsanız, size bunu hemen söyleyebilirim. Siz sermaye ile bir çıkar ortaklığı yapıyorsunuz. Yani, düşmanla anlaşma yapmışsınız. Evet, bunu yaptınız ve emekçi sınıfına ihanet ettiniz, sattınız onu. Savaş alanını korkakça terk ediyorsunuz."

---

dan doğruya Anayasaya zıt sayarak reddetti. Çünkü aynı sınıfın fertleri, yani on dört yaşının alt ve üstündeki çocukları arasında fark gözetmiyormuş. Yüksek mahkeme bu kararı onayladı.

New York istinaf mahkemesi ise, 1905'de, kadınlara ve ufak yaşlı çocuklara akşam saat dokuzdan sonra fabrika işini yasak eden kanunu anayasa dışı ilan etti. Çünkü bu bir sınıf kanunu demekmiş.

O zamanlarda fırıncılar çok güç işler görürlerdi. New York devletinde Millet Meclisi, onların günde on saatten fazla çalışmamalarına karar verdi. Birleşik Devletlerin en yüksek mahkemesi 1906'da kanunu anayasaya aykırı saydı. Kararda şöyle deniyordu: Fırıncıların iş saatlerini tespit ederek fertlerin hürriyetlerini ve serbest mukavele hakkını daraltmak için hiç bir makul sebep yoktur.

O'Connor da sinirlenmişti.

"Daha fazla bir şey söylemem gereksiz olacak. Yalnız şu kadarını söyleyebilirim ki, biz bize yararlı olanı sizden çok daha iyi biliyoruz."

"Acaba geriye kalan emekçilere daha yararlı olan nedir? Onunla hiç ilgilenmiyorsunuz değil mi? Canlarını şeytan alsın, diyorsunuz!"

"Söylediğim gibi bu konuda daha fazla konuşmak yersiz olacak. Ben, makine emekçilerinin başkanıyım ve görevim, temsil ettiğim emekçi birliğinin çıkarlarını korumaktır. İşte, hepsi bu kadar."

Daha sonra, emekçi birliklerinin liderleri evden ayrıldıklarında, Ernest, sakin bir dille bana olayların alacağı şekli açıkladı:

"Sosyalistler, örgütlü emekçilerin, daima yenildikleri ekonomik alanda politik alana geçecekleri günü bekler. Gerçekten de, Demir Ökçe, sendikaları ekonomik alanda yendi ve onları politik alana sürdü. Ancak, bu durum bize sevinç değil, keder veriyor. Çünkü, Demir Ökçe gerekli dersi aldı. Genel grev sırasında gücümüzü öğrendi ve şimdi, genel grevin tekrarlanmaması için gerekli ön tedbirleri almakla meşgul."

"Yani nasıl?" diye sordum.

"Çok basit. Büyük sendikalara ayrıcalık tanıyor. Böylece, onların genel greve gitmelerini önlemiş oluyor ve bundan böyle genel bir grev söz konusu olamaz."

"Ama Demir Ökçe her zaman böylesine pahalı bir uygulama yapamaz," diye itiraz ettim.

"Sendikaların hepsini doyurmak zorunluluğu yok ki. Nasıl olacağını anlatayım. Demiryolları, demir ve çelik işletmelerinde çalışanların, teknisyenlerin ve makinistlerin ücretleri artırılacak ve çalışma saatlerinde indirim yapılacak. Bu ayrıcalıkla tanınmış birlikler daha ılımlı koşullar bulacaklar ve sonunda, bu sendikaların üye sayısı artacak."

"Yine anlayamadım," dedim. "Öteki birlikler ne olacak? Demir Ökçe'nin ayrıcalık tanıdığı sendika sayısı yüksek olmasa gerek."

"Destek görmeyen birlikler ortadan kalkacak! Hemen hemen hepsi. Çünkü, demiryollarında çalışanlar, teknisyenler ve makinistler, demir ve çelik işçileri, ekonomik alanda kilit noktaları tutmaktadır. Onları kontrol altına alan Demir Ökçe diğer birlikleri umursamayacaktır. Demir ve çelik, kömür, makine ve nakli araçları tüm endüstrinin belkemiğini oluşturur."

"Ama kömür ocaklarında en azından bir milyon işçi çalışıyor,"

"Öyle de olsa, yine azınlıkta kalırlar. Kömür işletmelerinde çalışanların ücretleri düşürülecek ve çalışma saatleri artırılacak. Onlar da bizle gibi kapitalistlerin kölesi olacaklar, iş hayvanlarından farkları kalmayacak. Şimdi köylülerin, topraklarını ellerinden alan efendilerin hesabına çalışmaları gibi, onlar da efendileri hesabına çalışmaya zorunlu olacaklar; aksi takdirde aç kalacaklar. Ayrıcalık tanınmış olan tüm emekçilerin başına gelecek bunlar işte. Bu birlikler sapır sapır dökülecekler ve üyelerin tümü çalışmaya zorlanacak. Farley[1] grev bozgunculuğuyla birlikte ne olacak biliyor musun? Bak onu da sana söyleyeyim. Grev bozgunculuğu artık bir meslek olmaktan çıkacaktır. Çünkü grev yapılmayacak artık. Grevlerin yerini kölelerin ayaklanmaları alacak. Farley ve çetesi köle toplayıcıları olacaktır. Ayaklanmaların en zaman başarıya ulaşacağını kimse peşine söyleyemez."

"Takımerki büyük sendikalarla böyle bir anlaşma yaparsa, herhangi bir ayaklanmanın başarıya ulaşmasını düşünmek mümkün mü?" diye sordum. "Böyle bir anlaşma ve işbirliği sonsuza dek süremez mi?"

---

1. James Farley, bu devrin tanımış grev bozanlarından biriydi. Ahlaktan fazla cüreti ve inkar edilmez bir ustalığı vardı. Demir Ökçenin saltanatı esnasında yüksek rütbelere erişti ve sonunda Oligarşiye alındı. 1932 de Sarah Jenksin tarafından öldürüldü. Bu kadın kocası otuz yıl önce Farley'in adamları tarafından yok edilmişti.

Hayır anlamında başını sallayarak, "Dünya görüşümüzün ana fikirlerinden biri, sınıf ve kast üzerine kurulmuş her sistemin daha başlarken çökmeye mahkûm olduğunu söyler. Sınıflar üzerinde kurulan bir düzende, kastların oluşmasını engellemek mümkün müdür? Demir Ökçe bunu engelleyemez ve sonunda kastlar onu yutar. Takımerkine bağlı olanlar daha şimdiden kendi aralarında kastları örgütlediler. Ayrıcalıklı sendikaların da aynı şeyi yapmalarını bekle. O zaman Demir Ökçe tüm gücünü kullanacaktır; ama, bu çaba boşuna olacaktır! Ayrıca tanınmış olan sendikalar, Amerikan emekçilerinin üst tabakasını bünyelerine almışlardır. Bunlar güçlü ve hareket özgürlüğü olan kişilerdir. Birleşik Devletler'de işe yarar hem emekçinin çıkarı, bu birliklere üye yazılmak olacaktır. Takımerki, bu hırsı ve ondan doğacak rekabeti kullanmasını bilecektir. Hareketlerinde serbest bırakılsalardı belki de devrime yardımcı olacak bu iyimser emekçiler, böylece bizden koparılacaklar ve takımerkini korumaya zorlanacaklardır. Öte yandan, emekçi kastları, ayrıcalık tanınmış sendikaların üyeleri, örgütlerini kapalı kuruluşlar haline getirmeye çalışacaklar ve bunu da başaracaklardır. Emekçi kastlarının üyeliği babadan oğla geçen bir miras gibi olacaktır. Oğullar babaları izleyecek ve aralarına halktan gelecek taze enerji akıntısı katılmayacaktır. Bu da, emekçi kastlarının bozulması ve giderek zayıflaması anlamına gelir. Bununla birlikte, bir süre için büyük bir güç olacaklar ve eski Roma saraylarındaki hassa alaylarına benzeyeceklerdir. Tabii, saray ayaklanmaları olacak ve emekçi kastları iktidarı ele geçirecektir. Takımerki de boş durmayacak ve karşı ayaklanmalar düzenleyecektir. Böylece, zaman zaman ikisinden biri üstünlüğü kazanacaktır. Bu arada, kastların yozlaşması sürecek ve sonunda halk, diğerlerinin çökmesi nedeniyle gerçek hakkını elde edecektir."

Bu uzun ve ağır sosyal gelişim kâhinliğini Ernest, büyük sendikaların kayması üzerine, ruhça ezilmiş olduğu bir dönemde yapıyordu. Onun kehanetini hiçbir zaman benimsemedim ve şimdi şu satırları yazarken bile ben-

imsemediğimi kesinlikle söylüyorum. Çünkü Ernest'in ölmüş olmasına rağmen şu sıralarda büyük bir ayaklanmanın eşiğinde bulunuyoruz. Bu kehaneti de sırf onun olduğu için kaleme aldım. Bu varsayımına rağmen bir dev gibi çarpışmayı sürdürdü ve şu, patlamak için küçücük bir kıvılcım bekleyen ayaklanmanın hazırlanmasına herkesten çok yardımı oldu.[1]

"Peki, takımerki varlığını sürdürdüğü takdirde, her yıl payına düşen büyük üretim fazlasını ne yapacak?" diye sordum.

"Takımerkinin buna da bir çare bulacağından emin olabilirsin," dedi. "Büyük caddeler ve karayolları açılacak. Büyük bilim ve sanat yapıtları ortaya çıkacak. Takımerki, halkı bir kez boyunduruğa vurdu mu, başka şeyler için zaman bulacaktır. Güzelliğe âşık olacaktır. O zaman da sanatın önünde geniş bir ufuk açılacak ve sanatçılar da orta tabaka önünde boyun bükmek zorunluluğundan kurtulacaktır. Olağanüstü şehirler oluşacak, eski çağların onların yanında çok sönük kalacaktır. Takımerki dahil olanlar bu şehirlerde oturup güzelliğe tapacaklardır.[2] İşte, emekçiler ayrı aç yarı tok emeklerini verirken, oluşan üretim fazlası böylece tüketilecektir. Bu büyük yapıtların ve şehirlerin yaratılması milyonlarca emekçiye yalnız bir ekmek parası sağlayacaktır. Çünkü, üretim fazlasının olağanüstü büyüklüğü yine olağanüstü harcamalara gidecektir. Takımerki, bin, hatta on bin yıl süreyle inşaat işlerine girişecektir. Babil ve Mısır'ın hayallerine bile sığmayan binalar yapılacaktır. Eğer bir zaman gelir, takımerki yok olursa, ancak o zaman bu büyük caddeler ve şehirler emekçilere kalacak ve ancak o zaman emekçiler bu güzel şeylerden yararlanabileceklerdir.* Takımerki bunların hepsini yapacaktır; çünkü, başka bir çözüm yolu yoktur. Tüketim

1. Everhard'ın şu peygamberliği enteresandır. Olan bitenlerin kendisine sağladığı ışık altında imtiyazlı birliklerin kayışını, işçi kastlarının yükseliş ve yavaş yavaş çöküşlerini ve onlarla çürümeye koyulmuş oligarşi arasındaki post kavgasını apaydın görüyordu.

2. Biz Everhard'ın uzak görüşüne ancak hayran olabiliriz. Asgard, Ardis gibi mucize şehirler fikri oligarşi adamlarının kafalarında doğmadan çok evvel Everhard bu şehirleri görüyor ve onların yapılmasındaki zarureti biliyordu.

fazlasını eritme yolları büyük yapıtlar olacaktır. Tüketim fazlasını eritme yolları büyük yapıtlar olacaktır. Binlerce yıl önce Mısır'da egemen sınıf halktan sızdırdığını nasıl büyük tapınakların ve ehramların yapımında kullandıysa, takımerki de emekçiden sızdırdıklarını aynı şekilde kullanacaktır. Kuşkusuz takımerki için bir rahipler sınıfı söz konusu olmayacaktır; ama, rahipler yerine bir sanatçı sınıfı türeyecektir. Ticaretle uğraşan köylü sınıfı yerine de emekçi kastlar geçecektir. Onların çok altında, içinde halkın, büyük nüfus kütlelerinin açlıktan kırılıp geçtiği, ama yine de yenileşmeye çabaladığı derin bir uçurum bulunacaktır. Sonra günün birinde, ne zaman olacağı bilinemez, uçurumdaki bu halk doğrulacak, emekçi kastları ve takımerki parçalanacak ve belki de yüzyıllarca süren bir çabanın sonucu olarak, basit bir adamın güneşi nihayet parlayacaktır. Ben o günü yaşamı umuyordum, ama şimdi o günü hiçbir zaman göremeyeceğimi biliyorum."

Sözünün burasında durup bana baktıktan sonra ekledi:

"Sosyal gelişim korkunç denecek kadar yavaş oluyor, öyle değil mi sevgilim?"

Boynuna atıldım. Başını göğsüme yasladı ve anlaşılmaz bir ifadeyle, 'Bana ninni söyle.' diye mırıldandı. 'Bir hayal gördüm ve o hayali unutmak istiyorum.'

---

3. Şu Peygamberliğin üstünden üç demir ökçe asrı ve dört insan kardeşliği gelip geçti. Biz de bugün oligarşinin yarattığı şehirlerde oturuyor, caddelerde yürüyoruz. Gerçi biz asıl şimdi daha şaşırtıcı mucize şehirler kuruyoruz; fakat oligarşinin yaptıklan da hala duruyor ve ben bu satırları "Ardis" de, hepsinin en hayret uyandıranı olan şehirde yazıyorum.

XIV
SON GÜNLER

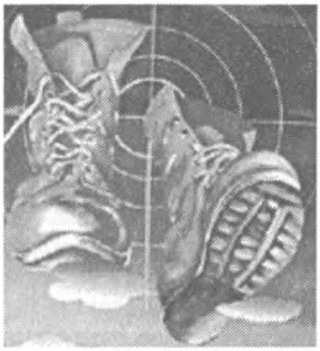

Takımerkinin ayrıcalık tanıdığı sendikalara karşı tutumunu kamuoyu ancak 1913 Ocak ayının sonlarına doğru öğrenebildi. Tüm gazeteler demiryolları, demir ve çelik emekçileri, teknisyenler ve makinistlere yapılan büyük ölçüdeki zamlarla ve çalışma saatlerinin düşürülmesiyle çalkalanıp durdular. Ama doğrusunu söylemek gerekirse, takımerki daha ileri gitmekten çekiniyordu. Aslında, ücret artışlarıyla bu artışlara paralel ayrıcalıklar oldukça büyüktü. Bunların hepsi büyük bir sırdı; ama, her sır gibi bunun da açığa vurulması kaçınılmazdı. Nitekim, ayrıcalık tanınan birliklerin üyeleri onları eşlerine anlatıyorlar ve çeneleri durmayan bu eşler de, kısa sürede dedikodu yapıyorlar, sonunda tüm emekçi sınıfı gerçeği öğreniyordu.

Bu durum, başlangıcı daha 19. yüzyılda belli olan gelişimin mantıksal bir sonucuydu. O dönemin ekonomik kavgaları sırasında kazanca ortak etme denemeleri yapılmıştı; yani, kapitalistler, girişmelerine katılmalarını sağlayarak emekçileri kendilerine bağlamak istiyorlardı. Ancak, bir sistem olarak

kazanç ortaklığı gülünç ve olanaksızdı. Serbest rekabet sistemi içinde bu suretle çok ender olarak başarı görülebiliyordu; çünkü, iş ve sermaye, kazancı bölüştüğü takdirde öyle ilişkiler ortaya çıkıyordu ki, kazanç ortaklığının anlamı tümüyle ortadan kalkıyordu.

Böylece, kuramsal kazanç ortaklığı fikrinden pratik yağma ortaklığı çıkıyordu. Güçlü birliklerin kavga parolası şöyleydi: 'Bizde daha fazla ücret verin de ne yaparsanız yapın, istersenız bunu halktan çıkartın!' Bu bencil siyaset, şurada burada başarılı izler bırakıyordu. Yükü halkın sırtına bindirmek, örgütsüz ya da yarı örgütlü emekçilerin büyük kitlesini eziyordu. Daha güçlü kardeşlerinin, kayrılmış birlik üyelerinin giderek yükselen ücretlerini onlar ödüyordu.[1] anlaşmalardan çekilip o örgütle ilişkilerini kestiler. Yer yer kımıldanışlar ve zorbaca yapılan hareketler görüldü. Ayrıcalıklı birliklerin üyeleri, hainlik damgası vurularak işbaşında, genel yerlerde, evlerinde, sokakta, hemen hemen her yerde, böylesine kalleşlikle satılmış olduklarını düşünen arkadaşları tarafından saldırıya uğradılar. Birçok emekçi lideri dövüldü ve öldürüldü. Ayrıcalıklı birlik üyelerinden hiçbirinin can güvenliği yoktu. Bunlar işlerine bile gruplar halinde gitmeye başladılar. Çünkü, yaya kaldırımında yürüdükleri takdirde, pencerelerden atılabilecek taş ya da benzeri şeylerle yaralanabilirler; hatta ölebilirlerdi. Bu birlik üyelerine hükümet tarafından silah taşıma izni verilmişti ve güvenlik kuvvetleri daima onlardan yanaydı. Onlara saldıranlar yakalandıklarında ağır hapis

---

1. Oligarşi ile bu anlaşmaya bütün demiryolu birlikleri girmişlerdi. 19 uncu yüzyıla kar yağması politikasının pratik olarak ilk defa bir demiryolu birliği 'lokomotif sürücüleri' tarafından uygulanmış olması dikkate değer. P.M. Arthur 20 sene müddetle birlik başkanı idi. Bu adam 1877 Pansilvanya demiryolu grevinden sonra, lokomotif sürücüleri için stratejik bir plan tasarlamıştı. Buna göre öteki işçi birliklerinden ayrı yürüyeceklerdi. Bu taslak ne kadar bencil ise, o kadar da büyük başarı kazandı. O zaman "Arthurisation" tabiri işçi birliklerinin kar ortaklığını ifade eden bir söz olarak yayıldı ve benimsendi. Bu Arthurisation kelimesi uzun zaman etimologların başını ağrıttıysa da şimdi mesele anlaşılmıştır, sanırım.

cezalarına çarptırılıyorlar ya da iyice dövülüyorlardı. Ayrıcalık tanınan birlik üyesi olmayanın silah taşıması kesinlikle yasaktı. Bu yasaya uymayan ağır suç işlemiş sayılır ve hemen cezalandırılırdı.

Saldırıya uğrayan emekçiler de kendilerine saldıranlardan öçlerini alıyorlardı. Böylece kast, kendiliğinden doğuyordu. Çatışmalar çocuklara bile sıçramıştı. Hainlerin çocukları öteki emekçilerin çocukları tarafından dövülüyorlardı ve bu nedenle, sokakta oynamak şöyle dursun, okula bile gidemiyorlardı. İhanet etmiş olanların eşleri de hor görülüyordu. Hatta, o ailelere öteberi satan dükkanlar bile boykot ediliyordu. Sonunda, her yönden sıkıştırılan hainler ayrı mahalle kurmak zorunda kaldılar. Aldattıkları emekçi sınıfı arasında onlar için oturmak olanaksızlaşınca başka yerlere göç ettiler ve oralarda yeni yeni mahalleler oluşturdular. Tabii, takımerkinden yardım görüyorlardı. Çok güzel, modern, bahçe içinde tek ya da iki katlı konutlar yapıldı. Çocuklar için çocuk bahçeleri, özel okullar kuruldu. İşte, böyle bir ayrımdan sonra kastın oluşmaması olanaksızdı. Ayrıcalık tanınmış birlik üyeleri, emekçilerin aristokrasi sınıfını oluşturdular. Takımerkinden yardım gördükleri için de, emekçi sınıfının üstünde duruyorlar, onlardan daha iyi yiyorlardı. Onlara daha iyi davranılıyordu. Böylece de, kazanç ortaklıkları nedeniyle öçlerini almış oluyorlardı.

Bunların dışında kalan emekçilerin yoksulluğu giderek artıyordu. Küçük birçok izinler ellerinden alınıyor, ücretleri ve yaşam koşulları alabildiğine düşüyordu. Okulların durumları da kötüye gidiyor ve ilköğretim zorunluluğu yavaş yavaş kalkıyordu. Okuma yazma bilmeyen emekçilerin sayısı korkunç bir derecede çoğalıyordu.

Birleşik Devletler'in dünya piyasasını elinde tutması, diğer ülkelerin de birbirlerinden kopmalarına neden oluyordu. Her yerde kuruluşlar yıkılıyor, hükümetler devriliyordu. Almanya, Fransa, Avusturya ve Yeni Zelanda'da hemen kooperatifler kuruldu. İngiliz İmparatorluğu parçalandı. İngiltere'nin başı

dertteydi; çünkü, Hindistan'daki ayaklanma en kızgın dönemindeydi. Her yer 'Asya, Asyalılarındır' sloganlarıyla çınlıyordu. Bütün Asya olaylarının perde arkasında Japonya, bir taraftan tüm kıta pazarlarını ele geçirmek rüyasını kurarken, bir taraftan da kendi bünyesindeki devrimci emekçi sınıfını eziyordu. Japonya'daki bu kavga, kastlar arasındaki kavgaydı; yani, Kuliler Samuraylara karşı ayaklanıyordu. Sonunda, on binlerce sosyalist Kuli yok edildi. En azından kırk bin Kuli, Tokyo'daki sokak kavgaları ve Mikado sarayına yapılan başarısız saldırılar sırasında öldürüldü. Kobe, bir kesimevinden başka bir şey değildi. Pamuk emekçilerinin makineli tüfeklerle biçilmesi, çok acıklı bir ün kazandı. O zamana dek, modern silahlarla yapılan böylesine bir kıyım görülmemişti. Japonya'daki takımerki barbarlıkta tüm takımerkilerini gölgede bırakıyordu. Japonya, Doğuya hâkimdi ve Hindistan'ın dışında tüm kıtanın pazarını eline geçirilmişti.

İngiltere, her şeye rağmen kendi emekçi ayaklanmasını bastırma ve Hindistan'ı elden çıkartmama çabasındaydı. Kolonilerinin teker teker kopup kendinden ayrılmasına ancak seyirci kalabiliyordu. Bunun sonucunda sosyalistler Avustralya ile Yeni Zellanda'yı kooperatif toplumlar haline getirmeyi başardı. Kanada'da İngiltere'de kopmuş, ancak Demir Ökçe oradaki sosyalist kımıldanışı ezmişti. Meksika ve Küba ayaklanmaları da aynı biçimde Demir Ökçe aracılığıyla bastırıldı. Yeni Dünya'da Demir Ökçe sarsılmadan duruyor ve Kuzey Amerika'yı Panama'dan Buz Denizi'ne kadar bütünleştirilmeyi başarıyordu.

İngiltere, diğer büyük sömürgelerini de kaybettikten sonra, Hindistan'ı elinde tutmayı başardı; ama, bu da geçiciydi; çünkü, Hindistan nedeniyle, Japonya ile tüm Asya arasında büyük bir kasırga patlayacaktı ve Hindistan'ın elde tutulması yalnız bu kasırgayı biraz geciktiriyordu, o kadar. İngiltere kısa bir süre sonra Hindistan'ı kaybetmeye mahkûmdu ve bu kopmanın gerisinde, Asya'nın tümüyle öteki dünyanın çarpışması tetikte bekliyordu.

Ernest, "Ah şu kör olası karışıklık" diye bağırıyordu. "Bu delice istekler ve çelişkiler içinde nasıl bir birlik umabiliriz?"

Yeni yeni mezheplerin kuruluşu kaygı vericiydi. Dünyayı saran karışıklıklardan yorgun düşmüş olan halk, başını dinleyeceği, tüm anlaşmazlıklardan uzak, endüstri zorbalarının ayak basamayacağı değişik bir dünya istiyordu. Art düşünceli, ahlak anlayışından yoksun vaizler açık hava toplantıları düzenliyorlar ve dinsel çılgınlıkları körüklüyorlardı.

Vaizler, "Kıyamet günü gelip çattı!" diye haykırıyorlardı. "Kıyamet gününün eşiğindeyiz! Tanrı, dört yönden rüzgârları üstümüze saldı, insanları birbirine düşürdü!"

Dinsel çılgınlıklar alabildiğine yayılıyor, her şeyden bıkmış olan halkı işini gücünü bırakıp dağlara çekiliyor ve kıyamet gününü bekliyordu. Tanrı'nın bir gün görüneceğine ve mucize yaratacağına inandırıldıkları için bekliyorlardı. Bunun nedeni olarak kitle açlıkları belirdi. Dağa çekilen halk, çiftliklere saldırdı. Zaten kıyıma uğramış olan köylü bu saldırılarla büsbütün yıkıldı.

Ama ne var ki, tüm çiftlikler Demir Ökçe'nin malıydı. Sonunda, Demir Ökçe yobazlara kaşı harekete geçti ve dağa çekilen halkı süngü zoruyla işbaşına döndürdü. Bu yobazlar işbaşında da karışıklık çıkartıyor, rahat durmuyorlardı. Bunun sonucunda da yobazların liderleri ya mahkûm edilerek asıldı, ya da akıl hastanelerine kapatıldı. Asılanlar, sehpaya bir çeşit sevinç ve gururla gidiyorlardı. Bu dönem, bir çılgınlıklar dönemiydi. Ülke çapındaki huzursuzluk giderek büyüyordu. Bu huzursuzluk ülkede azınlıklara bile sıçramıştı. Florida ve Alaska'da, ıssız çöllerde, Kızılderililer dinsel danslarla zıplayıp duruyorlar ve kendilerini beyazlardan kurtaracak azizlerini bekliyorlardı.

Bütün bu olayların göbeğinde, içinde bulunulan çağın şeytanı, yani, takımerki büyük bir güvence ve sükûn içinde alabildiğine büyüyor ve güçleniyordu. Takımerki, Demir Ökçe'si ve yumruğuyla milyonlarca insanı eziyor, karışıklık içinde

sağlam temellerini atıyor ve bayrağını insanların üzerine kurdurduğu kalenin burcuna dikiyordu.

Köylü birlikçileri, 'Düzene geçinceye kadar sabredin' diyorlardı.

Calvin, Pell Caddesi'ndeki evimizde şöyle konuşuyordu:

'Ele geçirdiğimiz şehirleri görüyor musunuz? Arkamızdaki sosyalistlerle birlikte geminin dümenine geçtiğimizde onlara bambaşka bir şarkı öğreteceğiz!'

Sosyalistler de, 'Durumundan hoşnut olmayan ve yoksul düşen milyonlarca insan bizden yanadır,' diyorlardı. 'Köylüler, orta sınıf ve emekçiler bizim tarafa geçtiler. Kapitalist sistemin paçavra gibi yırtılacağı gün yakındır. İki yıl içinde, cumhurbaşkanlığından gece bekçiliğine kadar tüm memurlar elimize geçecek!'

Ama Ernest, bu konuşmaların tümüne başını sallayarak, "Ne kadar silahınız var?" diye soruyordu. "Silahınıza cephaneyi nereden ve nasıl sağlayacaksınız? İş başa düşünce kimyasal bileşimler yalın yumruktan çok daha güçlüdür, bunu sakın unutmayın!"

XVI

SON

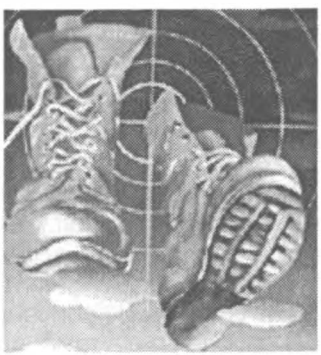

Ernest'le birlikte Washington'a gitmemiz gerektiğinde babam bizimle gelmedi. O, emekçi sınıfındaki yaşam düzenini benimsemişti. Pislik ve yoksulluk içindeki komşularımızı büyük bir sosyal laboratuar kabul ediyor ve sosyal araştırmaların içine gömülmüş görünüyordu. Emekçilerle dostluk kurmuş, birçok ailenin gizliliklerine girmişti. Üstelik, kendi için hem vakit geçirme hem de inceleme yerine geçebilecek her türlü işi tereddütsüz kabulleniyordu. Bu durumdan hoşlanıyor ve eve daima yeni serüvenlerine ilişkin öykülerle coşmuş olarak dönüyordu. Babamın, her yönden atılımlar yapabilen büyük bir bilgin olduğu kaçınılmaz bir gerçekti.

Babamın çalışmasına bile gerek yoktu, çünkü Ernest'in tercümelerden sağladığı kazanç, evi rahatlıkla geçindirmeye yetiyordu. Ne var ki, babamı, çok sevdiği bilimin peşinden koşmaktan vazgeçirmek olanaksızdı. Yaptığı çeşitli işlerden sonuçlara varmak onun için en büyük kazanç, söylediğine göre, bilimsel bir başarıydı. Ayakkabı bağlarıyla pantolon askılarından oluşan gezginci mallarını eve getirdiği akşamla,

sokağın köşesindeki tuhafiyeci dükkanına girdiğim zaman beni beklediği anı hiçbir zaman unutmayacağım. Bundan sonra da, sokağın karşısındaki lokantada garson olarak bir hafta süreyle çalışmasına hiç şaşırmadım. Gece bekçisi olarak çalışıyor, tramvay yolu inşaatında emekçilere su dağıtıyor, sokakta patates satıyordu. Eğer hemen dağılmamış olsaydı, bir çamaşır yıkama derneğine de üye olacaktı.

Giyinme konusunda rahip Morehouse'yi kendine örnek aldığı bir gerçekti; çünkü, o da rahip gibi ucuz, yamuklu bir gömlekle önden askılı bir tulum giyiyordu. Vazgeçemediği tek alışkanlık akşam yemeklerine giyinmiş olarak oturmaktı.

Ernest'le birlikte olduktan sonra, nerede olursa olsun mutlu olabiliyor ve içinde bulunduğumuz yeni koşullarda babamın da mutlu olması, mutluluğumu daha da artırıyordu.

Babam, "Çocukluğumdan beri öğrenmeye karşı büyük bir tutkum vardı," diyordu. "Nesnenin kökenini öğrenmek istediğimden ötürü bir fizikçi oldum. Şimdiki tutkularım da eskisinden pek değişik değil. Zaten, benim için yaşamı yaşanmaya değer kılan da bu öğrenme hırsımdır."

Ara sıra, talihini, Pazar Caddesi'nin kuzeyinde, gazete sattığı, habercilik yaptığı, araba kapılarını açtığı mağazalar ve tiyatro semtinde deniyordu. İşte, böyle günlerden birinde bir arabanın kapısını kaparken Wickson'la karşılaşmıştı ve bu karşılaşmayı keyifli keyifli şöyle anlatmıştı:

"Arabanın kapısını arkasından kapattığımda bana dikkatle baktı ve beni tanıdı, yüzü kıpkırmızı oldu ve şaşkınlığından bahşişi vermeyi bile unuttu. Ama şaşkınlığını çabuk yenmiş olmalıydı ki, araba daha otuz metre uzaklaşmadan hemen geri döndü ve arabadan inerken, bana bak, profesör, bu kadarı da fazla, dedi. Size nasıl bir yardımda bulunabilirim, diye de sordu. Karşılık olarak, arabanızın kapısını kapattığım için bir onluk bahşiş vermeniz yeterlidir dedim. Hay Tanrım, diye söylendi, beni ciddiye almıyorsunuz. Evet, gerçekten de ciddiydi ve vicdan azabı çektiği belliydi. Bunun üzerine biraz

düşündükten sonra, şu halde evimi ve iplik fabrikasındaki hisse senetlerimi geri verin dedim."

Babam bir an durdu ve sordum: "Ne cevap verdi?"

"Nasıl bir cevap bekliyordun ki! Elbette, verilecek bir cevabı olamazdı. Ben sözümü sürdürdüm. Mutlu olmalısınız, dedim. Garip bir bakışla yüzüme baktı. Israrla, mutlu olup olmadığınızı söylemelisiniz, dedim. Bunun üzerine, küfür ederek arabacıya sürmesini söyledi. Evimi ve hisse senetlerimi bırak, bahşişimi bile vermedi. Görüyorsun ya kızım, bulunması tamamen rastlantıya bağlı bir meslekte bile insan kimi zaman hayal kırıklığına uğramaktan kurtulamıyor."

İşte, Ernest'le birlikte Washington'a hareket ettiğimiz zaman babamı bu halde bıraktık. Washington'a büyük emellerle gidiyorduk; ama, hayal kırıklığına uğrayacaktık. Umulanların tamamen tersine, sosyalist milletvekilleri hiçbir zorlukla karşılaşmadan meclisteki yerlerini aldılar. Her şey tıkırında gidiyordu ve bunun kötüye işaret olduğunu söyleyen Ernest'e gülüyordum.

Sosyalist dostlarımız güçleri ve tasarımları yönünden iyimser ve güvenliydiler. Parlamentoya seçilmiş olan birkaç Köylü Partisi milletvekili de bize katılarak gücümüzü artırdı ve inceden inceye düşünülerek bir çalışma planı düzenlendi. Ernest, yapılan plana ve hemen hemen her şeye 'evet' diyor, ama arada sırada, herhangi bir açıklama yapmadan, 'iş son noktasına gelince beni unutmayın. Kimyasal bileşimler yalın yumruktan çok daha iyidir,' diye söylenmekten kendini alamıyordu.

Köylü Partisi üyelerinin ele geçirmiş olduğu eyaletlerde de kıpırdanmalar başlamıştı. Bir düzine kadar eyalet vardı; ama, seçilenler bir türlü yerlerini alamıyorlardı. Eski milletvekillerinin yerlerini bırakmak istememeleri onları engelliyordu. Sorun çok basitti. Eskiler seçimde yolsuzluk yapıldığını iddia ediyorlar ve seçimlerin yenilenmesinde diretiyorlardı. Köylüler çaresizlik içindeydi. Sığınabilecekleri son kapı, mahkemelerdi; ama, onlar da karşı tarafın elindeydi. Durum

son derece tehlikeliydi. Köylülerin işi zorbalığa dökmeleri durumunda her şeylerini yitirecekleri kaçınılmaz bir gerçekti. Biz sosyalistler onları bundan vazgeçirmek için elimizden geleni yapıyorduk. Ernest, gece gündüz durmadan çalışıyor, gözünü bile kırpmıyordu. Büyük köylü liderleri tehlikeyi gördükleri için bize saldırmaktan geri durmuyorlardı. Takımerki zorbalık istiyordu ve bu amaçla kışkırtıcılarını halkın arasına salıyordu. Köylünün ayaklanmasında bunların büyük rolü olduğunu söylemek bile yersiz olacaktır.

Bir düzine eyalette ayaklanmalar oldu. Ellerinden her şeyleri alınmış olan köylüler, zor kullanarak eyalet idarelerine saldırdılar. Onların bu davranışları anayasaya aykırı düşüyordu ve Birleşik Devletler orduları artık işe karışabilirdi. Kışkırtıcılar halk arasına yayılmış kışkırtma hareketlerini sürdürüyorlardı. Demir Ökçe'nin bu ajanları kendilerine emekçi, köylü ve ırgat süsü veriyorlardı. Yalnız, California'nın merkezi olan Sacramento'da köylü liderleri düzeni korumayı başarmışlardı Bunun üzerine binlerce kışkırtıcı ajan Sacramento'ya gönderildi Bu ajanlar, halktanmış gibi ayaklanarak evleri, işyerlerini, fabrikaları yaktılar, malları yağma ettiler. Halkı sürekli kışkırtarak onları da kendilerine kattılar. Ortalığı daha da kızıştırmak için bedava içki dağıttılar. Her şey karışınca, Birleşik Devletler'in askerleri işe karıştılar; ama, aslında bu askerler Demir Ökçe'nin malıydı. On binlerce erkek, kadın ve çocuk, Sacramento sokaklarında boşu boşuna kurşunlandılar; evleri yakılıp yıkıldı. Washington, sonunda Sacrameto'ya üstün gelmiş ve California her şeyini yitirmişti. Başka eyaletlerde olup bitenler, California'da onlardan farklı değildi. Köylülerin yönetimindeki tüm eyaletler yakılıp yıkıldı ve kızıl kana boyandı. Önce gizli ajanlar e Kara Yüzlüler aracılığıyla asayiş bozuluyor, arkasından da askerler geliyordu. Ayaklanmalar ve başıbozukluklar dış bölgelerde de sürüyordu. Yanmakta olan çiftliklerin, dükkanların, köy ve şehirlerin dumanları geceli gündüzlü havayı karartıyordu. Kundaklamalarla köprüler atılıyor, tüneller yıkılıyor e demiryolları tahrip ediliyordu. Zavallı köylüler ya kütleler halinde kurşuna diziliyor ya da asılıyorlardı. Köylüler de öçlerini almak

için harekete geçiyorlardı. Sonunda takımerkinin ya da ordunun subayları katlediliyordu. Tüm erkeklerin kalbini kin doldurmuştu. Silahlanan köylülerle askerler kıyasıya çarpışıyorlardı. Askerlerin hakkı da yok değildi; çünkü, iki bin sekiz yüz kişilik bir ordu birliği Oregon'da pusuya düşürülmüş katledilmiş ve orduya ait katarlar havaya uçurulmuştu. Durum öyle bir hal aldı ki, artık köylüler askerle savaşır oldular.

Bunun üzerine 1903 yılında çıkarılan milis yasası yürürlüğe girdi ve bir eyalet emekçileri ölüm tehdidi altında başka bir eyaletin emekçilerini öldürmeye gönderildi. Elbette, bunun pek kolay olduğu söylenemezdi. Milis askerlerinden birçoğu öldürüldü ve kurşuna dizildi. Ernest'in vaktiyle Cowalt ve Asmunsen'e söyledikleri büyük bir isabetle çıkıyordu. Her ikisi de Milis askeriydi ve California'da Missouri eyaletinin köylülerine karşı gönderilecek birliğe katılmak üzere silah altına çağrıldılar. Her ikisi de bu devlete uymadıkları için askeri mahkemeye verildiler ve ölüme mahkûm edildiler. İdamları sırasında ateş mangasına sırtlarını döndüler ve öyle kurşunlandılar. Gençlerden çoğunluğu Milisten kaçmak için dağlara çıktılar. Dağda çapulculuk yapmaya başladılar ve onlar da ordu tarafından temizlendi. Olay son derece ilginçti. Hükümet, yasalara bağlı tüm vatandaşlara yayınladığı bildiride, dağlara sığınanların üç ay içinde teslim olmalarını istedi. Bu süre sona erince de dağlara yarım milyona yakın asker gönderildi ve suçlu ya da suçsuz ayrımı gözetilmeden dağda yakalanan herkes kurşuna dizildi. Askeri birlikler öylesine sıkı bir tarama yaptılar ki, dağlarda kimsenin barınmasına olanak kalmadı. Milis kaçakları her ne kadar direndiyse de sonunda ölümden kurtulamadılar.

Kansas eyaletinde Milis kaçaklarının cezalandırılma biçimiyle halka daha güçlü bir ders verilmiş oldu. Kansasda ki büyük ayaklanmalar, köylüye karşı yapılan askeri harekâtın başlangıcında olmuştu. Altı bin Milis ayaklandı. ayaklananlar zaten işin başından beri dik başlılık yapıyorlardı ve bu nedenle de askeri kamplardan çıkartılmıyorlardı. Ne var ki, onların ayaklanmalarında da kışkırtıcı ajanların büyük katkısı oldu.

Kamptki milisler 22 Nisan gecesi ayaklanarak, subaylarını öldürdüler. Bunlardan pek azı kaçıp kurtulabildi. Bu durum Demir Ökçe'nin planının da ötesine gldiyordu ve bu kez kışkırtıcı ajanlar aşırı davranmışlardı. Böyle olduğu halde, sonuç yine Demir Ökçe'nin işine yaradı. Kendi hazırladığı isyanda subaylarının öldürülmesi, her türlü harekâtta onlara hak verlyordu. Nitekim, kırk bin kişilik ir askeri birlik onlara hak veriyordu Nitekim, kırk bin kişilik bir askeri birlik isyancıların çevresini sardı. Bunun bir kapan olduğu gerçekti. Ayaklanan Milis askerleri, kullanacakları makineli tüfeklerin ve silahların önceden bozulmuş olduklarını ve yağma ettikleri cephanelikte mermilerin ellerindeki silahlara uymadığını dehşetle gördüler. Bunun üzerine beyaz bayrak çekerek teslim olduklarını bildirdiler. Ama beyaz bayrak görmezlikten gelindi ve sonunda umutsuzluk içinde çemberi yarmak istedikleri zaman da acımasızca öldürüldüler. Ayaklananlardan sağ kalan olmadı. Görgü tanıklarından birinin sonradan bana anlattığına göre, Milis askerlerinden hiçbiri, üzerlerine ateş eden makineli tüfeklere yüz elli metreden fazla sokulamamıştı. Kıyımdan sonra da tabancalı ve kılıçlı süvari askeri, ölüler ve yaralılar arasında dolaşarak sağ kalanları da öldürmüşlerdi. Kömür ocaklarında çalışan emekçilerin ayaklanmaları da köylülerin kırılması sırasında olmuştu. Yedi yüz elli bini aşkın kömür ocakları emekçisi genel greve gitti. Ancak, dağınık olmaları grevi sürdürmelerini önledi. Yer yer çevreleri sarılarak teslim olmaya zorlandılar. Bu olay, ilk büyük köle sürgünü oldu. Pocock[1] köle sürücülük ününe burada kavuştu ve emekçinin kinini üzerine çekti. Sayılamayacak kadar çok

---

1, Albert Pocock - o devrin adı çıkmış grev bozanlarından biri. Ölüm gününe kadar vazifesi kömür ocaklarında herkesin yerinden kıpırdanmamasına bakmaktı. Yerine oğlu Levis Pocock geçti ve beş nesil boyunca bu köle sürücü ailesi kömür ocaklarına hakim oldu. En esi Pocock, J., şöyle tasvir ediliyor: "Kırlaşmış saçla örtülü uzun ve zayıf bir baş, iri şakak kemikli, parıltısız ela gözlü, madeni sesli ve kalender tavırlı. Basit bir ailenin çocuğu idi ve hayata garson olarak başlamıştı. Sonra bir tramvay şirketinde hususi detektif oldu ve yavaş yavaş profesyonel grev bozanlığa kadar yükseldi. Sülalenin sonuncusu Pocock, yerlilerin yaşadığı toprakları üzerinde olan küçük bir maden işçileri ayaklanması

suikasta uğradı; ancak, eceli gelmemiş olmalıydı. Ayrıca, maden emekçileri arasına Rus pasaportu sistemini sokmak ve istedikleri yere gidebilme özgürlüğünün ellerinden alınmasında onun sorumluluğu vardı.

Bu arada sosyalistler birbirlerinden ayrılmadılar. Köylü ateş ve kan içinde boğulur, örgütlü emekçiler parçalara bölünürken sosyalistler barışı korudular ve gizli örgütlerini güçlendirmeye çalıştılar.

Önceleri tüm emekçi sınıfıyla aynı zamanda hesaplaşmak zorunda kalan Demir Ökçe için iş kolay olmuştu. Bu nedenle, sosyalistlerin herhangi bir ayaklanma hareketini memnunlukla karşılayacaktı. Kışkırtıcı ajanların aramızda karınca gibi kaynaşmasına rağmen herhangi bir harekete girişmedik. O zamanlar Demir Ökçe'nin ajanları düşünüldüğü gibi becerikli değildi. Henüz yeteri kadar tecrübeleri yoktu. Nitekim, onlar tecrübe kazanıncaya kadar bizimkiler tarafından teker teker temizlendiler. Bu sert ve kanlı bir işti; ama, artık can derdine düşmüştük ve düşmanlarımızı kendi silahlarıyla vurmak zorundaydık. Her şeye rağmen dürüstçe dövüşüyorduk. Demir Ökçe'nin hiçbir ajanı yargılanmadan ölüme mahkûm edilip öldürülmedi. Bu eylemlerimizde belki hatalar yapmıştık; ama, bu hatalar çok sayılmazdı. en cesur, dövüşürken ve korkusuz arkadaşlarımız savaş bölüklerine giriyordu. Ernest on yıl sonra eldeki verilere dayanarak bir istatistik yaptığında, savaş bölüklerine katılan erkek ya da kadın ömrünün ancak beş yıl kadar sürdüğü ortaya çıktı. Savaş bölüklerindeki arkadaşlarımızın hepsi de birer kahramandı ve en garibi, hiçbirinin öldürmekten hoşlanmamasıydı. Böyle hareket etmeleri, yaradılışlarına aykırıydı; ama ne var ki, hepsi de özgürlük peşinde koşuyordu ve özgürlük için verdikleri hiçbir kurbanı çok görmüyorlardı.[1]

1. Bu savaş organizasyonları biraz Rus ihtilalindekilere benzetilerek yapılmıştı. Ve Demir Ökçenin aralıksız takiplerine rağmen üç asır yaşamıya muvaffak oldu. Yüksek niyetlerle hareket eden ve hiç ölüm korusu tanımayan erkek ve kadınlardan birleşmiş savaş bölükleri şiddetli bir nüfuz gösterdiler ve hükmedenlerin vahşi şiddetlerini yumuşattılar. Oligarşinin gizli ajanları onları görünmez bir

Başlıca üç görevimiz vardı: Bir, takımerki casuslarını temizlemek; iki, savaş birliklerini ve onun yanı sıra, ayaklanmanın gizli örgütlerini oluşturmak; üç, takımerkinin her sistemine kendi ajanlarımızı yerleştirmek. Ajanlarımızın özellikle emekçi birliklerine, telgrafçılar, sekreterler ve yazarlar arasına, orduya, kışkırtıcı ajanlarla köle sürücülerinin arasına yerleştirilmesi gerekiyordu. Bu çok ağır süren tehlikeli bir çalışmaydı ve çabalarımız sık sık ağır hatalarla baltalanıyordu.

Meydan savaşında Demir Ökçe galip gelmişti; ama, şimdi başlattığımız kavgada örgütümüz direniyordu. Bu yeraltı savaşı garip ve korkunçtu. Böyle bir savaşta, olayların önceden karşılanması olanaksızdı; çünkü, hiçbir şeyi önceden sezmek mümkün değildi. Bir kör dövüşüdür sürüp gidiyordu; ama, tüm planlar amaca uygun ve bilinçliydi. Demir Ökçe'nin tüm örgütlerine kendi casuslarımızın açtığı gediklerden girmiştik; ama ne var ki, Demir Ökçe de boş durmuyordu. Her iki taraf da bir ipte oynayan cambaz gibiydi, ayağı sürçen sessiz sedasız ortadan kayboluyordu. Bugün konuştuğumuz bir kişinin ertesi gün ne olacağını kestirmek zordu. Sözün kısası, güç bir savaş veriyorduk ve kimse can güvenliğinden emin değildi.

---

harbe zorluyorlardı, fakat Oligarşinin kendisi de çok kere bölüklerin yönergelerine uymak zorunda kalıyordu; bunu yapmadığı zaman üyeleri ölümle cezalandırıyordu. Oligarşinin tutulmuş adamları gibi ordu subayları da bu tehlikeyle karşı karşıya idiler.

Bunlara karşı tatbik edilen adalet usulleri enteresandı, hele soğuk kanla ve ihtirazsızca yapılan muhakemeler.. hiç acele hüküm verilmiyordu. Böyle birisi yakalanınca ona tarafsız bir araştırma ve müdafaa imkanı veriliyordu.

Absentia'da birçok insanların mahkum edilmesi gerekiyordu. General Lampton bunlardan biri idi. Bu olay 2138 yılında olmuştu. Demir Ökçeye hizmet etmiş olanların belki de en kana susamışı ve azgını olan bu adama savaş bölükleri bildirdiler ki, kendisi hakkında gıyap muhakemesi yürüterek suçlu bulunmuş ve ölüme mahkum edilmişti. - Bu, proletaryaya karşı yaptığı barbarca muamelelere bir son vermesi için üç defa ihtardan sonra yapılmıştı. Mahkum olduktan sonra General sayısız tedbirlerle kendini emniyete aldı. Savaş bölükleri hükümlerini yerine getirmeksizin yıllar geçti, kadın, erkek, arkadaş üstüne arkadaş katil tecrübelerinde muvaffak olamayarak Oligarşi tarafından vahşice yok edildiler. General Lampton hadisesi haça germe usulünün tekrar kanuni bir idam şekli olarak kabul edilmesine sebep oldu. en sonunda mahkum yine celladını bul-

Artık ne güvence ne de inanç vardı. Hemen yanımızda dövüşen kişi hepimiz tarafından çok iyi tanınıyordu; ama, bu, onun bir Demir Ökçe casusu olmasını engelleyemezdi. Güvencimiz ve inancımız nasıl olursa olsun, işimizi onlarla sürdürmek zorundaydık. Aldandığımıza sık sık tanık oluyorduk. Aramızda zayıf karakterli kişiler vardı ve Demir Ökçe'nin parlak vaatlerine hemen kanıveriyorlardı. Bizim için yalnızca yüce bir ülküyle, davamıza sorgusuz bağlılık avuntusu kalıyordu. Oysa, davalarına bağlı kalanlar için ödül; tehlike, işkence ve ölümden başka bir şey değildi.

Aramızda zayıf karakterli kişilerin bulunduğunu söyledim. Ne yazık ki, bu insanlar bizi elimizde bulunan tek misilleme cezasını uygulamaya zorluyorlardı... Öldürmek. Evet, hainleri cezalandırma zorunluluğu karşısında öldürmekten geri duramazdık. Bize ihanet eden bir kişi çıktı mı, peşine hemen en iyi arkadaşlarından en azından bir düzinesi öç almak için takılıyordu. Vardığımız yargılar ve verdiğimiz hükümlerin uygulanmasında; örneğin, Pocock'a karşı olduğu gibi, başarısızlığa uğramış olabilirdik; ancak, içimizden çıkan hainleri de cezasız bırakamazdık. Bazı arkadaşlarımız, hainlik maskesi arkasına gizlenerek hainlerin peşine düşüyor ve onları bir fırsatını bulup öldürüyordu. Öylesine zorlu bir örgüt haline gelmiştik ki, bize bağlı kalmak ihanet etmekten çok daha kolaydı.

maktan kurtulamadı. 17 yaşında bir kız, Madeline Provence, planını tabi edebilmek için generalin sarayında üç yıl dikicilik etmişti. Zindanda uzun, korkunç işkencelerden sonra can veren genç kız şimdi tunca dökülmüş olarak Sersel Mucize şehrindeki Kardeşlik Panteonunda duruyor. Kan dökmeyi kendi tecrübelerimizle bilmeyen bizler bu savaş bölükleri kahramanlarını insafsızca mahkum etmeyelim. Onlar hayatlarını insanlık için veriyorlardı ve gözlerine hiçbir kurban çok görünmüyordu. Onları kanlı teşebbüslere zorlayan o kanlı çağın zaruretleriydi. Savaş bölükleri Demir Ökçenin ezemediği tek diken olarak kaldı.Bu dikkate değer ordunun yaratıcısı Everhard idi. Bu ordunun mükemmelliği ve üç asır boyunca varlığını koruması onun organizatörlük kabiliyetleri ve koyduğu sağlam esas hakkında parlak bir delidir. Gele nesiller hep o esas üzerine bina ettiler. İhtilal şefi olarak yaptığı büyük ekonomik ve sosyolojik işlere rağmen, savaş bölükleri organizasyonunu bir bakıma en büyük eseri saymak lazımdır.

Ayaklanma, hemen hemen dinsel bir görünüme bürünmüştü. Biz ona özgürlüğün kutsal bir simgesi olarak tapıyorduk. Bağrımızda sanki tanrısal bir ateş yanıyordu. Kadın olsun erkek olsun, canlarını bu Tanrısal ateşe adadıkları gibi, çocuklarını da bu ayaklanmanın ateşine alıştırıyorlardı. Biz, insanlığı büyük bir aşkla, büyük bir arzuyla seviyorduk.

XVI

KAN KIRMIZI UŞAK ÜNİFORMASI

Köylü partilerinin yıkılmasıyla birlikte milletvekilleri ortadan silindiler. Köylü Partisi'ne mensup milletvekilleri vatan hainliğiyle suçlanarak, meclisteki yerleri, Demir Ökçe uşaklarına verildi. Sosyalistler azınlıkta kaldıklarını ve sonlarının yakın olduğunu biliyorlardı. Kongre ve senato boş nedenlerle uğraşan gülünç oyunlar sahnesinden başka bir şey değildi. Kamusal yararlarla ilgili sorunlar, eski kurallara göre tartışılarak geçiştiriliyor; oysa, hemen hemen alınan her karar, takımerkinin buyruklarına yasal damgasını vurmaya yarıyordu. Sosyalistlerin son saati çaldığında Ernest, kavganın tam ortasında bulunuyordu. Bu sırada emekçilere yardım yasasının tartışması yapılıyordu. Geçen yılın güçlükleri, emekçi kitlelerini yoksulluğa düşürmüş ve giderek yaygın süren karışıklık, bu yoksulluğu daha da artırmıştı. Takımerki ve uşakları bolluk içinde yüzerlerken, milyonlarca insan açlıktan kırılıyordu.* Bu düşkün kütlelere biz uçurum insanları adını

1. Aynı koşullar 19, yüzyılda İngiliz egemenliği altındaki Hindistan'da da hüküm sürüyordu. Açlık milyonlarca yerlileri toprağa sererken efendileri emekçinin meyvelerini çalarak inanılmaz masraflar yapıyorlar ve kendilerini en azgın sefa-

veriyorduk.[2] Sosyalistlerin çıkartmak istediği yasa, emekçilere yardım etme amacını güttüğü için, onların acılarını bir dereceye kadar azaltmış olacaktı. Bu bile Demir Ökçe'nin tutumuna ters düşüyordu. Demir Ökçe'nin milyonlarca işsize iş bulabilme çabalarında olduğu gerçekti; ne var ki, onların uyguladıkları yöntemler bizim amacımıza ters düşüyordu. Nitekim, Demir Ökçe, yasama meclisine bu yasa önerisinin reddedilmesi için boşuna olacağını biliyorlardı; ama, artık işlerin sık sık ertelenmesinden de usanmışlardı. Ne olacaksa, bir an önce olmasını istiyorlardı. Herhangi bir başarı sağlayamayacaklarını biliyorlardı; ama, hiç değilse mecliste oynanan oyunlara bir son verebileceklerini umuyorlardı. Ancak, bu sonun nasıl olacağını bilmiyorlardı. Yine de nasıl olursa olsun, bir sonuç almak amacını güdüyorlardı.

O gün ben de galeride oturuyordum. Hepimizi korkunç bir şeyin tehdit etmekte olduğunu seziyorduk. Bu şey, elle tutulabilecekmiş gibi havada asılı duruyor ve giriş çıkışı noktalarında kümelenen askerlerle subayların tutumundan açıkça belirleniyordu. Takımerki grev halindeydi. Ernest konuşuyordu. Parlamenterleri biraz yumuşatabilmek amacıyla, emekçilerin içinde bulundukları durumu, korkunç yoksulluğu dile getirmeye çalışıyordu. Ancak, gerek demokratlar gerekse cumhuriyetçiler onu dinlerken umursamaz bir tutum içinde görünerek âdeta onunla alay ediyorlardı. Tabii, bu arada gürültülü ve karşılık da parlamenterler arasında kol geziyordu.

---

hatlere veriyorlardı. Bizim aydınlık devrimizde dedelerimizin birçok işleri yüzümüzü kızartıyor ve bizi felsefede teselli aramak zorunda bırakıyor. Sosyalist gelişim içinde biz kapitalist safhayı ancak insanlığın maymunluk devriyle karşılaştırabiliriz. İnsanlık organik hayatının derin bataklığında çıkıp yükselirken bu devreden geçmek zorunda idi. Üzerinde birçok çamur ve çürüklüklerin yapışıp kalması ve kuruyup dökülmesinin pek kolay değildi.

1. 19. yüzyıl sonlarına doğru H.G. Wells tarafından kullanılmış bir deyim. Wells insanlık sergisi kadar zekası da büyük olan bir sosyoloji peygamberi idi. Eserlerinden birçok parçalar bize kadar gelmiştir, hatta en büyük eserlerinden iki tanesi, "Sezişler" ve "Oluşan İnsanlık", hiç eksiksiz. Oligarşi beyleriyle Everhard'dan önce Wells 'yazılarında bunlara "Sevinç şehirleri" adını vermiş olsa dahi' mucize şehirlerin yapılmasını düşünmüştü.

Ernest'in sesinin tonu birdenbire değişiverdi:

"Anlattıklarımın hiçbiri vicdanınızı sızlatmıyor, bunu biliyorum. Kalpleriniz kaskatı. Yumuşakçalar gibisiniz, duygu denen şey sizlerde yok. Bir de kalkmış kendinize demokrat ya da cumhuriyetçi diyorsunuz. Oysa, ne gerçek demokrat ne de cumhuriyetçisiniz. Çünkü, bu çatının altında demokrat ve cumhuriyetçi bulunamaz. Sizler tükürük yalayıcıları deyimiyle özgürlükten söz ederken sırtınızda Demir Ökçe'nin al renkli uşak üniformasını taşıyorsunuz!"

Sözün burasında koca salonda kıyamet koptu sanki. Ernest "Susalım, dinleyelim," diye bağırıyordu. Gürültülerin yatışmasını beklerken dudaklarından karşısındakileri küçültücü bir gülümseme vardı. Sanki, herkesi kapsamak istiyormuş gibi koluyla bir hareket yaparak arkadaşlarına döndü:

"Dinleyin, dostlarım, besili yaban domuzlarının homurtularını dinleyin!"

Yine bir gürültü patladı. Kongre başkanı düzenin korunmasını sağlamaya çalışırken, o sırada kapıda beliren subaylara sorgulu bakışlar fırlatıyordu. "İsyan!" diye bir haykırış duyuldu ve New York'un milletvekili, Ernest'e "Anarşist!" diye böğürdü. Ernest, kavga heyecanıyla tir tir titriyor, yüzünde öfke ifadesi dalgalanıyordu; ama, kendini engellediği belli oluyordu.

Ernest, tüm gürültüyü bastıran bir sesle haykırdı:

"Bugün emekçi sınıfına acıyacak olursanız, günü gelince o sınıfın da size acıyacağını sakın unutmayın!"

Salon, "İsyancı, Anarşist!" sesleriyle doldu.

Ernest, sözünü sürdürdü: "Oylarınızı yasa tasarısının onaylanması için kullanmayacağınızı biliyorum. Bu yasa ret oyu vermek için efendilerinizden emir aldınız. Bana da anarşist olduğumu söylüyorsunuz. Halk hükümetini rezil etmiş olan siz, hiç utanmadan al kırmızı uşak üniformasıyla dolaşan siz, bana anarşist diyorsunuz. Ben cehennem ateşine inanmıyo-

rum; ama, böyle bir anda, dine inanmazlığım nedeniyle kendi kendimi kınıyorum. Evet, böyle bir anda ben hepinizden dindarım. Siz ve sizin gibilerin yaşadığı sürece bu dünya bir cehenneme gereksinme duyacaktır."

Salonun kapılarında kımıldanmalar vardı. Ernest, meclis başkanı ve tüm milletvekilleri başlarını kapılara doğru çevirmişlerdi.

Ernest, umursamaz bir tavırla sordu: "Neden buraya kadar getirttiğiniz askerlerinizi içeri çağırıp görevlerini yapmalarını istemiyorsunuz? Uygulamak istediğiniz planlarınızı onlar çok daha kolaylıkla uygulayabilirlerdi!"

Ernest'e verilen cevap, "Onların burada bulunmasına neden başka planlardır," şeklinde oldu.

Fakat, Ernest'in ağzından 'kıyım' kelimesi çıkarken salonda yine kıyamet koptu. Ernest, büyük bir soğukkanlılıkla gürültülerin yatışmasını bekledi. İşte bu sırada olanlar oldu. Galeride oturduğum yerden bir patlamadan doğan alevlerden başka bir şey göremedim. Patlama sesi kulaklarımda çınlarken Ernest'in olduğu yerde sallanarak yere yuvarlandığını ve askerlerin içeri koşuşlarını gördüm. Ernest'in arkadaşları öfkeyle yerlerinden fırladılar ve kendilerine yapılacak bir saldırıya karşı koymaya hazırlandılar. Fakat Ernest birden yerinden doğrularak kolunu kaldırdı ve arkadaşlarına harekete geçmemelerini anlatan bir işaret yaptı.

Ernest, "Bu bir komplodur," diye haykırdı. "Sakın karşılık vermeye kalkışmayın, yoksa hapı yutarsınız!"

Ernest, bu konuşmasından sonra ağır ağır olduğu yere çökerken askerler onun yanına geldiler. Bir dakika kadar sonra tüm galeri boşaltıldığı için herhangi bir şey göremedim. Kocam olmasına rağmen beni onun yanına sokmadılar. Kim olduğumu söylediğim zaman da beni hemen tutukladılar. Bu arada, Washington'da bulunan diğer milletvekilleri de tutuklandı. Hatta, kaldığı otelde tifüsten kıvranan zavallı Simpson bile tutuklanmaktan kurtulamadı.

Duruşma çok kısa sürdü. Sonunda, tutukladıkları herkes mahkûm oldu. Bu sıralarda Ernest'in asılmaması büyük bir mucizeydi. Takımerki için bu, ağır ve aynı zamanda onlara pahalıya oturan büyük bir hata oldu. Ama bu sıralarda takımerki kendine son derece güveniyordu. Elde ettiği başarılarla âdeta sarhoş olmuştu. Bu nedenle de bir avuç kahramanın içinde takımerkinin temellerini sarsacak bir gücün gizli bulunduğunu aklının ucundan bile geçirmiyordu. Yarın, büyük ayaklanma tüm dünyada yankılar yaparak patladığında, takımerki, bu kahramanlar takımının bir dev gibi nasıl büyüdüğüne tanık olacaktı.[1]

Devrimci ve devrimcilerin tüm umutlarını, üzüntülerini ve planlarını bilen bir insan olarak ben, parlamentoda meydana gelen patlama olayının bizimle hiçbir ilişkisi olmadığını söyleyecek durumda bir kişi kabul edilebilirim. Sosyalistlerin, takımerkinin düzenlediği bu planla hiçbir ilişkisi olmadığını kesinlikle söyleyebilirim. Her ne kadar bombayı kimin attığını bilmiyorsak da, bizden birinin atmadığını çok iyi biliyoruz.

Bu olaydan Demir Ökçe'nin sorumlu tutulması gereklidir. Elimizde kesin bir kanıtımız yoktu; ama, şöyle bir yargıya varabiliyorduk: Hükümetin gizli ajanları, kongre başkanına, sosyalistlerin son çareyi bir terör havası yaratmakta gördüklerini ve 'bomba olayının' bir başlangıç olacağını haber ver-

1. Awis Everharrd hikayesinin kendi zamanında okunacağını muhakkak sayıyordu. Onun için vatan hıyaneti muhakemesinin neticesini anlatmıyor. Müsveddede buna benzer, rahatsız edici ihtimaller zaten çoktur. Elli iki sosyalist saylav mahkeme önüne çıkmış ve suçlu bulunmuştu. Hiç birisinin mahkum edilmeyişi cidden dikkati çekiyor. Everhard, aralarında Theodore Donnelsen ve Mattew Kent bulunan on bir arkadaşıyla birlikte hayat boyunca küreğe mahkum olmuştu. Geri kalan kırk kişi otuz ile kırk beş yıl arasında değişen ağır ceza almışlardı. Müsveddede tifodan yattığı söylenen Arthur Simpson ise on beş sene ile kurtulmuştu.Bize kadar gelen haberlere göre tek kişilik bir zindan odasında acından ölüyor. Küba'daki Kabanas hapishanesinde... hem de diğer üç arkadaşıyla birlikte... Elli iki oyalist milletvekili bütün Birleşik Devletlere dağılmış olan askeri zindanlara kapatılmıştı. Thus, Du Boris Woods Portoriko'da Everhad, Merry Weather ile birlikte Sanfransisko körfezindeki Alcatraz adasında yıllardan beri askeri hapishane hizmetini gören bir binaya hapsedilmişti.

mişlerdi. İşte, bu nedenle de, o gün gerekli askeri önlemler alınmıştı. Gerçekten de bombadan habersiz oluşumuz ve hükümetin bu olayı bildiği için önlemler almış olması, yargımızın doğruluğunu kanıtlamaya yeterlidir. Ayrıca, oluşan taşkınlıkların tüm yükünün Demir Ökçe'nin omuzlarında olduğunu da iddia ediyoruz. Çünkü, Demir Ökçe, olayları bize yüklemeye çalışarak ve bunu dikkate alarak bizi ezmeye çalışıyordu.

Kongre Başkanı, orada bulunan al renkli uşak üniforması giyen tüm üyelere gerekli işareti önceden vermişti. Patlama olayının, Ernest'in konuşması sırasında olacağını hepsi önceden biliyordu. Ama ne var ki, bir gerçeği de dile getirmek zorunluluğu var; çünkü, patlama olayını sosyalistlerin hazırlayıp uyguladıklarına herkes içtenlikle inanıyordu. Duruşma sırasında birçokları, içtenlikle ve büyük bir inançla tanıklık etmiş olsalar bile, Ernest'in bombayı atmaya hazırlandığı bir sırada bombanın nedense planlanan zamandan önce patladığını söylediler. Gerçekte böyle bir şey görmemişlerdi; ama, çok korkmuş oldukları için hayal güçleri oldukça genişti ve onlara oyun oynamıştı. İşte, hepsi bu kadar.

Olay, duruşma sırasında Ernest'in dediği gibiydi:

"Bomba atmak istediğim takdirde, hangi insan benim böylesine güçsüz bir bomba kullanacağıma inanır? Bombanın içinde yeteri kadar barut bile yoktu. Bombanın atılması sırasında her ne kadar yoğun bir duman çıktıysa da, benden başka yararlanan olmadı.

Burnumun dibinde patladığı halde beni öldüremedi. İnanın bana, eğer bomba atarsam, o bombanın çok güçlü olmasına dikkat ederim. Benim atacağım bombada, dumandan çok daha fazla şeyler bulunur."

İddia makamı, bombanın güçsüzlüğünü ve vakitsiz patlamasının nedenlerini, sosyalistlerin beceriksizliğine, Ernest'in hafif bir yarayla yere yıkılmasını da, sinirlerine hâkim olamayışına bağlıyordu. Bu iddiayı kanıtlamak için de birçok mil-

letvekilinin ifadesine başvuruluyordu. Hepsi yalancı tanık olan milletvekilleri, Ernest'in bombayla oynarken kaza ile elinden düşürdüğünü ve bunu açıkça gördüklerini söylüyorlardı.

Bizden hiç kimse bombanın nasıl atıldığını bilmiyordu. Ernest, bombayı tam önüne düştüğü zaman gördüğünü söyledi. Duruşma sırasında bunu anlatmaya çalıştıysa da onun sözlerine kimse kulak asmadı. Demir Ökçe, bir kez bizi ezmeye karar vermişti ve bu kararını kusursuz uygulayacaktı. Bu nedenle de direnmek tamamen anlamsızdı.

Gerçeklerin daima günün birinde aydınlığa kavuşacağı söylenir; ama, ben bu sözün doğruluğundan kuşkuluyum. Aradan 19 yıl geçti, bütün araştırmalara rağmen bombanın kimin tarafından atıldığını öğrenemedik. Bombayı atanın Demir Ökçe'nin bir ajanı olduğu ve bu nedenle de ortaya çıkmaktan kurtulduğu kaçınılmaz gerçeklerden biriydi. Çünkü en küçük bir ize dahi rastlayamadık. Aradan geçen bunca zamandan sonra bu olayı dünya tarihinin bilinmeyen olayları arasına yazmaktan başka çare yoktur.[1]

Bu garip sırrın meydana çıktığını görebilmek için Avis Everhard'ın daha birçok nesiler yaşaması lazımdı. Bundan yalnız yüz yıl kadar önce yani onun ölümünden altı asır onra Vatikanın gizli arşivlerinde Pervais'in itirafı keşfedildi. Burada bu gizli vesikadan biraz bahsetmek, hakikatte yalnız tarihçiyi ilgilendirmesine rağmen, belki merak verici olur.

Pervaise Fransız kökünden bir Amerikanlı olup 1913 de katil yoktu. New York ceza evinde yatıyor ve muhakemesini bekliyordu. Başka bir itiraftan, onun bir cani olmadığını öğreniyoruz. Biraz coşkun kanlı, ihtiraslı, yumuşak kalpli, çabuk heyecanlanır bir adamdı. Marazi bir kıskançlık nöbeti esnasında karısını öldürmüştü. O devirlerde bu gündelik olaylardandı. İtirafında uzun uzadıya anlattığı gibi, ölüm korkusuna yakalanmış bulunuyordu. Ölümden kurtulmak pahasına yapmayacağı iş yoktu; politika ajanları ise onu taammüden katil suçundan dolayı idam hükmü giymesinin muhakkak olduğunu telkin ederek, kendi maksatlarına hazırlıyorlardı. Bilerek ve isteyerek katil olma, o devrin baş suçlarından biriydi. Suçlu, doktorların da hazır bulunduğu bir jüri heyetinin önünde elektrik sandalyesine oturtulur ve cereyan ile idam edilirdi. Bu idam usulü o zaman pek revaçta idi. Bir idam metodu olarak anestezi daha çok sonra kabul edildi.

Bu iyi yürekli, fakat zayıf iradeli adam. hapishanede erir ve ölümden başka bir şey beklemezken, bombayı parlamentoda atmak için Demir Ökçe casusları tarafından kandırıldı. İtirafında önemle kaydettiği gibi bombanın zayıf ve tehlikesiz olduğunu söylemişlerdi. Nitekim bu gerçeğe uygun düşer.

Pervaise tamiratla meşgul olmak bahanesiyle galerilerden birine sokuldu. bombanın atılması zamanını tayin etmek ona bırakılmıştı. Açıkça itiraf ediyor ki, Everhard'ın söylevine karşı duyduğu şiddetli ilgi ile bundan doğan genel heyecan ona ödevini az kalsın unutturuyordu.

Gördüğü işe mükafat olarak yalnız hapishaneden çıkarılmakla kalmadı, ömrünün sonuna kadar kendisine bir gelir de bağlandı. Lakin o bundan uzun zaman faydalanmayacaktı. 1914 sonbaharında bir kalp romatizmasına tutularak üç gün içinde ölüp gitti. Fakat Katolik papazı Peter Durban'ı çağırarak itirafını yapmaya vakit bulabildi. Bu itiraf papaza o kadar önemli göründü ki, protokole yazarak yeminle kuvvetlendirdi. Bundan sonrası gerçekten önemli idi; meydana çıkmayarak arşivlere kapanması için de büyük nüfuzların ve tesirlerin rol oynamış olması icap eder. Ancak yüz yıl önce büyük İtalyan bilgini Lorbia Vatikan'daki araştırmaları sırasında onu tesadüfle ele geçirdi.

Bugün hiç şüphe olamaz ki, 1913 de kongrede patlayan bombadan sorumlu olan Demir Ökçe idi. Pervais'nın itirafı meydana çıkmasaydı bile hiçbir akıllı adam bundan şüphe edemezdi. Çünkü elli iki tane millet vekilini deliğe tıkan bu iş Oligarşi adamlarının ve onlardan önce kapitalistlerin yaptıklarına, tıpkısı tıpkısına benziyordu. Bunun klasik misalini 1890 yıllarına doğru Şikago'da Haymarket anarşistleri denilen insanlara karşı çekinmeden uygulanan barbarca adli katil vakasında görürüz. Kapitalist mülklerinin yine kapitalistlerce çok hesaplı yakılıp yıkılmaları örneği gibi... Bu türlü ziyanlardan dolayı çok kere suçsuzlar cezalandırıldı.

20. yüzyılın ilk on yılına düşen işçi ayaklanmalarında - Batı bölgelerinde maden işçileri kapitalistlere karşı ayaklanmışlardı - yine böyle kanlı bir usul kullanıldı. Kapitalist casusları İndependance istasyonunu havaya uçurdular. on üç kişi öldü ve daha çok fazlası yaralandı. Koloradı devletinde kanun ve mahkeme cihazına hükmeden kapitalistler maden işçilerini cinayetle suçladılar ve nerdeyse bunu ispat da ettiler.

Tıpkı Pervaise gibi Oligarşinin bir aleti olan Romeaines Kanses devletinin cezaevinde hüküm giymeyi bekleyerek otururken kapitalistlerin ajanları yanına sokuldular. Ama bunun itirafları, Pervaise'in tersine, daha yaşarken meydana çıktı. İki kuvvetli ve korkusuz işçi önderinin, Moyer ile Haywood'un başına gelenler de bu zamana rastlar. İdaho'nun eski valisi esrarlı bir şekilde katledilmişti. Sosyalistlerle maden işçileri, cinayeti açıkça maden ocağı sahiplerinin işlediğini biliyorlardı. Fakat kanuni haklara rağmen, ve İdeho ile Kolorado valilerinin anlaşması üzerine Moyer ve Haywood hapse atılıp katillik ile suçlandırıldı. Bu olay o zamanki Amerikan sosyalistleri şefi Eugen V. Deps'e şu sözü söyletmişti: "Rüşvetle kandırılamayan veya korkutulamayan işçi önderleri tuzağa düşürülüp temizleniyorlar. Moyer ile Haywood'un tek kabahati işçi sınıfına sarsılmaz bağlılıklarıdır. Kapitalistler memleketimizi çaldılar, siyasetimizi bozdular, adliyemizi kirlettiler ve bizi atlarına çiğnettiler; şimdi de kaba tahakkümlerine boyun eğmemek terbiyesizliğini gösterenleri öldürmek istiyorlar. Kolerado ve İdaho valileri ancak efendilerinin buyruğunu yerine getiriyorlardı. Eğer onlar ilk darbeyi indirirlerse bizden derhal karşılığını alacaklardır."

XVIII
SONOMA'NIN GÖLGESİNDE

Bu dönem için kendi üzerime söyleyebileceğim çok bir şey yoktur. Herhangi bir suçla suçlanmadığım halde altı ay süreyle tutuklu kaldım. Aslında, takımerki üzerine ileri geri konuşmaktan zanlıydım ve bu tutumum devrimciler arasında ağızdan ağza yayılıyordu. Bizim de bir gizli örgütümüz vardı ve artık yavaş yavaş etkinliğini gösteriyordu. Tutukluluğumun ikinci ayında, gardiyanlardan biri kendini gizli örgütümüzün üyesi olarak tanıttı. Bundan birkaç hafta sonra da, hapishaneye yeni atanmış olan Doktor Joseph Parkhust'un savaş birliklerimizden olduğunu öğrendim.

Böylece örgütümüz, takımerkinin örgütüyle arapsaçı gibi karışıyordu. Bu durum nedeniyle dışarıdaki arkadaşlarla ilişkilerimi koruyabiliyordum. Hapishanede bulunan dev lider de, Demir Ökçe'nin al renkli uşak üniforması altında gizlenen cesur arkadaşlarımızla bağlantı kuruyordu. Ernest, benden üç bin mil uzakta, Pasifik kıyısındaki bir adada hücreye kapatıldığı halde, onunla mektuplaşabiliyordum. Liderler hapishanede oldukları halde, serbest oldukları zamanki gibi, savaş birliklerini gözetebilecek durumda bulunuyorlardı. Hatta,

içlerinden birkaçı hemen kaçabilirdi; ancak, hapishanede bulunmak işlerini aksatmadığı için, acele ederek bir hata yapmaktan çekiniyorlardı. Elli iki parlamento üyesi dışında, üç yüz kadar liderimiz de zindanlardaydı. Bütün arkadaşlarımızın birlikte kaçışlarını öngören bir plan üzerinde çalışılıyordu. Yalnız bir kısmı kaçtığı takdirde, takımerki uyarılmış olacak ve böylece diğerlerinin kurtulma olasılığı ortadan kalkacaktı. Ayrıca, tüm tutukluların hep birlikte kurtulmasının, ülke proletaryası üzerinde çok güçlü bir psikolojik etki yaratacağı düşünülüyordu. Bu takdirde, gücümüz, ortaya çıkacak ve proletaryanın bize güveni artacaktı.

Serbest bırakıldıktan sonra ortadan kaybolarak Ernest için güvenli bir sığınak sağlamaya karar verildi. Ortadan kaybolmak, söylenildiği kadar kolay bir iş değildi. Nitekim, serbest bırakılmamdan kısa bir süre sonra Demir Ökçe'nin ajanları hemen peşime takıldılar. Onları atlatıp izimi kaybettirdikten sonra California'ya ulaşmam gerekiyordu. Bunun nasıl gerçekleşebildiği oldukça eğlencelidir.

Rusları örnek alınarak uygulanan pasaport sistemi gelişmeye başlamıştı. Amerika'yı kendi pasaportumla baştan başa geçmeye cesaret edemezdim. Ernest'e tekrar kavuşmak istiyorsam, izimi tamamen kaybettirmeliydim. Çünkü, beni buldukları takdirde Ernest'i yakalamaları içten bile değildi. Ayrıca, proletaryadan biri gibi de yolculuk etmem doğru olmazdı. Takımerkine bağlılığımı belirten bir kişiliğine bürünmek zorundaydım. Takımerki ağaları bir avuçtan çok değildi, ama Wickson gibi birkaç milyonluk kuyrukları pek çoktu. Bu kişilerin eşlerine ve kızlarına çok sık rastlandığı için, onlardan biriymiş gibi yolculuk etmem kararlaştırıldı. Birkaç yıl sonra olsaydı, bu olasılık ortadan kalkacaktı; çünkü pasaport sistemi, ülkedeki tüm erkekleri, kadınları ve çocukları kapsamına alacak biçimde değiştirildi.

Çalışmaların bir süre ilerlemesinden sonra, Demir Ökçe'nin ajanları izimi kaybettiler. İzimi kaybetmelerinden birkaç saat sonra da Avis Everhard diye bir kişi yoktu. Felice Von

Verdingkan adında bir kadın, yanında iki oda hizmetçisi, küçük bir süs köpeği ve bakıcısıyla birlikte[1] Batı Ekspresi'nin yataklı vagonuna biniyor ve birkaç dakika içinde batıya doğru uzaklaşıyordu.

Yanımda bulunan genç kızların üçü de devrimciydi. İkisi halen savaş birliklerinde görevliydi. Süs köpeğinin bakıcısı olan üçüncü kız Grace Halbrock da bir yıl kadar sonra böyle bir örgüte katıldı; ama, altı ay içinde Demir Ökçe tarafından acımasızca ezildi. Diğer iki genç kızdan Bertha Stole on iki yıl sonra ortadan kayboldu. Anna Rayston[2] hâlâ yaşıyor ve devrim hareketlerinde giderek büyüyen bir rol oynuyor.

Herhangi bir aksilik çıkmadan tüm Amerika'yı batıya doğru aşarak California'ya ulaştık. Oakland'da trenden indikten sonra Felice Van Verdinghan, iki hizmetçisi ve köpeğinin bakıcısıyla birlikte ortadan kayboldu. Yanındaki kızlar güvenli dostlarımız tarafından alınıp götürülürken, ben de başka dostların peşine takıldım. Treni terk ettikten yarım saat sonra kendimi San Francisco körfezindeki bir balıkçı kayığında buldum. Gecenin büyük bir bölümünü sert rüzgâr altında gelişigüzel dolaşmakla geçirdik. Kayıktan, Alcatras'ın ışıklarını görüyor ve Ernest'e çok yakın bulunduğumu düşünerek avunuyordum. Gün ağarırken Marin Adaları'na çıktı. Gündüzü adada saklanarak geçirdikten sonra karanlık basar basmaz yine denize açıldık. Yelkenleri dolduran rüzgarın ve akıntının yardımıyla iki saatte San Pablo'yu geçerek Petaluma'ya ulaştık.

---

1. Şu gülünç levha hakim sınıfın vicdansız tavır ve hareketini gösterir. Halk açlıktan ölürken fındık köpeklerine hizmetçi kız tutuluyordu. Avis Everhard için bu ciddi bir maskaralık idi. Ortada ölüm - dirim meselesi vardı. Onun için dayanılmaz bir kılık değiştirme olmuştur.

2. Aralıksız süren hayale sığmaz cüretlerine rağmen Anna Roylston şahane bir çağda, 91 yaşına kadar yaşadı. Pockock'lar nasıl savaş bölüklerinin cellatlarından kellelerini kurtardılar o da Demir Ökçenin cellatlarından yakasını kurtardı. Tehlikeler ve kızgın kavgalar arasında sihir ve saadet dolu bir ömür sürdü. Savaş bölükleri içinde "Kızıl Bakire" diye meşhurdu ve ihtilalin hakikaten en büyük figürlerinden biri haline geldi. 69 yaşında bir ihtiyar kadınken "kanlı" Helcliffe'i, silahlı adamların ortasında vurdu ve burnu kanamadan kurtuldu. Nihayet ihtilalcilerin Ozark dağlarındaki bir gizli sığınağında öldü.

Orada arkadaşlarımız atları hazırlamış bizi bekliyorlardı. Hiç durmadan yola çıktık ve kuzeye doğru yöneldik. Yıldızlı gecenin loş aydınlığında Sonoma dağlarının karanlık siluetini görebiliyordum. Eski Sonoma'yı sağ tarafımızda bırakarak dağın iki kolu arasındaki geniş vadiden ilerledik. Şose, tahta bir köprüyle son buluyor ve tahta köprüden itibaren bir patika başlıyordu. Kısa bir süre sonra, patika da yüksek otların arasında gözden kayboldu. Bizim için önemli olan Sonoma dağlarına ulaşmaktı ve biz de atlarımızın başını dağların yönüne çevirmiş gidiyorduk. Kimse tarafından görülmediğimiz için en güvenli yol buydu.

Gün doğarken dağların kuzey kesimine ulaştık ve yazın son sıcaklığıyla ısınmış derin uçurumlara inmeye başladık. Buraları çok iyi bildiğim için artık kılavuzluk görevi bana düşüyordu. Saklanacağım yer burasıydı; çünkü, benden başka bilen yoktu. Yamacı tırmanarak yüksek bir ovaya ulaştık. Meşelerle örtülü alçak tepeyi de aştıktan sonra küçük bir otlakta atlarımızdan indik. Sonra atları yedeğimize alıp kızıl renkli kayalık bir dağı aştığımız zaman, güneşin ilk sıcaklığını sırtımızda duyduk. Bir keklik sürüsü fundalara sürtünerek yanımızdan süzülüp geçti. İri bir tavşan yolumuza çıktı; üst dudağını titreterek bizi süzdükten sonra ürkek hareketlerle çalıların arasına daldı. Biraz daha ötede, bir geyik dört çatallı boynuzlu başını sallayarak bir kayanın üstünde belirdi. Bizi görünce kayaların üstünde sıçrayarak gözden kayboldu.

Bir süre geyiğin izlediği patikadan gittik, sonra kıvrıntılı bir patikadan etrafı çamlarla çevrilmiş bir gölün kıyısına indik. Yolların her adımını çok iyi biliyordum. Dostum olan bir yazar, bir zamanlar bu otlağın sahibiydi. Sonraları o da devrin eylemlerine katılmış, ama sonu onun için pek mutlu olmamıştı. Hatta, ölüsü bile diğer ölülerin arasında belirlenemeyerek kaybolup gitmişti. Şu anda gitmekte olduğum gizlenme yerini yalnız o bilirdi; ama, şimdi ölmüştü. Bu otlağı yalnız güzelliği için satın almış ve oldukça yüklü bir para ödemişti. Ödediği bu yüksek ücret için köylülerin, 'bu otlak-

ta ödediğiniz paranın karşılığını almalısınız,' deyişlerini gülerek anlatırdı.

Yazar dostumun ölümünden sonra bu otlak varislerine geçmemişti. Şimdiki sahibi Wickson'dan başkası değildi. Wickson, Sonoma dağlarının bütün kuzey ve güney yamaçlarının, Spreckel'in arazisinden Bennet vadisinde kadar olan arazinin kendine ait olduğunu söylüyordu. Wickson, bu araziyi çok güzel bir av korusu haline sokmuştu. Av hayvanları binlerce kilometrekarelik, güzel yamaçlarla süslü arazi üzerinde kendilerine rahatça dolaşabilecek bir alan bulmuşlardı. Eski mal sahipleri kovulmuştu. Hatta, Wickson, av hayvanlarına daha geniş bir arazi sağlamak için, bu arazide bulunan akıl hastalarına özgü bir devlet kuruluşunu bile kaldırmıştı. Saklanacağım yer, Wickson'un av köşkünden bir kilometre uzaktaydı. Böyle olması bizim için tehlikeli olmaktan çok yararlıydı; çünkü, kimse, bizim küçük bir takımerki prensinin koltuğunun altına sığındığımızı düşünemezdi. Demir Ökçe'nin ajanları Ernest'le beni bulmak için buralara bakmayı akıllarına bile getirmezlerdi.

Atlarımızı gölün kıyısındaki ağaçlara bağladık. Yol arkadaşım, bir ağacın kovuğundan bir sürü öteberi çıkardı. Bunların arasında bir çuval un, konserve yiyecekler, çanak çömlek, mutfak eşyaları, su geçirmez bir çadır bezi, kitaplar, yazı takımları, bir tomar mektup, gaz tenekesi, gazocağı, buralarda çok kullanışlı olan bir kangal halat vardı. Bütün bunları taşımak için gizleneceğim yere birkaç kez gidip gelmemiz gerekti; ama, iyi ki saklanma yerim uzak değildi. Halat kangalını alarak, ağaçlarla kaplı iki tepenin arasındaki çalılıklarla dolu patikadan yürümeye başladım. Önümüzdeki açıklık birdenbire sarp bir derenin kıyısında son buluyordu. Bu dere, en sıcak yaz günlerinde bile kurumayan ve birçok kaynaklarla beslenen bir dereydi. Derenin her iki yanında da ormanlık bir arazi vardı. Ormandaki ağaçların boyları epeyce uzundu ve zemin kırmızı volkan toprağıyla kaplıydı. Dere, bu yüksek arazide kendine çok derin bir yatak açmıştı. Büyük bir güçlükle dere kıyısına indik ve akıntı boyunca yürüyerek büyük bir

mağaraya ulaştık. Burada bir mağara bulunabileceğini gösteren en küçük bir işaret dahi yoktu. Aslında burası, mağara olarak tanımlanacak özellikte değildi. Zorlukla girilebilen dikenli çalılıkların altında sürünerek, yaklaşık bir tahminle yirmi metre uzunluğundaki mağaranın sonuna ulaşılabiliyordu. Bu mağara belki de tepelerin birbirleriyle kaynaşmasından oluşmuştu; ama, her halde suların aşındırıcı gücüyle yüzyıllarca önce oyulmuştu. Hiçbir yerde toprak görünmüyordu. Her yer sıkı bir bitki örtüsüyle kaplıydı. Narin baldıran, eğrelti otlarından meşe ve çamlara kadar her türlü ağaç vardı. Bu uzun ağaçların hepsi doğrudan doğruya mağaranın duvarlarından çıkıyordu. Birkaç ağaç, 45 derecelik bir eğilimle birbirlerine yaslanıyor, ama çoğunluğu yumuşak, hemen hemen dik duvarlardan doğruca havaya doğru çıkmaya uğraşıyordu.

Burası çok güzel bir sığınaktı. Kimse buralara kadar gelemezdi. Hatta, Glen Ellen köyünün gençleri bile bu mağaradan habersizdi. Eğer mağara bir uçurumun dibinde bulunsaydı, mutlaka bu gençler tarafından bulunurdu. Ama mağara bir uçurumun dibinde değildi. Dere yatağının tüm uzunluğu sekiz yüz metreyi bulmuyordu ve su, mağaranın iki yüz metre kadar üst tarafından dümdüz bir otlaktaki kaynaklardan fışkırıyordu. Dere, kendi yatağından iki yüz metre kadar ötede açık bir araziye çıkıyor ve orada ana nehirle birleşerek otlarla kaplı bir arazi üzerinden akıp gidiyordu.

Yol arkadaşım halatın bir ucunu ağaçlardan birinin kalın gövdesine bağladıktan sonra öteki ucunu da belime bağladı ve beni aşağıya sarkıttı. Ayaklarım yere basar basmaz arkadaşım tekrar döndü ve ağırlığımızı getirdi ve hepsini aşağıya sarkıttı. İş bittikten sonra halatı tekrar çözdü, kangal yaptı ve bana mutluluklar dileyerek gitti.

John Carlson adındaki bu dostum üzerine birkaç söz etmeden geçmek istemiyorum. John Carlson, devrimin alçakgönüllü ve özü sözü doğru kişilerinden biriydi. Wickson'un arada sırada kullandığı av köşkünün ahırlarında

çalışıyordu. Aslında, Sonoma dağlarını Wickson'un atlarıyla aşmıştık. Carlson, yaklaşık yirmi yıldan beri bu mağaranın bekçisidir ve bu süre içinde bize ihanet etmek aklının ucundan bile geçmemiştir. Bağlılık kelimesi güçlü bir sözdü ve ihanet kelimesi onun için çok yabancıydı. Garip yaradılıştaki, dar zekâlı bu gencin nasıl olup da devrime katıldığı bizler için gerçekten şaşırtıcıydı. Ne de olsa özgürlük sevgisi, karanlık ruhumuzda daima küller altında bir kor gibiydi. Onun buluculuk ve imgeden yoksun oluşu bazı yönlerden olumluydu. Çünkü daima soğukkanlı, kendine hâkim biriydi, verilen emirlere sorgusuz uyuyordu ve bu konularda ağzından tek kelime alma olasılığı yoktu. Bir keresinde neden devrimci olduğunu sordum ve şöyle cevap aldı:

"Gençliğimde Almanya'da askerdim. Orada bütün gençler askerlik yapmak zorundadır. Yanımda, babası daima karışıklık yaratan bir genç çalışıyordu. Babası, fırsat buldukça halk, emek, halkın kapitalistler tarafından nasıl sömürüldüğü üzerine uzun uzun konuşmalar yapıyordu. Onun ışığı altında çevremi daha başka gözlerle görmeye başladım ve sonunda devrimci oldum. Sözleri içten ve güzeldi. Onun konuşmalarını yaşadığım sürece unutmayacağım. Amerika'ya gelince ilk işim sosyalistleri arayıp bulmak oldu. Bir derneğe üye oldum. Dernek, SLP zamanında iyiydi. Sonra ayrılık olunca ben de SP'ye takıldım. San Francisco'da idari, bilimler okulunda çalışıyordum. Tabii, büyük yersarsıntısından önceydi. Tam yirmi iki yıl üyelik ücretini ödedim. Bugün hâlâ üyeyim ve her ne kadar gizli de olsa, aylık ücretimi ödemeye devam ediyorum. Yardımımı sürdüreceğim ve kolektif dernek kurulursa benden mutlu insan olmayacak."

Yalnız kaldığım zaman, ocağı yaktım ve kahvaltımı hazırlayarak yeni yuvamı düzenlemeye koyuldum. Ya sabahları çok erken saatlerde ya da akşamları Carlson, gizlice geliyor ve birkaç saat bana yardım ediyordu. Önceleri, yalnız çadır bezine sarılarak yatıyordum, ama sonradan küçük bir çadır kurduk. Gizlendiğim yerin tüm gözlerden uzak olduğu kanısına varınca da küçücük bir ev yaptık. Ev, doğal bir bitki

örtüsünün yemyeşil duvarlarıyla çevrelendiği için meraklı gözlerden gizli kalıyordu. Evin arka bölümü mağaranın duvarına yaslandığı için mağara duvarının içine küçük iki oda kazdık. Kullandığımız ağaç gövdeleri güneşten takır takır kurumuş olduğu için rutubet de söz konusu olamazdı. Yalnız ocak yakmak olanaksızdı; çünkü, dumanın görülmesi olasılığı vardı; ama, daha sonra, Alman anarşistlerinden Biedenbach, bizimle kaldığı zaman, zekice bir buluşla dumanı emip yutan bir tesisat yaptı ve böylece, alev alev yanan ocağın karşısında zevkle oturma şansına kavuştuk.

Burada, yüce duygulu Alman anarşisti üzerine birkaç söz etmeme izin verirsiniz sanırım. Devrim içinde, hiçbir arkadaşımız onun kadar yanlış anlaşılmamıştı. Biedenbach, hiçbir zaman davamıza ihanet etmemiş ve söylendiği gibi kendi arkadaşları tarafından asılmamıştır. Böyle bir yalanı ortaya atan takımerkinin uşaklarıdır. Biedenbach oldukça dalgın ve unutkan bir kişiydi. Gizli parolayı hatırlamadığı için mağarayı bekleyen nöbetçilerin biri tarafından vurularak öldürüldü. Bu çok acı bir yanlışlıktı. Kendi arkadaşlarını takım erkine sattığı tümüyle yalandır.

Hiç kimse davamıza onun kadar bağlılık ve doğrulukla yardım etmiş olamaz. [1]

Seçmiş olduğum bu sığınak 19 yıl süreyle devrimcileri barındırdığı halde, bir olayın dışında, hiçbir yabancı tarafından bulunamamıştır. Oysa, Wickson'un av köşkünden yalnız iki kilometre ve Glen Ellen'den bir mil uzakta bulunuyorduk. Trenlerin gidip gelişini düdükleriyle izler, saatimi tuğla fabrikasının işbaşı ya da paydos düdüğüyle ayarlardım.

1. O günlerden zamanımıza kadar gelmiş belgeleri araştırdığımızda, bahsedilen Biedenbach'a rastlamamaktayız. Ondan, Evenhard'ın elyazmalarından bayka hiç bir yerde bahsedilmez.

XIX
DÖNÜŞÜM

Ernest, 'Kişiliğini değiştirmelisin,' diye yazıyordu. 'Artık kendi kişiliğinden çıkmalısın. Yeni bir kadın olmalısın. Yalnız kılık kıyafetinle değil, tüm benliğinle değişmelisin ki seni, ben bile tanımakta zorluk çekeyim. Sesini, tavırlarını, huylarını, duruşunu, yürüyüşünü, hemen hemen her şeyini değiştirmelisin.'

Erest'in isteğine uydum. Eski Avis Everhard'ı, ikinci benliğim adını verdiğim kişiliğine sokmak için her gün saatlerce eğitim yapıyordum. Uzun çalışmalarımdan sonra çabam meyvesini vermeye başladı. Sesimin tonunu, yeni kişiliğime uyacak biçimde değiştirinceye kadar çalıştım. Rolüme çabuklukla uymak zorundaydım. İkinci kişiliğime öylesine bir geçiş bir geçiş yapmalıydım ki, kendim bile aldanmalıydım. Bu değişim, yeni bir dil öğrenmek gibi bir şeydi. Bir dil öğrenirken, insan her şeyi önceleri kendi ana dilinde düşünür, sonra öğrenmekte olduğu dile çevirir. Ama, sağlam bir temel sağladıktan sonra, bu güçlük ortadan kalkar ve insan öğrendiği yeni dilde düşünüp konuşmaya başlar, ana diline sığınmaktan kurtulur.

Kişilik değiştirmemiz de işte böyle oldu. Kabullendiğimiz yeni kişiliğe iyice alışmak, onu benliğimize yerleştirmek için de çok çalışmak gerekiyordu. Önceleri, hiç kuşkusuz ki, hemen hemen her şey beceriksizce yapılan birtakım denemelerden ileri gitmiyordu. Kendi kendimize bir sanat yaratıyorduk ve birçok şeyi kendimiz bulmak zorundaydık. Ne olursa olsun bu yeni sanatımızda ağır ağır ilerliyor, sanatın ustası oluyor ve bir ustalık hazinesi yaratıyorduk. Nitekim, sonraları bu hazine bir çeşit ders kitabı haline geldi ve devrim okulunda kullanıldı.[1]

Babamın kayboluşu bu sıralara rastlar. O zamana kadar aralıksız aldığım mektupları birdenbire kesildi. Babam Pell Caddesi'ndeki evimizde bir daha görünmemişti. Arkadaşlarımız onu her yerde aradılar. Gizli ajanlarımızın aracılığıyla ülkenin tüm hapishanelerini taradık Ama babam, sanki yer yarılmış da yerin dibine batmış gibi hiçbir iz bırakmadan kaybolmuştu. Babamın nasıl bir sonla karşılaştığını gösterecek hiçbir kanıt bugüne dek elimize geçmiş değildir.[2]

Sığınağımda altı ay süreyle yalnız yaşadım, ama boş durmadım. Örgütümüz büyük ilerlemeler sağladı. Ernest ve diğer liderler bulundukları hapishanelerden yönetici emirler veriyorlar ve bizler de bu emirleri hiç değiştirmeden uyguluyorduk. Yapılması gerekli oldukça önemli görevler vardı. Ağızdan propagandanın örgütleştirilmesi, casusluk ağının kurulması, gizli

1. Vücut değiştirme o zamanda hakiki bir sanat haline gelmişti. İhtilalciler bütün sığınakları da bir tiyatro okulu açıyorlardı. Ama onlar sahne aktörlerinin peruka, sakal, sahte kaş gibi bütün yardımcı vasıtalarını hor görüyorlardı. İhtilalcilerin oyunu ölüm-dirim oyunu idi ve bu çeşit tedbirler onlar için bir tuzak olabilirdi. O halde kılık değiştirmek onlarda esaslı içten şahsiyetin köksel unsurlarından biri, bir ikinci tabiat olarak yapılmalıydı. Kızıl Bakire hakkındaki haberler onu bu sanattaki en meşhur ustalardan biri olduğunu gösteriyor. O kadar uzun ve başarılı hayat yolunu bu hünerine borçlu olsa gerek.

2. İnsan yitiği şu devrin dehşetlerinden biriydi. Şarkılarda ve hikayelerde buna çok rastlıyoruz. Bütün şu üç asır boyunca süren yeraltı boğuşmalarının sakınılmaz bir sonucu da bu idi. Hem ihtilalcilerin saflarında olduğu kadar da, Oligarşi ve işçi birlikleri içinde de oluyordu. Erkekler, kadınlar, hatta çocuklar hiç habersiz ve izsiz yeryüzünden siliniyorlar, bir daha ortaya çıkmıyorlardı. Akıbetleri sonsuz bir karanlığa bürünüp kalıyordu.

basımevlerinin kurulması, yeraltı örgütlerimizin düzenlenip tamamlanması, bu görevlerin arsındaydı. Diğer bir görevimiz de, sayısız sığınaklarımızın birleştirilerek örgütlenmesi ve tüm ülkeyi saran zincirden eksik halkaların tamamlanmasıydı.

Bütün bu çalışmalara rağmen iş, asla sonuna kadar götürülemedi. Altı ay sonra iki kadın arkadaşımızın gelişiyle yalnızlığım son buldu. Bu arkadaşlar, damarlarında özgürlük aşkı tutuşan genç kızlardı. Bunlardan biri, 1922 yılında kaybolan Lora Peterson, diğeri daha sonra Du Bois[1] ile evlenen bugün bile bizim tarafımızdan olan Kate Bierce'di.

Genç kızların yolculuğu oldukça heyecanlı geçmişti. Onları San Pablo koyunda geçirip Petaluma'ya getiren balıkçı motorunda kişiliğini ustalıkla gizlemiş, tüm sırlarımızı öğrenmiş bir Demir Ökçe ajanı bulunuyormuş. Kayboluşum takımerkinin gizli ajanlarına baş ağrısı olduğu için, adamın benim peşimde olduğu kuşkusuzdu. Sonradan anlaşıldığına göre, adam bulduğu izden hiç kimseye söz etmemişti. Yerimi öğrenip beni yakalayacağını ummuş olmalıydı ki, tam bir başarıya ulaşmadan önce bir ihbarı gereksiz görmüştü. İşte, adamın bilgilerle birlikte toprağa gömülmesine bu aşırı hırsı neden olmuştu. Aksi halde durumumuz çok kötü olurdu. Genç kızlar Petaluma'da karaya çıkıp atlarına bindikleri sırada adamın ortadan kaybolduğunu fark etmişler. Bu durumdan kuşkulanan Carlson, Sonoma dağ yolunda atını kızlara vermiş ve yollarına yalnız devam etmelerini söylemiş. Yaya olarak geriye dönerken çok kızgınmış. Demir Ökçe'nin ajanını yakalamış. Daha sonra onları bize açık kalplilikle anlattı:

"Herifi temizledim. Gık bile diyemedi. Bir vuruşta devirdim herifi. Bu gece gidip gömeceğim."

Büyük bir soğukkanlılık bunları anlatırken iri ve nasırlı ellerini anlamlı anlamlı açıp kapıyordu. Bu sıralarda, çoğu kez hayretle, bende olan büyük değişikliği düşünüyordum. Bir

1. Ardis'in şimdiki kütüphane memuru Du Bois doğrudan doğruya bu ihtilalci çiften geliyor

zamanlar üniversite şehrinde sakin bir yaşantı sürdüren ve şimdi bir devrimci olan ben, ne zorbalığın ne de ölümün karşısında dehşet duymamama çok şaşıyordum. Ya biri ya da diğeri olanaksızdı. Birinin gerçek, diğerinin düş olması gerekirdi, ama hangisi? Acaba şimdi sürdürdüğüm bu mağara yaşantısı bir kâbus muydu? Yoksa ben gerçekte bir devrimci miydim? Berkeley'deki eski bir dünyada yaşantısını sürdürmüş, kendini çaylardan, danslı eğlencelerden, toplantılardan ve büyük oturma salonlarından alamamış bir devrimci miydim. Acaba eski yaşantım bir düşten başka bir şey değil miydi? Öyle sanıyorum ki, insan kardeşliği bayrağı altında toplanmış olan herkes benim gibi düşünüp duymak zorunluluğundadır.

Çoğu zaman eski yaşantıma karışmış kişileri anımsıyorum. İşin asıl garip yönü, onların bu yeni yaşantımda da bir karabatak gibi anılarıma girip çıkmalarıdır. Örneğin, rahip Morehouse'yi ele alalım. Gizli örgütümüzün genişleyip dal budak salmasından sonra onu boşu boşuna her tarafta aramıştık. Yaptığımız soruşturmalar onun bir kuruluştan diğerine sürüklenip durduğunu göstermişti. Napador'ki bakımevinden Stockton'dakine, oradan da Santa Clara-Tal'daki Agnews'e kadar izni sürebilmiş, ama Agnews'ten sonra kaybetmiştik. Öldüğünü gösteren herhangi bir bilge de bulunmadığı için, onun bir yolunu bulup kaçmış olabileceğini tahmin etmiştik. Onu çok acıklı koşullar altında bir kez daha görebileceğimi aklımın ucundan bile geçirmemiştim; ama, Chicago komününün barbarca boğazlaşması sırasında onu şöyle bir tekrar gördüm...

Sierra İplik Fabrikası'nda kolunu kaybettikten sonra, benim devrimci olmamın başlıca nedeni olan kesik kollu Jackson'u bir daha hiç görmedim. Ama ölümünden önce neler yaptığını herkes biliyordu. Jackson hiçbir zaman devrimcilere katılmamıştı. Uğradığı büyük haksızlığa karşı içini kavuran kin nedeniyle kötü talihine küsüp, intikam hırsıyla kuduran bir anarşist olmuştu. Sonunda intikamını almış ve bu da çok korkunç olmuştu. Bir gece herkesin uykuda olduğu bir saat-

te, tüm bekçilere rağmen Pertonwaithe'nin konağına kadar sokulabilmiş ve konağı kundaklamıştı. Büyük patlama sonucu oradan kurtulan olmamıştı. Bu olaylardan sonra hapishanede idam edilmesini beklerken, yorganının altına gizlenerek intihar etmişti.

Doktor Hammerfield'le Ballingford'un talihleri Jackson'dan tamamen değişik olmuştu. Eski yollarında renk değiştirerek yürüyüşlerini sürdürmüşler, bu arada kendilerine uygun kilise sarayları elde etmişlerdi. Onlar bugün, tüm dünya ile barışık, rahat bir yaşam sürdürmektedirler. Her ikisi de takımerkinin birer savunucusu oldular.

Ernest, bir zamanlar şöyle diyordu:

"Doktor Hammerfield metafiziğini öylesine büyük bir ustalıkla evirip çevirdi ki, şimdi Demir Ökçe'yi Tanrı'ya alkışlatıyor. O güzelliğe de tapıyor ve Haeckel tarafından tanımlanan omurgası şekilsiz hayvanı görünmez bir hayalet haline sokuyor. Doktor Ballingford'la arasındaki ayrım, onun takımerki Tanrısı'nı biraz daha şekilsiz ve daha az omurgalı bir biçime sokmuş olmasıdır."

Bizi şaşkına çeviren Sierra İplik Fabrikası'nın sefil ustası Peter Donelly oldu. Onu, Jackson olayını incelediğim sırada tanımıştım. 1918 yılında 'Frisco' kızıllarının bir toplantısına katılmıştım.

Bu birlik, savaş birliklerimizin arasındaki en korkunç, en vahşi, en acımasız bir birlikte. Aslında, bu birlik bizim örgütümüzün bir kolu değildi. Bu birlik üyelerinin hemen hemen hepsi deli ve gerici kimselerdi. Bununla birlikte, bizden olmasalar bile onlarla dostça ilişkiler kurmaktan geri durmuyorduk. Beni oralara sürükleyen bir ölüm kalım sorunuydu. Birçok erkeğin arasında maskesiz yalnız bendim. Beni onlara sürükleyen sorun çözümlendikten sonra bir üye tarafından toplantıdan çıkarıldım. Bu adam, karanlık dehlizde durdu, bir kibrit çaktı ve yüzündeki maskesini sıyırdı. Maskenin altında Peter Donelly'in buruşuk yüzü çıktı. Sonra kibrit söndü.

Donelly, karanlıkta, "Beni tanımanızı istedim," dedi. "Kızıllara katılır katılmaz ilk işim bu oldu."

"Nasıl oluyor da siz burada bulunuyorsunuz?" diye sordum. "Karınızla çocuklarınız ne oldu?"

"Öldüler," diye cevap verdi. "Burada bulunuşumun asıl nedeni de bu. Bununla birlikte, bu örgüte katılmakla onların intikamını almayı hiç düşünmedim. Ecelleriyle öldüler. Hastalık onları birbirinin peşinden yakaladı. Onların hayatta olmaları elimi kolumu bağlıyordu. Ama artık onlar olmadığına göre, körlemiş erkeklik gücümün intikamını almaya çalışıyorum. Evvelce sefil damgasının yemiş Peter Donelly ustaydım; oysa şimdi, Frisco Kızıllarının yirmi beş numaralı üyesiyim. Gelin, artık sizi dışarı çıkarayım."

Daha sonra onun hakkında daha başka şeyler öğrenecektim. Ailesinden herkesin ölmüş olduğunu söylediği zaman, gerçeği kendine göre anlatmıştı. Ancak, ailesinden biri, Timotheus hâlâ yaşıyordu. Babası için ölmüştü, çünkü Demir Ökçe'nin kiralık ordusunda görev yapıyordu.[1] Frisco üyelerinin her biri, yılda on iki ölüm cezasını infaz etmek zorundaydı. Başarısızlığın sonu ölüm cezasıydı. Nitekim, bu sayıyı dolduramayan bir kızıl intihar etmişti. Bu öldürülmeler rastlantı değildi. Frisco çılgınlar grubu sık sık toplanıyor ve takımerkinin en sevimsiz üyeleri ve uşakları hakkında toplu ölüm kararları alıyordu. Ölüme mahkûm edilenlerin infazı kura ile üyeler arasında bölüştürülüyordu. Benim o gece oraya gidişimin nedeni, yine böyle bir karar oturumunda bulunmak isteyişimdi. Demir Ökçe'nin yerel örgütünde kedini çalışmalarının parlaklığıyla sivriltiş olan arkadaşlarımızdan biri, Frisco Kızılları'nın ağına düşmüş ve ölüme mahkûm edilmişti. Tabii, ölüm cezasına çarptırılan zanlı, oturumda bulunmuyordu ve hakkında ölüm kararı veren hâkimler de

1. İşçi kastlarından maada bir de askeri kast türemişti. Meslekten yetişme askerlerden mürekkep bir ordu kurulmuş ve oligarşi üyelerinin kumandasına verilmişti. Bu ordu, bu rejim içinde artık işe yaramaz bir hale gelen milisin yerine geçmişti. Demir Ökçenin resmi gizli servisinin yanında bir de tutmalar gizli hizmeti meydana getirilmişti ki polisle asker arasında irtibat temin ediyordu.

onun bizden biri olduğunu bilmiyorlardı. Görevim onun kimliğini açığa vurmak ve bize bağlılığını kanıtlamaktı. Bütün bunlardan nasıl haberli olduğumuz belki hayretle karşılanacaktır, ama çok basit bir açıklaması vardır. Gizli ajanlarımızdan biri Frisco Kızılları'nın bir üyesiydi. Biz, düşmanlarımızı olduğu kadar dostlarımızı da dikkate almak zorundaydık. Bu nedenle, Frisco Kızılları bizim için çok önemliydi.

Şimdi yine, Peter Donelly ile oğlu Timotheus Donelly'ye dönelim. Peter Donelly'nin işler, elindeki infaz listesinde oğlu Timotheus'un adını görünceye kadar hep yolunda gitmişti. Oğlunun adını listede görünce,ruhunun derinliklerine gömmüş olduğu aile duyguları görevine bağlılık duygusundan baskın çıktı. Sırf oğlunu kurtarmak için kendi arkadaşlarını sattı. Timotheus'un güçlükle kurtulmasına karşılık birçok Frisco Kızılları öldürüldü ve böylece grup hemen dağıldı. Tabii, geri kalanlar onun ihanetini cezasız bırakmadılar.

Bu olaydan sonra Timotheus Donelly de uzun süre yaşamadı. Frisco Kızılları kendilerinin dağıtılmasına neden olan Timotheus Donelly'yi de yok etmekte gecikmediler. Takımerki onu kurtarmak için elinden gelen çabayı harcadı. Ülkenin her yerine gönderilecek yeri sürekli olarak değiştirildi. Frisco Kızılları'nın onu yakalamak için yaptıkları başarısız girişimlerde, Frisco'nun üç üyesi öldü. Frisco Kızılları erkeklerden kurulu bir örgüttü. Sonunda, çıkar yolu bir kadında buldular. Bu kadın, bizim arkadaşlarımızdan biriydi. Adını da açıklamakta bir sakınca yok sanıyorum. Anna Roylston. Gerçi biz onu bu girişimden vazgeçirmeye çalıştık. Ama ne var ki, Anna kimseyi dinlemez, burnunun doğrusuna giderdi. Anna son derece zeki bir kadındı ve aramızda çok seviliyordu, ama onu bir türlü disiplin altına alamıyorduk. O başlı başına bir sınıf oluşturuyordu ve değeri ortalama bir devrimciyle asla ölçülemezdi.

Bütün yasaklamalarımıza rağmen işi üzerine aldı. Anna çok çekici ve güzel bir kadındı. Bir erkeği hemen ağına düşürebilirdi. Birçok erkeğin kalbini parçalamış ve birçoklarını da

kandırıp örgütümüze sokmuştu. Ama nedense evlenmek istemiyordu. Çocukları çok sevmesine rağmen, kendinden olan bir çocuğun, canını adadığı davasına bağlılığını engelleyeceğini söylerdi.

Timotheus Donelly'i kandırmak Anna için bir çocuk oyuncağı kadar kolay bir işti. Vicdanı rahattı; çünkü, o sıralarda Nashville'deki katliamda, Donelly'nin komutasındaki kiralık askerler sekiz yüz dokuma emekçisini öldürmüştü. Donelly'yi yakaladı; ama, onu öldüreceği yerde Frisco Kızılları'na teslim etti. Bu olay, bundan tam bir yıl önce geçti. O zamandan beri Anna'ya yeni bir ad takılmış ve devrimciler arasında 'Kızıl Bakire' olarak tanınmıştı.[1]

Karşılaştığım tanınmış iki kişiden biri Albay Ingram, diğeri Albay Van Gilbert'ti. Albay Ingram, takımerki içinde büyümüş ve Almanya'ya büyükelçi olarak atanmıştı. Her iki ülkenin emekçi sınıfı ondan nefret ediyordu. Demir Ökçe'nin uluslararası bir ajanı olarak çalıştığım sıralarda ona Berlin'de rastlamış ve ona bazı yardımlarda bulunmuştum. Sırası gelmişken, ikiyüzlü rolüm sırasında devrime çok önemli birkaç yararımın dokunduğunu söyleyebilirim.

Albay Van Gilbert, 'Hırlar' adıyla tanınıyordu. En çok, Chicago komünü olaylarından sonra hazırladığı yasa tasarısıyla tüm gözleri üzerine çekti. Hakkındaki ölüm hükmü, sorgu yargıçlığı sırasında oynadığı şeytan rolü nedeniyle verilmişti. Onu sorguya çekenler arasında ben de bulundum. Verdiğimiz hüküm, Anna Rolyston tarafından infaz edildi. Eski devirlerden tanıdığım bir kişi daha karanlıklardan doğru yükseliyordu. Bu adam, Jackson'un avukatı Joseph Hurd'du. Günün birinde bu adamla karşılaşacağımı hiç düşünmemiştim. Garip bir rastlantı sonucu onu gördüm. Chicago

1. Ancak ikinci ihtilalin bastırılmasından sora "Frisko Kızılları" tekrar canlanabilmişlerdir. İkinci nesil boyunca mevcut olmakta devam etti. Sora Demir Ökçenin bir casusu içlerinde yuva kurup bütün sırlarını öğrendi ve o suretle tam imhalarını temine muvaffak oldu. Bu 2002 de olmuştu. Üyeleri üçer hafta aralıkla birer birer öldürülüp cesetlerin Sanfransisko'nun işçi semtlerinde teşhir edildi.

komününden iki yıl sonra Ernest'le birlikte Benton Harbour'daki sığınağımıza gidiyorduk. Oraya ulaştığımızda, bir adamın sorgusu henüz bitmişti. Adam ölüm cezasına çarptırılmış götürülüyordu. Tam bu sırada içeri girdik. Beni görünce, nöbetçilerin elinden kurtularak ayaklarıma kapandı. Bacaklarıma mengene gibi sarıldı, boğuk bir sesle bağışlanmasını isteyerek yalvardı. Korkudan gerilmiş yüzünü bana kaldırdığı zaman onun, Joseph Hurd olduğunu gördüm. Başımdan geçen hiçbir olay, canı için yakaran bu adamın boğuk sesi kadar sinirime dokunmamıştı. Adam kudurmuş gibiydi. Bir düzine kadar arkadaşımız onu çekip kaldırmak istediği halde, bir türlü bacaklarımı bırakmak istemiyordu. Sonunda sürüklenerek götürüldüğünde kendimi kaybetmiştim. Çünkü, benim için cesur bir erkeğin ölümünü seyretmek, bir korkağın canı için yakarmalarını dinlemekten çok daha kolaydı.

XX
OLİGARŞİNİN YİTİRDİĞİ KİŞİ

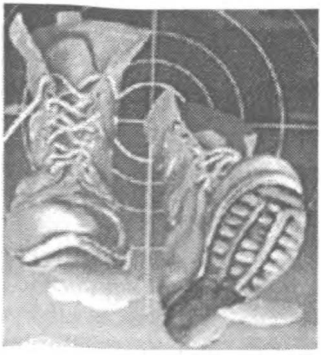

Eski yaşantımı düşünürken yeni döneme ilişkin öykümde biraz fazla ileri gittim. Cezaevlerinden toptan kaçış 1915'te gerçekleşmişti. Bu çok güç bir girişimdi; ama, hiçbir engele çarpmadan gerçekleşmesi cesaretimizi artırdı. Oldukça dikkate değer bir işi başarmıştık. Sayısız cezaevlerinden, Küba'dan California'ya kadar yayılmış olan sayısız askeri zindanlardan bir gecede elli iki milletvekili ile üç yüzden fazla emekçi liderini kurtarmıştık. Hiçbir noktada başarısızlığa uğramamıştık. Cezaevlerinden kurtulanlar yalnız kaçmakla kalmamış kendilerine ayrılan sığınaklara bile ulaşmışlardı. Kurtaramadığımız tek milletvekili, Cabanas'da korkunç işkencelerden sonra ölen Arthur Simpson oldu.

Bundan sonraki on sekiz ay, belki Ernest'le geçirdiğim en mutlu aylar oldu. Bu süre içinde birbirimizden hiç ayrılmadık. Yaşadığımız rüya dünyasından yeryüzüne indiğimizde çoğu kez ayrılmak zorunda kaldık. Devrim yangınını hiçbir zaman Ernest'i beklediğim o geceki kadar heyecanla beklememiştim. Onu uzun zamandan beri görmemiştim. Herhangi bir engel, ya da planlarımızın uygulanması sırasında onun ceza-

evinden çıkmasını engelleyebilecek herhangi bir hata düşüncesiyle deli gibiydim. Saatler, geçmek bilmeyen saatler bana bir yüzyıl kadar uzun geliyordu. Yalnızdım. Biedenbach ve o zamana kadar bizimle birlikte sığınakta kalan üç genç, her olasılığa karşı tepeden tırnağa kadar silahlanarak dağlara çekilmişlerdi. O gece, eğer yanılmıyorsam sığınakların hiçbirinde kimse kalmamış, herkes sağ sola dağılmıştı.

Soluk bir şafak sökerken yukarıdan gelen parola sesini duydum ve cevap verdim. İlk aşağıya inen Biedenbach'ın neredeyse boynuna sarılıyordum. Bir dakika sonra Ernest'in kolları arasındaydım. Kişiliğimdeki değişim öylesine güzel olmuştu ki, şu anda çok iyi farkında olduğum gibi, eski Avis Everhard'ı, bilinen gülümsemesi, konuşma biçimi ve ses tonuyla tekrar canlandırabilmek için epey sıkıntı çekiyordum. Büyük bir iradeyle eski kişiliğimi bulabiliyor, ama eski kişiliğimde ancak kısa bir süre kalabiliyordum. Yeni ve kendi kendime edindiğim kişiliğim, eski kişiliğimden daima baskın çıkıyor, onu silip benliğimden atıyordu.

Küçük kulübede Ernest'in yüzünü ışıkta görebiliyordum. Cezaevinin verdiği solukluktan başka bir değişiklik fark edilmiyordu; ya da cezaevinin onun üzerinde pek etkisi olmamıştı. Ama yine de, yüzünde evvelce hiç görmediğim bazı kırışıklıklar vardı. Ernest, eskisinden biraz daha ağırbaşlı görünüyordu; ama, gözlerinden çok iyi tanıdığım gülümseme parıldıyordu. Eskisine göre biraz daha zayıftı, ama eski gücünden hiçbir şey yitirmemişti. Cezaevinde vücut çalışmalarını kesiksiz sürdürmüş olduğu için adaleleri çelik gibiydi. Gerçekten de cezaevine girdiğinden çok daha iyi görünüyordu. Ama, her şeye rağmen aynı seven koca ve aynı kahramandı.

Çok geç yatmamıza rağmen bir türlü uykum gelmiyordu. Artık kafamda kaçış planının ters gitmesi olasılığına karşı kümelenen düşünceler yoktu. Büyük bir mutluluk içinde yüzüyor, mutluluktan dolup taşıyordum. En sevdiğim insana kavuşmuştum ve bu benim için her şeyin üstündeydi.

Ernest uyurken kalktım, saç tuvaletimi ve giysilerimi değiştirerek yine sonradan edindiğim ve bana daha kolay gelen yeni kişiliğime büründüm. Sonra, Biedenbach ve öteki arkadaşlar uyanınca, onların yardımıyla ona bir oyun düzenledim. Her şey yolunda gidiyordu. Ernest, yatak odasından çıktığı zaman, sığınağın aynı zamanda mutfak ve yemek odası olarak kullanılan bölümünde bulunuyorduk. Bu sırada Biedenbach, bana Mary diye hitap ediyordu, ben de ona dönerek cevap veriyordum. Sonra, bir genç amatörün, devrimin tanınmış bir kahramanını ilk kez görünce doğal olarak göstermesi gereken merakla Ernest'i süzdüm. Bakışı bulunduğumuz odada dolaştı, kimi aradığını çok iyi biliyordum, ama oyunu sürdürdüm. Biraz sonra da ona Mary Holmes olarak tanıtıldım.

Ernest'in aldanışını kusursuzlaştırmak için, masaya bir tabak daha fazla konmuştu. Herkes yerini aldığı zaman sandalyelerden biri de boş kaldı tabii. Ernest'in artan sabırsızlığını gördükçe sevinçten kalbim duracak gibi oluyordu ve kendimi güçlükle tutuyordum. Sonunda dayanamayıp sert bir sesle sordu:

"Karım nerede?"

"Henüz kalkmadı," diye cevap verdim.

Bu çok ilginç bir andı. Sesimin beni ele vereceğini düşünmüştüm. Ama aldanmış olduğumu hemen anladım. Yemeğe başladık. Bir kahramana hayran olmuş bir kişi gibi gevezelik ederek heyecanla konuşuyordum. Heyecanımın ve hayranlığımın son anına geldiğim zaman, artık dayanamayıp kollarımı boynuna dolayarak onu dudaklarından öptüm. Beni kendinden bir kol boyu uzaklaştırarak çevresine şaşkın şaşkın bakındı. Masadakiler kahkahalarını tutamayarak açıklamaya başladılar. Ama, Ernest hâlâ inanamıyordu. Beni dikkatle süzüyor, inanırmış göründüğü sırada başını sallayarak önüne bakıyordu. Avis Everhard'ın gelip kucağına oturduktan sonra, yalnız ikimizin bildiği birkaç şeyi fısıldaması üzerine benim gerçek karısı olduğuma inanabildi.

Bir gün sonra beni kollarına almış sevgiyle sıkarken şöyle söylüyordu:

"Evet, sen benim Avis'imsin. Aynı zamanda başka bir kişiliğin de var ve bir yabancısın. Benliğinde ve kişiliğinde iki kadını birden canlandırabiliyorsun. Değişik iki kişiliğinde de benim karımsın. Eğer günün birinde Amerika benim için dar gelip de başka bir ülkeye, örneğin Türkiye'ye yerleşmek istersem, hiç sıkıntı çekmeyeceğim demektir."[1]

Sığınakta geçen yaşantımız mutluluklarla doluydu. Gerçi işimiz çok ve yapılacak şeyler güçtü; ama, bütün bu işleri daima birlikte yapıyor ve hiç ayrılmıyorduk. Birlikte geçireceğimiz on sekiz tatlı ay vardı. Üstelik yalnız da değildik. Diğer emekçi liderlerinin ve devrimci arkadaşlarımızın geliş gidişleri hiç eksik olmuyordu. Bunlar devrimin ve yeraltında dönen olayların sesleriydi, tüm savaş hatlarındaki planlardan ve çarpışmalardan söz ediyorlardı. Herkes birbiriyle şakalaşıyor ve kimsenin dudaklarından gülümseme eksik olmuyordu. Biz yalnız ateş dolu kundakçılar değildik. Çük güç işler görüyor, çok sıkıntılara katlanıyorduk; ama, tüm işimiz gücümüz ve ölümle kalım arasındaki oyunumuz sırasında gülmeye ve sevmeye de zaman ayırabiliyorduk. Aramızda sanatçılar, bilginler, üniversite öğrencileri, müzisyen ve şairler de vardı. Bu mağarada, takımerkinin saraylarında ve şehirlerine sürdürülen yaşamdan daha renkli, daha ince ve daha kültürlü bir yaşantı sürüyordu. Aslında, bu 'Mucize Şehirler'in kurulmasında bu sanatçı dostlarımızın gerçek payları vardı.[2]

Üstelik, tüm vaktimizi sığınakta geçirmek zorunda da değildik. Geceleri atlara binip dağlara çıkıyor ve sığınaktaki hamlıktan kurtulabiliyorduk. Atlarımızın, Wickson'un atları olduğunu söylemeyi gereksiz buluyorum. Eğer Wickson, atlarının devrimciler tarafından böyle kullanılacağını bilseydi

1. O zamanla Türkiye'de çok evlilik adeti vardı.

2. Bu Avis Everhard'ın bir öğünmesi değildir. Entelektüel dünyanın çiçekleri ihtilalcilerin içinden doğuyordu. Birkaç müzisyen ve ses ustasıyla birkaç Oligarşi adamı istisna edilirse o devrin adları bize kadar gelen bütün büyük icatçıları ihtilalci idi.

acaba ne yapardı? Ara sıra çok uzaklara kadar gittiğimiz ve gündüzü orada geçirdikten sonra hava kararınca döndüğümüz de oluyordu. Wickson bize kaymak ve yağ sağlıyordu.[1] Ernest, Wickson'un kekliklerini, tavşanlarını ve kimi zaman da genç geyiklerini keyfince avlıyordu.

Bu mağara gerçekten de çok güvenli bir sığınaktı. Daha önce yalnız bir kez bulunduğunu söylemiştim. Bunu anlattığım zaman, genç Wickson'un kayboluşundaki gizlilik de kendiliğinden çözülmüş olacak. Bugün yaşamadığına göre, rahatlıkla ve serbestlikle konuşabilirim. Mağarının üst köşesine geçici de olsa kısa bir süre güneş düşüyordu. Dere yatağından buraya bol bol kum getirmiş, kuru, ılık, güneşli bir yer hazırlamıştım. Bir öğleden sonrası burada oturmuş uykulu gözlerle Mendelhall'in[2] bir kitabını gözden geçiriyordum. Öylesine rahat ve sakindim ki, onun ateşli beyitleri ile beni etkilemiyordu. Ayaklarımın ucuna düşen küçük taş parçalarıyla irkildim. Sonra hafif bir çıtırtı oldu. Genç bir adam, duvardan atlayarak karşıma dikildi. Bu adam, o zamanlar tanımadığım Philip Wickson'dan başkası değildi. Bana korkusuz, ama biraz şaşkınca baktı.

"Ah!" dedi. Sonra hemen kendini toparlayarak şapkasını çıkartıp önümde eğilirken, "Bağışlayın, Madam, burada sizin gibi birini bulacağımı hiç düşünmemiştim," diye ekledi.

Oysa, ben onun kadar korkusuz değildim. En güç koşullarda bile kendini o koşullara uydurması gereken bir ajan olarak böyle durumlarda şaşırmayacağım da gerçekti. Ama, yine de heyecanla ayağa fırladım ve tehlike parolasını haykırdım. Philip Wickson, beni sakin bakışlarla süzerek, "Neden bağırıyorsunuz?" dedi.

---

1. Daha o zaman kaymak ve yağ ham sütten yapılıyordu. Gıda maddelerinin kimyevi olarak üretimi daha başlamamıştı.
2. Bu devirden kalma bütün edebiyatta daima Rudolph Mendelhall'in şiirlerinden bahsediliyor. Arkadaşlarınca kendisine "Alev" deniliyordu, Hiç şüphesiz o büyük bir deha idi; fakat şurada burada, bazı yazarların yazılarında geçen beyitlerinden başka hiç bir eseri bize kalmamıştır. 1928 yılında Demir Ökçe tarafından ezilmiştir.

Buraya gelirken gerçekten de kimseyle karşılaşacağımı düşünmediği şimdi yüzünden okuduğum şaşkınlık ifadesinden belliydi. Buna için için sevindim.

"Yani ne amaçla bağırdığımı öğrenmek istiyorsunuz her halde," dedim.

Bu sözü söylediğim zaman gerçekten de beceriksizce konuştuğumu fark ettim. Başını sallayarak yüzüme şaşkın şaşkın baktı.

"Bilmem," dedi. "Yoksa burada başkaları da mı var? Her ne olursa olsun bunu açıklamak zorundasınız. Burada bulunuşunuzdan hiç hoşlanmadım; çünkü, yasaların dışına çıkarak başkalarına ait bir mülke izinsiz girmişsiniz. Bu arazi babama ve bana aittir."

Tam bu sırada Biedenbach'ın her zaman sakin ve nazik sesi duyuldu:

"Eller yukarı, delikanlı!"

Genç Wickson, ellerini kaldırırken, kolunun kıvrımında otomatik bir tüfek tutan Biedenbach'a döndü. Kuru gürültüye pabuç bırakacak bir gence benzemiyordu doğrusu.

"Ohooo! Burada devrimcilerden kurulu bir örümcek ağı varmış! Gerçekten de eşekarısı yuvasına düşmüşüm. Ama buralarda daha fazla kalamayacağımızı şimdiden söylemek isterim."

Biedenbach, sakin bir sesle, "Bunu biraz düşünmek fırsatını bulacak kadar burada kalacağınızı sanmıyorum," dedi. "Acaba, rica etsem, içeri buyurur musunuz?"

Genç adam gerçekten de şaşırmıştı şimdi:

"İçeri girmek mi?" dedi. "Burada gerçekten de bir sığınağınız mı var yoksa? Böyle sığınıklardan söz edildiğini çok duymuştum."

Biedenbach, ona cevap vereceği yerde, "Geliniz, lütfen!" dedi.

Genç adam, "Ama bu davranışınız yasalara aykırıdır," diye karşılık verdi şaşkınlıkla.

"Evet, belki sizin yasalarınıza göre. Ama inanınız bana, bizim yasalarımıza göre herhangi bir aykırılık yok. Şu anda, içinde yaşamakta bulunduğunuz ezici barbarlık dünyasından çok daha değişik bir dünyada bulunuyorsunuz."

Wickson, "Ama ne de olsa, benim yaşadığım dünyada her konuyu enine boyuna düşünmek fırsatı vardı," diye mırıldandı.

"Şu halde, burada her konuyu enine boyuna düşünmek için bol bol vaktiniz olacaktır."

Genç adam gülümseyerek, Biedenbach'ın peşinden kulübeye girdi. Mağaranın boşluklarından birine alındı ve arkadaşlarımızdan biri nöbete geçti. Sonra mutfakta toplanıp içinde bulunduğumuz durumu tartıştık.

Biedenbach, büyük bir üzüntüyle Wickson'un öldürülmesi gerektiğini öne sürüyordu. Ama biz, oylarımızla bu öneriyi kenara ittiğimiz zaman rahatlayarak derin bir soluk aldığı kimsenin gözünden kaçmadı. Onu öldürmeyi düşünmüyorduk, serbest bırakmayı da düşünmüyorduk.

Ernest, "Ne yapılması gerektiğini söyleyeyim," dedi. "Onu eğitelim ve bize katılmasını sağlayalım."

Biedenbach, "Şu halde onun hukuk öğrenimini üzerime alabilirim," dedi.

Gülüşerek onun bu önerisini kabullendik. Philip Wickson'u tutsak olarak korumak, onu kendi ahlak ve sosyal anlayışımıza göre yetiştirmek istiyorduk. Ama daha önce yapılacak başka şeyler vardı. Genç takımerki prensinin tüm izleri silinmeliydi. Üzerinden atladığı duvarda kalan izlerin silinmesini Biedenbach yüklendi. Bir halata sarılarak bütün gün çalıştı ve göze çarpacak hiçbir iz bırakmadı. Mağaranın kenarından uçuruma kadar olan tüm izler de silindi. Hava kararırken geldi ve Wickson'un ayakkabılarını istedi.

Delikanlının ayakkabılarını vermeye hiç niyeti yoktu; hatta, bunun için kavgaya bile hazırlanıyordu. Buna boyun eğmesi için Ernest'in acı gücünü tatması gerekti.

Ayakkabıları her ne kadar Carlson'un ayaklarına biraz küçük geliyor ve ayaklarını sıkıyorsa da, Carlson, ayaklarının su toplamasına aldırmadan iyi çalışmış, ayakkabıları ayaklarına geçirerek millerce yol katletmiş, sağda solda dolaşmış, sonunda izleri bir nehir yatağının kenarına kadar getirmişti. Nehir kıyısında kendi izlerini kaybettirmek için suyun içinde biraz yürümüş, sonra yine kendi ayakkabılarını giymişti. Wickson'un ayakkabıları ancak bir hafta sonra ona geri verilebildi.

Bütün gece köpek havlamalarından sığınakta kimse uyumamıştı. Ertesi gün, köpekler kendileri için hazırlanan izleri koklayarak dağların derinliklerinde kaybolmuşlardı. Bütün bu zaman içinde sığınaktaki herkes silah elde beklemişti. Eğer Wickson'u arayanlardan biri sığınağımızı bulsaydı, karşılaşacağı olaylar onun için büyük bir sürpriz olacaktı.

Uzun çalışmalarımızın sonunda genç Wickson'u eğitmeyi başardık. Son derece zeki ve yetenekli biri olduğu için çok çabuk öğrendi. Aylar sonra, onunla birlikte babasının atlarına binerek Sonoma dağlarını aşıp Petaluma'ya gittik. Sonra onu bir balıkçı teknesiyle, çeşitli aşamalardan geçirerek Carmel sığınağına ulaştırdık. Orada sekiz ay kadar kaldı. Bizden artık hiç ayrılmak istemiyordu. Bunun iki büyük nedeni vardı. Birincisi, Anna Rolyston'a âşık olmuştu. İkincisi, tam anlamıyla bizden biri olduğunu kabul etmişti. Ancak aşkının umutsuzluğuna inandıktan sonradır ki, babasının yanına dönmesi konusundaki önerimizi kabul etti.

Dış görünüşünde takımerkine ait bir kişiydi, ama gerçekte çok değerli ajanlarımızdan biriydi. Takımerkinin bize karşı düzenlediği planlar ve girişimler onun aracılığıyla daima başarısız oluyordu. Eğer takımerki, kendi içlerindeki ajanlarımızın sayısını bilseydi, mutlaka durumu tüm gerçeğiyle görürdü. Genç Wickson, görevi sırasında hiç aksamadı ve

sonunda görevi başında şehit oldu. 1927 yılında yapılan bir toplantıda üşüterek zatürreye yakalandı ve kurtulamayarak öldü.[1] Böylece burada, önceleri takımerkinin ve sonra devrimcilerin bir adamı olan genç Wickson'un kayboluşundaki gizliliği açıklamış oldum.

1. Bu genç adamı hali fevkalade bir şey değildi. Oligarşiye mensup bir çok gençler hak ve adalet duygularının şevki ile, yahut ihtilalin ateşiyle tutuşarak hayatlarını ona vakfediyorlardı. Rus asillerinin oğulları da vaktiyle kendi memleketlerin ihtilalcilerine katılıyorlardı.

XXI
KÜKREYEN UÇURUM CANAVARI

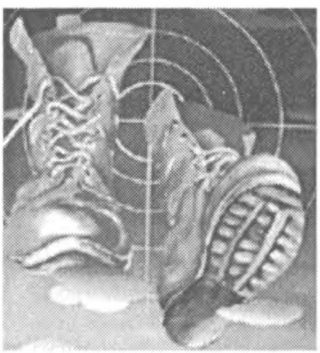

Mağarada gecen uzun yaşantımız sırasında tüm dış olaylarla sık bağlar kurabiliyorduk. Böylece savaş halinde bulunduğumuz takımerkinin gücünü de esaslı olarak tanıdık. İlk sallantılardan sonra kurulan yeni örgüt sağlamlaşmış ve kolay kolay yıkılmayacağını gösteren belirtiler kesinleşmişti. Takımerki, ne kadar karışık ve çok yönlü olursa olsun tıkır tıkır işleyen bir hükümet makinesi bulmuştu. Bu makineyi durdurmak ya da düzensiz bir duruma sokmak için yaptığımız tüm çabalar boşa gidiyordu.

Bu durum, devrimcilerden çoğunu şaşkına çeviriyordu. Onlar, böyle olacağını hiç düşünmemişlerdi. Ülkelerdeki iş yaşamı tekrar yoluna girmişti. İnsanlar, madenlerde ve tarlalarda tıpkı tutsaklar gibi çalışıyordu. Çok önemli olan endüstri sektöründe her şey yolundaydı. Yüksek emekçi kastlarının üyeleri durumlarından hoşnut görünüyorlar ve istekle çalışıyorlardı. Yaşantılarında ilk kez iş güvencesini tadıyorlardı. Yoksul dönemlerindeki gibi artık grevlerle ve avukatlarla uğraşmıyorlardı. Rahat evlerde ve kendilerine ayrılmış çok güzel şehirlerde oturuyorlardı. Eski barındıkları evlere,

dolaştıkları sokaklara ve kirli mahallelere göre şimdi yaşadıkları yerler onlar için bir cennetti. Daha iyi yiyorlar, daha kısa süre çalışıyorlar, daha uzun tatil yapıyorlardı. Ama ne var ki, mutsuz, ayrıcalık tanınmayan emekçi kardeşleri ve kırbaç altında inleyen uçurum insanları onları hiç tasalandırmıyordu. Artık insanlık bir bencillik çağı içindeydi. Ama biz yine pek karamsar değildik. Emekçi kastları ajanlarımız tarafından delik deşik edilmişti. Bunlar, gereksinmenin ötesinde özgürlüğün parıltılı imgesini görmüş adamlardı.

Çok iyi dayanmış ve iyi çalışmış örgütlerden biri de, kiralık askerler ordusuydu. Düzenli ordunun tecrübeli askerlerinden kurulan bu birlikler bir milyon kişilik bir kuvvet oluşturuyorlardı. Sömürgelerdeki askeri kuvvetler bunun dışındaydı. Kiralık askerler ayrı bir kast oluşturuyorlardı. Kendilerine ayrılmış şehirlerde oturuyorlar, kendilerine özgü becerikli bir yönetim altında yaşıyorlar ve onlara birçok ayrıcalık tanınıyordu. Satılmayan üretim fazlasının önemli bir bölümünü onlar tüketiyorlardı. Paralı askerler, halkla her türlü ilişkilerini ve halkın sevgisini kaybetmişler, yepyeni bir sınıf ahlakı ve bilincine sahip olmuşlardı. Bununla birlikte, yine binlerce ajanımız onların arasında çalışıyordu.[1]

Takımerkinin kendi insanları da dikkate değer ve beklenmedik bir gelişme gösterdiler. Bir sınıf olarak çok iyi eğitilmişlerdi. Her üyenin yeryüzünde yapılacak bir görevi vardı ve bu görevi yapmak zorundaydı. Gençler arasında artık işsiz yoktu. Onların güçlerinden, takımerkini güçlendirmek için yararlanıyorlardı. Endüstride çavuş, teğmen ve yüzbaşı olarak görev yapıyorlardı.

Gençler daima bilimsel meslekler seçiyorlar, mühendis ve yönetmen oluyor, sömürgelerde görev alıyorlardı. Bunların ancak yüzde biri gizli güvenlik örgütünde çalışıyordu. Öğretim dalında, kilisede, sanatta, bilimde, edebiyatta bir çeşit

---

Kiralıklar, Demir Ökçenin son günlerinde önemli bir rol oynadılar. İşçi kastlarıyla oligarşi arasındaki egemenlik kavgasında entrikaların tesiriyle kah bir tarafa, kah öbür tarafa sallanan bir rakkas oldular

staj görüyorlar ve bu alanlarda ulusun düşüncesini takımerkinin isteğine uygun yönlere çevirmekten başka bir şey olmayan görevlerinde başarı gösteriyorlardı.

Onlar önce yaptıklarının doğru olduğunu öğreniyorlar, sonra da öğretiyorlardı. Bu aristokrat fikir, çocuklarından başlayarak onlara öylesine esaslı bir biçimde aşılanıyordu ki, iliklerine kadar işliyordu. Kendilerine vahşi hayvan terbiyecisi, yırtıcı canavarlar bekçisi gözüyle bakıyorlardı. Oysa, onların ayaklarının altında devrimin yeraltı gürültüleri homurdanıyordu. Ölüm onların arasında kol geziyordu. Bomba, bıçak ve kurşun, insanlığın yaşaması için bağlı tutmaya kendilerini zorunlu hissettikleri Abis canavarının pençeleri gibi, onları tehdit ediyordu. Onlar insanlığın kurtarıcılarıydılar. Kendilerini en yüce varlık için kahramanca dövüşen erler olarak görüyorlardı. Sanki uygarlık onlarla ayakta durabiliyordu.

Hatta öylesine ileri gidiyorlardı ki, biraz zayıflayacak olsalar, koca canavarın, kendileriyle birlikte tüm güzellik ve yücelikleri, tüm neşe ve iyilikleri yutup yok edeceğine inanıyorlardı. Sanki onlar olmazsa, anarşi dünyayı kasıp kavuracak ve insanlık bin bir güçlükle içinde çıkıp kurtulduğu karanlık geceye geri dönecekti. Anarşi devrinin imgesi, bunların gözleri önünde öylesine sürekli olarak tutuluyordu ki, içlerinde uyanan dehşete onlar da aynı imgeyi kendi çocuklarına aktarıyorlardı. İşte, çiğnenmesi gereken canavar buydu. Aristokrasinin en yüce görevi de buydu. Kısacası, zayıf insanlıkla bu her şeyi yutmaya hazır canavar arasında dengeyi sağladıklarını sanıyorlardı.

Bütün takımerki sınıfının bu yüksek moral duygusu üzerine ne söylesem azdır. Bu, Demir Ökçe'nin gücüydü. Birçok arkadaş bundan doğru bir sonuç çıkarabilmek için ya yetersiz ya da isteksizdi. Birçokları, Demir Ökçe'nin gücünü, onun ödül ve ceza sistemine yoruyorlardı. Bu tamamen hatalıydı. Çünkü cennet ve cehennem, bir softanın gayretkeşliğinde baş etkeni oluşturabilir; ama, müminlerin çoğunluğu için cennet ve cehennem, haklı haksız kavramlarıyla birbirlerine sıkı sıkı

bağlıdır. Hak sevgisi, hak isteği, hak olmayan her şeye karşı duyulan huzursuzluk; kısaca, moral yaşam dinin ana etkenidir. Takımerkinde de bu böyleydi. Cezaevi, sürgün, alçaltma, şeref, saraylar ve mucize şehirler, bütün bunlar rastlantılardan başka bir şey değildir. Takımerkinin büyük itici gücü, doğruyu yaptığına inanmasındadır. Tabii, işlediği suçlar ve yaptığı haksızlıklar bunun dışında kalır. Asıl göze çarpan nokta, bugün takımerkinin haklı olduğuna güven duyarak yaşamasıdır[1]

Yirmi yıldan beri, devrimin gücünü bu haklı olma duygusu beslemektedir. Zaten, amacımız uğruna verdiğimiz kurbanları başka şekilde açıklayamayız. Rudolph Mendelhall de bu nedenle davası uğruna son soluğu vermişti ve ölümünden bir gece önce de 'Vahşi Kuğu' şiirini okumuştu. Gördüğü tüm işkencelere, çektiği acılara rağmen arkadaşlarını ele vermeyen Hulbert'in kendini feda etmesinin başka bir nedeni mi vardı? Anna Rolyston'u mutlu analıktan yoksun bırakan yine bu neden değil miydi? John Carlson'u, Glen Ellen'deki sığınağımızın içten bağlı bekçisi yapan yine bu duyguydu. Genç olsun ihtiyar olsun, kadın olsun erkek olsun, yüksek mevkide alçak mevkide olsun, bir dâhi, ya da aptal olsun, devrimin tüm yoldaşları kime bakılırsa bakılsın, bu yine böyledir. İtici güç olarak daima derin, sürekli bir haklı olma isteği görülecektir.

Fakat, öykümün ötesine çıktım. Sığınağımızdan ayrılmadan önce hem ben hem de Ernest Demir Ökçe'nin bir dev gibi nasıl büyüdüğünü çok iyi biliyorduk. Emekçi kastları, kiralık askerler ve büyük casus ordularıyla her türlü polis örgütü takımerkine büyük bir bağlılıkla hizmet ediyordu. Özgürlük-

---

Ahlaki bağımsızlık ve sermayenin tenakuzlarından Oligarşi adamları yeni, irtibatlı ve çelik gibi keskin bir ortam yaratmışlardı. Bayağı, ilme aykırı, fakat o zamana kadar hiçbir zalim sınıfın olmadığı kadar kudretli bir ortam... Biyoloji ile tekamülün kendilerini yalanlamasına rağmen Oligarşi adamları ahlakiliklerine inanıyorlardı ve yalnız bu insanlardır ki onlara üç asır müddetle insel ilerleyişin büyük akıntısını durdurmak imkanını sağlamış, metafizik ahlakçılar için derin, azametli, karışık bir "temaşa" olduğu kadar, materyaliste de çok baş ağrısı vermiştir.

lerinin yitirilişine ne kadar göz yumarlarsa bağlılıkları da o kadar artıyordu. Öte yandan, umutsuz halk kitleleri, yani uçurum insanları, büyük bir bıkkınlık ve ilgisizlik duygusuyla yoksulluğun içine yuvarlanıyordu. Bu kitleler içinde güçlü bir emekçi sınıfı belirdiğinde ve üzerine saldırmaya başladığında takımerki, bu sınıfı ya emekçi kastlarına ya da kiralık askerler arasına alarak bağlı olduğu kitleden çalıyordu. Böylece hoş görmezlik uyuşturuluyor ve emekçi sınıfı doğal liderlerden yoksun bırakılıyordu.

Uçurum insanları acınacak bir durumdaydı. Onlar için artık resmi okullar bulunamıyordu. Onursuzluk ve yoksulluk içinde yok olup gittiler büyük ve pis emekçi mahallelerinde sığırlar gibi yaşıyorlardı. Eski özgürlüklerinden en küçük bir iz bile kalmamıştı. Meslek ve iş seçimine hakları yoktu. Ülke içinde gezmeleri ve silah taşımaları da yasaklanmıştı. Köylülerin tersine, makine ve iş tutsakları haline geldiler. Büyük şoseler, tren yolları, kanallar, tüneller, kanalizasyonlar gibi büyük çapta inşaat olduğu takdirde, emekçi mahallelerinden asker toplar gibi emekçi toplanır ve on binlercesi tutsaklar gibi iş alanına gönderildi. İşte bu sıralarda, onlardan derlenmiş büyük ordular Ardis şehrini kuruyorlar ve aile yaşantısına olanak vermeyen pis barakalarda, insanlık onurunu hayvanca yaşamaya feda ederek, yaşıyorlar. Gerçekten de emekçi mahallelerinde Çin canavarı yaşıyor, ama bu yine takımerkinin bir yaratmasıdır. Çünkü, takımerki, kendi sırtındaki maymundan kurtulmak istemiyor. Şimdi yine Asgard şehrinin, bu plan halindeki mucize şehrin yapımı için emekçi kaldırılacağı söylentileri dolaşıyor ortada. Söylendiğine göre, tamamlandığı zaman Asgard, Ardis'i bile gölgede bırakacakmış.[1] Biz devrimciler bu büyük yapıta devam edeceğiz, ancak o yoksul kökler tarafından yapılmayacaktı. Bu çok güzel şehrin duvarları, kuleleri, hendekleri şarkılarımızla beslenerek meydana

Ardis 1942 yılı da tamamlandı. Asgard ise 1948'e kadar sürdü. Şehir üzeride 52 yıl uğraşıldı ve yarım milyonluk devamlı bir köle ordusu kullanıldı. Ara sıra bu ordu bir milyonu da aşıyordu. İşçi kastlarına ve sanatkarlara mensup yüz binler bu hesabın dışındadır.

çıkacak, burada güzel ve eşsiz yücelen her şeyde inilti ve acı yerine, müzik ve gülümsemeler yer alacaktır.

Chicago komününde büyük başarısızlığa uğrayacak olan ilk ayaklanma hareketimiz büyük bir hızla ilerliyordu. Ernest, yine duygularına hâkim oluyor, Illinois'ten özel olarak getirilen Hadly[1] onu bambaşka bir insana dönüştürmeye çalışırken, o, emekçi sınıfının örgütlenmesine ve uçurum insanlarının yetişmesi için gerekli olan temel örgütüne ilişkin büyük planlar tasarlıyordu, tabii bütün bunlar, ilk ayaklanmanın ezilmesi halinde uygulanacaktı. Ancak Ocak 1917'de sığınağımızdan ayrılabildik. Her şey hazırlanmıştı. Aynı zamanda hepimiz, kışkırtıcı ajan olarak Demir Ökçe düzeni içindeki yerlerimizi aldık. Ben, Ernest'in kız kardeşi olarak tanınacaktım. Takımerkinin yüksek mevkilerinde bulunan adamlarımız yerlerimizi hazırlamışlardı. Elimizde gerekli tüm belgeler vardı ve takımerki de görevlendirilmiş arkadaşlarımızın yardımıyla sağladığımız bu belgelerde özgeçmişimizle ilgili yeteri kadar bilgi veriliyordu. İşin bu yönü oldukça kolay olmuştu, çünkü gizli görevin karanlık dünyasında kimlikler pek belirgin değildi. Ajanlar ruhlar gibi gelip geçerler, verilen emirlere uyarlar, görevlerini yaparlar, iz sürerler, raporlarını çoğu kez hiç görmedikleri üstlerine verirlerdi. Önceden hiç görmedikleri ve sonradan da hiç göremeyecekleri ajanlarla birlikte çalışırlardı.

İhtilalciler arasında öyle cerrahlar vardı ki Vivisektion (uzviyete tesir) ilminde hayret edilecek neticeler elde ediyorlardı. Avis Everhad'ın sözlerine göre bunlar bir insanı topta değiştiriyorlar, adeta yeniden yaratıyorlardı. Yara izlerini gidermek ve şekil değiştirerek onlar için işten bile değildir. Çizgileri öyle mikroskobik bir ihtimamla bozuyorlardı ki hiç belli olmuyordu. Bu iş için en çok kullanılan uzuv burundu. Deri ve saç yer değişimi bayağı sanat hilelerindendi. Çehre ifadelerindeki değiştirme oyunları sihirbazlık derecesine varıyordu. Gözler ve kaşlar, dudaklar, ağız ve kulaklar temelinden değiştiriliyordu. Çok ince düşünülmüş operasyonlarla dilde, gırtlata, hançerede ve burun deliklerinde meydana getirilen tedbirler sayesinde telaffuz ve konuşma tarzları kökünden başkalaşıyordu. İhtiyaç çareyi yaratıyordu ve ihtilalin doktorları bu ihtiyacı karşılamaya muktedir olduklarını ispat ediyorlardı. öteki hünerleri yanında yetişkin bir insanın boynunu dört-beş santim büyütüp küçültmek de vardı. Onların icat ve inkişaf ettirdikleri bu sanat bugün malum değildir. Zaten ona ihtiyacımız da yoktur.

XXII

CHICAGO KOMÜNÜ

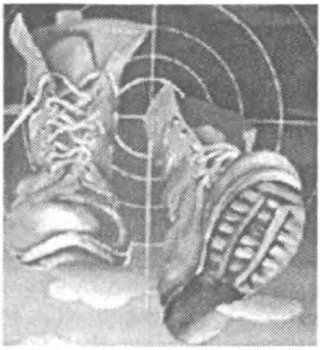

Kışkırtıcı ajan olarak yalnız dolaşmakla kalmıyor, aynı zamanda emekçi sınıf, arkadaşlarımız ve diğer devrimcilerle de bağlantımızı koruyorduk. Böylece her iki kampta da görevli oluyorduk. Görünüşte Demir Ökçe'nin hizmetinde, ama aslında bütün gücümüzle kendi davamızın başında bulunuyorduk. Bizimkilerden çoğu takımerkinin çeşitli gizli örgütlerinde çalışıyorlardı ve gizli örgütlerin sürekli uğradıkları yeniden örgütlenmelere rağmen bizi tamamen temizlemeleri mümkün olmuyordu.

Ernest, devrimi tüm ayrıntılarıyla kafasında tasarlıyor ve devrim hareketlerinin başlangıcı olarak 1918 yılının baharını düşünüyordu. 1917 sonbaharında henüz tam olarak hazırlıklı değildik. Yapılacak daha çok şeyimiz vardı ve vakitsiz bir devrim hareketinin başarısızlığa uğraması kaçınılmaz bir sonuç olurdu. Hazırlıklar çok karışıktı ve acelecilik onu mutlaka mahvederdi. Demir Ökçe bunu önceden sezdi ve planlarını ona göre hazırladı. İlk darbemizi takımerkinin sinir sistemine indirmek istiyorduk. Önceki büyük grevden iyi ders almış olan takımerki, yedek telsiz istasyonları kurmuş, bun-

ların korunmasını paralı askerler ordusuna bırakmış, böylece herhangi bir grev tehlikesine karşı kendisini garantiye almıştı. Ama ne var ki, biz bu önlemleri dikkate almıştık. Önceden kararlaştırılmış olan bir işaretle ülkedeki tüm sığınak, şehir, köylerden cesur arkadaşlarımız çıkacaklar ve telsiz istasyonlarını kundaklayarak havaya uçuracaklardı. O zaman da Demir Ökçe daha ilk hamlede yere serilmiş ve çaresiz bırakılmış olacaktı.

Aynı anda, başka arkadaşlarımız ülkedeki köprü ve tünelleri havaya uçuracaklar ve bütün demiryolu ağını felce uğratacaklardı. Yine başka gruptan arkadaşlar işaret verilir verilmez harekete geçecekler ve polis şeflerini, kiralık subayları ya da çok önemli mevkilerdeki takımerkine bağlı kişileri tutuklayacaklardı. Böylece, ülkenin her yerinde patlak verecek olan direnişlere yıkıcı bir darbe indirilmiş olacaktı. Verilecek hareket işareti üzerine bütün bunların hepsi aynı zamanda yapılacaktı. Kanada ve Meksika vatanseverleri, Demir Ökçe'nin düşündüğünden daha güçlü olduklarından bizim taktiğimizi aynen uygulayacaklardı. Yine arkadaşlarımız (bunlar her halde kadınlar olacaktı, çünkü tüm erkeklerin görevleri vardı) gizli basım evlerimizde basılıp hazırlanmış olan bildirileri büyük bir hızla dağıtacaklardı. Demir Ökçe'nin yüksek mevkilerinde bulunan bizden arkadaşlar da, bulundukları bölgelerde karışıklık çıkarmaya çalışacaklardı. Kiralık askerler arasında binlerce arkadaşımız vardı. Onların görevi de, cephanelikleri uçurmak ve taktik savaş mekanizmasını işlemez hale sokmaktı. Kiralık askerlerle emekçi kastlarının oturdukları şehirlerde de aynı tahrip planları uygulanacaktı.

Kısacası, kelimenin tam anlamıyla büyük bir darbe indirilecekti. Böylece, takımerki daha kendini toparlama fırsatı bulmadan yok edilmiş olacaktı. Tabii, bu hareket sırasında insan kaybı büyük olacaktı, ama ne var ki hiçbir devrimcinin bunu önemsediği yoktu. İnsan kaybının büyük olacağı nedeniyle, uçurum insanlarına gereksinme vardı. Uçurum insanları, büyük şehirlerin ve sarayların üzerine yürüyecekti. Çin canavarının böğürmesinin önlenemeyeceği gibi polis ve

kiralık askerlerin öldürülmesi de önlenemeyecekti. Böylece, iki grup birbirine düşmüş olacaktı ve onların birbirlerini yok etmeye çalışması bizim işimize yarayacaktı. Bu planı uygulayabildiğimiz takdirde, tüm devlet mekanizmasını daha az sıkıntı çekerek ele geçirmiş olacaktık.

İşte, gerçek planınız böyleydi. Her ayrıntı büyük bir gizlilik içinde işlenecek ve vakit yaklaştıkça adamlarımıza bildirilecekti. Bütün tehlike, uygulanmak istenen bu düzenin duyulmasıydı. Ama planımız bu aşamalara varamadı. Demir Ökçe ajanları aracılığıyla devrim hareketinin korkusu almıştı ve bize en kanlı derslerden birini daha vermeye hazırlanıyordu. Verilecek bu ders için seçilmiş olan şehir Chicago'ydu ve orada aldığımız ders, gerçekten de eşine rastlanılamaz bir dersti.

Chicago bu iş için en uygun yerdi.* Eskiden beri gangsterlerin yatağı olan kanlı şehir, bir kez daha eski adını alacaktı. O sıralarda Chicago'da çok güçlü devrimci bir ruh hâkimdi. O şehirde kapitalizmin en azgın dönemlerinde pek çok emekçi greve boğulmuştu ve emekçilerin bunu kolayca unutmayacakları da bir gerçekti. Bu şehrin emekçi kastları bile devrimci fikirlere karşı çıktı. Eski grevlerde birçok kafa kesilmişti. Yaşantı koşulları az çok değişikliğe uğradığı halde, emekçilerin patronlara karşı kinleri küllenmemişti. Bu tutuma, kiralık askerlerin arasında bile rastlanıyordu; çünkü, bildiğimiz kadarıyla üç alay, devrim hareketinde bizimle birleşmeye hazırdı.

Chicago, her zaman emekçilerle sermayenin çarpışma merkeziydi. Bu şehir, sokak çatışmalarının, ölümün kol

1. Chicago 19. yüzyılın endüstri cehennemi idi. büyük işçi şefi ve zamanında İngiliz kabinesi üyesi olan John Burus'a ait bir hikaye bize kadar gelmiştir: Birleşik Devletleri ziyareti sırasında bir gazeteci yanına sokularak Chicago şehri hakkında fikrini sorar. Burus "Chicago cehennemin bir minyatürüdür." cevabını verir. Bir zaman sonra İngiltere'ye dönmek üzere bir vapura binerken başka bir gazeteci ona yaklaşır ve Chicago hakkındaki fikrini değiştirip değiştirmediğini sorar. "Evet, değiştirdim," der; "Şimdi düşünüyorum ki cehennem Chicago 'nun bir minyatürüdür."

gezdiği, sınıf bilincindeki kapitalistlerle, aynı derecede bilinçli emekçi örgütleri arasındaki anlaşmazlıkların şehriydi. daha önceleri öğretmenler bile sendikalar kurmuş ve daha sonra da bu sendikalar mason birliklerine bağlanmıştı. Şimdi Chicago, vakitsiz bir devrim hareketinin de savaş merkezi haline gelecekti.

Ülkedeki karışıklıklar Demir Ökçe tarafından çabuklaştırılıyordu. Tüm halk, emekçi kastları da dahil olmak üzere, çeşitli haksızlıklara ve alçak davranışlara uğruyordu. Verilen sözler tutulmuyor ve en şiddetli cezalar en küçük taşkınlıklara uygulanıyordu. Uçurum insanlarının vurdumduymazlığı çeşitli işkencelerle daha da yoğunlaştırılıyordu. Demir Ökçe, Çin canavarının böğürmesi için elinden geleni yapıyor, Chicago'da alınması gereken önlemlere karşı kasıtlı olarak umursamaz bir havaya bürünüyordu. Sürekli kiralık askerler arasında disiplin bozulmuştu ve birçok alay ülkenin çeşitli bölgelerine dağıtılmıştı.

Bu programın uygulaması uzun sürmemiş, her şey birkaç hafta gibi kısa bir sürede olup bittiye getirilmişti. Biz devrimciler olayların durumu üzerine yalnız belirgin olmayan söylentileri duymakla kalıyor, gerçek durumu kavramamıza yardımcı olabilecek herhangi bir şey öğrenemiyorduk. Hemen hemen her şeyi, tarafımızdan gayretle körüklenen gönüllü bir devrimci ruhun görüntüsü olarak kabulleniyor ve özenle sahneye konmuş bir yapıt olarak görmeyi hiç düşünmüyorduk. Hele bütün bunların, Demir Ökçe'nin en yüksek çevreleri tarafından gizlice hazırlandığı üzerine, belirsiz de olsa bir sezgimiz yoktu. Karşıt düzen, ustaca düşünülüp, ustaca uygulanan bir çalışma olmuştu.

Ben New York'taydım. Chicago'ya hareket etme emrini oradayken aldım. Emri getiren adam, takımerkinden biriydi, bunu da konuşmasından anlıyordum. Tabii ne adını biliyordum ne de yüzünü görebiliyordum. Ama verdiği talimat yanılmama olanak vermeyecek kadar açıktı. Okuduğum satırlarda anladığıma göre, hazırladığımız düzen öğrenilmiş ve

karşıt bir hareket hazırlanmıştı. Patlama için bir kıvılcım yeterliydi. İçlerinde ben de bulunduğum halde, Demir Ökçe'nin sayısız ajanları, fitilin ateşlenmesine yardımcı olacaktık. Takımerkinin keskin gözleri altında, soğukkanlılığımı koruyabildiğim için kendi kendimi övebilirim. Ama her şeye rağmen kalbim kafese yeni konmuş bir kuş gibi çırpınıyordu. Takımerkinin ajanları soğukkanlılıkla talimatını bitirinceye dek, gırtlağına sarılmamak için kendimi güç tuttum.

Yalnız kalınca zamanı hesapladım. Trenin kalkmasına henüz vakit vardı; ama, durumu burada bulunan şeflerden birine haber vermek için bir dakika bile kaybetmemeliydim. İlkyardım Hastanesi'ne soluk soluğa ulaştım. Talihim varmış, önemli şeflerimizden biri olan Doktor Galvin henüz gitmemişti. Soluk soluğa duyduklarımı anlatmaya çalışırken beni susturdu. Gözlerinden şimşekler çakarak:

"Haberim var," dedi. "Neden geldiğinizi biliyorum. Bana vereceğiniz haberi, bundan on beş dakika önce haber aldım ve hemen etrafa duyurdum. Arkadaşlarımızın burada rahat durmalarını sağlamak için gerekli her şey yapılacaktır. Chicago'yu gözden çıkarmak zorundayız, ama yalnız Chicago'yu."

"Chicago'ya haber göndermeye çalıştınız mı?" diye sordum.

Başını umutsuzca salladı:

"Haberleşme olanağımız yok. Chicago'nun tüm dünya ile bağlantısı önlenmiş. Cehennemin alevleri Chicago'nun üzerinde yükselecek."

Bir süre sustu. Uzun parmaklı, beyaz ellerinin titrediğini, arada sırada yumruklarını sıktığını gördüm. Sonra başını yine sallayarak ekledi:

"Oraya gitmek istediğimi Tanrı biliyor!"

"Büyük bir yıkımı önlemek için mutlaka bir olanak vardır," dedim. "Trende bir şey olmaz da oraya vaktinde varabilirsem

mesele kalmaz. Ya da gerçeği bilen başka bir arkadaşımız oraya zamanında ulaşabilirse..."

"İç görevlerde çalışan sizler bu kez tam anlamıyla atladınız."

Karşısında birden küçüldüğümü hissederek başımı salladım.

"Planlar çok gizli hazırlanmış olmalı," dedim. "Yalnız içlerinde çalışanlar bir şeyler sezmişler. Biz anlayamadık ve yalnız körlemesine hareket ettik. Ah, keşke Ernest burada olsaydı, mutlaka bir şeyler yapardı. Ama belki de şimdi Chicago'dadır ve kıyım daha başlamadan önlenmiş olur."

Doktor Galvin umutsuzca başını salladı.

"Son aldığımız haberlere göre, Ernest, Boston'a gitti, oradan da New Haven'e geçecek. Düşmanın hesabına yaptığı bu gizli görev ayağına dolaşıyor, ama ne de olsa sığınakta eli kolu bağlı oturmaktan çok daha iyidir."

Gitmeye hazırlandığım zaman, Doktor Galvin, elimi sıktı.

"Soğukkanlılığınızı koruyunuz. İlk devrim hareketini kaybedersek ne çıkar bundan? Bir ikincisini hazırlarız ve bu kez eskisinden çok daha dikkatli oluruz. Yolunuz açık olsun! Bir daha görüşür müyüz, bilmiyorum? Orada kıyamet kopacak, ama yine de orada bulunabilmek için ömrümün on yılını rahat rahat verebilirdim."

Doktor Galvin'in son sözleriydi bunlar:

"Atlas Okyanusunun Şimşeği"[1] adı verilen ekspres, akşam saat altıda New York'tan hareket ediyordu; sabah saat yedide de Chicago'ya varacaktı. Ama bu gece gecikme vardı. Bir başka trenin arkasından gidiyorduk. Yolcuların arasında tıpkı benim gibi Demir Ökçe'nin gizli görevlerinde çalışan Hartman'a rastladım. Peşinden gitmekte olduğumuz tren üzerine bilgi verdi. O tren de bir ekspresti, ama yolcusuzdu.

Bu tren dünyanın en hızlı treni olarak meşhurdu.

Eğer içinde bulunduğumuz ekspresi, kundaklamayı tasarlıyorlarsa, bizim tren kurtulacak, bizimkinin yerine boş yolcu treni havaya uçacaktı. Aslında, bizim trende de fazla yolcu yoktu. Görebildiğim kadarıyla koca bir vagonda ancak bir düzine kadar yolcu bulunuyordu.

Hartman, "Trende yüksek mevkiden birisi bulunuyor olmalı", dedi. "Çünkü katarın sonuna bağlanmış güzel ve lüks bir vagon gördüm."

İlk lokomotif değiştirildiğinde gece bastırmıştı. Hem merakımı gidermek hem de biraz hava almak için perona indim. Özel vagonun penceresinden çok iyi tanıdığım üç önemli kişiyi gördüm. Hartman haklıydı. Bu önemli kişilerden biri, General Altendorf, diğer ikisi takımerkinin gizli örgüt başkanlarından Mason ve Wanderboot'tu.

Gece sakin ve mehtaplıydı. Bir türlü gözüme uyku girmiyordu. Sabah saat beşte kalkıp giyindim. Tuvalete giderken, bekçi kadına trenin ne kadar gecikmiş olduğunu sordum. Kadın yaklaşık bir tahminle iki saat kadar gecikmiş olduğunu söyledi. Bekçi kadın, avurtları çökmüş, gözlerinin altı halka halka çürümüş bir melezdi. Nedense gözleri iri iri açılmıştı. Meraklanarak sordum:

"Neyiniz var?"

"Bir şeyim yok, matmazel, her halde uykumu alamamış olacağım," diye cevap verdi.

Onun hareketlerini yakından izleyerek gizli işaretlerimizden birini denedim. Sonuç olumluydu, çünkü o bizden biriydi.

"Chicago'da korkunç bir şeyler hazırlanıyor," dedi. "Önümüzde boş bir tren var. Gecikmemizin nedeni bu tren ve asker katarları."

Hayretle, "Asker katarları mı?" diye sordum.

Başıyla doğruladı: "Bütün hat asker katarlarıyla dolu. Geceleyin hepsine yetişip geçtik. Bütün katarlar Chicago'ya gidiyor. Bunun önemli bir anlamı olması gerekir."

Özür dilemek istermiş gibi ekledi:

"Chicago'da bir dostum var. Bizden biri, tutuklananlar arasında. Onun sağlığından endişe ediyorum. Zavallı kızcağız. Kocası, ayaklanan üç alaydan birinde görevliydi."

Sabah kahvaltısını Hartman'la birlikte restoranda ettik; ama, her lokma boğazımda düğümlendi. Hava bulutluydu ve ekspres, sabahın soluk aydınlığında hızla akıp gidiyordu. Zenci garsonlar, korkunç şeyler olacağını sezmiş gibi görünüyorlardı. Kafaları meşgul olduğu için de görevlerini gerektiği gibi yapamıyorlar, acemi garsonlar gibi davranıyorlar, fırsat buldukça vagonun gerisinde toplanarak fısıldaşıyorlardı.

Hartman, durumu umutsuz görüyor ve belki yirminci kezdir ki, kendi kendine konuşur gibi, "Ne yapabiliriz?" diye soruyor, sonra umutsuzca omuz silkiyordu.

Bir ara, pencereden dışarıyı işaret etti.

"Görüyorsunuz ya her şey hazırlanmış. Bütün bu katarların hepsini, şehirden otuz kırk kilometre uzakta durduracaklarına emin olabilirsiniz."

Hartman, ikinci hat üzerinde asker katarını gösteriyordu. Askerler trenden inmişler, hat boyunca yaktıkları öbek öbek ateşlerde sabah kahvaltılarını hazırlıyorlar ve şimşek hızıyla geçen trenimizin arkasından meraklı gözlerle bakıyorlardı.

Tren Chicago'da gara girerken ortalıkta garip bir sessizlik vardı. Her halde henüz harekete geçilmemişti. Şehrin banliyölerinde bize ulaşan gazetelerde de herhangi bir şey yoktu. Ya da anlayanlar için makalelerin satırları arasında bir şey vardı. Her halde, normal bir okuyucunun gözüne çarpmaması için özellikle böyle yazılmış olmalıydı. Her satırın arasında Demir Ökçe'nin ince parmakları gözüküyordu. Açıkça belirtilmemekle birlikte Demir Ökçe'nin gerektiği gibi silahlanmadığı üzerine yorumlar vardı. Okuyucu bu yorumlara göre bir yargıya varacaktı. Her şey çok ustaca düzenlenmişti, ve

27 Ekim sabah gazeteleri, gazetecilik sanatının çok güzel bir örneğiydi.

Yerel haberlere yer verilmemişti; yalnız bu bile kendi başına büyük bir ustalıktı. Chicago esrarı tül bir perdeyle örtülüyor ve ortalama bir okuyucuya, takımerkinin yerel haberleri yazmaya cesaret edemediği söyleniliyordu. Tabii ülkenin her yanında patlak veren ayaklanma hareketlerine ilişkin uydurma ve belirsiz şeyler yazılıyor ve alınacak önlemler için de kabaca, övücü sözler ediliyordu. Sözde sayısız telsiz istasyonları havaya uçurulmuştu; kundakçıları bulanlara büyük ödüller söz veriliyordu. Oysa, tek bir telsiz istasyonu bile havaya uçurulamamıştı. İşte böylece ayaklanma hareketlerine yaraşan birçok taşkınlıklardan söz ediliyordu. Bu yazılarla, Chicago'daki arkadaşlar üzerinde, genel bir ayaklanmanın başlamış olduğu kanısını uyandırmak istedikleri açık seçik ortaydı. İşin içyüzünü bilmeyenler için, ülkenin, başlayan bir ayaklanmaya uygun bir ortamda bulunduğu kanısından kurtulmak mümkün olamazdı.

Yine verilen haberlere göre, kiralık askerlerin California'daki ayaklanmaları ciddileşmiş ve bu nedenle yarım düzine kadar alay dağıtılmıştı. Alayda görevli olanlar da, aileleriyle birlikte oturdukları şehirlerden emekçi mahallelerine sürülmüşlerdi. Oysa, California'da bulunun kiralık askerlerden kurulu birlikler takımerkine, diğerlerinden daha çok bağlıydılar. Tabii, tüm ülkeyle bağlantısı kesilmiş olan Chicago'nun bunu bilmesi olanaksızdı. Ayrıca, aldıkları bir telgraftan, New York'taki baldırı çıplak halk kütlelerinin ayaklandıklarını ve emekçi kastlarına katıldıklarını öğrendiklerini bildiriyorlar ve sözü askeri birliklerin duruma hâkim oldukları inancıyla (blöf etkisi yapması için olacak) bitiriyorlardı.

Gazetelerle yaptıklarını başka yollarla da yapıyorlardı. Daha sonra bunu, örneğin, gizli bildiri ve telgrafların devrimcilerin kulaklarına ulaşması için gösterdikleri çabadan anladık.

Tren gara girerken elindeki gazeteyi yanına bırakan Hartman, "Bana kalırsa, Demir Ökçe artık bize gereksinme

duymayacaktır," dedi. "Bizi buraya göndermek için boşuna zaman kaybetti. Planları her halde umduklarından daha başarılı oldu. Sanki hemen şu anda Cehennemin alevleri her yanı saracakmış gibi."

Trenden inerken dönüp katarın gerisine doğru baktı.

"Tam düşündüğüm gibi," diye mırıldandı. "Gazeteler gelince vagonu trenden ayırmışlar."

Hartman çok karamsardı. Öylesine üzgündü ki onu avutmak için elimden geleni yaptığım halde umursamıyordu. İstasyondan çıkarken hiç beklemediğim bir sırada hızlıca konuşmaya başladı. Önceleri söylediklerini güçlükle anlıyordum.

"Pek emin değildim," diyordu. "Bu nedenle de kimseye bir şey söyleyemedim. Haftalarca onu kollamama rağmen hiçbir ipucu ele geçiremedim. Knowlton'u kollayın, ona çok dikkat edin. Ondan kuşkulanıyorum. Bir sürü sığınağımızın yerini bilir. Bizimkilerden yüzlercesinin canı onun elindedir. Onu bir hain olarak niteliyor ve bunu kabul ediyorum. Bu daha çok bir duygu sorunudur, ama bir süreden beri onun çok değiştiğini açıkça görüyordum. Bir tehlike karşısında bulunuyoruz. Bizi ya sattı ya da satmak üzeredir. Bu kuşkumdan henüz kimseye söz etmeye niyetim yoktu, ama öyle sanıyorum ki Chicago'yu artık canlı olarak terk edemeyeceğim. Knowlton'un maskesini düşürün. Kesin bir şey bilmiyorum. Ondan kuşkulanıyorum, ama kuşkularımı kanıtlayacak küçük bir dayanak noktam yok."

Tam bu sırada yaya kaldırıma çıkıyorduk. Hartman bir an sustu, sonra ekledi:

"Bunu hiç unutmayın ve Knowlton'a çok dikkat edin."

Hartman kuşkularında haklıydı. İçinde bulunduğumuz ay henüz tamamlanmadan Knowlton'un bize ihanet ettiği saptandı ve Milwaukee'deki arkadaşlarımız tarafından ortadan kaldırıldı.

Caddelerde derin bir sessizlik vardı, garip bir sessizlik! Sanki hiçbir yerde hareket yok gibiydi. Şu anda Chicago'da

ölü bir şehir görünümü vardı. Ne tekerlek gürültüsü, ne bir ayak sesi duyuluyordu. Caddelerde tek bir araba bile yoktu. Arada sırada bir yaya hızlı adımlarla geçip gözden kayboluyordu. Gördüğüm yayaların tavırlarında garip bir kararsızlık var gibiydi; sanki evlerinin yakılmasından, yürüdükleri caddenin birden havaya uçmasından korkuyorlardı. Ortada yalnız birkaç sokak çocuğunun gözlerinde meraklı bir bakışla dolaştığı görülüyordu.

Güney kesiminden doğru şiddetli bir patlama duyuldu. Sokak çocukları ürkmüş av hayvanları gibi kulaklarını patlamanın geldiği yere doğru dikmişlerdi; ama, ortalığa yine derin bir sessizlik hâkim olmuştu. Evlerin pencere kepenkleri açık olduğu halde kapıları kapalıydı. Çevrede bekçi ve polis çokluğu dikkati çekiyor, arada sırada kiralık askerlerin bindirildiği motorlu araç dizisi caddeden geçip uzaklaşıyordu.

Yerel şeflerin yanına gitmemizin gereksizliğine Hartman'la birlikte karar verdik. Olaylar dizisinin bizi bağışlatacağını umuyorduk. Bununla birlikte, insanı ürperten bu bomboş caddelerde dolaşırken boş duramazdık. Ernest neredeydi acaba? Merakımız sonsuzdu. Acaba emekçi kastlarıyla kiralık askerlerin şehirlerinde neler olup bitiyordu?

Sanki bu sorumun cevabıymış gibi uzaklığın etkisiyle boğuklaşmış bir gümbürtü, sonra birbirini kovalayan çatırtılar duyuldu.

Hartman, "Şehirler," dedi. "Tanrı üç alayın da yardımcısı olsun!"

Bir caddeyi geçerken, kasaplık hayvanların barındığı ahırlar yönünde büyük bir duman sütunu gördük. Öteki caddeye ulaştığımız zaman Batı tarafında da buna benzer duman sütunları yükseliyordu. Kiralık askerler şehrinin üzerinde havada asılı duran bir balon göründü; ama, bir anda patlayarak alevli bir enkaz halinde yere doğru süzüldü. Bu hava faciasının oluşturulması için herhangi bir neden düşünmedik. Acaba kendi arkadaşlarımız tarafından mı yoksa Demir Ökçe tarafından mı yapılmıştı? Büyük bir kazanda kaynayan suyun

fokurtusuna benzeyen sesler duyuldu. Hartman bu seslerin, makineli tüfek sesleri olduğunu söyledi.

Bizim bulunduğumuz yerlerde sessizlik vardı. Henüz çatışmalar buralara kadar sıçramamıştı. Polislerin ve askeri araç dizilerinin ardı arkası kesilmiyordu. Bir keresinde de, yangından geldikleri anlaşılan yarım düzine itfaiye arabası geçti. İtfaiye arabalarının birinden bir subayın, öteki arabalardan birine seslendiğini ve şöyle bir cevap aldığını duyduk:

"Su yok! Ana boruları tahrip etmişler!"

Hartman heyecanla fısıldadı:

"Su tesislerin ihmal etmişiz! Böyle vakitsiz bir olayda bunu başarabilmişsek, toplu olarak harekete geçtiğimizde neler yapabileceğimizi düşün bir kez!"

Soruyu soran subayın bulunduğu araba geçti. Hiç beklenmedik anda sert bir gürültü duyuldu. Subayın arabası birden havaya uçtu, sonra insan ölüleriyle birlikte enkaz halinde caddeye yayıldı.

Hartman sevinçten çılgın gibiydi.

"İyi oldu, iyi oldu! Emekçiler bugün derslerini alıyorlar, ama ders vermekten de geri kalmıyorlar!"

Polisler, olay yerine üşüştüler. İkinci bir devriye arabası durakladı. Kulaklarım gürültüden sağırlaşmış gibiydi. Olaylar bir anda gelişmişti. Acaba bu nasıl olmuştu? Olayın geçtiği çevreyi gözden geçirdiğim halde anlayamadım. Şaşkınlığım sırasında polislerin bizi durdurduklarını fark etmedim. Birden bir polisin Hartman'a tabancayla vurmak üzere olduğun gördüm. Fakat Hartman, soğukkanlılığını koruyarak parolayı söyledi. Polis, tereddütle tabancasını indirirken küfür etti. Polis nedense öfkeliydi ve tüm gizli ajanları kalaylıyordu. Polis gizli servisin ayak altında dolaşmasından yakınırken, gizli serviste bulunmanın verdiği gururla, polise ne kadar beceriksiz olduklarını söylüyordu.

Bir süre sonra olanları öğrendik. Kaza geçiren arabanın başına toplanmış insan grubu yaralı subayı kaldırmış, başka bir araca bindirmeye çalışıyordu. Birdenbire kalabalık büyük bir paniğe kapılarak sağa sola kaçışmaya başladı. Bu arada yaralı subayı kaldırımın üstüne atmışlardı. Yanımızdaki polis de bizi bırakıp kaçmaya başlayınca biz de korkuya kapıldık. Nedenini bilmeden bulunduğumuz yerden bir an önce uzaklaşabilmek için koşmaya başladık.

Aslında korkulacak hiçbir şey yoktu. Kaçanlar yavaş yavaş geri dönüyorlardı; ama, gözlerini de iki tarafta yükselen büyük binaların pencerelerinden ayırmıyorlardı. Sonradan anlaşıldığına göre, arabayı havaya uçuran bomba pencerelerin birinden atılmıştı. Ama hangisinden? Korkunun kökeni başka bir bombanın atılması olasılığıydı.

Dikkatle pencereleri gözden geçirdik. Belki hiçbir şey görünmeyen bu pencerelerin ardından ölüm bize bakıyordu. Caddedeki her ev bir tuzak olabilirdi. Modern savaş şehirlerinde demek ki böyle yapılıyordu. Caddelerde dolaşan otomobillere rağmen hâlâ tarih öncesi çağlardaki insanlardan pek ayrım göstermiyorduk.

Sokaklardan birinin köşesinde bir kadına rastladık. Yaya kaldırımın üstünde, bir kan gölcüğü içinde yatıyordu. Hartman, hemen eğilerek kadına baktı. Ben kusmamak için başımı başka tarafa çevirdim. Bugün daha bir sürü ölü görecektim; ama, hiçbirisi, şu kaldırımda kendi kanından oluşan gölcüğün ortasında yatan kadının durumu kadar bana dokunmayacaktı. Hartman, tekrar doğruldu:

"Göğsünden aldığı yaradan ölmüş," dedi.

Kadının kolunda, bir kâğıt tomarı vardı. Ona öylesine sarılmıştı ki, sanki ölümünde bile onlardan ayrılmak istemiyordu. Hartman bu tomarı çekip kadının kolundan aldığı zaman, bunların iri haflerle basılmış, devrimcilere ilişkin bildiriler olduğunu gördük. Hartman ağzının içinden Demir Ökçe'ye sövüp sayarken yolumuza devam ettik. Şurada ya

da burada polisler tarafından durduruluyor, ama parolayı söyleyerek caddelerde kurulmuş olan polis engellerini geçiyorduk. Pencerelerden artık bomba atılmıyordu. Zaten caddelerde yaya da kalmamıştı ve çevrede derin bir sessizlik vardı. Ama uzaktaki büyük kazan kaynamasını sürdürüyordu. Kulağımıza kadar gelen gürültüler, patlamalar, uğursuzluk işaretleri gibi yükselen duman sütunları çatışmanın hâlâ sürmekte olduğunu bildiren işaretlerdi.

XXIII
ABİS İNSANLARI

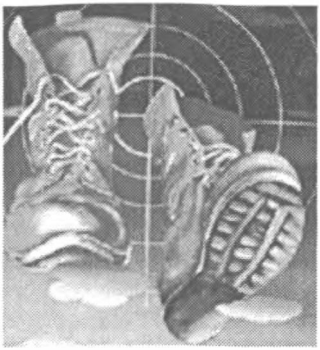

Hiç beklenmedik bir anda sessizlik dağıldı. Büyük bir heyecan dalgası ortalığı kapladı. Arabalar sanki birbirlerini kovalıyordu... Arabalar yanımızdan geçerken camlarından uzanan başlar bizi uyarıyordu. Arabalardan biri birkaç ev ötede, birdenbire kavisler çizerek yoldan çıktı, bir saniye sonra şiddetli bir patlama oldu. Polisler koşar adımlarla yan sokaklara dalıp gözden kayboldular. Korkunç bir şeylerin geçmekte olduğunu hissediyor, ama ne olduğunu henüz kestiremiyorduk. Yalnız, sürekli artan büyük bir gürültünün bize doğru yaklaştığını duyuyorduk.

Hartman, "Arkadaşlarımız geliyor!" dedi.

Askeri araçlar geri dönüyorlardı. Son araba yanımızdan geçerken durdu. Bir asker dışarı fırladı, elindeki bir şeyi dikkatle su ızgaralarından birinin altına yerleştirdi, sonra koşarak uzaklaştı ve arabaya bindi. Askeri aracın sokağın köşesinden dönmesinden sonra Hartman fırladı ve su ızgarasının üzerine eğildi. Yanına yaklaşırken bana, "Gelmeyin!" dedi.

Biraz uzakta durarak onu seyrettim. Elleri çabuk çalışıyor,

anlamadığım bir şeyler yapıyordu. Tekrar yanıma döndüğü zaman alnının boncuk boncuk terlemiş olduğunu gördüm.

"Zararsız hale getirdim," deyi açıkladı. "Hem de tam zamanında. Asker pek acemiymiş sanırım. Tabii, bu bomba bizimkiler içindi. Yanılmıyorsam, umulan zamandan biraz erken patlayacaktı, ama artık kimseye zararı dokunamaz!"

Her şey büyük bir hızla oluşuyordu. Caddenin öteki tarafında, birkaç blok ötede bulunun bir evin çatısından birkaç başın uzandığını gördüm. Hartman'ın dikkatini oraya çekmeye fırsat bulamadım; çünkü, evin geniş yüzüne yayılan duman ve alev şeridinden sonra büyük bir patlamaya çevremiz sarsıldı. Patlamadan sonra evin taş yüzü çatlayıp yer yer döküldü ve demir çubuklar sarktı. Biraz sonra, aynı duman ve alevler karşı evin yüzüne çarpıyordu. Patlamaların arasında otomatik silahların takırtısını duyuyorduk. Çatışma birkaç dakika sürdükten sonra, başladığı gibi birden kesildi. Anlaşılan, evlerden birinde bizimkiler diğerinde de kiralık askerler bulunuyordu ve birbirlerini yok etmeye çalışıyorlardı. Ama hangi evde arkadaşlarımızın hangi evde kiralık askerlerin bulunduğunu bilmemize olanak yoktu.

Bizimkiler yaklaşıyordu. Öncüler tekrar harekete geçen düşman evlere yaklaşır yaklaşmaz bir taraftan caddeye bombalar atıldı. Artık hangi evin bizimkilerin elinde olduğunu yaklaşık olarak tahmin edebiliyorduk. Sokaktakiler düşmanların attığı bombalardan kendilerini korumaya çalışıyorlar ve bunda başarı da gösteriyorlardı. Hartman, hemen koluma yapışarak beni büyük bir binanın giriş kapısının aralığına soktu.

Kulağıma fısıldadı:

"Bunlar bizimkiler değil!"

Binanın kapısı kilitliydi. Artık kurtulmamız olanaksız gibi görünüyordu. Kısa bir süre sonra yürüyüş kolunun öncüleri binanın önünden geçiyordu. Bunlar, bir yürüyüş kolunun öncüleri falan değildi. Gençler, ezicilerin kanına susamış, içkiden sarhoş olup çılgına dönmüş, gözlerini kan bürümüş, bir

baldırı çıplak alayı, Uçurum İnsanları'ndan oluşmuş büyük bir kalabalıktı. Bir zamanlar, onların oturdukları yerlerde dolaşmış ve onları görmüştüm. Ama şimdi sanki onları ilk kez gerçek yüzleriyle görüyordum. Tutumlarındaki ve davranışlarındaki o vurdumduymazlık kaybolmuştu. Gözlerimin önünde ilkel güdülerle hareket eden ilkel bir insan topluluğu vardı.

İnsanlıktan uzak davranışlarıyla ilkel dürtülerin tutsağı oldukları açıkça belliydi. Büyük bir öfkenin somutlaşmış dalgaları halinde, hırlayarak kızgın kızgın yürüyorlardı. Kan kokusu almış vahşi hayvanlar gibi önlerine çıkanı bilinçsizce parçalayan, dükkânları yağma eden, gözlerini kin bürümüş bir kalabalık... Üstelik zil zurna sarhoş bir insan sürüsü... Yırtık pırtık giysiler içinde bir sürü erkek, kadın, çocuk, genç, ihtiyar... Kan emici bir düzenin soluk yüzlü, ölü suratlı, kansız, uzun saçlı karmakarışık sakallı insanları... İnsanlığın kutsal niteliğinden sıyrılmış, şeytanca niteliklere bürünmüş bir insan seli... Dengesiz gençlik, yaşlı suratlar, çarpık bacaklar, sıskalar, kamburlar, hastalıklılar, çökmüş insanlardan oluşan, kurtlar gibi uluyarak yürüyen bir insan süprüntüsü...

Buna şaşmamak gerekirdi. Çünkü, bu insanların, yaşamın işkence ve yoksulluklarından başka kaybedecek şeyleri yoktu. Ya bu insanlar üstün gelecek olursa? Yine bu insanların intikam almak hırsını tatmin etmekten başka bir kazançları olmayacaktı. Onları seyrederken ve bunları düşünürken, bu insan selinin arasında, görevleri Çin canavarını kızıştırıp onunla Demir Ökçe arasında kavgayı kızıştırmak olan arkadaşlarımızın da bulunması gerektiği düşüncesi aklıma geldi.

İçimde garip bir eziklik vardı. Benliğimde bir değişim olduğunu seziyordum. Hem kendim hem de başkaları için ölüm korkusunu duymaz oldum. Kendimi garip bir biçimde yükselmiş, başka bir yaşamda, değişik bir varlık olmuş varsayıyordum. Ne olursa olsun, davamız bu kez kaybolmuştu. Ama yarın aynı dava, daha diri, daha ateşli olarak dirile-

cekti. Artık bundan sonraki saatlerde kuduran dehşet törenlerine karşı yakın bir ilgi duyabilecek bir durumdaydım. Artık ölüm ve kalımın bir anlamı yoktu.

Bazı olayların bilgiye susamış bir seyircisi, bazen de akıntıya kendini kaptırmış meraklı bir kahramanıydım. Çünkü, ruhum gökyüzünün parlak yıldızlarına kadar yükselmiş, bütün değerleri soğukkanlılıkla birbirinden ayırmaya başlamıştı. Eğer böyle bir bilinçte olmasaydım, bu kargaşalık içinde ölüp gideceğim gerçekti.

Uçurum insanları bir mil yürüdükten sonra gizlendiğimiz yer bulundu. Paçavralara bürünmüş, çökük yanaklı, soluk benizli, keskin bakışlı, küçük gözleri fıldır fıldır dönen bir kadın önümüzden geçerken bizi gördü. Cırlayan bir haykırışla yanımıza sokuldu. İnsan selindeki bir bölümü de onun peşinden yürüdü. Bu satırları yazarken, onun bir adım önümde nasıl durduğunu hâlâ hatırlıyorum. Kadının kır saçları dağınıktı ve alnından kan damlıyordu. Sağ elinde bir meşale tutuyordu ve sol eli ile hayvan pençesi gibi havaya kalkmıştı. Hartman hemen önüme geçti. Herhangi bir açıklama yapmaya vakti yoktu. Karşımızdakilere oranla çok iyi giyinmiştik ve giyimli olmamız onlar için yeterli bir nedendi. Hartman, yumruğunu kadının alevler gibi yanan iki gözünün ortasına indirdi. Kadın yumruğun şiddetiyle sarsılarak geri doğru fırladı, ama arkasından gelen kalabalığa çarparak durdu ve tekrar ileri doğru itildi. Bu arada, alevi sönmüş meşalesi Hartman'ın omzuna düştü.

Ondan sonra olanları bilmiyorum, çünkü yere düşmüş ve kalabalığın ayakları altında kalmıştım. Daracık yer haykırışlar ve çığlıklarla dolmuştu. Yumruklar kalkıp iniyor, kuru parmaklar giysimi didik didik parçalıyordu. Ayaklar altında çiğneniyordum ve ağırlıktan boğulacak haldeydim. Kuvvetli bir el omzuma yapışmış beni tartaklıyordu Duyduğum acıdan neredeyse bayılmak üzereydim. Hartman, artık binanın girişinden kurtulamadı. Beni korumuş ve ilk saldırıyı üzerine çekerek üzerimden yükü hafifletmişti. Onun bu hareketi beni

kurtarmıştı; çünkü, birbirine kenetlenmiş kalabalıkta insanların birbirlerine uzanabilmesi oldukça güçtü.

Şimdi ben azgın bir kasırganın tam ortasında bulunuyordum. Çevremdeki her şey tek bir hareket gibi görünüyordu. Büyük bir sele kapılarak bilmediğim yerlere sürüklenmiştim. Yüzüme çarpan serin havanın ciğerime dolduğunu hissettim. Çok yorgun ve bitkin olduğum halde, güçlü iki kol tarafından yerden kaldırıldığımı anımsıyordum. Hemen hemen hiçbir adalemi kımıldatamayacak kadar bitkindim, her yerim acıyordu. Gözlerimin önünde bir erkek ceketi vardı ve bu ceketin boydan boya yırtılmış arkası her adımda körük gibi açılıp kapanıyordu. Güçlükle yürüdüğümü fark ettim. Yanaklarım ve burnum acıyordu. Yüzümdeki ıslaklığın kan olduğu kuşkusuzdu. Saçlarımın acısı, kalabalık arasından beni saçlarımdan çekerek kurtaran elin anısını uyandırdı. Şapkam kaybolmuş, saçlarım darmadağınık bir halde omuzlarıma dökülmüş, rüzgârdan uçuşuyordu. Göğsüm ve kollarım biber gibi yanıyordu.

Yavaş yavaş kendime geliyordum. Yürürken beni ayakta tutmaya çalışan adamın kim olduğunu görmek için başımı hafifçe çevirip baktım. Adam da benim bu küçücük hareketimi hemen fark etti.

Boğuk sesle, "İşler yolunda," dedi. "Sizi hemen tanıdım."

Böyle söylediği halde onu tanıyamadım. Tam konuşmak üzereyken ayaklarımın önünde kıvranan canlı bir şeye çarptım. Arkadan gelen akıntıya uyduğum için eğilip ne olduğuna bakamadım; ama, onun benim gibi bir kadın olduğunu hissettim. Yere düşmüş, arkadan gelen insan selinin ayakları altında çiğneniyordu.

Arkadaşım tekrarladı:

"Her şey yolunda. Adım Garthwaite."

Adamın üstü başı leş gibiydi ve sakallıydı, ama adını duyar duymaz onu anımsadım. Glen Ellen'deki sığınağımızda bizimle birlikte birkaç ay kalmış, iriyarı bir delikanlıydı. O da

benim gibi görevliydi. Bunu anlayabilmem için Demir Ökçe örgütünün yalnız örgüt üyelerince bilenen parolasını söyledi.

"Fırsat bulur bulmaz sizi bu insan selinden kurtaracağım. Yalnız yürürken dikkat edin, sakın sendeleyip düşmeyin."

Bu uyarı yerindeydi ve hemen yere düşmüş olan kadın aklıma geldi.

Bugün tüm olaylar hiç beklenmedik bir biçimde gelişiyordu. Kalabalığın ani duruşu üzerine sendeleyerek önümdeki iriyarı bir kadına çarptım. Önümde yürümekte olan yırtık ceketli adam kayboldu ve arkadan gelenler hızla bana çarptılar, haykırışlar birbirini kovalıyor, bunların arasında otomatik silahların takırtısı, tüfeklerin sesleri duyuluyor ve gürültü giderek artıyordu.

Önceleri neler olduğunu kavrayamadım. Sağımda solumda insanlar yere yuvarlanıyorlardı. Önümdeki kadın diz üstü çökerek iki eliyle karnını kavradı, sonra yere kapaklandı. Ayaklarımın dibindeki bir erkek tepinerek can çekişiyordu.

Birdenbire, yürüyüş kolunun tam önünde bulunduğumu fark ettim. Önümüzdeki insanların hepsi eriyip gitmişti. Bunun nasıl olduğunu hiçbir zaman anlayamadım. Acaba önümdekiler bilinmeyen bir silahla yok mu edilmişlerdi, yoksa bir taraflara dağılıp kurtulmuşlar mıydı? Ne olursa olsun, artık insan selinin ortasında değil, tam başında bulunuyorduk.

Aramızda kol gezen ölüm kalabalığı seyrekleştirdiği zaman, kolumu daima sıkı sıkı tutan Garhwaite, kurşunlanmaktan kurtulmuş bir grup insanla birlikte beni resmi bir dairenin giriş kapısına doğru sürükledi. Soluyan bir kalabalık tarafından kapıya yapıştırıldık. Bir süre, böylece durduk.

Garthwaite yakınıyordu:

"Sözde sizi kurtardım! Şimdi tam bir kapana kısıldık. Sokakta hiç değilse hareket serbestliğine sahiptik. Burada ondan da yoksunuz. Bizim için yapılacak tek şey "Yaşasın devrim," diye haykırmak olacak galiba!"

Sonra beklediği oldu. Kiralık askerler hiç acımazsız öldürüyorlardı. Önce ezici bir sıkışma oldu, sonra ölüm oranı arttıkça sıkışıklık azaldı. Ölüler ve ölmek üzere düşenler sağ kalanlara yer veriyorlardı. Garhwaite, ağzını kulağıma yapıştırmış bir şeyler haykırıyordu, ama ne söylediğini bir türlü anlayamıyordum. Ama benim anlamam önemli değildi; çünkü, beni tuttuğu gibi yere attı. Yaralı bir kadını üzerime çektikten sonra, kendi de itip kakışmalardan sonra üzerime abandı. Şimdi, üstümüzde ölüler ve can çekişenlerden oluşan bir yığın vardı. Hâlâ sağ kalanlar haykırarak ölü yığınını aşmaya çalışıyordu, ama ölmeleri uzun sürmüyordu. Birden bire çevremizde yalnız iniltilerin bozduğu derin bir sessizlik oluştu.

Eğer Garthwaite olmasaydı, mutlaka çoktan ölmüş olacaktım; çünkü, bu kadar kalabalık bir yığının altından sağ çıkışım gerçek bir mucizedir. Çektiğim tüm acılara rağmen içimdeki merak duygusunu bir türlü yenemiyordum. Yaşamın sonu nasıl olacaktı? Önceleri ölüm beni korkuturdu; çünkü benim için yalnız bir varsayımdan ileri gitmiyordu, oysa şimdi gerçek tüm çıplaklığıyla karşımda olunca, artık ölüm benim için korkulacak bir şey olmaktan çıkıyordu. Kiralık askerler sağladıkları başarıyla yetinmiyorlardı. Binanın girişine kadar sokuluyorlar, yaralıları öldürüyorlar ve bizim gibi kendini ölü gösterenleri arıyorlardı. Bir adamı nasıl ölülerin arasından çekip çıkardıklarını ve bu adamın bir tabanca kurşunuyla ölene kadar nasıl yalvardığını anımsıyorum.

Ölülerden oluşmuş bir yığının arkasına gizlenmiş bir kadın, alaylı laflarla söverek kendini savunuyordu. Öldürülmeden önce her halde bir düzine kurşun harcanmış olacaktı. Önceleri kurşunun ne işe yaradığını bilmezdik, ama gözümüzün önündeki sahne bunu şimdi bize çok iyi anlatıyordu. Bu arada subayların zorlamasıyla cesetleri didikleyen askerlerin konuşmalarına tanık oluyorduk. Üstümüzdeki yükün hafiflemesinden bize yaklaştıklarını anladık. Garthwaite, hemen gizli örgütün parolasını haykırdı. Önceleri kulak asmadılar; ama, Garthwaite bir kez daha yüksek sesle haykırdı. Sonra birinin sert sesle bağırdığını duyduk:

"Dikkat, durun!"

Ölülerin arasından kurtulduğumuz zaman ciğerlerime çektiğim hava kadar beni mutlu eden bir şey yoktu sanırım!

Garthwaite hemen konuşmaya başladı; ama, Demir Ökçe'nin emrinde bulunduğumuzu kanıtlamak için küçük bir sınavdan geçmesi gerekti.

Çok genç ve görünüşe göre yüksek bir takımerki ailesinden olduğu belirgin subay sonunda karar verdi:

"Anlaşıldı, kışkırtıcı ajan," dedi.

Gartwaite, "Pis bir görev", diye mırıldandı. "Artık bu işten vazgeçerek ben de sizin gibi orduya yazılacağım doğrusu. Çalımlı tavırlarınıza imrenmediğimi söylersem yalan söylemiş olurum!"

Genç subay, "Bunu hak ettiniz sanırım," diye karşılık verdi. "Oldukça yüksek rütbeli tanıdıklarım var. Sizi nasıl bulduğumuzu anlatarak size elimden gelen yardımı yaparım."

Garthwaite, subayın adını ve sicil numarasını aldıktan sonra bana döndü:

"Ya siz, küçük hanım?"

Neşeyle gülerek cevap verdim:

"Ben de artık evlenip bu yaşantıdan kurtulacağım her halde!"

İnsan kıyımı sürüp giderken işte biz böyle konuşuyorduk. Şimdi o zamanları anımsadıkça, düş gördüğümü sanmaktan kendimi alamıyorum. Ama o zaman olanlar dünyanın en olağan şeyleriydi. Gartwaite ile genç subay, modern savaş biçimiyle, şu anda şehrin her yerini saran sokak çatışmaları arasındaki ayrımın tartışmasına giriştiler. Saçlarımı ve parçalanan giysimi bir düzene sokmaya çalışırken onların konuşmalarına kulak veriyordum. Tabii, bu arada yaralıların öldürülmesi de sürdürülüyordu. Arada sırada duyulan tabaca

sesleri, Gartwaite ile genç subayın seslerini bastırıyor ve söylediklerini tekrar etmelerine neden oluyordu. Chicago komününde üç gün süreyle bulundum ve bu süre içinde insanların boğazlanmasından ve gökdelenler arasındaki hava çatışmasından başka bir şey görmediğimi söyleyebilirim. Bu sözlerimden boğuşmanın korkunçluğu üzerine bir fikir edinilebilir.

Arkadaşlarımızın ne yaptığını bilmiyorduk. Bombaların patlamalarından doğan sesleri duyuyor, çıkardıkları dumanları görüyordum. Ayrıca, çok büyük bir olaya tanık oldum. Arkadaşlarımız kalelerin üzerine balonlarla saldırdılar. Balon saldırısı olayın ikinci günü yapılmıştı. Üç isyancı alay, kalelerinde son erine kadar yok edilmişti. Şimdi kalelerde kiralık askerler karıncalar gibi kaynaşıyordu. Balonlarımız şehrin üç bölümündeki resmi bir binanın üzerinden uygun bir rüzgâr altında havalanmışlardı.

Biedenbach, Glen Ellen'den ayrıldıktan sonra 'Expedite' adını verdiği çok etkili patlayıcı bir maddeyi geliştirmişti ve balonlar bu patlayıcı maddeyi kullanmışlardı. Balonlar gerçi alelacele yapılmış, sıcak hava balonlarıydı, ama görevlerini çok iyi başarmışlardı.

Balonların saldırısını resmi bir dairenin terasından seyrediyordum. Birinci balon, kalelere uğramadan uzaklaşıp gözden kayboldu. Sonradan öğrendiğimize göre, balonda Burton ile O'Sullivan bulunuyordu. Tam kalelere gidecekleri sırada, süratle yaklaşmakta olan askeri bir katar görmüşler ve o tarafa doğru alçalarak tüm patlayıcı yüklerini kataın üstüne boşaltarak yolun bütün gün kapalı kalmasına neden olmuşlardı. İşin en güzel yönü, hafifleyen balonun tekrar yükselebilmesi ve altı mil sonra kazasız olarak yere inmesi ve böylece içindeki kahramanların burunları dahi kanamadan kurtulmasıydı!

İkinci balon başarısızdı. Zaten daha havalanırken uçuşundaki aksaklık belliydi. Sürati çok azdı ve kalelere varıncaya kadar kurşunlarla delik deşik olarak düştü ve balonu kullanan

Herford ile Guinnes şehit oldular. Biedenbach, son derece üzgündü... Tabii bütün bunları sonradan öğrenebildik... Ve üçüncü balonla tek başına havalandı. Onun balonu da yavaş uçuyordu; ama, şansı vardı, çünkü üzerine atılan hiçbir kurşun ona isabet edemiyordu. Şişmiş bir torbayı andıran balonun havada süzülüşünü ve ufacık görünen insanın balonun altına asılışını dünkü gibi hala hatırlıyorum. Kaleleri göremiyordum, ama damın üstüne tırmanmış olanlar, balonun tam kalelerin üstünde bulunduğunu söylüyorlardı. Atılan patlayıcı maddenin düşüşünü de göremedim, ama balonun hafiflemesinden ötürü havaya doğru fırlayışını gördüm. Kısa bir süre sonra şiddetli bir patlama duyuldu ve gökyüzüne doğru koyu bir duman sütunu yükseldi. Biedenbach, balonuyla kalelerden birini tahrip etmişti. Bundan sonra iki balon birden havalandı. Biri havada parçalanarak Expedite'nin patlamasına neden oldu. Bu patlama öteki balonu da etkiledi; ama, balon bir şans eseri sağlam kalmış kalenin tam üzerine düştü. Bu olay, iki arkadaşımızı kaybetmemize neden olmuştu ama, balonun düşmesiyle oluşan etkiler umulduğundan çok daha büyüktü.

Ama, biz yine Uçurum İnsanları'na dönelim. Uçurum İnsanları üzerine pek bilgim yoktu. Kendi şehrinde kudurmuşçasına tepiniyor, yakıp yıkıyor, bu arada kendi de yok oluyordu. Bütün çabalarına rağmen, Uçurum İnsanları, batı kesimindeki takımerkine bir türlü ulaşamadı. Takımerki kendini çok iyi korumuş, şehrin göbeğine kadar gelmiş olan felaketten ne kendilerine ne de çoluk çocuklarına bir zarar gelmemişti. Duyduklarıma göre, şu korkunç günlerde, takımerkinin çocukları parklarda oynamışlar ve büyüklerinin emekçi sınıfını nasıl ezdiklerini taklit eden oyunlar düzenlemişlerdi.

Kiralık askerler için, hem Uçurum İnsanları hem de emekçi sınıfıyla baş etmek pek kolay bir iş değildi. Chicago, geleneğine sadık kalarak hemen hemen tüm devrimci neslin yok olmasına neden olurken karşı taraftan da bir o kadar kurban aldı. Tabii, Demir Ökçe rakam vermiyordu; ama, yaklaşık ve tutarlı tahminlere göre, 130 bin kiralık askerin yok edildiği

saptanıyordu. Kiralık askerlerin kaybı, bizimkiler için yararlı olmamıştı; çünkü, tüm ülkeyle el ele yürüyecekleri yerde, tek başlarına kalmışlar ve takımerkinin tüm gücünü üzerlerine çekmişlerdi. Yaklaşık olarak durum böyleydi... Günler boyunca askeri katarlar Chicago'ya yüz binlerce asker taşıyıp durmuşlardı.

Ama ne var ki, Uçurum İnsanları bitip tükenecek gibi değildi. Tüfek kullanmaktan ve süngülenmekten yorulan ve usanan askerler, sonunda bir sürek avı uyulamaya karar verdiler. Yalnız avlarını avlamıyorlar, önlerine kattıkları insanları Michigan gölüne dökmek için çaba harcıyorlardı. Bu sürgün avı başlarken, Gartwaite ile birlikte bizi kurtarmış olan genç subaya rastladık. Arkadaşlarımızın başarılı direnimleri ve çabaları sonucu olarak, askerlerin sürdükleri sürgün avı başarılı olamıyordu. Sürgün sonunda, kiralık askerlerden yalnız kırk bin kadar talihsiz Michigan gölünün soğuk sularına döküldüler. Askerler, Uçurum İnsanları'nı önlerine katarak sürmeye başladıklarında, arkadaşlarımızın yaptığı baskılar, baskıyı gevşetiyor ve Uçurum İnsanları açılan gediklerden kaçabiliyorlardı.

Bunun bir örneğini, genç subaya rastladığımız sırada gördük. İçinde bulunduğumuz kalabalığın bir bölümü geri itiliyordu. Güney ve Doğu kesimleri güçlü asker engelleriyle kapatılmıştı. Batı kesimi de yakınında bulunduğumuz askerler tarafından tutulmuştu. Serbest kalan tek yol, Kuzeye uzanan yoldu. Her yönden gelen şiddetli ateş karşısında Uçurum İnsanları zorunlu olarak bu yolda ilerliyordu. Acaba bu insanlar göle doğru sürüldüklerini anlamışlar mıydı bilmiyorum, ama ne olursa olsun, rastladıkları yan sokaklara dalıyorlar ve sürekli olarak Güneye doğru akıyorlar, tekrar emekçi mahallelerine dalıyorlardı.

Garthawite ile ben, bu sıralarda sokak kavgalarından sıyrılmaya çalışıyorduk. Bütün çabamıza rağmen çatışmanın en kızgın bir yerine düştük. Haykırarak yürüyen bir kalabalığın karşı yönde üzerimize doğru geldiğini gördük. Kaçmak iste-

diğim bir sırada, Garhwaite hemen koluma yapıştı ve beni yarım düzine kadar makineli tüfekle donatılmış zırhlı bir aracın önünden çekip kurtardı. Aracın arkasından da askerler geliyordu. Onlar yetişip mevzi alana kadar kalabalık yetişti ve bir an onları çiğneyip geçecekmiş gibi görünüyordu.

Askerler arada sırada bir şarjör yakıyordu, ama böyle tek tük atışlar kalabalığı yıldıracak gibi güçlü olamıyordu. Kalabalık hayvanca çığlıklar atarak ilerliyordu. Makineli tüfeklerle donatılmış araçlar caddeyi boydan boya kapatmış ve araçların arkasındaki askerler ancak kaldırımlarda ve sıkışık düzende hareket edebiliyorlardı. Bu çemberden kurtulup çıkmamız olanaksızdı ve Garthwaite'yle birlikte bir binanın duvarına yapışıp hareketsiz kalmıştık.

Sonunda makineli tüfekler ateşe başladığı zaman, askerlerle kalabalık insan seli arasındaki uzaklık on metre kadardı. Ölüm kusan makineli silahların karşısında tek canlı kalmıyordu. Kalabalık durmadan bastırıyordu, ama bir türlü ilerleyemiyordu. Ölüler ve yaralılardan oluşan bir insan tepesi alabildiğine büyüyordu. İnsanlar bu tepenin üzerinden aşmaya çabalıyor, ama sonunda ölü olarak araçların tekerlekleri dibine yuvarlanıyorlardı. Tabii, yaralıların süngülü askerler tarafından deliş deşik edilerek öldürülmeleri de ayrı bir faciaydı. Bir keresinde, onlardan birinin can derdiyle önündeki askere atıldığını ve dişlerini askerin boğazına geçirdiğini gördüm. Hem asker hem de köle, ölülerin arasına karışıp kayboldular.

Ateş hafiflemişti. İş tamamlanmak üzereydi. Kalabalık artık askeri engeli zorlamaktan vazgeçmiş görünüyordu. Bu sırada askeri araçlara yol açılması emredildi. Çünkü askeri araçların ölüler tepesini aşıp geçmesi olanaksızdı. Oysa, araçların caddeden aşağı doğru gitmeleri gerekiyordu. Askerler, araçların yolunu kesen ölüleri temizlemek üzereyken o korkunç olay meydana geldi. Olup bitenleri sonradan öğrendik. En yakın evlerden birini bizimkiler tutmuşlar, damdan dama atlayarak askerlerin en yoğun olduğu bir nok-

taya ulaşmışlardı. Şimdi, karşı kıyım başlıyordu. Hiç beklenmedik bir anda, karşı evin damlarında askerlerin üzerine dolu gibi bombalar yağmaya başladı. Araçlarla birlikte bir yığın asker param parça oldu. Hayatta kalanlarla birlikte çılgınlar gibi geri kaçtık. İlk köşeye ulaştığımızda başka bir evden üzerimize ateş açıldı. Biraz önce askerler sokağı insan cesetleriyle nasıl kaplamışlarsa, şimdi onlarda askerlerden bir örtü oluşturuyorlardı. Garhwaite ve ben mutlaka ölüme karşı şerbetli olmalıydık; çünkü, bu vahşetten kurtulmamız gerçekten de şaşılacak bir şeydi. Daha önce olduğu gibi kendimizi yine bir evin kapısına attık. Bu kez bir rastlantı baskınına da uğramadık. Bombaların sesi kesildiği zaman, Garthwaite, caddeye bir göz attı.

"Kalabalık yine geliyor!" diye haykırdı. "Buradan hemen kaçmalıyız!"

El ele, kanlı kaldırımların üzerinde koşuyor, karşı köşeye ulaşmaya çabalıyorduk. Yan sokaklardan birinde, bizimle birlikte kaçmaya çalışan birkaç askere rastladık. Yol açıktı. Durup çevremize bakındık. Kalabalık ağır ağır yaklaşıyor, düşenlerin silahlarını alıyor ve yaralıları öldürüyorlardı. Bizi kurtarmış olan subayın nasıl öldüğünü de gördük. Genç subay büyük bir çabayla dirsekleri üzerinde doğrulup tabancasıyla durmadan ateş etti.

Garhwaite gülerek, "Orduya katılmak umudum suya düştü," dedi.

Bu sırada, bir kadın elindeki kasap satırını sallayarak yaralı subaya doğru koşuyordu.

Garthwaite ekledi:

"Gelin, belki gittiğim yön yanlış, ama bir yer bulup buradan kurtulmak zorundayız."

Sessiz sokaklardan Doğu kesimine doğru koşarken rastladığımız her köşede karşımıza çıkabilecek bir tehlikeye karşı hazırlıklı bulunuyorduk. Güneyde büyük bir yangının alevleri gökyüzüne doğru yükseliyordu. Bundan da emekçi mahal-

lelerinin yanmakta olduğunu anladık. Kaldırıma ilk çöken ben oldum. Çok yorgun ve bitkindim, her tarafım ağrıyordu. Bir sigara sarmakla uğraşan Garthwaite'in şu sözleri üzerine gülümsemekten kendimi alamadım:

"Sizi kurtarmak isterken her şeyi birbirine karıştırdığımı biliyorum, ama içinde bulunduğumuz durumun ne başını ne de sonunu bilmediğimi söyleyebilirim. Her şey şalgamla bir turp kadar birbirinin benzeri. Kurtulmaya çalıştığınız her zaman karşımıza bir bela çıkarak bizi gerisin geriye itiyor. Şu anda, sizi kurtarmış olduğum kapı aralığından birkaç sokak ötede bulunduğumuzu sanıyorum. Dost düşman, hepsi birbirine karışmış, kimse kimseyi tanımıyor. Bir Arap saçı gibi. Şu uğursuz evlerde kimin saklı olduğunu nasıl biliriz? Merak edip araştırmaya kalksak başımıza bir bomba yeriz. Hiçbir şeye karışmadan yoluna devam etmek istersin karşına it sürüsü gibi bir kalabalık çıkar. Kiralık askerlerin işine karışayım desen, damları tutmuş olan arkadaşların tarafından bombalanman işten bile değildir. Üstelik, it sürüsünün öfkesine uğrarsın, ne iştir anlayamadım!"

Kederli bir tavırla başını sallarken sigarasını yaktı, sonra yanıma oturdu: "Karnım da öylesine aç ki, yerdeki taşları bile yiyebilirim!"

Birkaç dakika sonra birden ayağı fırladı ve yerden aldığı bir taşla hemen arkamızdaki dükkanın camını kırdı. Açılan delikten içeri girmeme yardım ederken, "Rutubetli bir bodrum katı, ama ne yapalım," dedi. "Bundan iyisi can sağlığı. Siz burada biraz dinlenip uyursunuz. Bu arada ben de biraz soruşturma yaparım. Sizi kurtarmak görevini yüklendim ve başarmaya çalışacağım. Ancak, biraz zamana gereksinme var... Biraz da yiyeceği tabii!"

Bulunduğumuz yer, bir saraç dükkânıydı. Dükkânın arkasındaki küçük büroda, at eğerlerinden bir yatak hazırdı. Bütün sıkıntılarımın yanı sıra bir de baş ağrısı oluşmuştu. Başımı koyup gözlerimi kapayarak uyumaya çalışmak benim için az bulunur mutluluklardan biriydi.

Garhwite, yanımdan ayrılırken, "Mümkün olduğu kadar çabuk dönmeye çalışacağım," dedi. "Bir araba bulacağımı garantileyemem, ama herhalde yiyecek bir şeyler bulabilirim."

Garthwaite'i ancak üç yıl sonra görecektim; çünkü, beni almak için geri dönemeyecekti, ciğerinden ve boynundan aldığı kurşun yaraları nedeniyle hastaneye kaldırılacaktı.

XXIV
KÂBUS

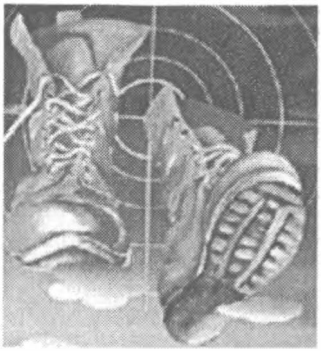

New York'tan Chicago'ya hareket ettiğim geceden beri gözümü kırpmamıştım. Bu nedenle, başımı eğerden yastığın üstüne uzanır uzanmaz derin bir uykuya dalmıştım. Garthwaite söylediği gibi geri dönmemişti. Saatim kaybolduğu için vakti de bilmiyordum. Gözlerimi yumarak yattığım yerden yine uzak patlamaların boğuk gürültülerini duyuyordum. Cehennem hala kükrüyor, alevden dilini şehrin üzerine uzatıyordu. Sürünerek dükkanın önüne çıktım. Hava kararmıştı. Büyük yangınların alevleri geceyi gündüze çevirmişti. En küçük bir ayrıntıyı bile görmek mümkündü. Birkaç cadde öteden el bombalarının ve makineli tüfeklerin sesleri bana kadar ulaşıyor ve uzaktan uzağa duyulan patlamalar havayı sarsıyordu. Hemen eğerden yapılmış yatağına döndüm ve uyudum.

İkinci kez uyandığımda, soluk ve cılız bir ışık dükkânın içine düşüyordu. Gördüğüm bu soluk ışık, ikinci günün son ışığıydı. Yine sürünerek dışarı çıktım. Dumanlı soluk ışıklarla yer yer delinmiş bir sis tabakacı her yanı sarmıştı. Caddenin karşı

tarafında biri, elini böğrüne batırmış ağır ağır sürünüyor ve arkasında kanlı izler bırakıyordu, adam, hem sürünüyor hem de öfkeli, kan çanağına dönmüş gözlerle çevresini araştırıyordu. Bir keresinde kanlı bakışları üzerimde takıldı kaldı; o zaman yüzünde kovalanan yaralı bir hayvanın ifadesini gördüm. Beni gördüğüm halde umursamadan sürünerek yoluna devam etti. Görünüşte, bu kanlı, dünyadaki kimseden yardım göreceğini ummuyordu. O beylerin düzenlediği bir sürek avına katılan zavallı bir uşaktan başka bir şey değildi. Onun tüm umudu saklanabileceği, avcıların gözünden uzak kalabileceği bir delik bulabilmekti. Köşeden beliren bir cankurtaranın sesini duyunca irkildi, ama cankurtaranlar onun gibi aşağılık kimseler için değildi. Istırap dolu bir iniltiyle kendini kapı aralıklarından birine attı. Cankurtaranın geçişinden sonra tekrar sürünerek yoluna devam etti.

Bir kez daha eğerden yatağıma uzanarak Garthwaite'nin dönmesini bekledim. Başımın ağrısı kesileceği yerde, giderek artıyor, dayanılmaz bir hal alıyordu. Büyük bir çabayla gözlerimi aralayarak çevreme bakındım. Gözlerimi aralamak bile benim için acı dolu bir dakika oldu. Şakaklarım, beynim zonkluyordu. Midem bulanıyor, başım dönüyordu. Bu halimle dükkândan dışarı süzüldüm ve içgüdüme uyarak el yordamıyla bu korkunç cehennemden kurtulma yollarını araştırmak için yürümeye başladım. Nasıl oldu bilmiyorum, birden korkunç bir kâbusun tutsağı oldum. Ondan sonraki anılarım, ağır kâbus dolu bir düşe benzer. Birçok olaylar zihnimde derin izler bıraktığı halde, bazı boşlukları dolduramıyordum. Bundan sonra neler olduğunu bilmiyorum ve hiç bilmeyeceğim.

Köşe başında bir insan bacağına takılarak tökezlediğimi anımsıyorum. Takıldığım bacak, caddenin karşı tarafında sürünerek kurtulmaya çalışan adamındı. Kaldırıma boylu boyunca uzanmış yatan bu adamın kuru ellerini hâlâ canlı olarak görüyorum. Bu eller, elden çok hayvan pençelerine benziyordu. İnsanca olmayan çalışmalar onucu oluşmuş,

çarpılmış, şekilsizleşmiş, asırlarla örtülü ellerdi bunlar! Kendimi toparlayıp yoluma devam edeceğim sırada zavallı adamın yüzüne baktım ve yaşadığını gördüm, çünkü donuk gözlerle bana bakıyordu.

Bundan sonra beleğimde büyük bir boşluk vardı. Ne görüyor, ne anlıyor, yalnız bir kurtuluş yolu bulma çabasıyla yürüyordum. Ondan sonraki anılarım sessizliğe bürünmüş bir ölüler caddesi üzerindeydi. Kendimi birdenbire bu ölüler caddesinde bulmuştum. Ölüler küçük tepeler oluşturarak caddeyi boydan boya kaplıyordu. Zavallı Uçurum İnsanları, kovalanış köleler... California'daki bir sürgün avından sonra gırtlağı parçalanmış olarak yere serilmiş tavşanlar gibi yatıyorlardı. Cadde boyunca göz gezdirdim; ama, en küçük bir canlılık belirtisine rastlamadım. Sessizliğe bürünmüş bomboş evlerin pencereleri caddenin bu korkunç manzarasını seyrediyor gibiydi. Bir ara, ölülerin arasından bir kolun kımıldadığını, kanlı bir başın doğrularak bir şeyler mırıldandığını gördüm sanırım.

İki tarafı sıra sıra dizili boş ve sessiz evlerle dolu bir caddede Uçurum İnsanları'nı tekrar gördüğümde bilincime hâkim olan korkuyu çok iyi anımsıyorum. Ama bunun korkulmaya değer olmadığını çok çabuk anladım. Çünkü, bu insanlar bir akıntı halinde bulunuyorlardı. Akıntı çok yavaş yürüyor ve içinden iniltili, yakınmalı küfürler yükseliyordu. Gerçekte, bu insan seli, yaşlılardan, zayıflardan, sakatlardan ve hastalardan oluşmuş, emekçi mahallelerinin artıklarından başka bir şey değildi. Güneydeki mahallelerin yanması onları bu cehennemin ortasına sürüklemişti. Nereye gittiklerini, ne olduklarını bilmiyorum ve hiçbir zaman da öğrenemedim.[1]

Belirgin olmayan anılardan biri de, askerler tarafından kovalanan bir kalabalıktan kaçmak için dükkânlardan birinin

1. Güneydeki işçi semtlerinin tesadüfen mi, yoksa tutmaların eseri olarak mı yandığı üzerinde uzun boylu münakaşa edildi; fakat yangının tutmalar tarafından efendilerinin emriyle çıkarılmış olduğu bugün ispat edilmiş bulunuyor.

vitrinini kırarak içeri girip saklanmamdır. Bir keresinde de tam yanımda bir bomba patlamıştı; ama, her yana baktığım halde bombayı kimin attığını görememiştim. Bundan sonra bende iz bırakan anılarımdan biri, geçmekte olan bir askeri araçtan üzerime ateş eden askerdi. Tüfekten çıkan kurşunlar zararsızca uçup gitmişlerdi ve ben hemen Demir Ökçe'nin parolasını haykırmıştım.

Otomobile bindirilişimi pek anımsamıyorum; ama, gördüğüm bir manzara belleğimde derin izler bırakmıştı. Yanımda oturan askerin silahı patlayınca gözlerimi aralayarak bakmak zorunda kalmıştım. O zaman, Pell Caddesinden tanıdığım George Milford'u ağır ağır kaldırıma çöktüğünü gördüm. Yanımda başka bir asker daha ateş ederek yaralı olan Milford'u öldürdü. Sonra asker güldü ve araba tekrar hareket etti.

Bundan sonraki anım, yanımda bir aşağı bir yukarı dolaşan adamın beni uyandırmasıdır. Adamın yüz ifadesi gergindi ve burnunun ucundan ter damlıyordu. Adam bir elini sıkıca göğsüne bastırmıştı ve parmaklarının arasından yere kan damlıyordu. Sırtında kiralık askerlerin bir üniforması vardı. Dışardan, sanki çok kalın duvarların ardından geliyormuş gibi, bomba sesleri duyuluyordu. Başka bir evle çatışan bir evin içinde bulunuyordum. Yaralıyı tedavi etmek için içeri giren doktorla konuşmasından saatin öğleden sonra iki olduğunu öğrendim.

Baş ağrısı henüz geçmemişti. Doktor, kalbimi takviye edecek ve acılarımı dindirecek bir ilaç verdi. Tekrar dalmışım. Sonra, çok belirgin olan anılarımdan biri de aynı evin çatısına çıkmamdır. Çatışma sona ermişti. Şimdi, kalelerin üzerine yapılan balon saldırılarını seyrediyorduk. Beni kolunun altına almış olan adama sıkıca yaslanmıştım. Bu adamın Ernest olduğundan hiç kuşkum yok, ama saçlarıyla kaşlarının alevlerden alazlanmış olmasına çok şaşıyordum.

Bu korkunç cehennem içinde birbirimizi bulmamız büyük bir rastlantıydı. New York'tan ayrılmış olabileceğine ihtimal

vermiyor ve uyumakta olduğum odaya girdiği zaman uyuyan kadının ben olduğuma bir türlü inanmak istemiyordu. Bundan sonra Chicago komününe ilişkin çok şey görmedim. Balon saldırılarını izledikten sonra Ernest, beni tekrar eve götürdü ve öğleden sonrasını, tüm geceyi uyuyarak geçirdim. Üçüncü günü de yatakta geçirdikten sonra, dördüncü günü yetkililerin izniyle ve Ernest'e ayırabildikleri bir otomobille Chicago'dan ayrıldık.

Her ne kadar başım artık ağrımıyorduysa da vücudum bitkindi ve ruhsal açıdan yorgundum. Arabada, Ernest'in omzuna dayanarak askerlerin yol açışlarını ilgisizce izledim. Kavgalar, yerel olsa da, iyen tüm kızgınlığıyla sürüp gidiyordu. Bazı büyük bölgeler hâlâ bizimkilerin elindeydi, ama hepsi de askeri birlikler tarafından çevrilmişti. Genel bir yenilgiden kaçınılması olanaksızdı. Ama yenilgi ölümle sonuçlandığı ve aman vermediği için arkadaşlarımız çoğunlukla son kişiye kadar direniyorlardı.[1]

Çatışmaların kızışmış olduğu bir bölgeye yaklaştığımız zaman, askerler yolumuzu değiştiriyorlardı. Bir keresinde, bize serbest olduğu bildirilen yol, bizimkilerin iki güçlü mevzii arasında yanan bir bölgeden geçiyordu. Araba dumanları tüten enkaz arasında geçecek yol ararken, her iki yandan da gelen silah seslerini ve haykırmaları duyabiliyorduk. Çoğu kez tüm caddeler enkaz yığınıyla dolu olduğu için yolumuzu sık sık değiştirmek zorunda kalıyorduk. Bu nedenle de ağır yol alıyorduk.

Hayvan ahırları dumanı taze taze tüten enkaz halindeydi. Sağ tarafta, büyük bir duman bulutu gökyüzünün koca bir

---

1. Bir çok evlerde bir hafta, hatta bir evde on bir günden fazla dayanmışlardı. Her ev bir kale gibi hücumla zapt edilmek lazım geliyordu. Ve tutmalar kattan kata yollarını açmak zorunda kalıyorlardı. Kavga ölüm- dirim kavgası idi. Aman ne verilip ne alınıyordu. Ve bu çarpışmalarda ihtilalcilerin hücum edenlerin üstünde bulunmak gibi bir imtiyazları vardı. İhtilalciler ölümlerini pahalıya satıyorlardı. Chicago'nun mağrur proletaryası eski şöhretine şeref veriyordu. Çünkü hiç değilse öldüğü kadar da öldürdü.

parçasını kaplıyordu. Askerlerin de söylediği gibi, orada yakıp yıkmaktan başka hiçbir şey yoktu. O günlerde bir öğleden sonrası, içinde posta bulunan bir araba o kesimden şehre girmişti. En korkunç çatışmaların o belgede geçmiş olduğu söyleniyordu. Yine söylentilere göre, yerler insan cesediyle dolu olduğu için yollardan geçmek olanağı bulunamamıştı.

Hayvan ahırlarının civarındaki yıkık bir binanın önünden geçerken arabamız bir ölüler yığınının önünde durakladı. Ölüler yığını fırtınalı bir denizdeki dalgayı andırıyordu. Bunu gördükten sonra orada geçen olayları göz önüne getirmek işten bile değildi. Caddenin bu köşesine saldırıp kümelenen insanlar, yan sokaklara yerleştirilmiş makineli tüfeklerle ekin gibi biçilmişti. Ama askerler de bir o kadar ölü vermekten kaçıramamışlardı.

Çok ustaca atılan bir bomba onların tam ortasında patlamış olmalıydı. Daha sonra insan seli bir ölüler tepesiyle durdurulabilmişti. Şimdi askerlerle Uçurum İnsanları, paramparça vücutlarıyla makineli tüfeklerin ve askeri araçların çevresinde kucak kucağa yatıyorlardı.

Ernest, hemen otomobilden dışarı fırladı. Tanıdığı birini görmüştü. Oysa ben, gördüklerimi önemsemiyordum. Yanıma döndüğünde, "Rahip Morehouse da ölülerin arasında," dedi.

Artık şehrin dışına çıkmıştık. Arkamızda kalan duman dolu gökyüzüne şöyle bir göz attım. Uzaklardan doğru gelen bir patlama duydum. O zaman başımı Ernest'in göğsüne yaslayarak kaybolmuş olan davamız için hüngür hüngür ağladım. Ağladığım süre içinde Ernest'in şefkat dolu eli daima saçlarımı okşayıp durdu.

"Bu kez davamızı kaybettik, sevgilim, ama bu böyle sürmeyecektir. Çok şey öğrendik ve tecrübelerimiz arttı. Yarın davamız daha bilinçli olarak yeniden canlanıp doğrulacaktır."

Arabamız bir istasyonda durdu. Buradan trene binerek New York'a gidecektik. Bir daha perona girerken, üç kataın hızla

Chicago'ya doğru uzaklaştığını gördük. Bu katarlar üstü başı perişan, paçavralar içinde Uçurum İnsanları ve acemi emekçilerle doluydu.

Ernest, "Chicago'nun tekrar yapılması için toplanan köleler," dedi. "Chicago'daki tüm kölelerin öldürülmüş olduğunu biliyorsun."

XXIV
TERÖRİSTLER

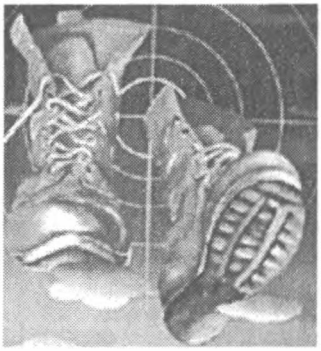

Ernest'le birlikte New York'ta haftalarca dinlendik en sonra, Chicago'nun başına gelen felaketi tüm ayrıntılarıyla kavrayabildik. Durum son derece acı ve kanlıydı. Ülkenin her yanında tutsakların ayaklanmaları ve çatışmalar oluyordu. Verilen kurbanlar sayılamayacak kadar çoktu. Yerine getirilen infazların da sayısı belirsizdi. Dağlar ve çöller idam kaçaklarıyla dolup taşıyordu. Bunlar ele geçirildikleri yerlerde hemen kurşuna diziliyorlardı. Sığınaklarımız başına ödül konan arkadaşlarımızla dolup taşıyordu. Ajanları aracılığıyla izimizi bulan Demir Ökçe, sığınaklarımızdan çoğunu basıyor ve ellerine ne geçerse yakıp yıkıyorlardı.[1]

1. Bu kısa ümitsizlik devrisini tarihi notları kanlı bir okuma kitabıdır. Hakim motif intikamdı ve terör organizasyonlarının üyeleri yeisleri içinde hayata hiç hürmet etmiyorlardı. Adlarını Mormon mitolojisinden alan Daniten'ler Batıkadi dağlardan gelerek Panamadan, Alaska'ya kadar bütün Büyük Okyanus sahillerini kaplamışlardı. Walkyryler kadılardı ve hepsinin en korkuncu idiler. Onlar içinde en yakınlarından birini Demir Ökçeye kurban vermemiş kimse yoktu. Yakaladıklarını işkence ile öldürmeğe ahdetmişlerdi. başka meşhur bir kadın organizasyonu harp dullarınınki idi. "Çılgınlar" da Walkürlere benziyorlardı. Bu

Arkadaşlarımızdan çoğu amaçlarını yitirmiş, terör eylemleriyle intikam alma yoluna sapmışlardı. Birçoklarının da umutları boşuna çıkmıştı ve son derece üzgündüler. Bizimle hiçbir ilgisi olmayan birtakım terör örgütleri türemişti ve onlar da başımıza dert oluyordu. Bu sapık insanlar canlarını delicesine yitirerek çoğu kez planlarımızı bozuyorlar ve örgütlerimize zararlı oluyorlardı.

Bütün bu karışıklıkların ortasında Demir Ökçe çok sakin ve düşünceli davranarak tüm sosyal yapıyı silkeliyor, emekçi kastlarını, kiralık askerleri ve gizli örgütleri elekten geçiriyor, acımaksızın suçluları cezalandırıyordu. Kendine yapılan tüm intikam eylemlerine katlanıyor, saflarında oluşan gedikleri süratle kapatıyordu. Öte yandan Ernest ve dostları devrim güçlerinin yeniden örgütlenebilmesi için dev bir çaba harcıyorlardı. Bu çalışmaların büyüklüğünü anlamak için şöyle düşünmek gerekir ki...

Avis Everhard'ın el yazması burada bitiyor. Cümlesinin tam ortada kesildiğine bakılırsa, kiralık askerlerin geldiğini haber almış olması gerekir. Çünkü kaçmadan ya da yakalanmadan el yazmasını saklamak fırsatını buluyor. Öyküsünü bitiremeden yakalanması nedeniyle Ernest Everhard'ın idamını örten esrar perdesi hiçbir zaman yırtılamayacaktır.

---

erkekler de hayata metelik vermiyorlardı. Yüz binden fazla nüfuslu bir tutma şehri olan Bellona'yı tek can bağışlamaksızın mahvedenler bunlardı. Bedlamit'lerle Höllendamit'lerin her ikisi aynı teşkilata mensup olduklan gibi ömrü pek uzun sürmeyen yeni bir dini mezhep de "Tann Gazabı" adını taşıyordu. Bütün ötekileri bir yana bırakarak yalız şu organizasyonları zikredersek meseleye nasıl bir ciddiyet ve ehemmiyetle baktıklannı göstermiş oluruz.Kanayan gönüller, yann çocukları, seher yıldızları, Flamanlar, üç köşeler, üç sürgünler intikamcılar, Komançiler (bir kırmızı derili boyu=çeviren) ve yer altları.

DEMİR ÖKÇE-London

Siz ve emek, hepimiz, insanlık tarihinin sayfalarını bu güne kadar görülmedik derecede karalayan korkunç ve acımasız bir despotizmin Demir Ökçesi altında ezileceğiz. Evet Demir Ökçe, Despotizme bu adı verebiliriz...

Size bir gerçeği göstereyim öyleyse, bu şeye Oligarşi diyeceğim. Siz ona Plütokrasi diyorsunuz. Aynı şeyi kastediyoruz. Yani büyük tekel ve kapitalistleri...

ISBN 975-6567-00-7